

Національна академія педагогічних наук України
Інститут інформаційних технологій і засобів навчання

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

ПРОЦЬКА СВІТЛАНА МИКОЛАЇВНА

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051:81/82]:004(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ

**КОМП'ЮТЕРНО ОРІЄНТОВАНА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ**

13.00.10 "Інформаційно-комунікаційні технології в освіті"
01 "Освіта / Педагогіка"

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

С. М. Процька

Науковий керівник: **Бобрицька Валентина Іванівна**, доктор педагогічних наук, професор

Київ – 2019

АНОТАЦІЯ

Процька С. М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) 13.00.10 "Інформаційно-комунікаційні технології в освіті" 01 "Освіта/Педагогіка". – Інститут інформаційних технологій та засобів навчання НАПН України, Київ, 2019.

У дисертації досліджено проблему теоретичного обґрунтування та розроблення науково-методичного комп'ютерно орієнтованого (КО) супроводу формування професійно-педагогічної компетентності (ППК) майбутніх учителів-філологів. Відповідно до мети та задач дослідження отримано такі основні результати: здійснено комплексний аналіз науково-педагогічних джерел та виокремлено напрями дослідження визначеної проблеми, уточнено сутнісні характеристики базових понять дослідження; уточнено та схарактеризовано структуру ППК майбутніх учителів-філологів та визначено критерії, показники та рівні її сформованості; виокремлено й обґрунтовано педагогічні умови реалізації КО методичної системи формування ППК; розроблено модель КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів; розроблено й описано основні компоненти комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності (КОМФППК) майбутніх учителів-філологів та експериментальним шляхом перевірено її педагогічну доцільність.

Здійснено комплексний аналіз науково-педагогічних джерел, який дав змогу виявити, що проблема формування ППК майбутніх учителів-філологів в умовах КО освітнього середовища сучасних ЗВО досліджувалася у таких аспектах: особливості організації освітнього процесу ЗВО в умовах інформатизації освіти; підготовка майбутніх учителів-філологів в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти з використанням

інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); упровадження інноваційних технологій в освітній процес підготовки майбутніх учителів-філологів; особливості використання КО методик підготовки майбутніх учителів-філологів в умовах реалізації компетентнісної освіти. Недостатній рівень розробленості проблеми використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів зумовив визначення напрямів дослідження: аналіз стану розробленості проблеми, уточнення дефініцій базових і допоміжних понять дослідження; визначення та характеристика структури ППК майбутніх учителів-філологів, вибір та обґрунтування критеріїв, показників та рівнів її сформованості; виокремлення й обґрунтування педагогічних умов реалізації КО методичної системи формування ППК; моделювання КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів, перевірка її ефективності експериментальним шляхом; розроблення науково-методичного супроводу упровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів в освітньому процесі сучасних ЗВО.

Студіювання наукових підходів учених визначення сутнісних характеристик базових і допоміжних понять дослідження уможливило уточнення змісту дефініцій, а саме "комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів" – це сукупність мети (цілі), змісту, комп'ютерно орієнтованих форм, методів і засобів навчання, що спрямована на формування професійно-педагогічної компетентності у майбутніх учителів-філологів в освітньому процесі сучасного ЗВО; "формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього учителя-філолога" – процес оволодіння майбутніми учителями-філологами необхідних когнітивних і мета-когнітивних здатностей, умінь, навичок, знань і розуміння, міжособистісних, розумових і практичних умінь і навичок та етичних цінностей для успішного здійснення професійної діяльності.

Визначено структуру ППК майбутніх учителів-філологів, яка у своєму складі має: 1) предметна (здатність самостійно набувати нові знання і уміння за

фахом; здатність до розв'язування проблем у предметній сфері діяльності); 2) інформаційно-цифрова (володіння інформаційними технологіями; спроможність знаходити інформацію; здатність систематизувати, узагальнювати її; здатність до критичного ставлення до інформації, поширюваної медійними засобами і рекламою; здатність застосовувати знання, виявляти інформаційну грамотність); 3) комунікативна (володіння сукупністю вербальних і невербальних засобів комунікації; здатність вступати в комунікацію з метою порозуміння у ситуаціях професійного та міжособистісного спілкування); 4) особистісна (здатність до самостійної пізнавальної діяльності, що передбачає спроможності до постановки і розв'язання пізнавальних задач у навчальній та професійній сфері, пошук нестандартних рішень; створення і розв'язування проблемних ситуацій задля оптимізації процесів навчання і професійної діяльності; здатність навчатися впродовж життя; уміння аналізувати ситуацію на ринку праці тощо) складові.

На основі аналізу структури ППК майбутніх учителів-філологів визначено критерії та показники сформованості ППК майбутніх учителів-філологів в умовах навчання у ЗВО, а саме: мотиваційно-цільовий критерій (наявність розвинутої пізнавальної мотивації, обумовлена професійними інтересами; прагнення професійного самовдосконалення); професійно-когнітивний критерій (володіння фундаментальними знаннями, які необхідні в майбутній професійній діяльності); професійно-діяльнісний критерій (готовність до самостійної реалізації сформованих знань, умінь, навичок у різних ситуаціях, здатність до творчої діяльності в різних професійних ситуаціях); рефлексивно-оцінювальний критерій (здатність до самоорганізації, самооцінки власної діяльності і постійного самовдосконалення, досягнення високого рівня професіоналізму). Схарактеризовано рівні сформованості ППК майбутніх учителів-філологів, а саме: 1) елементарний (репродуктивний); 2) базовий (аналогії); 3) поглиблений (творчий).

Виокремлено й обґрунтовано педагогічні умови реалізації КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів майбутніх учителів-філологів: 1) забезпечення професійно орієнтованого контексту змісту навчання в умовах використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів; 2) варіативність у доборі форм і методів у процесі використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів; 3) залучення майбутніх учителів-філологів до процесу опанування КОЗН як діяльності, що моделює різні аспекти їхньої майбутньої професії; 4) здійснення моніторингу якості освітнього процесу з упровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів у систему професійної підготовки.

У процесі проблемно-теоретичного аналізу науково-педагогічних джерел та власних досліджень розроблено модель КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів у єдності таких складників: цільового (формування ППК майбутніх учителів-філологів в умовах КО методики); методологічного забезпечення (принципи: цілісності та системності, послідовності, доступності, практичної спрямованості, індивідуалізації, наочності, активності та підходи: компетентнісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний та інформатичний); діяльнісно-практичного (педагогічні умови реалізації КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів); змістово-технологічного (зміст навчання, КО форми організації освітнього процесу; КО методи навчання; КОЗН); діяльнісно-корекційного (критерії, показники та рівні сформованості ППК майбутніх учителів-філологів).

Обґрунтовано та розроблено КОМФППК майбутніх учителів-філологів, що дало змогу визначити компонентний склад КОМФППК майбутніх учителів-філологів, а саме: мету (формування ППК майбутніх учителів-філологів), зміст (підготовка майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу); КО форми (КО лекції, семінари і практичні заняття, консультації, КО науково-дослідна робота, комп'ютерне тестування, модульні контрольні роботи тощо, дистанційні форми – електронні навчальні курси

(ЕНК): чат (текстовий, графічний); інтерактивні форми проведення семінарів, практичних й лабораторних занять, консультацій та ін., КО екзамени й заліки); КО методи (робота з електронними підручниками, е-бібліотеками, репозитаріями; робота з відомостями, що отримуються через глобальну мережу Internet, інтерактивні методи: комп'ютерне навчання, КО методи навчального контролю і самоконтролю, методи комп'ютерної діагностики готовності студентів до занять, метод проєктів, навчання у співробітництві, створення цифрових наративів) і КОЗН (апаратне забезпечення: сучасні мобільні засоби; програмне забезпечення: е-бібліотеки, хмаро орієнтовані засоби, е-соціальні мережі, КО системи навчального призначення та технології мережного е-дистанційного навчання, освітній портал).

Експериментальна перевірка ефективності використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів підтверджує її педагогічну доцільність та гіпотезу дослідження, а отже, є підстави рекомендувати її до впровадження в освітній процес сучасних ЗВО. Зокрема, основні компоненти розробленої методики доцільно застосовувати у навчанні дисциплін педагогічного циклу ("Історія педагогіки", "Педагогіка загальна", "Педагогіка", "Педагогічна творчість", "Методика виховної роботи", "Педагогіка вищої школи").

Здійснене дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів поставленої проблеми. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробленні окремих методик використання КОМФППК майбутніх учителів інших спеціальностей; упровадження запропонованої КОМФППК у вивченні фахових дисциплін, що викладаються у майбутніх учителів інших галузей і спеціальностей.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: вперше розроблено модель КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів; уточнено структуру ППК майбутніх учителів-філологів та обґрунтовано, що її предметний, інформаційно-цифровий, комунікативний, особистісний складники; визначено критерії (мотиваційно-

цільовий, професійно-когнітивний, професійно-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний), їх показники та рівні (елементарний (початковий), базовий, поглиблений) сформованості ППК майбутніх учителів-філологів; виокремлено, обґрунтовано та схарактеризовано педагогічні умови реалізації КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів; уточнено поняття "комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів"; "формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього учителя-філолога"; дістали подальшого розвитку теоретичні та методичні засади створення і розвитку КО освітнього середовища ЗВО у частині, що стосується використання КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів.

Практичне значення одержаних результатів: розроблено КОМФППК майбутніх учителів-філологів, складниками якої є мета (цілі), зміст, КО форми, методи і засоби навчання; розроблено і впроваджено навчально-методичний комплекс для студентів і викладачів ЗВО, до якого увійшли навчально-методичний посібник "Комп'ютерно орієнтована освіта майбутніх філологів" (у співавторстві); електронні навчальні курси "Педагогіка загальна", "Педагогіка вищої школи" (у співавторстві) на базі системи MOODLE Київського університету імені Бориса Грінченка: (<http://e-learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=83>, <http://e-learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=2745>); методичні рекомендації для проведення семінарських занять з навчальних дисциплін педагогічного циклу ("Історія педагогіки", "Педагогіка загальна", "Педагогіка", "Педагогічна творчість", "Методика виховної роботи", "Педагогіка вищої школи") з використанням КОМФППК майбутніх учителів-філологів.

Результати дисертації можуть бути використані в освітньому процесі педагогічних і класичних ЗВО, зокрема у підготовці студентів освітнього ступеня "бакалавр" Галузей знань: 01 Освіта/Педагогіка (спеціальність 014 Середня освіта), 03 Гуманітарні науки (спеціальність 035 Філологія), у системі

підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників філологічних спеціальностей.

Ключові слова: професійно-педагогічна компетентність, комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.

SUMMARY

Protska, S. M. Computer-based methodology of formation of a professionalism-related pedagogical competency of the future teachers-philologists. – The manuscript.

The dissertation for the degree of PhD in education: the speciality reference number is 13.00.10 and the research subject area is “Information and Communication Technologies in Education” (01 "Education/Pedagogy"). – Institute of Information Technologies and Learning Tools of NAES of Ukraine, Kyiv, 2019.

The dissertation studies the problem of using the computer-based methodology of formation of a professionalism-related pedagogical competency (CBMFPPC) of future teachers-philologists in the educational process settings in higher education institutions (HEI); the theoretical substantiation and development of the COMFPPC for future teachers-philologists, our thesis outlines and characterizes the pedagogical conditions of using the CBMFPPC of the future teachers-philologists, we defined indicators and levels of a professionalism-related pedagogical competency (PRPC) of future teachers-philologists in conditions of the computer-based (CB) educational environment; the content of the basic concept of the problem.

The complex analysis of scientific and pedagogical sources has been made, which made it possible to find out that the problem of the formation of the control panel of future teachers-philologists in the conditions of the CB of the educational environment of the HEI was investigated in the following aspects: peculiarities of the organization of the educational process of the HEI in the process of informatization of education; preparation of future teachers-philologists on the basis of formal, informal and informational education using information and communication technologies (ICT); the introduction of innovative technologies in the educational process of the training of future teachers-philologists; features of the use of CB methods of training future teachers-philologists in the process of implementation of competency education.

The scientific approaches of scientists to the definition of the essential

characteristics of the basic and auxiliary concepts of the research have been studied. It has made it possible to clarify the content of the definitions, namely, "computer-based method of formation of professionalism-related pedagogical competency of future teachers-philologists", which we will interpret as a set of hierarchically related components: goals, objectives, content, CB forms, methods and tools aimed at forming the PRPC for future teachers-philologists in the educational process of modern HEI; "computer-based educational environment of HEI ", which is interpreted as the organization of the educational process of HEI in the use of modern computer-based learning tools (CBLT); "Formation of professionalism-related pedagogical competency of the future teacher-philologist", which is characterized as the process of mastering future cognitive and meta-cognitive abilities, skills, knowledge and understanding, interpersonal, mental and practical skills and ethical values by future teachers-philologists.

We determined and characterized the structure of PRPC of the future teachers-philologists, which in its composition has: 1) subject (ability to independently acquire new knowledge and skills in the specialty area, ability to solve problems, ability to plan, ability to work out and implement plans and personal projects), 2) informational-digital (ability to appropriately apply information technologies; the ability to find information; the ability to systematize, summarise it; the ability to critically perceive information provided by mass media and advertising agencies; the ability to apply knowledge and information literacy), 3) communicative (ability to properly apply a set of verbal and non-verbal means of communication; the ability to get engaged in communication for the purpose of understanding), 4) personal (ability for independent cognitive activity: setting and resolving of cognitive tasks; unconventional solutions, problem situations, that is, creating and solving them; productive and reproductive cognition, research, intellectual activity; the ability to study lifelong; striving for excellence in professional activity).

On the basis of the analysis of the structure of the PRPC of future teachers-philologists, the criteria and indicators of the formation of the PRPC for future

teachers-philologists in the conditions of studying in the HEI are determined, namely: a motivation-based and goal-setting criterion (presence of advanced cognitive motivation, due to professional interests, aspiration for professional self-improvement); professional-cognitive criterion (possession of the fundamental knowledge necessary for future professional activities); professional-activity criterion (readiness for independent realization of the formed knowledge, skills, skills in different situations, ability to creative activity in various professional situations); reflexivity-assessment criterion (ability to self-organization, self-evaluation of its activity and constant self-improvement, achievement of a high level of professionalism). We defined indicators and levels of their formation (elementary (reproductive) level, basic level and creative (advanced) level).

The theoretical substantiation and development of the COMFPPC for future teachers of philology, the components of which are the goal (objectives) of learning (the formation of a professionalism-related pedagogical competency of the future teachers-philologists), learning content (the educational material for the disciplines of Pedagogy), computer-based forms of educational process organisation (classes (lectures, seminars, workshops, trainings and face-to-face classes, tutorials); self-study work; practical-experience-to-gain classes; monitoring arrangements), computer-based methods (the project-based learning method, cooperative learning, interactive methods: computer-based learning, methods of computer-based monitoring of students' preparedness for studies, computer-based methods of learning process monitoring and self-control, creating digital narratives) and computer-based learning tools (e-libraries, cloud services, e-social networks, special technologies for increasing the efficiency of designing and using CBLS network technology in e-DL, educational portal and modern mobile devices).

Our thesis outlines and characterizes the pedagogical conditions of using the CBMFPPC of the future teachers-philologists: the provision of a professional context; flexibility in the selection of forms and methods in the process of application; the involvement of the future teachers in the process of mastering the use

of computer-based tools regarded as an activity that simulates various aspects of their future professional activities; performing the monitoring of the quality of the educational process.

The effectiveness of the developed method has been verified experimentally. The main results of the research were introduced into the training process of the future teachers-philologists in the HEI of Ukraine.

The scientific novelty and theoretical value of the results obtained are: for the first time, theoretically grounded and developed a computer-based methodology for the formation of vocational and pedagogical competence of future teachers-philologists; the pedagogical conditions of using the CBMFPPC of future teachers-philologists are substantiated and characterized; defined structure of the control panel of future teachers-philologists and its substantiated components; the model of the use of CBMFPPC of future teachers-philologists in the educational process of HEI is developed; the criteria, their indices and levels of formation of the control panel of future teachers-philologists on studying the discipline of the pedagogical cycle are determined; Educational and methodological support for the use of CBMFPPC for future teachers-philologists was developed; the content of the concept "computer-based method of formation of professionalism-related pedagogical competency of future teachers-philologists " is specified; "computer-based educational environment of HEI", "formation of professionalism-related pedagogical competency of the future teacher-philologist"; got further development of the theory and methodology of using ICT for the formation of the control panel of future teachers-philologists of university education.

The practical value of the results: the educational and methodical support of the CBMFPPC for future teachers of philology, the components of which is the educational-methodical manual "Computer-based education of future philologists" (co-authored), has been developed and implemented; electronic training courses (co-authored) "General Pedagogics", "Pedagogy of Higher School" on the basis of the MOODLE system of the Boris Grinchenko University of Kyiv (<http://e->

learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=83, <http://e-learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=2745>); the methodical recommendations for conducting studies on the study of the disciplines of the pedagogical cycle ("General pedagogics", "Pedagogics") with the use of CBMFPPC of future teachers-philologists have been concluded.

Key words: professionalism-related pedagogical competency, computer-based methodology of formation of professionalism-related pedagogical competency of the future teachers-philologists.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Посібник

1. Бобрицька В.І., Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована освіта майбутніх філологів: навчально-методичний посібник для студентів ЗВО. Полтава: Скайтек, 2016. 136 с.

Статті у наукових фахових виданнях України

2. Процька С.М. Організаційно-методичні аспекти науково-дослідної роботи студентів напряму підготовки "Філологія". *Наукові записки, Серія педагогічні та історичні науки: збірник наукових статей*. М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова / укл. Л.Л. Макаренко. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. Випуск СШ (103). С. 199–205.

3. Бобрицька В.І., Процька С.М. Організаційно-педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей. *Збірник наукових праць*, Житомир. 2013. С. 52–54.

4. Процька С.М. Формування професійних компетентностей майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованого середовища навчання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці*

фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр. / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ТОВ фірма "Планер", 2014. Випуск 39. С. 399–401.

5. Процька С.М. Роль хмарних технологій у формуванні професійних компетентностей бакалаврів філологів в умовах інформатизації освіти. *Педагогічний процес: теорія і практика:* Зб. наук. пр. Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Благод. фонд ім. Антона Макаренка. Київ: Едельвейс, 2015. Випуск 5-6. С. 88–92 (включ. до міжнар. наукометрич. баз).

6. Процька С.М. Мережні ІКТ як основа комп'ютерно орієнтованої методики формування професійних компетентностей майбутніх філологів. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка:* зб. наук. пр. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. / редкол.: Огнев'юк В.О., Хоружа Л.Л. та ін. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. Випуск 27. С. 105–108.

7. Бобрицька В.І., Процька С.М. Формування професійних компетентностей майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованих технологій. [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2017. № 2 (58). С. 59–66, URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/87/showToc> (включ. до міжнар. наукометрич. баз).

8. Bobrytska V.I., Protska S.M. Formation of professional competencies of the future teachers by means of a computer-based methodology: investigational approach". [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання,* 2018. № 5 (67). С. 121–133. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/96/showToc> (включ. до міжнар. наукометрич. баз).

Статті у зарубіжних виданнях

9. Protska S.M. Computer oriented methods of formation of professional competence of future philologists. *European humanities studies: State and Society.*

EUROPEJSKIE STUDIA HUMANISTYCZNE: Panstwo i Spoleczenstwo. 2016. Т. 4. Р. 172–183. (включ. до міжнар. наукометрич. баз).

10. Protska S.M. Computer oriented methods of formation of professional competence of future teachers of philology in the structure of open education. *European humanities studies: State and Society*. EUROPEJSKIE STUDIA HUMANISTYCZNE: Panstwo i Spoleczenstwo. 2017. Т. 5. Р. 132–143. (включ. до міжнар. наукометрич. баз).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Процька С.М. Формування толерантності як складника професійної компетентності студента в процесі вивчення курсу "Загальна педагогіка". *Людські цінності і толерантність у сучасному світі: міжконтинентальний діалог інтелектуалів*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 листопада 2011 р.). М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка та ін. / за заг. ред. Огнев'юка В.О. / редкол.: В. О. Огнев'юка, Л. Л. Хоружа, С. О. Сисоєва, Н. М. Віннікова. Київ: Київ. Ун-т ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. С. 252–254.

12. Бобрицька В.І., Процька С.М. Актуальність проблеми застосування інформаційно-освітнього порталу у професійній підготовці майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. *Наука, освіта, суспільство очима молодих*: матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 14-15 травня 2013 р.). Рівне. 2013. С. 20–22.

13. Процька С.М. Використання засобів інформаційно-освітнього порталу у процесі підготовки майбутніх учителів-філологів. [Електронний ресурс]. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених "Наукова молодь-2013"*. (м. Київ, 12 грудня 2013 р.). URL: http://project.zu.edu.ua/conference/Conference.php?h_id=4

14. Бобрицька В.І., Процька С.М. Комп'ютерно орієнтоване середовище навчання як засіб формування професійних компетентностей у майбутніх учителів. [Електронний ресурс]. *Матеріали Міжнародного семінару "Хмарні*

технології в освіті" (м. Київ, 20 грудня 2013 р.).
URL: <http://tmn.ccjournals.eu/index.php/cte/2013>

15. Процька С.М. Педагогічні умови формування професійних компетентностей у майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованої методичної системи навчання. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки*: матер. IV щорічної Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 березня 2014 р.). М-во освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Благод. фонд сприян. розв. осв. ім. Б. Грінченка. / за заг. ред. Огнев'юка В.О. / редкол.: В.О. Огнев'юка, Л.Л. Хоружа, Н.М. Віннікова, О.В. Дудар. Київ: Київ. ун-т імені Б. Грінченка, 2014. С. 155–161.

16. Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійних компетентностей у майбутніх філологів як проблема. [Електронний ресурс]. *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених "Наукова молодь-2014"* (м. Київ, 11 грудня 2014 р.). URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=5

17. Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійних компетентностей майбутніх філологів у структурі КОМСН. [Електронний ресурс]. *Матеріали Звітної наукової конференції присвяченої 15-річчю Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України* (м. Київ, 27 березня 2014 р.). URL: <http://iitlt.gov.ua>

18. Процька С.М. Формування професійних компетентностей майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованої педагогічної системи. [Електронний ресурс]. *Матеріали Звітної наукової конференції Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України* (м. Київ, 19 березня 2015 р.). URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=10

19. Процька С.М. Особистісно орієнтоване навчання як складова комп'ютерно орієнтованої системи освіти майбутніх філологів. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки*: матер. V щорічної Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 09 квітня 2015 р.). М-во освіти і науки України,

Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Благод. фонд сприян. розв. осв. ім. Б. Грінченка / за заг. ред. Огнев'юка В.О. / ред. кол.: В.О. Огнев'юк, Л.Л. Хоружа, В.В. Прошкін, О.В. Дудар. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. С. 130–134.

20. Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійних компетентностей майбутніх філологів у системі дистанційного навчання. *Матеріали XI Міжнародн. конф. "Стратегія якості в пром-сти и образованні"* (г. Варна, 1-7 июня 2015 г.). в 2т. Т.1.-Д. Варна. 2015. С. 370–373.

21. Процька С.М. Застосування комп'ютерно орієнтованої методики формування професійних компетентностей майбутніх філологів: практичний аспект. [Електронний ресурс]. *Матеріали X Міжнародної конференції "Нові інформаційні технології в освіті для всіх: безперервна освіта"* (ІТЕА-2015) (м. Київ, 27 листопада 2015 р.).
URL: https://issuu.com/iteaconf/docs/2_itea_2014_ua

22. Процька С.М. Роль хмарних сервісів у формуванні професійних компетентностей бакалаврів філологів в умовах інформатизації освіти", [Електронний ресурс]. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених "Наукова молодь-2015"* (м. Київ, 10 грудня 2015 р.)
URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=5

23. Процька С.М. Використання ментальних карт у комп'ютерно орієнтованій методиці формування професійних компетентностей майбутніх філологів. [Електронний ресурс]. *Матеріали Звітної наукової конференції Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України* (м. Київ, 21 березня 2016 р.). URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=10

24. Процька С.М. Правові засади формування професійних компетентностей бакалаврів філологів в умовах комп'ютерно орієнтованої освіти. *Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти* / за ред. В.П. Андрущенко. Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Тематичний випуск: збірник наукових статей. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. С. 124–127.

25. Процька С.М. Компоненти комп'ютерно орієнтованої методики формування професійних компетентностей майбутніх філологів. [Електронний ресурс]. *Матеріали III Міжнародного семінару "Хмарні технології в освіті"* (м. Київ, 20 травня 2016 р.)

URL: <http://tmn.ccjournals.eu/index.php/cte/cte2015/schedConf/presentations>

26. Процька С.М. Характеристика нормативно-правової бази проблеми формування професійних компетентностей майбутніх філологів в умовах комп'ютерно орієнтованої освіти. [Електронний ресурс]. *Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених "Наукова молодь-2016"* (м. Київ, 15 грудня 2016 р.)

URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=14

27. Процька С.М. Модель формування професійних компетентностей майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованих ІКТ. [Електронний ресурс]. *Матеріали Звітної наукової конференції Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України, присвяченої 25 річниці НАПН України* (м. Київ, 28 березня 2017 р.)

URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=15

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

28. Фруктова Я.С., Процька С.М. Педагогіка загальна: електронний навчальний курс. [Електронний ресурс]. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. URL: <http://e-learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=83>

29. Хоружа Л.Л., Чернуха Н.М., Паламарчук Л.Б., Тернопільська В.І., Желанова В.В., Саврасова-В'юн Т.О., Стеблецький А.Л., Козир М.В., Леонтьєва І.В., Петрухан Л.Ю., Процька С.М. Педагогіка вищої школи: електронний навчальний курс. [Електронний ресурс]. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка URL: <http://e-learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=2745>

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	21
ВСТУП.....	23
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ....	32
1.1. Компетентнісний підхід до навчання студентів сучасного закладу вищої освіти в умовах комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища	32
1.2. Формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів в умовах інформатизації освіти як педагогічна проблема..	46
1.3. Інформаційно-комунікаційні технології формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів в освітньому процесі ЗВО.....	60
Висновки до першого розділу.....	71
РОЗДІЛ 2. МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНО ОРІЄНТОВАНОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ.....	74
2.1. Загальна методика дослідження проблеми.....	74
2.2. Характеристика структурних компонентів комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.....	82
2.3. Педагогічні умови реалізації комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.....	101
2.4. Критерії, показники та рівні сформованості професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів в умовах використання комп'ютерно орієнтованої методики.....	106

2.5. Модель комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.....	111
---	-----

Висновки до другого розділу.....	116
---	------------

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНО ОРІЄНТОВАНОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ.....	119
---	------------

3.1. Сутність і особливості використання комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.....	119
--	-----

3.2. Особливості використання комп'ютерно орієнтованих засобів навчання комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.....	129
---	-----

3.3. Методика навчання дисципліни "Педагогіка загальна" в умовах використання комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.....	159
---	-----

Висновки до третього розділу.....	176
--	------------

РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРОВЕДЕННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ	179
---	------------

4.1 Хід та методика проведення педагогічного експерименту.....	179
4.2. Порівняльний аналіз результатів констатувального і формувального етапів експериментальної роботи.....	182

Висновки до четвертого розділу.....	209
--	------------

ВИСНОВКИ.....	211
----------------------	------------

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	216
--	------------

ДОДАТКИ.....	248
---------------------	------------

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ІКТ	– інформаційно-комунікаційні технології;
ІК-компетентність	– інформаційно-комунікаційна компетентність;
ЗВО	– заклад(и) вищої освіти;
КОЗН	– комп'ютерно-орієнтовані засоби навчання;
КОМСН	– комп'ютерно орієнтована методична система навчання;
КОМФППК	– комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності
ППК	– професійно-педагогічна компетентність
КО	– комп'ютерно орієнтований(а)
ШІ	– штучний інтелект;
ІКМ	– інформаційно-комунікаційні мережі;
МІП	– мобільні Інтернет-пристрої;
НОІМ	– науково-освітні інформаційні мережі;
ІТНО	– інформаційні технології "навчальні об'єкти";
ЕНК	– електронний навчальний курс;
МОН	– Міністерство освіти і науки України;
ППЗ	– педагогічний програмний засіб;
ПМК	– програмно-методичний комплекс;
СДН	– система дистанційного навчання;
ДН	– дистанційне навчання;
КУБГ	– Київський університет імені Бориса Грінченка;
НПУ	– Національний педагогічний університет;
ЄКТС	– Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ECTS);
ЮНЕСКО	– Міжнародна організація, спеціалізована установа Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки

і культури (UNESCO);

ООН

– Організація Об'єднаних Націй;

ЮНІСЕФ

– Дитячий фонд ООН (United Nations Children's Fund, UNICEF);

ПРООН

– Програми розвитку ООН;

ОЕСР

– Організація економічного співробітництва та розвитку;

Мови;

анг. – англійська;

укр. – українська;

рос. – російська.

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах інтеграції України до міжнародного науково-освітнього простору виключного значення набуває розв'язання актуальних питань інформатизації національної системи освіти, яка є наскрізним напрямом інноваційного розвитку освітньої системи, ресурси якого ще не задіяні належним чином. Зокрема, актуальність інформатизації вищої педагогічної освіти пов'язана з тим, що в теперішній час спостерігається стала залежність між успіхами у навчанні майбутніх учителів, майбутній професійній реалізації та якістю їхньої підготовки до використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на практиці. Так, згідно з моніторинговими дослідженнями ІК-компетентності вчителів (Міжнародне опитування ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, ПРООН, ОЕСР з навчання TALIS та ін.), Звітів країн Європейського Союзу з ІКТ в освіті (Country Report on ICT in Education) особливої уваги заслуговують фахівці гуманітарних спеціальностей з огляду на специфіку їх професійної підготовки, оскільки інформатичні дисципліни для них не є фаховими [38; 216]. Чіткі гарантії та відповідальність держави щодо процесу підготовки компетентного учителя-філолога регламентовано фундаментальними законодавчими і підзаконними актами, зокрема Законами України "Про освіту" (2017) [70], "Про вищу освіту" (2014) [71], Стратегією сталого розвитку "Україна-2020" (2015) [192], Концепцією "Нова українська школа" (2016) [98], "Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки" (2018) [99], "Положенням про Національну освітню електронну платформу" (2018) [147].

Стратегія реформ, запит на здійснення яких чітко визначено суспільством і державою, є важливим стимулом прискорення системних змін у всіх галузях суспільного життя, передусім – освітній. Це обумовлює інтенсивний пошук у закладах вищої освіти (ЗВО) України механізмів використання ресурсів ІКТ у професійній підготовці компетентного учителя-філолога, здатного до продуктивної професійної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічних джерел дав змогу виявити, що в освітній теорії та практиці накопичено значний потенціал, який може стати основою для вдосконалення компетентнісного підходу, використання ІКТ у процесі професійної підготовки майбутніх учителів-філологів: визначено імперативи сучасної стратегії професійної підготовки фахівців з позицій філософії освіти (В. Андрущенко [2], І. Бех [9], М. Згуровський [77], І. Зязюн [78], В. Кремень [105], В. Огнев'юк [135] та інші); розроблено теоретичні й методичні основи неперервної професійної освіти (С. Гончаренко [54], В. Луговий [117], Н. Ничкало [129], С. Сисоєва [135] та інші); досліджено теоретичні й практичні аспекти використання ІКТ в освітньому процесі ЗВО (В. Биков [15], О. Буров [42], О. Глазунова [49], А. Гуржій [59], М. Жалдак [67], Т. Коваль [88], О. Колгатін [91], А. Коломієць [92], М. Лещенко [111], С. Литвинова [113], Н. Морзе [122], Ю. Носенко [131], В. Олійник [136], Л. Панченко [138], Л. Петухова [141], Є. Полат [144], С. Семеріков [176], О. Співаковський [185], О. Спирін [188], Ю. Триус [195], І. Цідило [202], М. Шишкіна [206], А. Яцишин [210] та інші); обґрунтовано теоретико-методологічні й методичні основи застосування компетентнісного підходу у підготовці фахівців з вищою освітою (О. Антонова [3], Н. Бібік [21], В. Бобрицька [26], Л. Ващенко [45], Л. Клос [101], Л. Кравченко [103], Г. Краснікова [104], О. Локшина [115], О. Овчарук [96], О. Пометун [148], О. Савченко [173], В. Ягупов [209] та інші); висвітлено специфіку підготовки студентів гуманітарних спеціальностей в умовах інформатизації освіти (П. Асоянц [5], О. Глушак [33], Л. Карташова [59], М. Коллінс (M. Collins) [218], М. Сімонсон (M. Simonson) [238], Н. Сороко [179], Є. Співаковська-Ванденберг [186], А. Томпсон (A. Thompson) [239] та інші); з'ясовано закономірності впровадження комп'ютерно орієнтованих (КО) методичних систем навчання у ЗВО (О. Гончарова [55], В. Клочко [102], Ю. Лотюк [116], Є. Смірнова-Трибульська [181], С. Шокалюк [207] та інші);

проаналізовано особливості підготовки майбутніх учителів-філологів (Л. Коваль [87], О. Семенов [174], І. Соколова [178], О. Циганок [201] та інші).

Узагальнюючи теоретичний і практичний доробок вітчизняних і зарубіжних учених зазначаємо, що недостатньо розробленими залишаються питання використання комп'ютерно орієнтованих (КО) методик підготовки майбутніх учителів-філологів в умовах реалізації компетентнісної освіти. Проведений аналіз проблеми дослідження уможливив виокремлення *суперечностей*, властивих вітчизняній системі вищої педагогічної освіти, зокрема між:

- потребою суспільства у висококваліфікованих конкурентоспроможних, комп'ютерно грамотних, компетентних учителях-філологах і недостатнім рівнем сформованості професійно-педагогічних компетентностей у випускників філологічних факультетів педагогічних ЗВО;

- інтенсивним розвитком ІКТ в освіті та недостатнім рівнем їх використання у професійній підготовці майбутніх учителів-філологів у ЗВО;

- необхідністю доповнення освітнього процесу у ЗВО використанням КО засобів і методів навчання, і недостатньою розробленістю методик застосування їх у фаховій підготовці майбутніх учителів-філологів.

Отже, **проблемою дослідження** є теоретичне обґрунтування та розроблення науково-методичного комп'ютерно орієнтованого супроводу формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів. Актуальність проблеми та виявлені суперечності зумовили вибір теми дослідження: **"Комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів"**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження пов'язане з темами науково-дослідної роботи Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України "Система психолого-педагогічних вимог до засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчального призначення" (ДР № 0112U000281,

2012-2014 рр.); "Методологія формування хмаро орієнтованого навчально-наукового середовища педагогічного навчального закладу" (ДР № 0115U002231, 2015-2017 рр.).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України (протокол № 8 від 28.10.2013 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 9 від 26.11.2013 р.); уточнено Вченою радою Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України (протокол № 7 від 31 травня 2018 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та розробити комп'ютерно орієнтовану методику формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.

У відповідності до мети дослідження визначено такі **задачі**:

1. Здійснити комплексний аналіз науково-педагогічних джерел та виокремити напрями дослідження визначеної проблеми, уточнити сутнісні характеристики базових понять дослідження.
2. Уточнити та схарактеризувати структуру професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів та визначити критерії, показники та рівні її сформованості.
3. Виокремити й обґрунтувати педагогічні умови реалізації комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності.
4. Розробити модель комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.
5. Розробити й описати основні компоненти комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів та експериментальним шляхом перевірити її педагогічну доцільність.

Об'єкт дослідження: процес формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів у ЗВО.

Предмет дослідження: комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів у ЗВО.

Для реалізації основних задач дослідження на різних його етапах використано систему теоретичних, емпіричних і статистичних **методів**, а саме:

- *теоретичні методи:* аналіз науково-педагогічних та нормативних джерел з метою виокремлення напрямів дослідження визначеної проблеми, синтез – для визначення сутнісних характеристик базових понять дослідження, аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду – для характеристики структури професійно-педагогічної компетентності (ППК) майбутніх учителів-філологів, узагальнення та систематизація – для розроблення комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності (КОМФППК) майбутніх учителів-філологів, виокремлення педагогічних умов її реалізації та експериментальної перевірки отриманих результатів;

- *емпіричні методи:* діагностичні (педагогічне анкетування, експертне опитування, бесіди з учасниками освітнього процесу ЗВО); прогностичні (моделювання – для побудови моделі КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів; шкалування, ранжування – для вивчення критеріїв, показників та рівнів сформованості ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КОМФППК); експериментальні (констатувальний та формувальний експерименти для перевірки гіпотези);

- *статистичні методи:* кількісний та якісний аналіз результатів експериментальної роботи, їх графічна та аналітична інтерпретація, встановлення статистичної значущості результатів дослідження.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* розроблено модель КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів; уточнено структуру ППК майбутніх учителів-

філологів та обґрунтовано, що її предметний, інформаційно-цифровий, комунікативний, особистісний складники; визначено критерії (мотиваційно-цільовий, професійно-когнітивний, професійно-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний), їх показники та рівні (елементарний, базовий, поглиблений) сформованості ППК майбутніх учителів-філологів; виокремлено, обґрунтовано та схарактеризовано педагогічні умови реалізації КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів;

- *уточнено* поняття "комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів"; "формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього учителя-філолога";

- *дістали подальшого розвитку* теоретичні та методичні засади створення і розвитку КО освітнього середовища ЗВО у частині, що стосується використання КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

- *розроблено* комп'ютерно орієнтовану методику формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів, складниками якої є мета (цілі), зміст, КО форми, методи і засоби навчання;

- *розроблено і впроваджено* навчально-методичний комплекс для студентів і викладачів ЗВО, до якого увійшли навчально-методичний посібник "Комп'ютерно орієнтована освіта майбутніх філологів" (у співавторстві); електронні навчальні курси "Педагогіка загальна", "Педагогіка вищої школи" (у співавторстві) на базі системи MOODLE Київського університету імені Бориса Грінченка: (<http://e-learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=83>, <http://e-learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=2745>); методичні рекомендації для проведення семінарських занять з навчальних дисциплін педагогічного циклу ("Історія педагогіки", "Педагогіка загальна", "Педагогіка", "Педагогічна творчість", "Методика виховної роботи", "Педагогіка вищої школи") з використанням КОМФППК майбутніх учителів-філологів.

Результати дисертації можуть бути використані в освітньому процесі педагогічних і класичних ЗВО, зокрема у підготовці студентів освітнього ступеня "бакалавр" Галузей знань: 01 Освіта/Педагогіка (спеціальність 014 Середня освіта), 03 Гуманітарні науки (спеціальність 035 Філологія), у системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників філологічних спеціальностей.

Основні положення та **результати дослідження впроваджено** в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка (Довідка від 31.10.2017 р. № 160-н), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (Довідка від 26.10.2017 р. № 04-10/1827) та Рівненського державного гуманітарного університету (Довідка від 03.11.2017 р. № 237).

Особистий внесок здобувача у працях, опублікованих у співавторстві, полягає у висвітленні особливостей використання КОЗН в навчанні майбутніх філологів [29], виокремленні організаційно-педагогічних умов застосування ІКТ у процесі вивчення педагогічних дисциплін майбутніми учителями-філологами [30], здійсненні аналізу проблеми формування професійних компетентностей майбутніх учителів-філологів КОЗН в умовах ЗВО [38], обґрунтуванні загальної методики експериментального дослідження проблеми формування професійних компетентностей майбутніх учителів засобами КО методики [216], розкритті сутнісних характеристик КО середовища навчання у сучасному ЗВО [23], розгляді практичних аспектів використання хмарних сервісів навчання у процесі формування професійних компетентностей учителів-філологів [28], впровадженні технології використання КОЗН в освітньому процесі сучасних ЗВО [198; 199].

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки та результати дисертаційного дослідження було представлено у виступах на науково-практичних заходах різного рівня, а саме: *7 міжнародних конференціях*: "Людські цінності і толерантність у сучасному світі: міжконтинентальний діалог інтелектуалів" (м. Київ, 2011), "Наука, освіта,

суспільство очима молодих" (м. Рівне, 2013), "Стратегия качества в промышленности и образовании" (м. Варна (Болгарія), 2015), "Нові інформаційні технології в освіті для всіх: безперервна освіта" (ІТЕА-2015)" (м. Київ, 2015), "Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти" (м. Київ, 2016), "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору" (м. Київ, 2016-2017); 6 *всеукраїнських конференцій*: "Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки" (м. Київ, 2014-2015), "Наукова молодь" (м. Київ, 2013-2016); 2 *міжнародних семінарах*: "Хмарні технології в освіті" (м. Київ, 2013, 2016); 4 *звітних наукових конференцій*: "Звітна наукова конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України" (м. Київ, 2014-2017).

Матеріали і результати дослідження обговорювалися та отримали схвальні відгуки на засіданнях: відділу інформатизації навчально-виховних закладів, (з 2015 р. – відділ хмаро орієнтованих систем інформатизації) Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України (м. Київ, 2013-2017), Всеукраїнських методологічних семінарах для молодих учених "Інформаційно-комунікаційні технології в освіті та наукових дослідженнях" Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України (м. Київ, 2013-2017), засіданнях кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ, 2012-2017).

Публікації. Основні положення й результати дисертаційної роботи відображено у 29 науковій публікації, з них: 1 навчальний посібник (у співавторстві); 7 статей (з яких 4 – одноосібні) у наукових фахових виданнях України (3 включено до міжнародних наукометричних баз); 2 одноосібні статті – у зарубіжних періодичних виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз; 17 статей та тез доповідей – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій різного рівня (з них 2 – у співавторстві); 2 – електронних навчальних курси (у співавторстві).

Структура дисертації. Робота складається з анотації, вступу, 4 розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (244 найменувань, із них 57 іноземними мовами) та 32 додатків. Повний обсяг дисертації становить 304 сторінки, з них 187 сторінок основного тексту. Робота містить 45 рисунків та 17 таблиць на 15 сторінках основного тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

У розділі досліджено компетентнісний підхід до навчання студентів сучасного ЗВО в умовах КО освітнього середовища; розкрито процес формування ППК майбутніх учителів-філологів в умовах інформатизації освіти як педагогічну проблему; проаналізовано передумови становлення і розвитку ІКТ формування ППК майбутніх учителів-філологів в освітньому процесі ЗВО.

1.1. Компетентнісний підхід до навчання студентів сучасного закладу вищої освіти в умовах комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища

Новий етап реформування системи вищої освіти в Україні характеризується пошуком ефективних механізмів упровадження інноваційних форм і методів навчання студентів, які відповідають вимогам сучасного суспільства. У період становлення національної освітньої парадигми України, імплементації її у європейський простір та виведення на рівень світових стандартів проблема реформування ЗВО набуває першочергового значення [23].

З огляду на це, вибудовуємо логіку дослідження таким чином, щоб здійснити аналіз нормативних документів щодо впровадження компетентнісного підходу у навчанні студентів сучасного ЗВО в умовах комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища, виокремимо сутнісні характеристики базових понять дослідження, а саме: "компетентність", "компетенція", "компетентний", "компетентнісний підхід", "особистісно орієнтоване навчання", "комп'ютерно орієнтоване освітнє середовище"[165].

Аналіз наукових джерел [15; 42; 49; 59; 67; 88; 91; 92; 111; 113; 122; 185; 188; 195], дає змогу встановити, що інформатизація освіти є важливим явищем

сучасності, одним із стратегічних напрямів розвитку інформаційного суспільства, у якому освіта стає потужним ресурсом держави.

З прийняттям низки нормативних документів [212; 215; 219; 220; 221; 222; 224; 227; 229] щодо організації освітнього процесу ЗВО у світі на перше місце виходить компетентнісний підхід у навчанні. Так, відомі міжнародні організації, що нині працюють у галузі освіти, останніми десятиліттями вивчають проблеми, пов'язані з появою компетентнісно орієнтованого навчання, серед них – Міжнародне опитування Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), Програми розвитку ООН (ПРООН), Рада Європи, Організація європейського співробітництва та розвитку (ОЕСР), Міжнародний департамент стандартів тощо [17; 21; 96].

Розвинені країни Європи та світу, серед яких Австралія, Великобританія, Канада, Нова Зеландія, Німеччина, Франція, Литва, Латвія та інші – розпочали ґрунтовну дискусію на міжнародному рівні, навколо того, як дати людині необхідні знання, уміння та компетентності для забезпечення її гармонійної взаємодії з технологічним суспільством, що швидко розвивається [17; 21; 96].

Проаналізувавши нормативно-правові акти вищезазначених країн, зазначимо, що компетентнісно орієнтований підхід до формування змісту освіти загалом, зокрема ЗВО, став новим концептуальним орієнтиром для систем освіти і породжує безліч дискусій як на міжнародному, так і на національному рівнях. Зокрема, фахівці ОЕСР з 80-90 -тих років ХХ ст. збирали та аналізували дані з усього світу в різних країнах із позиції результативності освітньої системи кожної з наведених країн, що дало змогу визначити систему освітніх індикаторів. Власне країни-члени ОЕСР відзначили, що від 90-их років ХХ ст. у світі не вистачає теоретичних і концептуальних досліджень проблеми формування знань, навичок і компетентностей та встановлення взаємозв'язків між ними у підростаючого покоління. ОЕСР докладно розглядає й спрямовує

нині свою діяльність на проблему впровадження методик формування компетентностей у зміст освіти [17; 21; 96].

З вищесказаного, аналіз досвіду освітніх систем багатьох таких країн дає підґрунтя стверджувати, що одним зі шляхів оновлення змісту вищої освіти та навчальних методик формування компетентностей, узгодження їх із сучасними проблемами та інтеграцією до світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм ЗВО на компетентнісний підхід і створення ефективних механізмів їх запровадження [159].

Філософському осмисленню сучасних аспектів компетентнісного підходу, формуванню особистості фахівця присвятили свої дослідження багато науковців і практиків: В. Андрущенко [2], Н. Бібік [21], Л. Бірюк [22], В. Бобрицька [32], Л. Васильченко [44], Л. Ващенко [45], К. Віаніс-Трофименко [46], І. Галяміна [47], С. Гончаренко [54], О. Дубасенюк [62], І. Зимня [76], І. Зязюн [78], В. Кремень [105], О. Локшина [115], О. Овчарук [96], В. Огнев'юк [135], Л. Паращенко [139], О. Пометун [148], Дж. Равен [169], О. Савченко [173], С. Сисоєва [177], В. Ягупов [209] та інші. Ці вчені вважають, що натеper заклад освіти має готувати компетентного фахівця, здатного продуктивно вирішувати навчальні і виховні завдання, спрямовані на формування особистості іншої людини. Власне компетентність розкриває міру включення до активної дії, здатність ефективно розв'язувати проблемну життєву ситуацію, мобілізувати при цьому знання, досвід, цінність, уміння [29].

Актуальність інформатизації вищої педагогічної освіти пов'язана з тим, що в теперішній час спостерігається стала залежність між успіхами у навчанні майбутніх учителів, майбутній професійній реалізації та якістю їхньої підготовки до використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на практиці [24; 25].

Згідно моніторингових досліджень ІК-компетентності вчителів (Міжнародне опитування Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), Програми розвитку

ООН (ПРООН), ОЄСР з навчання TALIS та ін.), Звітів країн Європейського Союзу з ІКТ в освіті (Country Report on ICT in Education) особливої уваги заслуговують фахівці гуманітарних спеціальностей з огляду на специфіку їх професійної підготовки, оскільки інформатичні дисципліни для них не є фаховими [216].

Основні гарантії та відповідальність держави щодо процесу підготовки компетентного учителя-філолога регламентовано фундаментальними законодавчими і підзаконними актами, зокрема Законами України "Про освіту" (2017) [70], "Про вищу освіту" (2014) [71], "Про національну програму інформатизації" (1998) [73], "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" (2011) [74], Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013) [125], Стратегії сталого розвитку "Україна-2020" (2015) [192], Концепції "Нова українська школа" (2016) [98], "Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки" (2018) [99], "Положенні про електронні підручники" (2018) [146], "Положенні про Національну електронну платформу" (2018) [147].

Так, стратегія реформ, запит на здійснення яких чітко визначено суспільством і державою, є вагомим стимулом прискорення системних змін у всіх сферах суспільного життя, передусім – освітній. Це обумовлює інтенсивний пошук у закладах вищої освіти (ЗВО) України механізмів використання ресурсів ІКТ у професійній підготовці компетентного учителя-філолога, здатного до продуктивної професійної діяльності [216].

Незважаючи на те, що проблемі реалізації компетентнісного підходу майбутніх учителів-філологів присвячено цілу низку досліджень, вони потребують додаткового вивчення, зокрема уточнення цілей, змісту та методів їхнього розвитку залежно від отриманої спеціалізації, досвіду роботи та умов реалізації компетентностей. Так, на думку сучасних педагогів (В. Бобрицької [37], О. Глушак [63], Т. Коваль [123], А. Коломієць [129], М. Лещенко [157] та ін.), саме набуття життєво важливих компетентностей може дати

підростаючому поколінню можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти [23].

Теоретично значущим для нашого дослідження є узагальнення наукових підходів до визначення сутнісного змісту базових понять дослідження. На нашу думку, важливо зосередити увагу на таких поняттях як "компетентність", "компетенція", "компетентний" (див. Додаток А) [165].

Передусім зазначимо, що у "Національному освітньому глосарії: вища освіта" [126] базові поняття дослідження трактуються так: компетентність / компетентності (Competence, competency / competences, competencies) як динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти; лежать в основі кваліфікації випускника ЗВО; як набуті реалізаційні здатності особи до ефективної діяльності не варто плутати з компетенцією (компетенціями) як наданими особі повноваженнями [126, 165].

Так, у довідковому виданні "Енциклопедії освіти" [83] визначено поняття "компетентність" як "коло питань, у яких людина добре розуміється", а термін "компетенції" – як "відчужена від суб'єкта, наперед задана соціальна норма (вимога) до освітньої підготовки студента, необхідна для його якісної продуктивної діяльності в певній сфері, тобто соціально закріплений результат"[38, 165].

У зарубіжних джерелах [211; 221; 222; 224; 225; 227; 232] компетентність у навчанні часто передають через усталені поняття "здатність до", "комплекс умінь", "умілість", "готовність до", "знання в дії", "спроможність". Результати моніторингу компетентностей використовуються в порівняльних дослідженнях національних систем освіти (TIMSS, PISA та інші) [96].

Науковці європейських країн [212; 213; 217; 218; 223; 226] вважають, що набуття молоддю знань, умінь і навичок спрямоване на вдосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу. Власне тому важливим є усвідомлення самого поняття компетентності, розуміння, які компетентності і як необхідно формувати, що має бути результатом навчання. На думку експертів Ради Європи [219; 220], компетентності передбачають: спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок. Міжнародні організації, зокрема ОЕСР, зосереджують зусилля спеціалістів на розробленні технології оцінювання компетентностей. Одержані результати мають слугувати передусім для моніторингу якості освітніх послуг і рівня навчальних досягнень студентів, їх відповідності держстандартам. Потенційні роботодавці, в свою чергу, використовують результати оцінювання для відбору кваліфікованої робочої сили [96].

Протягом останніх десятиліть дослідженню проблеми визначення сутності поняття «компетентність» надавали особливого значення вітчизняні науковці Н. Бібік [29], Л. Ващенко [55], О. Локшина [115], О. Овчарук [134], Л. Паращенко [139], О. Пометун [148], О. Савченко [172]. Спільним для всіх є тлумачення поняття "компетентності в освітньому процесі" як набутої характеристики особистості, що сприяє успішному входженню молодої людини в життя сучасного суспільства. Крім того, компетентність у навчанні розглядається ними як інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування і розвитку в студентів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері [38].

Спільним у визначеннях дослідників [29; 55; 115; 134; 139; 148; 172] поняття "компетентність" є розуміння її як здатності особистості справлятися з

усілякими завданнями, як сукупність знань, умінь, навичок і досвіду, які необхідні для виконання конкретної роботи; як певні стратегії для реалізації творчого потенціалу особистості. Злагоджена взаємодія окремих аспектів приводить нас до комплексного розуміння компетентності, що виявляється в контексті умов і вимог, як зовнішніх, так і внутрішніх [165].

Така схожість не є випадковою, адже ці поняття походять з одного джерела – з латини *competentia* – узгодженість, відповідність, а *compeo* – відповідати, бути годящим, здатним. Для уникнення так званих "труднощів перекладу", слід розвести ці поняття, враховуючи вітчизняні мовні стереотипи. Поняття "компетенція" традиційно вживається у значенні "коло повноважень", "компетентність" же пов'язується з обізнаністю, авторитетністю, кваліфікованістю. Тому доцільно в педагогічному сенсі користуватися саме терміном "компетентність" [96; 115; 173].

Розглянемо тлумачення поняття "компетентність" з огляду на виокремлення його сутнісних характеристик у Таблиці 1.1.

У наведених тлумаченнях дефініції «компетентність» загальним є їх змістова основа: знання, які повинна мати особа; коло питань, в яких особа повинна бути обізнана; досвід, необхідний для успішного виконання роботи у відповідності з установленими правами, законами, статутом. Знання, коло питань, досвід подані як узагальнені поняття, що не стосуються конкретної особи, які не є її особистісною характеристикою. У наведених тлумаченнях відображено когнітивний (знання) і регулятивний (повноваження, закон, статут) аспекти даного поняття [96; 115; 165; 173].

У нашому дослідженні прийнято позицію до тлумачення поняття "компетентність" у Законі України "Про вищу освіту" (2014), у якому досліджуване поняття розглядається як динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність

особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [71].

Таблиця 1.1.

Наукові підходи до визначення ключових характеристик поняття
"компетентність"

Ключова характеристика	Зміст визначення	Автор/джерело
динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок	динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти; лежать в основі кваліфікації випускника ЗВО	Національний освітній глосарій: вища освіта [172]
коло питань	коло питань, у яких людина добре розуміється	Енциклопедія освіти [64]
динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок	динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти	Закон України "Про вищу освіту" (2014) [71]
спроможність особистості	спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби; комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок	Рада Європи [219]
набута характеристика особистості	набута характеристика особистості, що сприяє успішному входженню молоді людини в життя сучасного суспільства	Н. Бібік [21], Л. Ващенко [55], О. Локшина [115], О. Овчарук [96], Л. Паращенко [139], О. Пометун [148], О. Савченко [173]
здатність особистості	як здатності особистості справлятися з усілякими завданнями, як сукупність знань, умінь, навичок і досвіду, які необхідні для виконання конкретної роботи	В. Биков [15], Дж. Равен [169] та ін.

Під поняттям "бути компетентним" розуміємо уміння мобілізувати набуті знання та досвід в певній ситуації. Тобто компетентність виявляється у певній ситуації; а "нереалізована компетентність, будучи потенцією, не є компетентністю" [96; 165].

У "Новому тлумачному словнику української мови" слово "компетентний" означено так: "1) який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний" [130].

Викладене дає підстави стверджувати, що поняття "компетентність" стало основою "компетентнісного підходу" в освіті, який активно впроваджують у педагогічну практику в усьому світі [38].

Над визначенням трактування поняття "компетентнісний підхід" працювали вітчизняні й зарубіжні вчені: Н. Бібік [27], В. Бобрицька [36], В. Болотов [49], Л. Васильченко [54], Л. Ващенко [55], О. Дубасенюк [62], І. Зимня [76], І. Зязюн [78], К. Колос [95], О. Локшина [115], В. Луговий [162], А. Маркова [119], Н. Ничкало [129], О. Овчарук [96], О. Пометун [148], Дж. Равен [169], О. Савченко [172], А. Хуторський [200], В. Ягупов [209] та інші.

Аналіз наукових підходів учених до означення поняття "компетентнісний підхід", уможливило реферування їх авторських тлумачень.

Компетентнісний підхід до освіти, як зауважує М. Нагач, стає останнім часом все більш поширеним і претендує на роль концептуальної основи освітньої політики, здійснюваної як державами, так і впливовими міжнародними організаціями, підсилює практичну орієнтацію освіти, підкреслює значення досвіду, вмінь та навичок, що спираються на наукові знання [123].

О. Савченко зазначає, що визначальним фактором у реалізації компетентнісного підходу є зорієнтованість на розвиток системного комплексу

умінь, смислових орієнтацій, адаптаційних можливостей, досвіду і способів трансформаційної діяльності з отриманням конкретного продукту [172].

Як зазначає І. Зязюн, "головною метою вищої освіти має бути становлення цілісної і цілеспрямованої особистості, готової до вільного гуманістичного орієнтованого вибору й індивідуального інтелектуального зусилля, що володіє багатофункціональними компетентностями" [78].

На думку Л. Коваль, у професійно-педагогічній освіті перехід на компетентісно орієнтовану підготовку розглядається в двох аспектах. По-перше, відбувається модернізація змісту професійної освіти, що передбачає його відбір і структурування з одночасним визначенням результативної складової освітнього процесу – набуття студентами компетентностей. По-друге, постає потреба навчити майбутніх учителів цілеспрямовано формувати в учнів ключові та предметні компетентності [87].

Н. Бібік наголошує, що перехід до компетентісного підходу означає переорієнтацію із процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, розгляд цього результату з позиції затребуваності в суспільстві, забезпечення спроможності фахівця відповідати новим запитам ринку, наявність відповідного потенціалу особистості для практичного розв'язання життєвих проблем, пошуку власного "Я" у професії, соціальній структурі. Причинами орієнтації на компетентістний підхід в освіті є тенденція інтеграції і глобалізації світової економіки; необхідність гармонізації архітектури європейської системи вищої освіти, визначеної Болонським процесом; зміна освітньої парадигми; різноманітність поняттєвого змісту терміна "компетентістний підхід"; вимоги державних освітніх стандартів [21].

"Компетентістний підхід" розуміють як спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості; результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості [113].

На основі проведеного аналізу нами з'ясовано, що компетентнісний підхід визначається науковцями як нова парадигма формування педагогічних кадрів, що передбачає включення в систему комплексної стандартизації якості вищої освіти таких новоутворень, як конкурентоспроможність і конкурентноздатність; поступова переорієнтація домінуючої освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань і формування навичок до створення умов для оволодіння комплексом компетенцій; надання переваги не поінформованості студента, а його вмінню вирішувати проблеми; пріоритетна орієнтація на цілі (вектори) освіти, якими є набування, самовизначення (самодетермінація), самоактуалізація, соціалізація, розвиток індивідуальності; система характеристик працівника, які забезпечують можливість ефективно вирішувати не тільки актуальні, а й потенційні професійні завдання [86].

Компетентнісний підхід переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок в площину формування й розвитку в студентів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід у різних ситуаціях. Це вимагає від викладача змістити акценти у своїй навчально-виховній діяльності з інформаційної до організаційно-управлінської площини. У першому випадку він відігравав роль "ретранслятора знань", а в другому – організатора освітньої діяльності. Змінюється й модель поведінки студента – від пасивного засвоєння знань до дослідницько активної, самостійної та самоосвітньої діяльності. Процес учіння наповнюється розвивальною функцією, яка стає інтегрованою характеристикою навчання. Така характеристика має сформуватись у процесі навчання і включає знання, вміння, навички, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [96; 173; 174].

Отже, загальною ідеєю компетентнісного підходу є компетентнісно-орієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях власної життєдіяльності [159].

Оскільки в основі компетентісно-орієнтованої освіти є поняття "особистісно орієнтоване навчання", доцільно розглянути його характеристики.

Особистісно орієнтоване навчання науковці в своїх дослідженнях [62] розглядають як провідний стратегічний напрям розвитку системи освіти як загальної, так і професійної. Ідеї особистісно орієнтованого навчання: максимальний розвиток пізнавальних здібностей, творче розкриття індивідуальності особи; навчання – це процес індивідуальної діяльності того, хто навчається, що спрямований на засвоєння і перетворення соціально-значущих зразків дій; суб'єктивність того, хто навчається, розглядається не як похідна від освітнього впливу, а притаманна йому від природи; у процесі конструювання й реалізації освітнього процесу має бути виконана робота із з'ясування суб'єктного досвіду кожної особи і його соціалізація з урахуванням власних можливостей та індивідуально-значущих цінностей; засвоєння знань із мети навчання перетворюється в засіб розвитку особистості, а освіта, як заданий норматив пізнання, розглядається як процес такого розвитку [62].

В нашому дослідженні поняття "особистісно орієнтоване навчання" тлумачимо, як організацію освітнього процесу на засадах всебічного врахування індивідуальних потреб і можливостей студента, глибокої поваги до його особистості, ставлення до нього як до свідомого і відповідального суб'єкта освітньої взаємодії з викладачем та ровесниками. Метою цього типу навчання є створення умов (змісту, методів, середовища) для індивідуалізації і самореалізації студента, розвитку і саморозвитку його особистісних якостей [160].

Сутнісними ознаками особистісно орієнтованого навчання є гуманне суб'єкт-суб'єктне співробітництво всіх учасників освітнього процесу, діагностично-стимулюючий спосіб організації навчального пізнання, діяльнісно-комунікативна активність студентів, проектування викладачем (а згодом й студентами) індивідуальних досягнень в усіх видах пізнавальної діяльності, сенситивної їх віку, якомога повнішого врахування у доборі змісту,

в методиках, стимулах навчання та системі оцінювання діапазону особистісних потреб [62].

Розглянувши поняття "особистісно орієнтоване навчання", яке є основою компетентісно-орієнтованої освіти, зазначимо, що в особистісно-орієнтованому навчанні сучасних ЗВО значна увага приділяється організації інформаційного середовища. Одним із чинників, який суттєво впливає на вдосконалення професійної підготовки, є впровадження ІКТ в освітнє середовище ЗВО [160].

Запровадження у цей процес комп'ютерно орієнтованих засобів навчання (КОЗН), створює передумови для розроблення комп'ютерного орієнтованого освітнього середовища. Таке середовище містить комп'ютерну, телекомунікаційну, методичну та організаційну складові єдиного професійно-освітнього процесу. Для досягнення найбільшого ефекту від організації освітнього середовища ЗВО на основі використання ІКТ, мають бути узгоджені психологічні, технічні, технологічні, інформаційні, нормативні, методичні та інші змістовні основи такого процесу. Власне запровадження ІКТ може безпосередньо впливати на розвиток освіти в сучасних умовах, а адекватною основою проектування освітнього середовища із застосуванням комп'ютерно орієнтованих засобів навчання є особистісно-орієнтована парадигма освіти. Водночас важливо враховувати особистісно-орієнтовані аспекти організації освітнього середовища ЗВО саме як комп'ютерно орієнтованого [12; 16; 17].

Виходячи з вищезазначеного, комп'ютерно орієнтоване освітнє середовище закладу освіти дозволяє розв'язувати на якісно іншій основі низку загальних педагогічних і психологічних завдань реалізації компетентісного підходу у сучасних ЗВО. По-перше, широке впровадження новітніх комп'ютерно орієнтованих систем і засобів навчання, комплектів навчального обладнання в освітній процес створює додаткові можливості для розроблення й упровадження новітніх особистісно-орієнтованих освітніх технологій, диференціації навчально-виховного процесу для якомога повнішого розвитку

нахилів і здібностей, задоволення запитів і потреб, розкриття творчого потенціалу. По-друге, використання комп'ютерно орієнтованих засобів навчання, сприяє формуванню необхідних життєвих компетентностей і науково-технологічної культури студентів, що є невіддільною складовою загальної культури кожної людини і суспільства в цілому [15, 28].

Важливою умовою проектування комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища в межах особистісно-орієнтованого навчання є його відкритість і постійне розширення. Застосування КОЗН дозволяє не лише виконати цю умову, а також підвищити ефективність професійно-освітнього процесу за рахунок посилення внутрішньої мотивації і самовизначення тих, хто навчається, розвитку їх особистості, творчих нахилів, застосування отриманих знань і навичок у практиці [11; 15].

З вищесказаного, всі інноваційні зміни у ЗВО, передусім залежать від викладача, його творчого потенціалу, готовності до безперервної самоосвіти, здібності до гнучкого соціально-педагогічного мислення, гуманістичної спрямованості особистості [28].

Отже, компетентнісний підхід у навчанні студентів сучасного ЗВО в умовах КО освітнього середовища має за мету підготовку конкурентоспроможного і кваліфікованого фахівця належного рівня і профілю, який вільно володіє своєю професією і орієнтується в суміжних галузях діяльності, готового до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності та здатного до гармонійної взаємодії з інформаційним суспільством, що швидко розвивається.

1.2 Формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів в умовах інформатизації освіти як педагогічна проблема

Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні актуалізує удосконалення підходів до професійної підготовки майбутнього учителя-філолога, що зумовлено вимогами до підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття, а також тенденціями до персоніфікації стилю життя майбутнього фахівця освітньої сфери, забезпечення його ефективної професійної діяльності в умовах модернізації вітчизняної вищої освіти. Великі обсяги навчальної інформації спонукають до пошуку індивідуальних способів оволодіння новими видами діяльності, серед яких аналіз, добір, узагальнення інформації [28]. Навчальна діяльність сучасних студентів значною мірою визначається їх власною активністю в опануванні ІКТ, спирається на осмислене набуття набору ІК-компетентностей, які необхідні для успішної самореалізації у майбутній професійній діяльності [24, 25].

Для розкриття логіки дослідження, завданнями даного параграфу обрано: аналіз наукових підходів до формування професійних компетентностей майбутніх учителів-філологів в умовах сучасного ЗВО; виокремлення сутнісних характеристик базових понять дослідження, а саме: "професійно-педагогічна компетентність", "професійно-педагогічна компетентність учителя-філолога".

Погоджуємось з думкою В. Бобрицької про те, що нині спостерігається стала залежність між професійними успіхами фахівців освітньої сфери і рівнем їх компетентності у галузі інформатизації освіти, що здебільшого визначається не обсягом засвоєного ними змісту знань, які швидко змінюються, а вмінням самостійно набувати нові знання й учити цьому учнів, здійснювати самоконтроль за виконанням дій, здатністю до постійного професійного

вдосконалення в умовах інформаційно насиченого середовища навчання [25; 31; 35; 37].

Застосування компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутнього учителя-філолога в умовах інформатизації освіти передбачає, як зазначалося в параграфі 1.1., орієнтацію на навчання динамічної комбінації знань, умінь, навичок, досвіду студентів. Тому прагнемо уникнути "практичного теоретизування", яке на думку Д. Макінтура у концепції Оксфордського університету [230] стоїть на заваді вирішення фундаментальної проблеми взаємозв'язку теорії та практики в підготовці учителя-філолога.

Нам імпонує позиція Д. Макінтура, що професійна підготовка майбутніх вчителів-філологів має бути пов'язана з критичним вивченням, удосконаленням та експериментальним використанням ідей, що надходять з різних джерел, включаючи, з одного боку, знання та вміння досвідчених учителів, зразки педагогічної праці, з іншого – різноманітну теоретичну та науково-дослідну літературу, тобто теоретизування про практику [230].

Класифікація компетентностей прийнята багатьма державами [221] як стратегічна умова для впровадження освіти впродовж життя. Концептуальні положення щодо набуття ключових умінь і компетентностей увійшли до Білої книги, розробленої Європейською Комісією (1996), Меморандуму з освіти впродовж життя (2000), Плану дій Євросоюзу та Ради Європи (2002), Плану дій з навичок і мобільності Єврокомісії (2002) тощо [221].

Класифікації бувають "натуральними" і "цільовими". "Натуральні класифікації" відображають закономірний порядок "речей-систем", охоплюючи три типи метакласифікаційних відносин: між "об'єктами (процесами)" одного онтологічного рівня; між ієрархічними рівнями в рамках одного онтологічного рівня, наприклад, для біосистем – від клітини до біосфери; між різними онтологічними рівнями [96].

Натуральна класифікація при доведенні її єдиності набуває статусу базисного закону природи. Цільові класифікації "будуються" для певних цілей,

як правило, в управлінні, пізнанні, різних операціях. Взаємозв'язок між "натуральними класифікаціями" і "цільовими класифікаціями" відображає взаємозв'язок між "сутністю" і "явищем" ("феноменом"). В нашій роботі ми розглядаємо цільові класифікації [96].

Поширеними є класифікації, в рамках яких виокремлюють три основні групи компетентностей, наприклад: соціально-особистісні, загальнопрофесійні, спеціальні; загальні, професійні, академічні; ключові, базові, спеціальні [120].

Характеризуючи ключові компетентності, науковці пропонують наступні класи: ціннісно-значеннєва, загальнокультурна, навчально-пізнавальна, інформаційна, комунікативна, соціально-трудова, особистісна компетенція; компетентності, що стосуються власне людини як особистості, суб'єкта діяльності, спілкування (здоров'язбереження, ціннісно-значеннєвої орієнтації у світі, інтеграції, громадянської позиції, самовдосконалення); соціальної взаємодії людини й соціальної сфери (соціальної взаємодії, у спілкуванні); діяльності людини (пізнавальної діяльності, діяльності, інформаційних технологій) [96; 120; 172].

Ключова компетентність, у свою чергу, є об'єктивною категорією, що фіксує суспільно визнаний комплекс певного рівня знань, умінь, навичок, ставлень тощо, які можна застосовувати в широкій сфері діяльності людини, визначаючи таким чином сучасну якість освіти. Вона може бути визначена як здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи відповідні проблеми, самостійно та відповідально приймаючи найкраще рішення. Кожна з таких компетентностей передбачає оволодіння комплексною процедурою, у якій для кожного виокремленого напрямку її набуття є відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер [96; 120].

У дослідженні вітчизняних науковців [96; 120; 172] подається такий перелік ключових компетентностей: уміння навчатися, соціальна, загальнокультурна, здоров'язберігальна, з інформаційних і комунікаційних

технологій, громадянська, підприємницька компетентність. Та наголошується, що, незалежно від підходу до класифікації, ключові компетентності є багатофункціональними, надпредметними, такими, що передбачають значний інтелектуальний розвиток, спираються на різні пізнавальні процеси, є змінними, мають рухливу й змінну структуру, залежать від пріоритетів суспільства, цілей освіти, особливостей і можливостей самовизначення особистості в соціумі [96; 120; 172].

Ми поділяємо точку зору Н. Радіонової, А. Тряпичіної [170] та ін., які в змісті терміну компетентність визначають сукупність ключових, базових та спеціальних компетентностей. Так, ключові компетентності необхідні для будь-якої професійної діяльності, пов'язані з успіхом особистості, і проявляються, насамперед, в здатності вирішувати професійні задачі на основі використання інформації, комунікації, в тому числі іноземною мовою, соціально-правових основ поведінки особистості в громадянському суспільстві. Так, базові компетентності відображають специфіку визначеної професійної діяльності (педагогічної, інженерної тощо), спеціальні компетентності – специфіку певної предметної сфери професійної діяльності. В процесі навчання всі три види компетентностей взаємопов'язані і розвиваються одночасно [170].

Всі вищенаведені види компетентностей відповідають окремим компонентам структури ППК: професійно-діяльнісному, комунікативному і особистісному.

Теоретично значущим для нашого дослідження є розгляд наукових підходів до визначення поняття "професійно-педагогічної компетентності".

Теоретико-методологічні засади дослідження ППК визначені у працях В. Байденка [6], В. Беспалька [8], В. Бобрицької [38], О. Дубасенюк [62], І. Зимньої [75], І. Зязюна [78], О. Пометун [148], О. Савченко [172], С. Сисоєвої [123], А. Хуторського [200] та ін.

До проблеми формування ППК майбутніх фахівців в освітньому процесі закладу вищої освіти звертаються багато вчених, зокрема З. Бондаренко [102], С. Вітвицька [62], А. Маркова [119], О. Пошетун [148].

Оснору компетентності фахівця, на думку вищезазначених вчених, складають: компетентність діяльності, спілкування і саморозвитку. Професійно-педагогічна компетентність – це професійна підготовка і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків діяльності, міра й основний критерій його відповідності вимогам професійної діяльності [62; 102; 119; 148].

ППК особистості є складним системним утворенням, основними елементами якої є: підсистема професійних знань як логічна системна інформація про навколишній і внутрішній світ людини, зафіксована в її свідомості; підсистема професійних умінь як психічних утворень, що полягають у засвоєнні людиною способів і технік професійної діяльності; підсистема професійних навичок – дії, сформовані в процесі повторення певних операцій і доведені до автоматизму; підсистема професійних позицій як сукупності сформованих установок і орієнтацій, відношення та оцінок внутрішнього і навколишнього досвіду, реальності і перспектив, а також домагань, які визначають характер професійної діяльності і поведінки фахівця; підсистема індивідуально-психологічних особливостей фахівця – поєднання різних структурно-функціональних компонентів психіки, які визначають індивідуальність, стиль професійної діяльності, поведінки і виявляються у професійних якостях особистості; підсистема акмеологічних інваріант – внутрішніх збудників, які обумовлюють потребу фахівця в постійному саморозвитку, творчості та самовдосконаленні [62; 102; 119; 148].

Під поняттям "професійно-педагогічна компетентність" (лат *professio* – офіційно оголошене заняття, *competo* – досягати, відповідати, підходити) розглядають як інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця.

Компетентність – це сукупність знань і вмінь, необхідних фахівцю для здійснення ефективної професійної діяльності вміння аналізувати і прогнозувати результати праці, використовувати сучасну інформацію щодо певної галузі виробництва [64].

Розглянемо тлумачення поняття "професійно-педагогічна компетентність" з огляду на виокремлення його сутнісних характеристик у Таблиці 1.2.

Зазначимо, що наша дослідницька позиція суголосна позиції В. Ягупова, який розглядає професійно-педагогічну компетентність як "суб'єктивний аспект професійної діяльності фахівця (індивідуальні професійно орієнтовані мотиви, цінності, знання, уміння, здібності, досвід тощо), який обумовлений специфікою зовнішніх умов (об'єктивних аспектів) цієї професійної діяльності" [209].

Розглянувши загальне поняття "професійно-педагогічна компетентність" майбутніх фахівців освітньої сфери, теоретично значущим для нашого дослідження буде висвітлити тлумачення вітчизняних та зарубіжних дослідників щодо поняття "формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів"[38].

А. Орлов у теорії та практиці професійної діяльності вчителя виокремлює основні компоненти професійно-педагогічної компетентності: етичні установки вчителя, систему психолого-педагогічних знань, систему знань у сфері свого предмета, загальну ерудицію, засоби розумових і практичних дій, професійно-особистісні якості [56].

За О. Локшиною, "професійно-педагогічна компетентність учителя-філолога" є "результатом оволодіння фахівцем професійними компетенціями – загальнокультурною, педагогічною, психологічною, лінгводидактичною, навчально-пізнавальною, комунікативною (до складу якої входять мовна (лінгвістична), мовленнєва, соціокультурна)" [115].

Таблиця 1.2.

Наукові підходи до визначення ключових характеристик поняття
"професійно-педагогічна компетентність"

Ключова характеристика	Зміст визначення	Автор/джерело
професійна підготовка і здатність суб'єкта	професійна підготовка і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків діяльності, міра й основний критерій його відповідності вимогам професійної діяльності	З. Бондаренко [102], С. Вітвицька [62], А. Маркова [119], О. Пометун [148].
інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця	інтегративна характеристика ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети з певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця	Енциклопедії освіти [64]
складне системне утворення	складним системним утворенням, основними елементами якої є: підсистема професійних знань як логічна системна інформація про навколишній і внутрішній світ людини, зафіксована в її свідомості; підсистема професійних умінь як психічних утворень, що полягають у засвоєнні людиною способів і технік професійної діяльності	О. Савченко [172], А. Хуторський [200]
суб'єктивний аспект професійної діяльності фахівця	суб'єктивний аспект професійної діяльності фахівця (індивідуальні професійно орієнтовані мотиви, цінності, знання, уміння, здібності, досвід тощо), який обумовлений специфікою зовнішніх умов (об'єктивних аспектів) цієї професійної діяльності	В. Ягупова [209]

О. Семенов пропонує розглядати "професійно-педагогічну компетентність учителя-філолога" як категорію педагогічної науки та особистісної інтегративної характеристики суб'єкта навчання, який володіє сукупністю знань, умінь і навичок цілепокладання, цілездійснення навчальної діяльності,

має певний досвід її організації й аналізу результатів із визначенням розвитку [174].

Лін Дж. (Lin G.) трактує "професійно-педагогічну компетентність учителя-філолога" як систему його ціннісно-світоглядних орієнтирів, а саме: оволодіння суспільно-соціальними цінностями педагогічної професії (загальнопедагогічні орієнтації), які сприяють розвитку особистості дитини як головної педагогічної цінності, її інтелектуальних можливостей та творчих здібностей; самореалізація у професійно-педагогічній діяльності (особистісно-розвивальні орієнтації); скеровані на предметно-викладацьку діяльність (предметно-діяльнісні орієнтації) та пов'язані з особливостями педагогічної професії (професійно-прагматичні орієнтації) [228].

В нашому дослідженні, погоджуємося з думкою Л. Коваленко, яка тлумачить "професійно-педагогічна компетентність учителя-філолога" як інтегральну особистісну якість, яка включає сукупність професійних компетенцій і об'єднує в собі теоретичні характеристики (знання), практичні (вміння, навички, досвід) і особистісні характеристики (якості, здібності) [120].

У виконанні завдань цього дослідження важливо визначитися щодо функціонального спектру компетентнісного підходу у проектуванні професійної підготовки майбутніх учителів-філологів. Звернемося до напрацювань Л. Єлагіної [63] та Г. Мітяєвої [121], аналіз яких дає змогу узагальнити перелік цих функцій і виокремити такі: *методологічно-регулятивна* – закладає основи побудови й перенесення у зміст освіти моделей ефективного виконання майбутнім учителем соціокультурних і професійних функцій; *концептуально-теоретична* – визначає зміст професійної освіти у вигляді нового типу освітнього результату – компетенцій; *проектно-технологічна* – зумовлює вибір технологій навчання, які забезпечують формування компетенцій (загальних, предметних), відповідних вимогам освітнього стандарту; *моделювально-прогностична* – полягає у проектуванні моделі отримання нового типу освітнього результату, який орієнтований на

вирішення реальних завдань професійної діяльності; *критеріально-оцінювальна* – дає змогу оцінювати якість професійної освіти, формувати культуру професійної діяльності майбутнього фахівця, порівнювати якість підготовки фахівців у різних системах освіти; *квалітативна* – реалізація якої забезпечує підвищення якості підготовки майбутніх учителів; *орієнтувальна* – визначає: напрям здійснення ефективної професійної діяльності майбутніх учителів, відповідність його професійної діяльності вимогам професії; вихідні позиції суб'єктів навчального процесу (комплекс знань, умінь, ставлень, цінностей); можливості виконання професійної діяльності на рівні мінімальних компетенцій для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня; г) форми організації навчального процесу для формування професійної компетентності майбутнього фахівця; *практико-орієнтована* – визначає спрямованість на практичне пізнання та розуміння обраної професії, виконання типових професійних завдань; *адаптивна* – забезпечує професійну соціалізацію випускника вищого навчального закладу в умовах професійної діяльності; *інтеграційна* – забезпечує зближення змісту професійної освіти і професійної діяльності, мобільність фахівців на міжнародному ринку праці, їх конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг [63; 121].

Найбільше визначень структури професійної компетентності, безумовно, стосується досліджень у галузі професійної педагогічної підготовки.

І. Бех [9] та І. Зязюн [78] основними складовими професійно-педагогічної компетентності визначають: мотиваційний, аксіологічний, гностичний, практичний, особистісний, творчий компоненти.

Так, Н. Кузьміна [106] окреслює її як сукупність таких компонентів: спеціальна компетентність; методична компетентність у галузі способів формування знань, умінь і навичок учнів; психолого-педагогічна компетентність; рефлексія професійної діяльності.

У проекті Стандарту вищої освіти для спеціальності 035 "Філологія" [189] до компонентів ППК майбутніх учителів-філологів відносять: *загальні*

компетентності: здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатність бути критичним і самокритичним; здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел; уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми; здатність працювати в команді та автономно; здатність спілкуватися іноземною мовою; цінування та повага різноманітності та мультикультурності; здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність до адаптації та дії в новій ситуації; здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності); здатність проведення досліджень на належному рівні; здатність генерувати нові ідеї (креативність) [189].

За класифікацією в "Енциклопедії освіти" [64], ППК викладача містить такі компоненти: спеціальна компетентність – підготовка до самостійної реалізації певних видів діяльності, вміння вирішувати типові професійні завдання і оцінювати результати своєї діяльності, здатність самостійно здобувати нові знання та вміння за фахом; персональна компетентність – здатність до постійного професійного зростання та підвищення кваліфікації, а також реалізації себе в професійній діяльності; соціально-правова компетентність включає знання й уміння в галузі взаємодії з громадськими інститутами і людьми, а також здатності професійно спілкуватися і гідна поведінка; екстремальна компетентність – здатність діяти у раптово ускладнених умовах, при аваріях, надзвичайних ситуаціях [64].

А. Маркова [119], розглядаючи професійно-педагогічну компетентність, виокремила наступні її види: спеціальна компетентність (володіння власне професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати власний подальший професійний розвиток); соціальна компетентність (володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в певній професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці);

особистісна компетентність (володіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості); індивідуальна компетентність (володіння прийомами саморегуляції і розвитку індивідуальності в рамках професії, готовність до професійного зростання, здатність до індивідуального самозбереження, непадвладність професійному старінню, уміння організувати раціонально свою працю) [119].

А. Орлов [56] та В. Синенко [215] у своїх працях визначають такі ключові компоненти ППК: інформаційна компетентність, яка передбачає володіння інформаційними технологіями, уміння опрацьовувати різні види інформації; комунікативна компетентність - це вміння вступати в комунікацію (спілкування), бути зрозумілим, спілкування без обмежень; продуктивна компетентність - це вміння працювати, отримувати результат, ухвалювати рішення та відповідати за них; автономізація на компетентність - це здатність до саморозвитку, творчості, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможність; моральна компетентність - це готовність, спроможність і потреба жити за традиційними моральними нормами; психологічна компетентність - це здатність використовувати психологічні засоби навчання в організації взаємодії в освітній діяльності; предметна компетентність, до змісту якої входить володіння певними засобами навчання у сфері навчального процесу (спеціальність), це сукупність умінь і навичок, необхідних для стимулювання активності як окремих учнів, так і колективу в цілому; соціальна компетентність - це вміння жити та працювати з прибічниками; математична компетентність - це вміння працювати з числом, числовою інформацією; особисті якості вчителя (це теж одна з найголовніших складових професійної компетентності) - доброзичливість, чуйність, урівноваженість, витонченість, толерантність, рефлексія, людяність [56; 215].

Схематично структуру ППК майбутніх учителів-філологів ілюструє рис. 1.1.

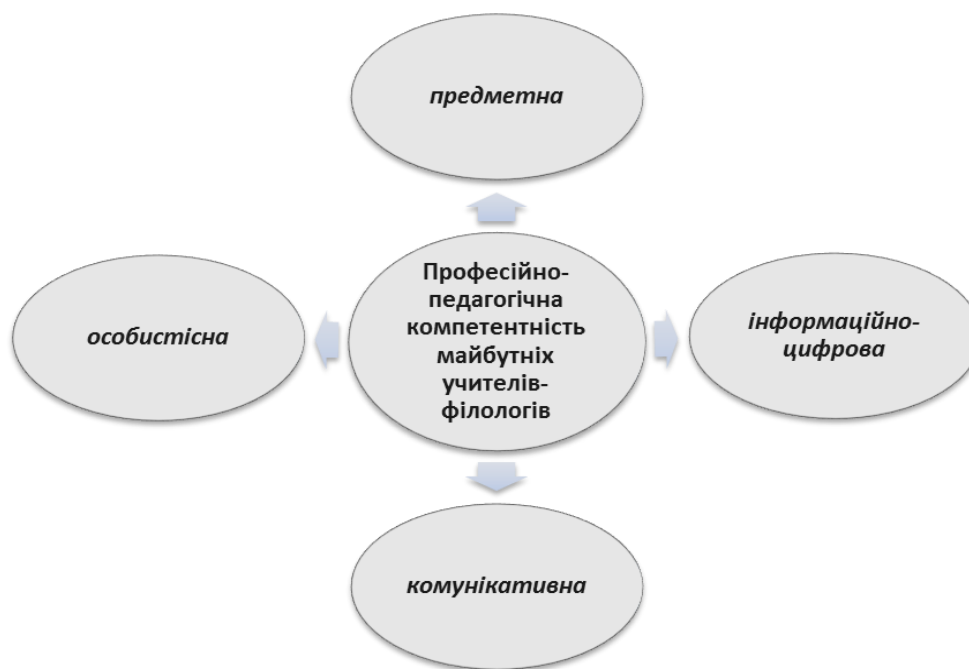

Рис. 1.1. Структура професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів

Узагальнюючи всі класифікації та враховуючи інтегративний характер терміну "професійно-педагогічна компетентність майбутніх учителів-філологів", та на підставі наукових джерел [29; 38; 56; 119; 153; 215], охарактеризуємо основні її складові: 1) *предметна* (здатність самостійно набувати нові знання й уміння за фахом; здатність до розв'язування проблем у предметній сфері діяльності); 2) *інформаційно-цифрова* (володіння інформаційними технологіями; спроможність знаходити інформацію; здатність систематизувати, узагальнювати її; здатність до критичного ставлення до інформації, поширюваної медійними засобами і рекламою; здатність застосовувати знання, виявляти інформаційну грамотність); 3) *комунікативна* (володіння сукупністю вербальних і невербальних засобів комунікації; здатність вступати в комунікацію з метою порозуміння у ситуаціях професійного та міжособистісного спілкування); 4) *особистісна* (здатність до самостійної пізнавальної діяльності, що передбачає спроможності до постановки і розв'язання пізнавальних задач у навчальній та професійній сфері,

пошук нестандартних рішень; створення і розв'язування проблемних ситуацій задля оптимізації процесів навчання й професійної діяльності; здатність навчатися впродовж життя; уміння аналізувати ситуацію на ринку праці тощо).

Наша логіка структурування ППК базується на узагальненні праць вчених з питань формування дослідженого феномену у структурі ЗВО [175].

Про доцільність вивчення *предметної та особистісної компетентностей* свідчать праці В. Бобрицької [26], С. Денисенко [60], В. Коваль [86], В. Коваленко [83], А. Коломієць [94], О. Семенов [175], С. Сисоєвої [123], О. Циганок [201], які розглядають її як можливість формування в рамках навчальних предметів, що конкретизуються кожного разу на рівні освітніх галузей і навчальних предметів для кожного ступеня навчання.

Різні аспекти проблеми формування *інформаційно-цифрової та комунікативної компетентностей* майбутніх фахівців з вищою освітою та підготовки їх до застосування ІКТ у професійній діяльності досліджували В. Биков [15], О. Глазунова [49], О. Глушак [51], М. Жалдак [67], О. Жильцов [68], Ю. Жук [69], О. Колгатін [91], К. Колос [95], М. Лещенко [109], С. Литвинова [114], А. Манако [143], Н. Морзе [122], Ю. Носенко [132], О. Овчарук [96], Л. Петухова [141], О. Пінчук [143], О. Соколюк [84], Н. Сороко [179], О. Співаковський [184], Є. Співаковська-Ванденберг [186], О. Спірін [187], Ю. Триус [196], М. Шишкіна [206] А. Яцишин [176] та інші.

Отже, звернення уваги науковців до формування ППК зумовлено: 1) переходом світової спільноти до інформаційного суспільства, де пріоритетним вважається не просте накопичення студентами знань та предметних умінь і навичок (мета так званої "знанняєвої педагогіки"), а й формування уміння вчитися, оволодіння навичками пошуку інформації, здатності до самонавчання упродовж життя, де ці новоутворення стають визначальною сферою професійної діяльності людини; 2) особливою актуалізацією глобалізації усіх сфер життєдіяльності особистості і суспільства в

умовах загально цивілізаційних тенденцій сучасного світу, що вимагає від вищої школи надати молодій людині елементарні можливості інтегруватися в різні соціуми, самовизначатися в житті, активно діяти, бути конкурентоспроможною на світовому ринку праці [15].

З огляду на це, І. Зимня [76], Н. Кузьміна [106] та інші зазначають, що завдання сучасної вищої освіти полягає не тільки в тому, щоб дати професійні знання, а й у тому, щоб підготувати фахівця, який глибоко розуміє і знає свою роль у суспільстві, вміє творчо використовувати здобуті знання на практиці, вміє працювати з людьми, у колективі, цінує колективний досвід, прислухається до думки колег, критично оцінює досягнуте. У зв'язку з цим підготовка компетентних педагогів є одним із пріоритетних завдань сучасної професійної освіти [76, 106].

Одним із основних викликів до вищої освіти є вимога, що включає в себе уявлення про те, якою має бути сучасна людина, людина-професіонал, яке її призначення, роль у суспільстві, яке замовлення на її освіту, які очікування від освіти власне у людини, суспільства. Освіта все більше орієнтується на "вільний розвиток", високу культуру, творчу ініціативу, самостійність, мобільність майбутніх спеціалістів, що вимагає якісно нового підходу до формування майбутнього фахівця. Випускнику педагогічного університету доведеться працювати в закладах освіти різних форм власності, різних сегментах соціальної та економічної сфер, у галузі управління та адміністрування. В одних випадках для працедавця буде важливою кваліфікація, а також засвоєні освітні програми, в інших, – працедавець зацікавлений у робітнику, який в оптимальні терміни зможе реалізувати певний проект, спрямований на вирішення проблем розвитку організації, підприємства чи закладу. У першому випадку йдеться про знання, вміння та навички, сформовані у студентів, у другому – про їхню компетенцію та компетентність [87; 96; 123].

Отже, розглянувши формування ППК майбутніх учителів-філологів в умовах інформатизації освіти як педагогічну проблему, виокремлено її сутнісні характеристики та компонентний склад.

1.3 Інформаційно-комунікаційні технології формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів в освітньому процесі ЗВО

Нині, використовуючи комп'ютерні технології, сучасна освіта розвиває ідеї програмованого навчання, відкриває нові, ще не досліджені технологічні варіанти навчання, пов'язані з унікальними можливостями сучасних персональних комп'ютерів (ПК) і телекомунікацій [2; 15].

В сучасних тлумачних словниках поняття "інформація" має різні значення залежно від контексту. Походить від латинського слова "informatio", яке має декілька значень: роз'яснення; виклад фактів, подій; витлумачення; представлення, поняття; ознайомлення, просвіта [64; 130].

Отже, для всіх членів суспільства зростає необхідність постійного підвищення кваліфікації, оновлення знань, освоєння нового вигляду діяльності. Нині, сучасна людина прагне уміти використовувати нові інформаційні ресурси, які накопичило суспільство [26].

Інформатизація (*Informatisation*) – "сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та ІТ, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки" [73]. "Процес широкомасштабного використання ІТ у всіх сферах соціально-економічного, політичного і культурного життя суспільства з метою підвищення ефективності використання інформації і знань

для управління, задоволення інформаційних потреб громадян, організацій і держави і створення передумов переходу держави до інформаційного суспільства" [64].

Її суть полягає в посиленні інформаційного компонента в суспільному виробництві, здобутті інформацією статусу найважливішого чинника культурного розвитку [15].

Так, для опису нового соціального порядку використовуються немало словосполук, серед яких найбільш стійким виявилось "інформаційне суспільство". Це таке суспільство, рівень якого значною мірою визначається кількістю і якістю накопиченої і використовуваної інформації. Найважливішим показником інформаційного суспільства є те, що кожен його громадянин має рівні права і можливості вільно проводити і своєчасно отримувати будь-яку інформацію, що цікавить його, окрім випадків, обмежених законом [15; 232].

Інформаційне середовище (Information environment) – "сукупність технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації, а також політичні, економічні і культурні умови реалізації процесів інформатизації" [64; 232].

Інформаційно-телекомунікаційні технології в освіті (ІТКТ) – технології, що використовують спеціальні технічні інформаційні засоби (ЕОМ, аудіо, кіно, відео тощо). Власне, будь-яка педагогічна технологія — це інформаційна технологія, оскільки основу технологічного процесу навчання становить інформація та її рух (перетворення). Коли в навчальний процес стали широко впроваджувати комп'ютери, в освіті з'явився новий термін — "нова інформаційна технологія навчання". На наш погляд, більш вдалим терміном для технологій навчання, які використовують комп'ютер, є "комп'ютерна технологія" [15].

Сучасний етап розвитку інформатизації СО спрямований на подальше підвищення якості освіти, забезпечення конкурентоспроможності національної СО на світовому ринку освітніх послуг, її інтеграцію у світовий освітній

простір. Він передбачає реалізацію принципів відкритої освіти, підпорядкований сучасним освітнім парадигмам людиноцентризму та рівного доступу до якісної освіти [10; 15; 17]. Його характеризують суттєві цільові та змістово-технологічні зміни, що системно відбуваються в освітніх системах як на рівні окремих КОЗН, їх комплектів і комплексів, так і на рівні ІКТ засобів організації і підтримки освітнього процесу. Такі ресурси істотно розгортають предметний простір застосувань КОЗ освітнього призначення, по суті, стають ЕОР відкритих освітніх систем. Зокрема, інформаційні ресурси соціальних мереж входять до складу освітньо-просторової компоненти відкритого КО навчального середовища. Використання при побудові освітнього середовища мобільних Інтернет-пристроїв, інформаційних технологій хмарних обчислень, Інтернет-технологій Web2.0 та Web3.0, які по суті, стають його базовими засобами і технологіями, їх широке застосування в освітньому процесі [15; 17].

Зміни, що відбуваються в зв'язку з цим у характері функціонування і розвитку СО, суттєво впливають на способи реалізації освітнього процесу, удосконалюються: цілі освіти, змістово-технологічна будова методичних систем навчання (зміст навчання і педагогічні технології), склад і структура КО навчального середовища, способи організації освітнього процесу [10; 15; 17].

З вищесказаного, такі зміни формують новий портрет сучасної освіти, так званої ІКТ-орієнтованої освіти – освіти, що відображає світові тенденції розвитку освітніх систем, передбачає широке, комплексне та ефективне застосування ІКТ при реалізації як власних внутрішньосистемних функцій (навчальної, наукової та управлінської), так і зовнішніх функцій при здійсненні взаємозв'язків з оточуючим систему освіти середовищем; спрямована на реалізацію принципів відкритої освіти, поступово набуваючи її характерних змістово-технологічних рис [10; 15; 17].

З ІКТ-орієнтованою освітою, передусім, пов'язується розвиток таких її змістово-технологічних складових: КО освітнього середовища, локальних і загальнодоступних ЕОР, ІКТ підтримки функціонування глобального, в тому

числі відкритого інформаційного освітнього простору, відкритих ІКТ-орієнтованих педагогічних систем, зокрема електронних соціальних спільнот [10; 15; 17].

Послідовно розглянемо характерні особливості розвитку цих найважливіших складових ІКТ-орієнтованої освіти.

На світовому ринку ІКТ-засобів взаємозв'язку "користувач – ІКМ" уже сьогодні набули помітного поширення ІКТ-засоби нового покоління, що своїми користувальними властивостями відображають особливості функцій, будови і параметрів нової мережної хмарної ІКТ-інфраструктури (iPAD, imPad, iPadHibrid, Reder, iPhone, SmartPhone, iPod, мультимедійні дошки з Інтернет-доступом та ін.) [10; 15; 17].

Аналіз передового закордонного досвіду свідчить, за зазначеним підходом розвиваються ІКТ-засоби та ІКТ-інфраструктура в державному і приватному секторах, освіті та науці провідних країн світу (США, Сполучене Королівство, Японія), реалізуються відповідні проекти і програми, що охоплюють практично всі сфери ІКТ-застосувань (країни Європейського Союзу, Канада та ін.) [10; 15; 17].

Засоби і технології ІКМ, в тому числі Інтернет, утворюють комп'ютерно-технологічну платформу освітнього середовища сучасної освіти, передусім відкритої [15].

Можна визначити таку типологію мережних ІКТ (див. таблиця 1.3), що відображають ІКТ-орієнтовану освіту, підтримують інформаційний освітній простір, зокрема, КО педагогічні системи [15; 17]:

Серед найбільш поширених Інтернет-технологій, що входять до складу Web 2,0 зазначимо такі:

- *Торрент-технологія*. BitTórrént (англ. букв. "бітовий потік") – інформаційна технологія, що передбачає використання спеціального мережного протоколу передавання даних (p2p). BitTórrént – програма-клієнт (torrent-клієнт) для кооперативного обміну файлами через Інтернет. Основний принцип

торрента: як що хочеш щось отримати, будь ласка щось передай іншим. BitTorrent-мережа – глобальна файлообмінна мережа, що працює за моделлю p2p і передбачає спеціальний сервер – треккер. У цій мережі не існує одного великого сховища файлів, до яких мають доступ користувачі. Файли зберігаються на комп'ютерах користувачів мережі і кожний з них є, ніби-то, невеликим сервером, що забезпечує передавання файлів від одного користувача до іншого [12; 15].

Таблиця 1.3

Мережні ІКТ	Характеристика
• Web 0,0	ІКТ, що підтримують електронні комунікації в локальних ІКМ, які не мають доступу до Інтернет (тому Web 0,0) [12; 15]
Web 1,0	Інтернет-технологій, що підтримують електронні комунікації у відкритих ІКМ, забезпечують користувачам доступ до наявного в Web-мережах контенту [12; 15]
Web 2,0	Інтернет-технологій, що передбачають розвиток технологічної платформи Web 1.0 в напрямках надання ідентифікованим користувачам доступу до редагування наявного в Web-мережах контенту, забезпечення користувачам можливості формування і розповсюдження в Web-мережах власного контенту, підтримки спільної діяльності користувачів при створенні і розповсюдженні колективного контенту, забезпечення функціонування електронних соціальних спільнот [12; 15]
Web 3.0	Інтернет-технологій, що базуються на технологічній платформі Web 2.0 і призначені для створення у відкритих ІКМ високоякісного контенту і сервісів, передбачають залучення до цієї роботи талановитих професіоналів [12; 15]
Web 4.0	Інтернет-технологій, що базуються на технологіях Web 3.0 і розвивають їх функції в напрямі підтримки функціонування інтелектуальних (в розумінні науки про штучний інтелект) автоматизованих систем (таких як експертні, семантичні та робототехнічні системи, системи прийняття рішень, САПР, ГІС та їх певні фрагменти) [12; 15]

- *Твіттер-технологія.* Твіттер (англ. twitter – щебетати, бовтати) – інформаційна технологія, інформаційна система, що забезпечує для користувачів можливість відправляти і отримувати невеликі текстові повідомлення, SMS, засоби миттєвого обміну повідомленнями чи сторонніми програмами-клієнтами [12; 15].

- *Блог-технологія.* Блог (англ. blog) – інформаційна технологія, що підтримує функціонування в Інтернет невеликого web-сайту, web-обозрівача, який містить особистий щоденник певного автора, його мережний журнал подій, до якого час від часу автор додає, подані у зворотному хронологічному порядку, ті чи інші записи, а також різні, дібрані автором зображення і/або мультимедіа об'єкти. Зміст блогу є доступним для вільного перегляду в мережі і може бути прокоментований його читачами з посиланням на web-сторінку ресурсу [12; 15].

- *Вікі-технологія.* Вікі (англ. wiki, запозичено з гавайської мови – швидкий) – інформаційна технологія, що підтримує функціонування в Інтернет web-сайту, структуру і зміст якого користувачі можуть самостійно змінювати за допомогою інструментів вікі-середовища, які доступні з вікі-сайту: розмітка, структурування. Це технологія побудови Web- систем, призначених для колективної розробки, зберігання, структурування тексту, гіпертексту, файлів, мультимедіа. Визначальним у вікі-концепції є те, що вона не вимагає від певного вікі- користувача ретельного формування особистого вікі-сайту. Навпаки, вона передбачає залучення до неперервного процесу формування його поточної та остаточної версій широкого загалу зацікавлених вікі-користувачів [12; 15; 244].

Ключовим засобом при навчанні сучасних студентів в класичному університеті стає використання інформаційно-освітнього порталу. Зазначимо, що поняття "портал" трактується як сайт, організований як системне багаторівневе об'єднання різних ресурсів і сервісів. Розрізняють вертикальні портали (присвячені конкретній темі і надаючи різні сервіси в її рамках) і

горизонтальні портали, або портали загального характеру, що пропонують набір сервісів, обслуговуючих різні теми. Вертикальний портал – це сайт, пов'язаний з галуззю або конкретною проблемою. Існують інші підходи до формулювання визначення "портал": інформаційний і функціональний. При інформаційному підході портал є єдиною точкою доступу до інформаційних ресурсів підприємства, при функціональному – контейнер для технологічних сервісів, об'єднуючий пошук, розсилку новин, можливості спільної роботи користувачів та інші [47; 58].

Звернімо увагу на те, що Б. Шуневич поняття "інструментарій порталу" визначає як засоби, які полегшують завдання викладача, пов'язані з узгодженням матеріалів курсу і керування використанням або доступом студента до цих матеріалів; можливості, які використовує студент на місці свого проживання в ролі клієнта дистанційного навчання; можливість полегшити розвиток і розгортання навчальної діяльності в межах менших, ніж цілий курс, наприклад, завдання, модулі, розмовні теми тощо [208].

З вищезазначеного, під засобами інформаційно-освітнього порталу ми розуміємо функціональні елементи (інструментарій) структури самого порталу.

Таким чином, дана портал є допоміжним механізмом для підвищення мотивації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студента, що відповідає завданням формування корукерентноспроможного майбутнього учителя-філолога за допомогою ІКТ та забезпечують швидку комунікацію між викладачем і студентом [28].

З тим, щоб схарактеризувати потенціал КО середовища навчання як засобу формування ППК у майбутніх учителів-філологів, важливо вказати на значущість у цьому процесі хмарних технологій або хмарних обчислень (Cloud computing), які є елементом КО систем і засобів навчання. Хмарні технології – це технологія, яка надає користувачам Інтернету доступ до комп'ютерних ресурсів сервера і використання програмного забезпечення як онлайн-сервіса, тобто якщо, є підключення до Інтернету то можна виконувати складні

обчислення, опрацьовувати дані використовуючи потужності віддаленого сервера [158]. Основними характеристиками, що визначають ключові відмінності хмарних сервісів від інших, є такі: самообслуговування за потребою; універсальний доступ до мережі; групування ресурсів; гнучкість [242] та ін.

У освітньому процесі сучасного ЗВО застосування хмарних технологій навчання дає багато переваг. Зокрема, в будь-якій аудиторії можна організувати сучасний навчальний процес, використовуючи ноутбуки і безпроводну мережу. Для роботи студенти використовують іpad-и, ноутбуки або нетбуки, що підтримують безпроводне підключення за стандартом Wi-Fi. При цьому наповнення електронного освітнього простору здійснюють викладачі, студенти [158].

Погоджуємося з думкою, А. Кух [107] щодо переваг хмарних технологій. Так, їх застосування у ЗВО може дати економію засобів на придбання програмового забезпечення (використання технології Office Web Apps (Office он-лайн); зниження потреби в спеціалізованих приміщеннях; можливість виконання багатьох видів навчальної роботи, контролю і оцінки on-line; економію дискового простору; забезпечення антивірусного, "антихакерського" захисту, відкритість освітнього середовища для тих, хто навчає (викладач), і тих, хто навчається (студент) [107].

Застосовуючи вищезазначений підхід, студенти можуть ефективно підготуватися до навчальних занять, що сприяє, на нашу думку, формуванню у них ППК.

У своєму дослідженні Ю. Носнеко та А. Яцишин [177] здійснили спробу систематизувати наявні соціальні медіа, виокремити зв'язки досліджуваної системи, розкрити сутність та розмежувати поняття "соціальні медіа", "новітні медіа", "сервіси Web2.0", навколо яких точаться проблемні дискусії. Так, за висновком авторів, соціальні медіа можна розглядати як сукупність пов'язаних між собою елементів, що відображають діяльність людини, а саме: комунікація;

співпраця; фото/відео/аудіо-шерінг; відгуки та думки; дозвілля; інформаційні агрегатори [177].

До сфери комунікації віднесено: блоги (Blogger, LiveJournal, Open Diary, TypePad, WordPress, Vox, ExpressionEngine, Xanga та ін.); мікроблоги (Twitter, Google+, Futurbra, Tumbir, Fmylife); соціальні мережі (Facebook, LinkedIn, MySpace, Orkut, Skyrok, Вконтакте, Однокласники та ін.); агрегації соціальних мереж (NutshellMail, FriendFeed та ін.); заходи (Upcoming, Eventful, Meetup.com та ін.) [177].

Швидке поширення ІТ приводить до того, що цифрові системи все ширше впроваджуються не лише для культурно-історичних, але і для адміністративних чи дослідницьких цілей. Так для збереження цифрових матеріалів створюються електронні архіви (репозитарії), куди надходять і зберігаються цифрові об'єкти. Окрім репозитаріїв різноманітних бібліотек у світі також широко поширені інституційні репозитарії. Об'єктом зберігання можуть виступати матеріали довільного типу: препринти (у т.ч. нерецензовані), постпринти (відрецензовані, опубліковані наукові праці вчених університетів і наукових установ), книги, статті, дисертації (у т.ч. студентські дипломні й курсові роботи), різноманітні звіти, методичні й навчальні матеріали, матеріали конференцій, презентації, комп'ютерні програми, бібліографічні видання, зображення, аудіо- та відео-файли, бази даних і освітні ресурси, чи інші будь-які інші електронні файли [233].

Кліфорд Лінч, директор CNI, визначає електронні репозитарії як "Набір сервісів, що надаються членам університетського товариства, для керування та розповсюдження цифрових матеріалів, створених членами цього товариства. При цьому адміністрація відіграє роль керівної ланки, і бере на себе зобов'язання забезпечення довгострокового зберігання матеріалів, підтримання вільного доступу до них, а також їх розповсюдження" [233].

В умовах КО освітнього середовища на противагу традиційним словникам-перекладачам стають електронні перекладачі, онлайн перекладачі, тобто це

програма, що призначена для автоматичного перекладу тексту з однієї природної мови на іншу [232].

На відміну від електронних словників, програми-перекладачі опрацьовують не окремі слова або словосполучення, а цілий текст, і результатом такого опрацювання є зв'язний текст іншою мовою. Робота програм-перекладачів базується на використанні електронних словників. Крім того, у них реалізовані алгоритми для узгодження слів в отриманому тексті відповідно до правил мови, якою здійснюється переклад [232].

Програми-перекладачі відрізняються кількістю електронних словників, що використовуються для здійснення перекладу, алгоритмами перекладу, обсягом тексту, який може бути перекладений за один сеанс тощо. Деякі з цих програм мають модулі, що вбудовуються в програми пакета Microsoft Office та призначені для перекладу текстів у вікні текстового процесора, системи опрацювання презентацій тощо [232].

Основою сучасної системи управління навчальною діяльністю є система управління навчанням (англ. *Learning Management System* – *LMS*) – комп'ютерний програмний комплекс, який використовується для розробки, управління та поширення навчальних онлайн-матеріалів із забезпеченням спільного доступу до них. Створюються дані матеріали у візуальному навчальному середовищі з заданням послідовності їх вивчення. До складу матеріалів входять різного роду індивідуальні завдання, проекти для роботи в малих групах, інші навчальні елементи для всіх учнів, які засновані як на змістовній компоненті, так і на комунікативній [232].

Існуючи системи управління навчанням, як правило, будуються на основі використання сучасних Інтернет-технологій і таким чином забезпечують здійснення навчання в режимі реального часу. Такі системи характеризуються високим рівнем інтерактивності і дозволяють брати участь у процесі навчання людям, які мають вихід в Інтернет і знаходяться будь-де у світі.

Основними функціями системи управління навчанням є: управління користувачами системи; управління ролями (адміністратор, викладач, учень тощо); управління правами доступу; управління навчанням; забезпечення різних видів комунікацій між учнями і викладачами; створення, зберігання та видачі електронних навчальних матеріалів; аналіз процесів навчання; контроль успішності навчання; побудова звітності тощо [203].

У просторі Інтернет можна знайти досить багато проектів, метою яких є розробка та запровадження комп'ютерних систем управління навчанням. Мають місце як проекти вільного розповсюдження, так і проекти з розповсюдженням на комерційній основі [203].

Популярними серед проектів вільного розповсюдження, наприклад, є: Atutor, Chamilo LMS: e-learning that adapts to your needs, Moodle, Sakai, WeBWorK та ін. [231; 203].

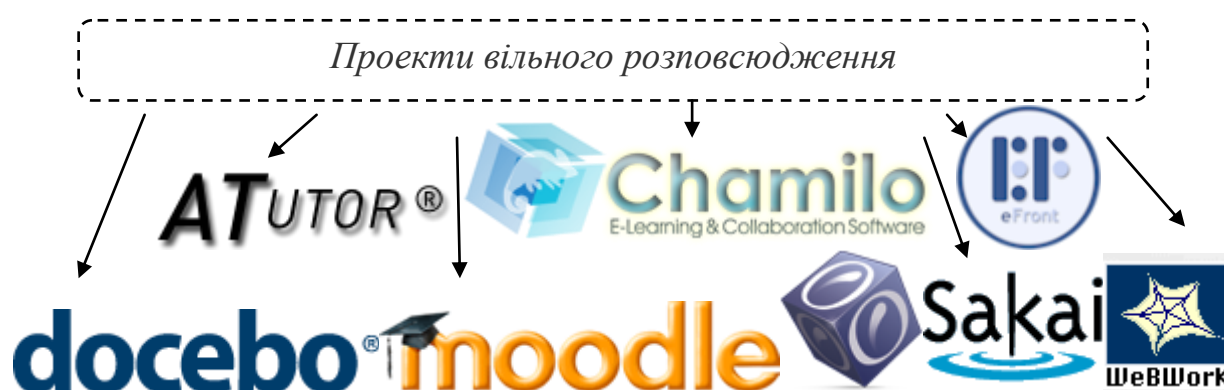

Рис. 1.2. Приклади проектів вільного розповсюдження комп'ютерних систем управління навчанням.

Так, основною метою всіх інновацій в освітній галузі є сприяння переходу від механічного засвоєння студентами знань до формування вмінь і навичок самостійно здобувати знання. Успішність розв'язання цього завдання значною мірою залежить від мети використання комп'ютера в навчальному процесі, якості й можливостей програмного забезпечення та від того, яке місце посідає комп'ютер в системі дидактичних засобів [29].

Отже, з вищесказаного, нові освітні технології сприяють поступовому зміщенню від освіти до самоосвіти. Так, швидкий розвиток сучасної освіти та науки, постійне примноження інформації в усіх сферах життя – призводить до підвищення вимог до будь-якого учителя-філолога щодо його професійно-педагогічної компетентності, а, отже, сьогодення потребує від кожної особистості прагнення та уміння систематично й наполегливо займатися самоосвітою. Для сучасного учителя-філолога використання КОЗН дає багато переваг, насамперед тепер в будь-якій аудиторії можна організувати сучасний учбовий процес, використовуючи ноутбуки і безпроводну мережу. За допомогою таких технологій студент швидко й легко підготується до семінарських занять, а також інших форм організації навчання у ЗВО, що сприятиме його самоосвіті.

Висновки до першого розділу

Здійснення теоретичного аналізу наукової та навчально-методичної літератури дало змогу з'ясувати, що компетентнісний підхід у навчанні студентів сучасного закладу вищої освіти переміщує акценти процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок в площину формування й розвитку в студентів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання і досвід у різних ситуаціях, що є важливою умовою проектування комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища в межах особистісно-орієнтованого навчання.

Аналіз сутнісного змісту базових понять дослідження – "компетентність", "компетенція", "компетентний", "компетентнісний підхід" – уможливив розкриття взаємозалежності даних понять у контексті дослідження проблеми формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів. Так, поняття "компетентність" розглядається як динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка

визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. "Компетентний" означаємо так: який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований. Поняття "компетентнісний підхід" розуміємо як нову парадигму формування педагогічних кадрів, що передбачає включення в систему комплексної стандартизації якості вищої освіти таких новоутворень, як конкурентоспроможність і конкурентноздатність.

Дослідження формування ППК майбутніх учителів-філологів в умовах інформатизації освіти як педагогічної проблеми, дало змогу проаналізувати різні підходи до визначення структури компетентностей студентів ЗВО, що створило наукове підґрунтя до визначення структури ППК майбутніх учителів-філологів. Компонентами структури ППК майбутніх вчителів-філологів є: 1) предметна (здатність самостійно набувати нові знання і уміння за фахом; здатність до розв'язування проблем у предметній сфері діяльності); 2) інформаційно-цифрова (володіння інформаційними технологіями; спроможність знаходити інформацію; здатність систематизувати, узагальнювати її; здатність до критичного ставлення до інформації, поширюваної медійними засобами і рекламою; здатність застосовувати знання, виявляти інформаційну грамотність); 3) комунікативна (володіння сукупністю вербальних і невербальних засобів комунікації; здатність вступати в комунікацію з метою порозуміння у ситуаціях професійного та міжособистісного спілкування); 4) особистісна (здатність до самостійної пізнавальної діяльності, що передбачає спроможності до постановки і розв'язання пізнавальних задач у навчальній та професійній сфері, віднайдення нестандартних рішень; створення і розв'язування проблемних ситуацій задля оптимізації процесів навчання й професійної діяльності; здатність навчатися впродовж життя; уміння аналізувати ситуацію на ринку праці тощо).

Здійснення теретичного аналізу розвитку ІКТ для формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів в освітньому процесі ЗВО, дало змогу з'ясувати, що з ІКТ-орієнтованою освітою, передусім, пов'язується визначення її ключових складових, а саме: комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища, використання локальних і загальнодоступних електронних освітніх пристроїв та підтримка функціонування відкритого інформаційного освітнього простору ЗВО. Так, для сучасного учителя-філолога використання КОЗН дає багато переваг, насамперед тепер в будь-якій аудиторії можна організувати сучасний освітній процес, використовуючи мобільні пристрої.

Основні результати першого розділу опубліковано в роботах [23; 28; 29; 38; 150; 154; 157; 160; 162; 163; 165; 166; 167; 168].

РОЗДІЛ 2. МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНО ОРІЄНТОВАНОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ

У розділі описано загальну методику дослідження проблеми, методологічні основи та гіпотезу; схарактеризовано структурні компоненти КОМФППК майбутніх учителів-філологів; виокремлено, обґрунтовано та схарактеризовано педагогічні умови реалізації КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів; визначено та описано критерії та показники, рівні сформованості ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КОМФППК; розроблено та обґрунтовано модель КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів.

2.1. Загальна методика дослідження проблеми

Запит суспільства у висококваліфікованих конкурентноспроможних, комп'ютерно грамотних, компетентних учителях-філологах активізує розроблення дієвих механізмів використання КО методів, форм і засобів, сукупність яких ми визначаємо як КОМФППК учителів-філологів в освітньому процесі сучасного ЗВО.

Провідною ідеєю дослідження є положення про те, що важливим чинником успішного формування досліджуваного феномену є добір КО методів, форм і засобів, що у сукупності складають КОМФППК учителів-філологів.

Як зазначалось вище, актуальність обґрунтування теоретичних та практичних засад використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів зумовила вибір теми дослідження: *"Комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх філологів".*

Здійснений комплексний аналіз науково-педагогічних джерел з досліджуваної проблематики дав змогу визначити **гіпотезу дослідження**, а саме: ефективність формування ППК майбутніх учителів-філологів підвищується за умови застосування у ЗВО комп'ютерно орієнтованої методики, складниками якої є мета (цілі), зміст, КО форми, методи і засоби навчання.

Теоретично-джерельну базу дослідження становлять положення, що сформульовано у наукових працях, а саме: визначено імперативи сучасної стратегії професійної підготовки фахівців з позицій філософії освіти (В. Андрущенко [2], І. Бех [9], М. Згуровський [77], І. Зязюн [78], В. Кремень [105], В. Огнев'юк [135] та інші); розроблено теоретичні й методичні основи неперервної професійної освіти (С. Гончаренко [54], В. Луговий [117], Н. Ничкало [129], С. Сисоєва [135] та інші); досліджено теоретичні й практичні аспекти використання ІКТ в освітньому процесі ЗВО (В. Биков [15], О. Буров [42], О. Глазунова [49], А. Гуржій [59], М. Жалдак [67], Т. Коваль [88], О. Колгатін [91], А. Коломієць [92], М. Лещенко [111], С. Литвинова [113], Н. Морзе [122], Ю. Носенко [131], В. Олійник [136], Л. Панченко [138], Л. Петухова [141], Є. Полат [144], С. Семеріков [176], О. Співаковський [185], О. Спірін [188], Ю. Триус [195], І. Цідило [202], М. Шишкіна [206], А.Яцишин [210] та інші); обґрунтовано теоретико-методологічні й методичні основи застосування компетентнісного підходу у підготовці фахівців з вищою освітою (О. Антонова [3], Н. Бібік [21], В. Бобрицька [26], Л. Ващенко [45], Л. Клос [101], Л. Кравченко [103], Г. Краснікова [104], О. Локшина [115], О. Овчарук [96], О. Пометун [148], О. Савченко [173], В. Ягупов [209] та інші); висвітлено специфіку підготовки студентів гуманітарних спеціальностей в умовах інформатизації освіти (П. Асоянц [5], О. Глушак [33], Л. Карташова [59], М. Коллінс (M. Collins) [218], М. Сімонсон (M. Simonson) [238], Н. Сороко [179], Є. Співаковська-Ванденберг [186], А. Томпсон (A. Thompson) [239] та інші);

з'ясовано закономірності впровадження комп'ютерно орієнтованих (КО) методичних систем навчання у ЗВО (О. Гончарова [55], В. Ключко [102], Ю. Лотюк [116], Є. Смірнова-Трибульська [181], С. Шокалюк [207] та інші); проаналізовано особливості підготовки майбутніх учителів-філологів (Л. Коваль [87], О. Семенов [174], І. Соколова [178], О. Циганок [201] та інші).

Вдалу спробу аналізу *нормативно-правового забезпечення* інформатизації ЗВО в Україні здійснено у працях В. Бобрицької [32] – автор, досліджуючи освітню політику України у сфері інформатизації освіти висвітлює взаємозалежність організаційно-правових і соціально-економічних, навчально-методичних і науково-технічних, виробничих і управлінських процесів у сфері інформатизації національної освіти [32].

Нормативним підґрунтям досліджуваного феномену стали нормативно-правові акти Європейського Союзу стосовно функціонування і співпраці систем вищої освіти країн – членів Європейського Союзу доцільно віднести [214]: Спільну декларацію міністрів освіти Європи "Європейський простір у сфері вищої освіти" (Bologna Declaration of 19 June 1999: Joint Declaration of the European Ministers of Education); Рекомендацію Європейського Парламенту і Ради 2008/С 111/01 "Про встановлення Європейської кваліфікаційної структури для можливості отримати освіту протягом усього життя"; Рішення Європейського Парламенту і Ради № 2318/2003/ЕС від 05 грудня 2003 про ефективну інтеграцію ІКТ в освіту і навчальні системи; Лісабонську стратегію щодо розбудови заснованої на знаннях висококонкурентноспроможної економіки, яка схвалена Європейською радою 24 березня 2000 року [31; 172; 222; 227; 229; 237; 243].

Для розв'язання завдань дослідження теоретично значущим є наступні законодавчі та підзаконні акти: Законами України "Про освіту" (2017) [70], "Про вищу освіту" (2014) [71], "Про національну програму інформатизації" (1998) [731], "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" (2011) [74], Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021

року (2013) [125], Стратегії сталого розвитку "Україна-2020" (2015) [192], Концепції "Нова українська школа" (2016) [98], "Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки" (2018) [99], "Положенні про електронні підручники" (2018) [146], "Положенні про Національну електронну платформу" (2018) [147] (Додаток Б).

Для реалізації основних задач дослідження на різних його етапах використано систему теоретичних, емпіричних і статистичних **методів**, а саме:

- *теоретичні методи*: аналіз науково-педагогічних та нормативних джерел з метою виокремлення напрямів дослідження визначеної проблеми, синтез – для визначення сутнісних характеристик базових понять дослідження, аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду – для характеристики структури професійно-педагогічної компетентності (ППК) майбутніх учителів-філологів, узагальнення та систематизація – для розроблення комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності (КОМФППК) майбутніх учителів-філологів, виокремлення педагогічних умов її реалізації та експериментальної перевірки отриманих результатів [216];

- *емпіричні методи*: діагностичні (педагогічне анкетування, експертне опитування, бесіди з учасниками освітнього процесу ЗВО); прогностичні (моделювання – для побудови моделі КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів; шкалування, ранжування – для вивчення критеріїв, показників та рівнів сформованості ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КОМФППК); експериментальні (констатувальний та формувальний експерименти для перевірки гіпотези) [216];

- *статистичні методи*: кількісний та якісний аналіз результатів експериментальної роботи, їх графічна та аналітична інтерпретація, встановлення статистичної значущості результатів дослідження [216].

Для перевірки гіпотези дослідження проведено педагогічний експеримент, який складався з аналітико-пошукового, експериментального

(констатувального, формувального) та підсумково-корегувального етапів. Стисло схарактеризуємо зміст кожного з етапів дослідження [216].

Аналітико-пошуковий етап дослідження (аналіз проблеми, обґрунтування, визначення цілей, добір методів, експериментальних засад) тривав з 2011 по 2012 рр. На цьому етапі було передбачено проведення таких дослідницьких дій: по-перше, вивчення й аналіз стану розробленості проблеми дослідження, теоретичне порівняльне осмислення вітчизняного та зарубіжного досвіду підготовки майбутніх учителів-філологів, а саме: вивчення досвіду ЗВО, аналіз змісту існуючих програм, дисциплін з фахової підготовки майбутнього фахівця з метою виявлення суперечностей; по-друге, вивчення поняттєво-категорійної структури дослідження; формулювання гіпотези, мети і завдань дослідження; по-третє, визначення методологічних засад використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів; по-четверте, обґрунтування дослідно-експериментальні методики, програму дослідження; встановлення кількісного і якісного складу учасників експерименту; проведення опитування, бесіди з викладачами та студентами ЗВО з метою визначення ролі сучасних КОЗН та їх складових в освітньому процесі ЗВО та професійній діяльності майбутніх учителів-філологів [216].

Експериментальний (констатувальний, формувальний) етап дослідження тривав впродовж 2012-2013 н.р.; 2013-2014 н.р., 2014-2015 н.р. та 2015-2016 н.р. На цьому етапі було розроблено модель КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів; уточнено структуру ППК майбутніх учителів-філологів та обґрунтовано, що її предметний, інформаційно-цифровий, комунікативний, особистісний складники; визначено критерії (мотиваційно-цільовий, професійно-когнітивний, професійно-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний), їх показники та рівні (елементарний, базовий, поглиблений) сформованості ППК майбутніх учителів-філологів; виокремлено, обґрунтовано та схарактеризовано педагогічні умови реалізації КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів;

розроблено КОМФППК майбутніх учителів-філологів, складниками якої є мета, зміст, КО форми, методи й засоби; здійснено дослідно-експериментальну перевірку гіпотези, апробацію змісту та навчально-методичного комплексу КОМФППК майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу [216].

Підсумково-корегувальний етап дослідження тривав впродовж 2017-2018 рр. На цьому етапі заплановано здійснення таких дослідницьких операцій: підготовку зібраних даних до оброблення (відбраковування, кодування, узагальнення відкритих відповідей, введення даних у ПК); аналіз результатів математичної обробки одержаної інформації; перевірку даних на валідність (значущість); формулювання висновків та визначення перспектив подальших наукових розвідок із проблеми КОМФППК майбутніх учителів-філологів [216].

Результати дослідження відображено в дисертації, у публікаціях [23; 28; 29; 30; 38; 150; 151; 152; 153; 154; 155; 156; 157; 158; 159; 160; 161; 162; 163; 164; 165; 166; 167; 168; 216; 235; 236], навчально-методичних розробках ЕНК [198; 199] та навчальному посібнику [29].

Виконання дослідно-експериментальної роботи було заплановано у Київському університеті імені Бориса Грінченка, Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова та Рівненському державному гуманітарному університеті, які стали експериментальними базами дослідження (Рис. 2.1.).

У процес дослідження було залучено 790 осіб: 764 студентів 1-3 курсів освітнього ступеня "бакалавр" Галузей знань: 01 Освіта/Педагогіка (спеціальність 014 Середня освіта), 03 Гуманітарні науки (спеціальність 035 Філологія) за предметними спеціалізаціями "Філологія (мова і література (німецька) ", "Філологія (мова і література (французька)", "Філологія (мова і література (іспанська)", "Філологія (мова і література (італійська)", "Філологія (мова і література (японська)", "Філологія (мова і література (китайська)", "Філологія (мова і література англійська)" та 26 викладачів [216].

Київський університет імені Бориса Грінченка	Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова	Рівненський державний гуманітарний університет
<ul style="list-style-type: none"> • ДН на базі системи MOODLE • Хмарні сервіси (Office 365 засоби Google) • е-соціальні мережі (Фейсбук) • Освітній портал викладача • та інші 	<ul style="list-style-type: none"> • ДН на базі системи MOODLE • Хмарні сервіси (засоби Google) • е-соціальні мережі (Фейсбук) • Освітній портал викладача 	<ul style="list-style-type: none"> • Хмарні сервіси (засоби Google) • е-соціальні мережі (Фейсбук) • Освітній портал викладача

Рис. 2.1. Комп'ютерно орієнтовані засоби навчання, які використовуються у експериментальних ЗВО.

У процесі проведення дослідно-експериментальної роботи авторка особисто брала участь у апробації та практичному впровадженні основних положень дослідження: проведенні семінарських занять (з навчальних дисциплін "Педагогіка", "Педагогіка загальна", "Педагогіка вищої школи", "Історія педагогіки", "Методика виховної роботи", "Педагогічна творчість"), консультацій, індивідуальних занять, модульного контролю, бесід з викладачами, що проводились відповідно до Плану навчальних заходів у Київському університеті імені Бориса Грінченка, Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова та Рівненському державному гуманітарному університеті та Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України [216].

Результати впроваджувались за рахунок:

– проведення навчальних занять з використанням елементів авторської методики дисциплін педагогічного циклу: "Педагогіка", "Педагогіка загальна", "Педагогіка вищої школи", "Історія педагогіки", "Методика виховної роботи", "Педагогічна творчість" та ЕНК "Педагогіка загальна" (Додаток К.1.), "Педагогіка вищої школи" (Додаток К.2.) студентів за Галузей знань: 01 Освіта/Педагогіка (спеціальність 014 Середня освіта), 03 Гуманітарні науки (спеціальність 035 Філологія) за предметними спеціалізаціями "Філологія (мова і література (німецька)", "Філологія (мова і література (французька)",

"Філологія (мова і література (іспанська)", "Філологія (мова і література (італійська)", "Філологія (мова і література (японська)", "Філологія (мова і література (китайська)", "Філологія (мова і література англійська)" у Київському університеті імені Бориса Грінченка;

–обговорення результатів дослідження на засіданнях кафедри теорії та історії педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка, кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Рівненському державному гуманітарному університеті та Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України;

–публікацій у збірниках наукових праць і науково-методичних виданнях результатів дослідження публікаціях [23; 28; 29; 30; 38; 150; 151; 152; 153; 154; 155; 156; 157; 158; 159; 160; 161; 162; 163; 164; 165; 166; 167; 168; 216; 235; 236], навчально-методичних розробках ЕНК [198; 199] та навчальному посібнику [29];

–використання в освітньому процесі навчального посібника "Комп'ютерно орієнтована освіта майбутніх філологів" для майбутніх учителів-філологів у навчанні дисциплін педагогічного циклу у Київському університеті імені Бориса Грінченка [29].

У процесі проведення дослідно-експериментальної роботи мали місце труднощі, пов'язані з такими чинниками: 1) відсутністю стандартів вищої освіти, що на момент дослідження знаходяться лише на стадії розробки (наявні лише проекти стандартів вищої освіти [189], які законодавчо не затверджені); 2) змінами впродовж всього терміну дослідження кількості годин та кредитів на вивчення дисциплін педагогічного циклу; 3) відсутністю системи апробованих форм, методів у викладачів і студентів з використанням КОЗН і визначення їх наявного рівня (відсутність критеріїв та показників).

Вірогідність результатів дослідження забезпечувалася теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, застосуванням комплексу методів

педагогічного дослідження, адекватних меті й завданням дослідження, педагогічним експериментом, результатами його статистичного опрацювання та впровадженні розробленої автором КОМФППК майбутніх учителів-філологів.

2.2. Характеристика структурних компонентів комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів

Розкриємо дидактичні основи використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів охарактеризувавши її структурні компоненти.

Логіка досліджуваних пошуків автора вибудовувалася з тим, щоб розв'язати такі завдання: 1) розкрити сутісні характеристики базових понять дослідження, а саме: "методика", "методична система навчання", "комп'ютерно орієнтована методична система навчання", "комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів"; 2) обґрунтувати зміст структурних компонентів комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.

Зазначимо, що у сучасних словниках [174] термін "методика" тлумачать як сукупність способів і прийомів доцільного проведення будь-якої роботи, вчення про методи викладання певної науки, предмета.

В енциклопедії [83] під терміном "методика" (від грец. μέθοδος – "шлях через") розуміється навчання окремої навчальної дисципліни (предмета); галузь педагогічної науки, що являє собою окрему теорію навчання (приватну дидактику).

С. Гончаренко [54], зазначає, що в сучасній українській мові термін "методика" означає сукупність методів навчання чогось, а також науку про

методи навчання та походить від давньогрецького слова "methodike", що означає в перекладі сукупність методів.

В. Ягупов термін "методика" трактує як конкретні принципи, форми та засоби використання методів, за допомогою яких здійснюється більш глибоке пізнання різноманітних педагогічних проблем та їх розв'язання; вона вирішує тактичні проблеми – розробляє певні алгоритми дослідницької діяльності в конкретних умовах, з конкретним педагогічним об'єктом, використовуючи певну систему засобів, тощо. На думку вченого, методика містить опис сукупності методів, системи прийомів і засобів, що застосовуються для дослідження різних виховних явищ, відповідає на запитання: "Як, яким способом організувати та провести дослідження?"; її основна функція – організація самої дослідницької діяльності [209].

В нашому дослідженні термін "методика" розглядатимемо як сукупність змісту, мети, форм, методів та засобів навчання, за допомогою яких здійснюється формування ППК майбутніх учителів-філологів.

З огляду на це, теоретично значущим для нашого дослідження є аналіз поняття "методична система навчання".

Зазначимо, що в основу "методичної системи навчання" покладено модель, запропонована А. Пишкало [142], в якій використовується системний підхід стосовно компонентів освітнього процесу (всі компоненти утворюють єдине ціле із визначеними внутрішніми зв'язками). Згідно з цією моделлю, *методична система навчання* – це сукупність ієрархічно пов'язаних компонентів: цілей навчання, змісту, методів, засобів і форм організації навчання, що утворюють єдину цілісну функціональну структуру, орієнтовану на досягнення цілей навчання. Функціонування методичної системи підпорядковано закономірностям, що пов'язані з внутрішньою будовою самої системи, коли зміна однієї чи декількох її компонент призведе до зміни всієї системи.

Характерними рисами сучасних методичних систем навчання є: науково обгрунтоване планування навчального процесу; єдність і взаємопроникнення теоретичної та практичної підготовки; високий рівень складності та швидкий темп вивчення навчального матеріалу; максимальна активність та достатня самостійність студентів; поєднання колективної та індивідуальної діяльності; широке використання у навчальному процесі ІКТ; комплексний підхід до навчання різних предметів [53].

Вкажемо, що проблеми створення і впровадження КО методичних систем навчання у закладах вищої освіти досліджували М. Жалдак [65], Ю. Лотюк [116], Ю. Триус [195], С. Семеріков [176] та інші. Так, Ю. Триус термін "комп'ютерно орієнтована методична система навчання" (КОМСН) визначає як методичну систему навчання, на основі якої можна забезпечити цілеспрямований процес здобування знань, набуття умінь і навичок, засвоєння способів пізнавальної діяльності суб'єктом навчання і розвиток його творчих здібностей на основі широкого використання ІКТ [195]. На його думку, застосування в освітньому процесі ЗВО КОМСН фахових дисциплін, в основу яких покладено принципи неантагоністичного вбудовування нових ІКТ в діючі дидактичні системи, гармонійного поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій, сприяє підвищенню якості професійної підготовки майбутніх фахівців, активізації навчальної і науково-дослідної діяльності студентів, розкриттю їхнього творчого потенціалу, збільшенню ролі самостійної та індивідуальної роботи [195].

Викладане дає підстави для уточнення змісту дефініції *“комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів”*, яке ми тлумачимо як сукупність ієрархічно пов'язаних компонентів (мети (цілей), змісту, комп'ютерно орієнтованих форм, методів і засобів навчання), що спрямована на формування ППК у майбутніх учителів-філологів в освітньому процесі сучасного ЗВО (Рис. 2.1.).

Рис. 2.1. Структура комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів

Для розкриття дидактичних основ використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів обґрунтуємо сутнісні характеристики її структурних компонентів [38; 158; 216].

Мета (цілі) навчання: формування ППК майбутніх учителів-філологів у процесі використання комп'ютерно орієнтованої методики [38; 158; 216].

Зміст навчання: навчальний матеріал дисциплін педагогічного циклу, що викладаються у ЗВО (див. Розділ 3.; Додатки Ж, З, І) [38; 158; 216].

Наприклад, робоча навчальна програма з дисципліни "Педагогіка загальна" є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою теорії та історії педагогіки на основі Стандартів вищої освіти [189] та освітньої програми підготовки бакалаврів відповідно до навчального плану підготовки студентів Освітнього ступеня "бакалавр" Галузей знань: 01 Освіта/Педагогіка (спеціальність 014 Середня освіта), 03 Гуманітарні науки (спеціальність 035 Філологія) за предметними спеціалізаціями "Філологія (мова і література (німецька)", "Філологія (мова і література (французька)",

"Філологія (мова і література (іспанська)", "Філологія (мова і література (італійська)", "Філологія (мова і література (японська)", "Філологія (мова і література (китайська)", "Філологія (мова і література англійська)" денної форми навчання [38; 158; 216].

Так, робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитної системи організації навчання. Програма визначає обсяги знань, умінь і компетенцій, які повинен здобути студент відповідно до освітнього ступеня, алгоритм вивчення навчального матеріалу дисципліни "Педагогіка загальна", тобто тематичний план навчальної дисципліни, що визначає тематику навчальних занять та відповідний розподіл годин на вивчення даної дисципліни (див. Табл. 2.1.) [38; 158; 216].

Форми організації освітнього процесу: навчальні заняття (лекції, семінарські, практичні та індивідуальні заняття, консультації); самостійна робота; практична підготовка; контрольні заходи. Стисло схарактеризуємо кожен з них [38; 158; 216].

Наприклад, навчальним планом підготовки студентів Освітнього ступеня "бакалавр" Галузей знань: 01 Освіта/Педагогіка (спеціальність 014 Середня освіта), 03 Гуманітарні науки (спеціальність 035 Філологія) за предметними спеціалізаціями "Філологія (мова і література (німецька)", "Філологія (мова і література (французька)", "Філологія (мова і література (іспанська)", "Філологія (мова і література (італійська)", "Філологія (мова і література (японська)", "Філологія (мова і література (китайська)", "Філологія (мова і література англійська)" денної форми навчання з вивчення дисципліни "Педагогіка загальна" виділено 12 годин на лекційні заняття, 12 годин на семінарські заняття, тематику яких було представлено у Табл. 2.1. [38; 158; 216].

Таблиця 2.1.

Тематичний план навчальної дисципліни "Педагогіка загальна" [194].

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин							
		Разом	Аудиторні	Лекції	Семінарські заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль	Примітка
Змістовий модуль І. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ									
1.	Вступ. Загальна характеристика педагогічної діяльності	8	4	2	2		4		
2.	Педагогіка як наука і навчальна дисципліна. Методологія педагогіки	10	4	2	2		6		
3.	Система та структура освіти України. Нормативно-правова база у сфері освіти України. Інновації в освіті	9	3	2	1		6		
4.	Управління в галузі освіти. Наукові засади внутрішкільного управління. Керівництво загальноосвітніми навчально-виховними закладами	9	3	2	1		6		
5.	Зміст освіти	13	6	2	2	2	5	2	
Разом		49	20	10	8	2	27	2	
Змістовий модуль ІІ. ТЕОРІЯ І ТЕХНОЛОГІЯ ЦІЛІСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ									
6.	Педагогічний процес як система і цілісне явище. Теорія навчання	8	4	2	2		4		
7.	Виховання у цілісному педагогічному процесі. Концепції виховання	9	4	2	2		5		
8.	Теорія навчання: види, типи, системи, теорії навчання. Теорія виховання: напрями виховання	14	6	2	2	2	6	2	
9-10.	Форми організації і методи реалізації цілісного педагогічного процесу	17	10	4	4	2	7		
11.	Формування базової культури особистості в цілісному педагогічному процесі. Технологія педагогічного спілкування та встановлення педагогічно доцільних взаємовідносин	11	4	2	2		5	2	
Разом		59	28	12	12	4	27	4	
Семестровий контроль (екзамен)		36							
Разом за навчальним планом		144	48	22	20	6	54	6	

Лекція (від лат. *lectio* - "читання") – основний вид навчальних занять, призначених для викладення теоретичного матеріалу. Тематика лекцій визначається програмою навчальної дисципліни [137].

Online–лекція - вид публічного виступу, під час якого лектор, взаємодіючи з аудиторією, розкриває систему уявлень про той чи інший предмет, явище, допомагає слухачам осмислити проблему й дійти певного висновку, спонукаючи їх до цілеспрямованої практичної діяльності, що виконується за допомогою ІКТ.

Семінарське заняття – вид навчального заняття, на якому викладач організовує дискусію з попередньо визначених проблем. На підставі індивідуальних завдань (есе, рефератів і тощо) студенти готують тези виступів з цих проблем [137].

Online–семінарське заняття – це вид навчального заняття, на якому викладач організовує дискусію з попередньо визначених проблем, що виконується за допомогою засобів ІКТ.

Наприклад, навчальним планом підготовки студентів денної форми навчання, які беруть участь в експерименті, з вивчення дисципліни " Педагогіка загальна" виділено 12 годин на семінарські заняття, тематику яких представлено у Розділі 3.

Практичне заняття – вид навчального заняття, на якому студенти під керівництвом викладача шляхом виконання певних відповідно сформульованих завдань закріплюють теоретичні положення навчальної дисципліни і набувають умінь та навичок їх практичного застосування [137].

Індивідуальне навчальне заняття – проводиться з окремими студентами, які виявили особливі здібності в навчанні та схильність до науково-дослідної роботи і творчої діяльності з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуального творчого обдарування, а також зі студентами, які мають певні проблеми (відставання у навчанні). Індивідуальні навчальні

заняття організовуються у позанавчальний час за окремим графіком, складеним кафедрою [137].

Наприклад, навчальним планом підготовки студентів експериментальних груп денної форми навчання з вивчення дисципліни "Педагогіка загальна" виділено 4 години на індивідуальні заняття, тематику яких було представлено у Додатку Д.4.

Консультація – "вид навчального заняття, на якому студент отримує від викладача відповіді на конкретні питання або пояснення окремих теоретичних положень чи їх практичного використання. Під час підготовки до екзаменів (семестрових, підсумкової атестації) проводяться групові консультації" [137].

Наприклад, навчальним планом підготовки студентів денної форми навчання, наведених вище спеціальностей, з вивчення дисциплін педагогічного циклу передбачено консультації для усіх наведених дисциплін, тематику яких було представлено у Додатку Д.5.

Самостійна робота студента (СРС) є основним засобом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час та включає: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань, науково-дослідну роботу [137].

Online–СРС – це засіб засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час та включає: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань, науково-дослідну роботу, що виконується за допомогою ІКТ.

Наприклад, навчальним планом підготовки студентів денної форми навчання, які беруть участь в експерименті, з вивчення дисциплін педагогічного циклу передбачено самостійну роботу для наведеної дисципліни, тематику яких було представлено у Додатку Д.1.

Практична підготовка є необхідним компонентом підготовки фахівців певного освітнього ступеня. Метою практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх

майбутньої професії, формування у них професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності [137].

Наприклад, за дослідницький період студенти денної форми навчання вищевказаних галузей знань, проходили такі види практик, як "Навчальна практика", "Виробнича практика", "Педагогічна практика", які сприяли закріпленню теоретичного наповнювання змісту педагогічних дисциплін.

Контрольні заходи - навчальний матеріал дисципліни, передбачений для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль разом з навчальним матеріалом, що вивчався при проведенні аудиторних навчальних занять [137].

Online-контрольні заходи – це навчальний матеріал дисципліни, передбачений для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль разом з навчальним матеріалом, що вивчався при проведенні аудиторних навчальних занять, що виконується за допомогою ІКТ.

Наприклад, навчальним планом підготовки студентів досліджуваних груп денної форми навчання з вивчення дисциплін педагогічного циклу передбачено контрольні заходи для усіх наведених дисциплін, тематику яких було представлено у Додатках Д.2-3.

Враховуючи характеристики особливостей комунікативної взаємодії як між викладачем та студентами, так і між самими студентами, серед загальних форм організації навчання розглядають фронтальні, колективні, групові, парні, індивідуальні, а також зі змінним складом студентів [137].

Фронтальне навчання застосовується при роботі всіх студентів над одним і тим самим змістом або при засвоєнні одного й того самого виду діяльності та передбачає роботу викладача з усією групою (потокм, підгрупою) в єдиному темпі, із спільними завданнями. Ця форма організації навчання широко

використовується на практичних та лабораторних заняттях на початку вивчення предмету (теми) при реалізації словесного, наочного й практичного методів, а також у процесі контролю знань [137].

Наприклад, для студентів досліджуваних спеціальностей денної форми навчання при вивченні дисципліни "Педагогіка загальна" під час розгляду теми "Виховання у цілісному педагогічному процесі. Концепції виховання" фронтальне навчання застосовувалося для перевірки основних положень даної тематики та узагальнення й закріплення знань у вигляді Модульної контрольної роботи (Додаток Д.3).

Колективна форма навчання відрізняється від фронтальної тим, що студентська група розглядаються як цілісний колектив зі своїми лідерами й особливостями взаємодії. [137].

Наприклад, найбільш дієвою для студентів денної форми навчання, які брали участь в експерименті, при вивченні дисципліни "Педагогіка" під час перевірки основних термінів до відповідної теми "Теорія виховання: сутність, мета, закономірності, фактори, принципи, правила, компоненти" використовуючи певні комп'ютерно орієнтовані засоби, одночасно всі майбутні учителі-філологи повинні дати визначення термінам, запропоновані викладачем (принципи виховання, методи виховання, засоби виховання тощо), що дає цілісну картину розуміння студентами основних дефініцій (Див. Розділ 3).

У групових формах навчання студенти працюють у групах, створюваних на різній основі й на різний термін. При навчанні в складі групи в ній виникає інтенсивний обмін різноманітними повідомленнями, тому групові форми ефективні в групах з учасниками різного рівня підготовки й мотивації. [137].

Наприклад, для студентів досліджуваних груп денної форми навчання при вивченні дисципліни "Педагогіка загальна" під час розгляду теми "Виховання у цілісному педагогічному процесі. Концепції виховання" групова форма найрезультативніше застосовується у процесі підготовки творчих проєктів, тематика яких запропонована у Додаток Д.1.

У парному навчанні основна взаємодія відбувається між двома студентами, котрі можуть обговорювати завдання, здійснювати взаємонавчання або взаємоконтроль. [137].

Наприклад, для студентів денної форми навчання вищевказаних галузей знань, при вивченні дисципліни "Педагогіка загальна" під час розгляду теми "Виховання у цілісному педагогічному процесі. Концепції виховання" парне навчання застосовується у процесі підготовки творчих проєктів, тематика яких запропонована у Розділі 3.

Індивідуальна форма навчання передбачає взаємодію викладача з одним студентом. Особливого поширення ця форма набуває у розподіленій освіті [100].

Наприклад, для студентів досліджуваних груп денної форми навчання при вивченні дисципліни "Педагогіка загальна" індивідуальна форма навчання педагогічно обгрунтовано використовувати у процесі підготовки творчих індивідуальних проєктів, тематика яких запропонована у Додаток Д.1.

Методи навчання: робота з електронними підручниками, е-бібліотеками, репозиторіями; робота з відомостями, що отримуються через глобальну мережу Internet, інтерактивні методи: комп'ютерне навчання, методи навчального контролю і самоконтролю, методи комп'ютерної діагностики готовності студентів до занять, метод проєктів, навчання у співробітництві, створення цифрових наративів [38; 158; 216].

Звернімо увагу, що методи навчання (гр. *methodos* – шлях пізнання, спосіб знаходження істини) трактують як впорядковані способи взаємопов'язаної, цілеспрямованої діяльності педагога й студентів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань [100]. Методи навчання "... є категорією історичною, ... вони змінюються зі зміною цілей та змісту навчання" [100]

У дидактиці вищої школи існують різні тлумачення цього поняття. Так, В. Биков, Ю. Машбиць, М. Смульсон, М. Жалдак та інші автори посібника

[182] розглядають метод навчання як спосіб управління та істотну детермінанту навчальної діяльності, що реалізується у системі навчальних впливів, у способі включення студентів у процес відтворення педагогом фрагменту навчальної діяльності, у «полі самостійності» студентів (характеризується відхиленням від нормативного способу розв'язання навчальних задач, при яких учням не надається допомога), у формах організації навчання і у модальності обміну інформацією між студентом і викладачем. А. Алексюк також визначає метод навчання як спосіб організації і управління з боку викладача пізнавальною діяльністю студентів [182].

Наступним дослідницьким кроком є характеристика вищевизначених ***комп'ютерно орієнтованих методів навчання***.

Метод проектів - педагогічна технологія, зорієнтована не на інтеграцію фактичних знань, а на їх застосування і набуття нових (часто шляхом самоосвіти). Активне включення студентів у зміст тих або інших проектів дає можливість засвоїти їм нові способи професійної діяльності [137].

Наприклад, для студентів експериментальних груп денної форми навчання при вивченні дисципліни "Педагогіка загальна" метод проектів обгрунтовано використовувати у процесі підготовки творчих проектів, тематика яких запропонована у Додатку Д.4.

Навчання у співробітництві полягає в тому, що студенти, які працюють у невеликих групах (3–4 особи), отримують спільне завдання, ефективність виконання якого залежить від індивідуальних зусиль кожного, тобто кожний студент відповідає не тільки за свою роботу, але і за роботу свого товариша по групі. Тому студенти зацікавлені допомагати один одному задля результативності виконання завдання в цілому, адже оцінка ставиться не кожному окремо, а всій групі [137].

Наприклад, для студентів денної форми навчання, які бари участь в експерименті, при вивченні дисципліни "Педагогіка загальна" метод навчання у

співробітництві найефективніше використовувати у процесі підготовки до семінарських занять, тематика яких запропонована у Табл. 2.1.

Інтерактивні методи – способи до взаємодії, знаходження у режимі бесіди, діалогу, дії [137].

Серед інтерактивних комп'ютерно орієнтованих методів навчання можна вирізнити саме ті, які доцільно застосовувати в поєднанні з традиційними у процесі навчання майбутніх учителів-філологів. Доеднуємося до думки Т. Коваль [88], яка включає до інтерактивних комп'ютерно орієнтованих методів навчання такі: комп'ютерне навчання – робота з електронними посібниками і підручниками, електронними кейсами і мовними портфелями, електронними енциклопедіями і словниками, системами машинного перекладу та ін.; методи комп'ютерної діагностики готовності студентів до занять – діагностичне комп'ютерне тестування; комп'ютерно орієнтовані методи навчального контролю і самоконтролю – автоматизоване тестування; проблемно-дискусійні комп'ютерно орієнтовані методи навчання – Інтернет-дискусії, Інтернет-конференції, ТБ-семінари та ін.; комп'ютерно-імітаційні методи навчання – рольові й ділові комп'ютерні мовні ігри; дослідницькі комп'ютерно орієнтовані методи навчання – метод телекомунікаційного проекту, on-line методи навчання та ін. [88].

У нашому дослідженні було використано такі з вищезазначених інтерактивних КО методів навчання:

- *комп'ютерне навчання* у процесі роботи з електронними енциклопедіями і словниками (наприклад, ВіКі-енциклопедія);
- *методи комп'ютерної діагностики готовності студентів до занять* у процесі процедення модульних контрольних робіт;
- *комп'ютерно орієнтовані методи навчального контролю і самоконтролю* під час опрацювання ЕНК "Педагогіка загальна" та "Педагогіка вищої школи".

Створення цифрових наративів є проектуванням дидактичних матеріалів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, а навчання їх створення та застосування є проектуванням навчального процесу з використанням цифрових наративів. У ході проектування цифрових наративів вирізняємо візуальні наративи, аудіо наративи, текстові наративи, а також інтегровані наративи. Кожен вид наративу передбачає виготовлення цифрових дидактичних матеріалів із використанням ІКТ, відповідного програмного забезпечення [111; 112].

Засоби навчання. Для визначення засобів КОМФППК майбутніх учителів-філологів, в нашому дослідженні ми спирались на наукові розвідки В. Бикова, І. Мушки [14]. Науковці вважають, що інструментами відкритої освіти є:

По-перше – це науково-освітні інформаційні мережі (НОІМ), що наповнені відомостями переважно освітнього і наукового спрямування, забезпечують інформаційну підтримку освіти і науки та технологічно використовують комп'ютерну інформаційно-комунікаційну платформу для транспорту й опрацюванню інформаційних об'єктів [14].

По-друге – це спеціальні технології підтримки віртуальної навчальної діяльності (наприклад, web 2.0), що передбачають залучення до навчальної діяльності в Інтернет-просторі студентів, викладачів із ЗВО усього світу під час виконання ними спільних міжнародних навчальних проектів із різних тем і дисциплін [14].

По-третє – це глобальна мережа вчителів-новаторів, що підтримують діяльність віртуальних спільнот освітян з усього світу, які ініціативно об'єднують свої зусилля в напрямі осучаснення змісту навчання і педагогічних технологій, обміну передовим педагогічним досвідом, апробації новітніх засобів навчання, обговорення нагальних і перспективних питань розвитку освіти [14].

По-четверте – це спеціальні технології підвищення ефективності проектування та використання комп'ютерно орієнтованих систем навчального призначення. У сфері навчально-орієнтованих інформаційних технологій виник та швидкими темпами поширюється новий клас технологій – інформаційні технології "навчальні об'єкти" (ІТНО). Технологічним базисом ІТНО вважається застосування інтероперабельних навчальних об'єктів контенту, що в процесі навчання багаторазово використовуються. Їх зовнішнє подання відбувається за допомогою різних систем ІТНО, сферою застосування яких є сучасні комп'ютерно орієнтовані системи навчального призначення, у тому числі і дистанційні [14].

По-п'яте – це технології мережного е-дистанційного навчання, що сприяють реалізації в освітньому просторі єдиної науково-технічної та освітньої політики, базуються на принципах відкритої освіти, забезпечують формування і підтримку функціонування єдиного відкритого навчального середовища [14].

По-шосте – це мережеві електронні наукові і навчально-методичні ресурси, що утворюють електронні предметно-інформаційні ресурси освітнього середовища сучасних відкритих педагогічних систем [14].

По-сьоме – це сучасні мобільні засоби, що забезпечують раціональне поєднання і підтримку у відкритому освітньому просторі глобальних і локальних електронних комунікацій (е-комунікацій) [14].

Ураховуючи напрацювання В. Бикова, І. Мушки, у нашому дослідженні комп'ютерно орієнтовані засоби, зокрема як (Рис 2.3.):

- НОІМ ми розглядаємо, як *е-бібліотеки*, наприклад ЗВО, освітній установ тощо;
- спеціальні технології підтримки віртуальної навчальної діяльності – як *хмарні сервіси*, наприклад Office 365, засоби Google тощо;
- глобальну мережу вчителів-новаторів – як *е-соціальні мережі*, наприклад Фейсбук тощо;

Рис. 2.3 Взаємозалежність інструментів систем відкритої освіти та засобів комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів

- спеціальні технології підвищення ефективності проектування та використання комп'ютерно орієнтованих систем навчального призначення та

технології мережного е-дистанційного навчання – як один елемент методики, а саме: *ДН на базі системи MOODLE*;

- мережеві електронні наукові і навчально-методичні ресурси – як *освітній портал*, наприклад ЗВО тощо;

- *сучасні мобільні засоби* ми розуміємо як допоміжні персональні пристрої студентів, що допомагають використовувати вищесказані інструменти систем відкритої освіти, наприклад комп'ютер, ноутбук, нетбук, планшет, Reder, SmartPhone, мультимедійні дошки тощо.

Так, далі по чергово розглянемо засоби КОМФППК майбутніх учителів-філологів у розділі 3 нашої дисертації.

Цінним для нашого дослідження є напрацювання Ю. Триус [195], який дає співставну характеристику традиційних й комп'ютерно орієнтованих форм, методів і засобів організації навчання у ЗВО. У нашому дослідженні ми поєднували традиційні і комп'ютерно орієнтовані форми, методи і засоби навчання, надаючи перевагу останнім (див. Табл. 2.2.).

Але нині у ЗВО зустрічається з проблемою зростання кількості студентів й зменшенням асигнувань на навчання. Так, більшість студентів намагаються поєднати процес навчання з отриманням досвіду по спеціальності за робочим місцем. Ці виклики підштовхують ЗВО запроваджувати он-лайн навчання та введення нового терміну "змішане навчання" [7; 234].

Змішане навчання (англ. blended learning) – це освітня технологія, в рамках якої особа, що навчається, отримує знання, набуває навичок та формує компетентності і самостійно онлайн, і очно із викладачем та іншими учасниками процесу навчання. Такий підхід дає можливість контролювати час, місце, темп та шлях опанування навчальним матеріалом. Змішане навчання дозволяє суміщати традиційні методики та актуальні технології [7; 234; 232].

Отже, в нашому дослідженні ми використовуємо елементи змішаного навчання, що описується далі у роботі.

Таблиця 2.2.

**Традиційні й комп'ютерно орієнтовані форми, методи і засоби
організації навчання майбутніх учителів-філологів у ЗВО**

Компоненти комп'ютерно орієнтованої методики формування професійних компетентностей	Традиційні	Комп'ютерно орієнтовані
Форми організації навчання	Лекції, практичні заняття, семінари, консультації, самостійна позааудиторна робота, фронтальна, колективна, парна, індивідуальна або групово науково- дослідна робота, практична підготовка, поточні та підсумкові форми контролю: – тестування, – модульний контроль, – заліки, екзамени	Комп'ютерно орієнтовані лекції, семінари і практичні заняття, консультації; комп'ютерно орієнтована науково-дослідна робота; комп'ютерне тестування, модульні контрольні роботи тощо; дистанційні форми (ЕНК): – чат (текстовий, графічний); – інтерактивні форми проведення семінарів, практичних й лабораторних занять, консультацій та ін.; – комп'ютерно орієнтовані екзамени й заліки

Продовження Таблиці 2.2.

Методи навчання (за джерелом здобуття знань)	Словесні методи навчання	
	Розповідь; пояснення; бесіда; робота з підручником, довідковою, науково-популярною та навчальною літературою	Робота з електронними підручниками, е-бібліотеками, репозитаріями; робота з відомостями, що отримуються через глобальну мережу Internet; інтерактивні методи: комп'ютерне навчання
	Наочні методи навчання	
	Демонстраційний експеримент; самостійне спостереження	інтерактивні методи: комп'ютерно орієнтовані методи навчального контролю і самоконтролю
	Практичні методи навчання	
	Виконання лабораторних робіт; виконання практикумів; розв'язування доцільно дібраних задач	Метод проектів; навчання у співробітництві; інтерактивні методи: методи комп'ютерної діагностики готовності студентів до занять
Засоби навчання	Наочні та технічні засоби навчання; підручники й посібники; дидактичні матеріали; довідкова та інша навчально-методична предметна література	Апаратне забезпечення: – сучасні мобільні засоби; програмне забезпечення: – е-бібліотеки, – хмарні сервіси, – е-соціальні мережі, – комп'ютерно орієнтованих систем навчального призначення та технології мережного е-дистанційного навчання, – освітній портал

Отже, створюючи КОМФППК майбутніх учителів-філологів у ЗВО, ми урахували їх професійну спрямованість шляхом диференціації змісту

навчання; прогнозування результатів впровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів в освітній процес ЗВО; забезпечення варіативності форм організації, методів і засобів.

Викладене у підрозділі 2.2. створює підґрунття для виокремлення педагогічних умов використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів, що буде представлено у наступному підрозділі.

2.3. Педагогічні умови реалізації комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів

Визначальним для ефективного поєднання мети, змісту навчання, КО форм, методів і засобів є доцільний добір педагогічних умов [30; 161].

Для виокремлення педагогічних умов реалізації КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів доцільно визначитися щодо тлумачення сутнісного змісту поняття "умова". На основі аналізу довідкової літератури ми дійшли висновку, що тлумачення поняття "умова" різні, але, як правило, мають багато спільного. Нам імпонує тлумачення поняття "умова", яке подано у енциклопедичному словнику як "філософська категорія, в якій відображаються універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує. Завдяки наявності відповідних умов властивості речей переходять з можливості в дійсність" [64].

Питання про педагогічні умови розглядається у роботах багатьох дослідників. Так, А. Маркова під педагогічними умовами розуміє як результат цілеспрямованого відбору, моделювання й застосування елементів змісту, методів, прийомів, а також організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей [119].

Зазначеної теми торкається науковець І. Смирнова, яка характеризує педагогічні умови, сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів,

педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища ЗВО, що спрямовані на розв'язання поставлених педагогічних завдань [180].

Отже, опираючись на наведені дефініції, подамо власне розуміння педагогічних умов реалізації КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів – це сукупність об'єктивних можливостей мети, змісту навчання, КО форм, методів, засобів і КО середовища, що сприяють побудові освітнього процесу ЗВО з формування ППК студентів з урахуванням їх потреб, інтересів, можливостей щодо здійснення ефективної професійної діяльності.

Аналіз праць науковців [12; 17; 57; 131], дає можливість з'ясувати, що головною причиною недостатньої ефективності і недостатнього поширення КОЗН, як складника КОМФПК майбутніх учителів-філологів, є їх недоступність для потенціального користувача, відсутність детальних і конкретизованих описів ефективних методик їх застосування в освітньому процесі, зорієнтованість значної частини існуючих програмних засобів навчального призначення на технології навчання, які важко поєднуються з формою організації навчання у ЗВО або є малоефективними за умов застосування у навчальних групах із 25-30 осіб.

Серед педагогічних умов застосування КОЗН у ЗВО, виділяють загально-дидактичні і спеціальні умови [17]. Їх було використано для визначення основних видів освітньої діяльності студентів та викладачів, а також форм подання навчального матеріалу та особливостей комп'ютерно орієнтованих засобів навчання. Це дало змогу окреслити коло завдань, які можна ефективно реалізувати із застосуванням зазначених засобів, а саме:

- створення і використання засобів унаочнення навчального матеріалу, які важко або неможливо реалізувати жодним з традиційних засобів навчання (комп'ютерні динамічні моделі, емулятори об'єктів вивчення, гіпермедійні системи, використання яких забезпечує компактне зберігання, пошук та відтворення відео- та аудіо матеріалів навчального призначення) [52];

– створення віртуальних діяльнісних середовищ, використання яких надає можливості користувачеві (студентові, викладачеві) виконувати дії над знаково-символьними моделями об'єктів вивчення, здійснювати унаочнення цих моделей шляхом перетворення їх на динамічні моделі, виконання дії над отриманими моделями з використанням результатів їх аналізу, їх доповнення, заснованого на когнітивному осмисленні [52].

– ефективний моніторинг освітнього процесу, який базується на використанні програмно-апаратних засобів визначення рівня навчальних досягнень студентів та відповідних (програмно та програмно-апаратно реалізованих) засобах і способах накопичення, зберігання, опрацювання, аналізу та інтерпретації отриманих даних, створення максимально об'єктивної бази для формування вчителем оцінювального судження [52].

Викладене дає змогу дійти деяких теоретичних узагальнень і виокремити педагогічні умови реалізації комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів:

1) забезпечення професійно орієнтованого контексту в умовах використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів [30; 161];

2) варіативність у доборі форм і методів у процесі використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів [30; 161];

3) залучення майбутніх учителів-філологів у процес опанування КОЗН як діяльності, що моделює різні аспекти їхньої майбутньої професії [30; 161];

4) здійснення моніторингу якості освітнього процесу з упровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів у систему професійної підготовки [30; 161].

Обґрунтуємо зазначені умови.

Перша педагогічна умова пов'язана з забезпеченням професійно орієнтованого контексту підготовки майбутніх учителів-філологів, а саме: з необхідністю забезпечення взаємозв'язку змісту навчальних дисциплін педагогічного циклу із використанням КО методів і засобів, розробці

необхідних методичних рекомендацій щодо імплементації КОЗН в освітній процес ЗВО, проведення відповідних тренінгів, семінарів, консультацій, тощо для викладачів та студентів щодо методики використання КО методів і засобів, наявності технічних можливостей ЗВО [30; 161].

Так, забезпечення даної умови сприятиме формуванню у майбутніх учителів-філологів таких виявів ППК: здатності професійно застосовувати поглиблені знання з дисциплін педагогічного циклу; здатності вільно використовувати КОЗН як у навчанні, так, і у майбутній професійній діяльності, здатності до самостійної пізнавальної діяльності під час аудиторного та позааудиторного навчання: постановка і рішення пізнавальних задач; нестандартні рішення, проблемні ситуації, тобто їх створення і розв'язування; продуктивне і репродуктивне пізнання, дослідження, інтелектуальна діяльність; здатності до розв'язування фахових проблем; здатності до планування своєї професійної та освітньої діяльності; здатності вчитися впродовж життя.

Реалізація *другої педагогічної умови* передбачає варіативність у доборі форм і методів у процесі використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів, тобто необхідності застосування: різних методів до одного й того ж КО засобу навчання й навпаки, різних КОЗН з використанням одного й того ж методу, у підготовці як до навчальних занять, так і самостійної роботи; у підготовці до практичної роботи та контрольних заходів [30; 161].

Так, забезпечення даної умови сприятиме формуванню у майбутніх учителів-філологів таких виявів ППК: здатності чітко й виразно висловлювати думку, використовувати знання законів техніки мовлення, застосовуючи сучасні ІКТ; здатності генерувати нові ідеї, здатності до творчості, креативності як у навчанні, так і в майбутній професійній діяльності; прагнення до досконалості професійної діяльності.

Третя педагогічна умова пов'язана із залученням майбутніх учителів-філологів у процес опанування КОЗН як діяльності, що моделює різні аспекти

їхньої майбутньої професії, що передбачає: стимулювання їх до активної участі в освітньому процесі, формування в них суб'єктної позиції у процесі власного професійного становлення [30; 161].

Позитивна динаміка забезпечення даної умови сприятиме формуванню у майбутніх учителів-філологів таких виявів ППК: навичок володіння сучасними ІКТ в обраній галузі філологічних досліджень; спроможність знаходити як навчальну, так і фахову інформацію з різних джерел; здатності систематизувати, узагальнювати її; здатності до критичного відношення відносно е-інформації, поширюваної масмедійними засобами і рекламою та Інтернет-захист інтелектуальної власності; здатності застосовувати фахові знання й інформаційну грамотність для підвищення свого професійного рівня.

Четвертою педагогічною умовою, виконання якої сприятиме впровадженню КОМФППК майбутніх учителів-філологів, є здійснення моніторингу якості освітнього процесу з упровадження її в освітній процес ЗВО [30; 161].

Нам імпонує визначення “Моніторинг в освіті“, яке запропонував О. Майоров: “Моніторинг в освіті – це система збору, обробки, зберігання і поширення інформації про освітню систему або окремі її елементи, яка орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дозволяє робити висновки про стан об'єкта у будь-який момент часу і дає прогноз його розвитку” [118]. Воно легко конкретизується для окремих освітніх підсистем шляхом уточнення предмета моніторингу.

Отже, здійснення моніторингу якості освітнього процесу з упровадження КОМФППК майбутніх вчителів-філологів у систему професійної підготовки передбачає: аналіз стану готовності до впровадження визначеного феномену, оцінці ефективності використання його, прогнозування подальших перспектив реалізації поставленої проблеми.

Виокремлення комплексу педагогічних умов впровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів дає підставу для їх розуміння як ключових

обставин, що сприяють ефективному опануванню професією на етапі навчання у ЗВО, підвищенню мотивації до навчальної діяльності та забезпеченню широкої комунікації між викладачем і студентом.

2.4. Критерії та показники, рівні сформованості професійно-педагогічної компетентності майбутніх вчителів-філологів в умовах використання комп'ютерно орієнтованої методики

Відповідно до визначеної логіки дослідження охарактеризуємо критерії, показники та рівні сформованості ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики.

Нагадаємо, що в параграфі 1.2. було визначено компонентний склад ППК майбутніх учителів-філологів: предметна; інформаційно-цифрова; комунікативна; особистісна.

Важливо зазначити, що будь-яка модель оцінювання компетентностей або їх компонентів повинна задовольняти наступні умови: визначаються основні критерії (показники), за якими можна з'ясувати, чи студент оволодів знаннями і вміннями на певному рівні; вказуються кілька рівнів сформованості компетентностей (або їх компонентів); визначається процедура оцінювання результатів навчання; встановлюється ступінь сформованості компетентностей (або їх компонентів) [38; 153; 155; 158].

Відповідно до вказаних компонентів структури ППК майбутніх учителів-філологів, їх змісту, визначемо критерії оцінювання їх сформованості, а саме: предметна та інформаційно-цифрова розкриваються через професійно-когнітивний критерій та рефлексивно-оцінювальний критерій, комунікативній відповідає професійно-діяльнісний критерій та рефлексивно-оцінювальний критерій, особистісній – мотиваційно-цільовий критерій та рефлексивно-оцінювальний критерій [38; 153; 155; 158]:

1) мотиваційно-цільовий критерій – характеризує наявність розвинутої пізнавальної мотивації, яка обумовлена професійними інтересами майбутніх

учителів-філологів, їх прагнення до професійного самовдосконалення [38; 153; 155; 158];

2) професійно-когнітивний критерій – передбачає володіння фундаментальними знаннями, які необхідні майбутнім учителям-філологам в майбутній професійній діяльності [38; 153; 155; 158];

3) професійно-діяльнісний критерій – визначає готовність до самостійної реалізації майбутніми учителями-філологами сформованих знань, умінь, навичок в освітній сфері, здатність до творчої діяльності в різних професійних ситуаціях [38; 153; 155; 158];

4) рефлексивно-оцінювальний критерій – означає здатність майбутніми учителями-філологами до самоорганізації, самооцінки своєї діяльності і постійного самовдосконалення, досягнення високого рівня професіоналізму [38; 153; 155; 158].

Схарактеризуємо критерії та показники сформованості ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики (Табл. 2.3.):

Зазначимо, що під терміном КОЗН обрано засоби навчання – апаратне забезпечення: сучасні мобільні засоби; програмне забезпечення: е-бібліотеки, хмарні сервіси, е-соціальні мережі, КО систем навчального призначення та технології мережного е-дистанційного навчання, освітній портал [38; 153; 155; 158].

Враховуючи вказані компоненти ППК, критерії оцінювання, доцільно визначити рівні сформованості ППК учителів-філологів за трьохбальною шкалою: елементарний (репродуктивний) – 1-2 бали; базовий (аналогія) – 3 бали; поглиблений (творчий) – 4 балів [38; 153; 155; 158].

Таблиця 2.3.

Критерії та показники сформованості професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів в умовах комп'ютерно орієнтованої методики

показники \ Рівні	Елементарний (репродуктивний)	Базовий (аналогія)	Поглиблений (творчий)
мотиваційно-цільовий критерій			
Прагнення до використання КОЗН у навчанні у ЗВО	Пасивне ставлення до використання е КОЗН у навчанні у ЗВО	Пасивно-позитивне ставлення до використання КОЗН у навчанні у ЗВО	Активно-дієве ставлення до використання КОЗН у навчанні у ЗВО
інтерес до пошуку творчого використання комп'ютерно орієнтованих засобів у своїй фаховій підготовці	відсутній інтерес до пошуку творчого використання комп'ютерно орієнтованих засобів у своїй фаховій підготовці	інтерес до пошуку творчого використання комп'ютерно орієнтованих засобів у своїй фаховій підготовці виявляється в окремих ситуаціях	інтерес до пошуку творчого використання комп'ютерно орієнтованих засобів у своїй фаховій підготовці має системний характер
професійно-когнітивний критерій			
система знань з дисциплін педагогічного циклу	знання з дисциплін педагогічного циклу мають фрагментарний характер	система знань з дисциплін педагогічного циклу сформована, проте наявні порушення з логічною конструкцією матеріалу	сформована система знань з дисциплін педагогічного циклу
володіння знаннями використання КОЗН	фрагментарне володіння знаннями використання КОЗН	часткове володіння знаннями використання КОЗН	повне володіння знаннями використання КОЗН

Продовження таблиці 2.3.

професійно-діяльнісний критерій			
готовність вирішувати типові педагогічні задачі використовуючи комп'ютерно орієнтовані засоби	на низькому рівні сформована готовність вирішувати типові педагогічні задачі використовуючи комп'ютерно орієнтовані засоби	на достатньому рівні сформована готовність вирішувати типові педагогічні задачі використовуючи комп'ютерно орієнтовані засоби	на достатньо високому рівні сформована готовність вирішувати типові педагогічні задачі використовуючи комп'ютерно орієнтовані засоби
творча адаптація набутих комунікаційних умінь використання комп'ютерно орієнтованих засобів у своїй фаховій підготовці	відсутня творча адаптація набутих комунікаційних умінь використання комп'ютерно орієнтованих засобів у своїй фаховій підготовці	часткова творча адаптація набутих комунікаційних умінь використання комп'ютерно орієнтованих засобів у своїй фаховій підготовці	повна творча адаптація набутих комунікаційних умінь використання комп'ютерно орієнтованих засобів у своїй фаховій підготовці
рефлексивно-оцінювальний критерій			
уміння усвідомлювати й оцінювати можливості та наслідки використання комп'ютерно орієнтованих засобів у навчанні у ЗВО	не сформоване уміння усвідомлювати й оцінювати можливості та наслідки використання комп'ютерно орієнтованих засобів у навчанні у ЗВО	частково, фрагментарно сформоване уміння усвідомлювати й оцінювати можливості та наслідки використання комп'ютерно орієнтованих засобів у навчанні у ЗВО	сформоване уміння усвідомлювати й оцінювати можливості та наслідки використання комп'ютерно орієнтованих засобів у навчанні у ЗВО

Кожен із цих рівнів характеризується відповідними характеристиками, а саме:

Елементарний (репродуктивний) – студент має пасивне ставлення до використання КОМППК у майбутній професійній діяльності, відсутні інтерес

до пошуку творчого використання КОЗН у своїй фаховій підготовці, не сформовану систему знань, використання КОМФППК у майбутній професійній діяльності, відсутнє критичне осмислення набутих знань, умінь, навичок і компетенцій щодо використання КОМФППК у майбутній професійній діяльності, потребує зовнішньої допомоги при використанні КОМФППК у майбутній професійній діяльності, відсутню творчу адаптацію набутих комунікаційних умінь і компетенцій використання КОЗН у своїй фаховій підготовці, не сформоване вміння усвідомлювати й оцінювати наслідки використання КОМФППК у майбутній професійній діяльності [38; 153; 155; 158].

Базовий (аналогія) – студент виявляє пасивно-позитивне ставлення до використання КОМФППК у майбутній професійній діяльності, частковий інтерес до пошуку творчого використання КОЗН у своїй фаховій підготовці, у нього частково, фрагментарно сформована система знань, використання КОМФППК у майбутній професійній діяльності, є критичне осмислення набутих знань, умінь, навичок і компетенцій щодо використання КОМФППК у майбутній професійній діяльності, систематично використовує комплекс умінь і компетенцій щодо використання КОМФППК у майбутній професійній діяльності, але виникають труднощі, які потребують зовнішньої допомоги, часткова творча адаптація набутих комунікаційних умінь і компетентностей використання КОЗН у своїй фаховій підготовці, частково, фрагментарно сформоване вміння усвідомлювати й оцінювати наслідки використання КОМФППК у майбутній професійній діяльності [38; 153; 155; 158].

Поглиблений (творчий) – студент має активно-дієве ставлення до використання КОМФППК у майбутній професійній діяльності, повний інтерес до пошуку творчого використання КОЗН у своїй фаховій підготовці, у нього сформована система знань, використання КОМФППК у майбутній професійній діяльності, творче критичне осмислення набутих знань, умінь, навичок і компетенцій щодо використання КОМФППК у майбутній професійній

діяльності, він творчо використовує комплекс умінь і компетенцій щодо використання КОМФППК у майбутній професійній діяльності, має повну творчу адаптація набутих комунікаційних умінь і компетенцій КОЗН у своїй фаховій підготовці, сформоване уміння усвідомлювати й оцінювати наслідки використання КОМФППК у майбутній професійній діяльності [38; 153; 155; 158].

Рівні сформованості ППК розділяють кожний із критеріїв оцінювання на сукупність вимірюваних індикаторів, що дає змогу оцінити навчальні досягнення студентів [38; 153; 155; 158].

Підсумкова оцінка рівня сформованості ППК окремого студента визначається з урахуванням оцінки кожного з трьох виділених компонентів у відповідності до запропонованих критеріїв [38; 153; 155; 158].

Теоретичний аналіз проблеми визначає необхідність забезпечення педагогічного моніторингу відповідними інструментально-методичними засобами діагностики для визначення рівня сформованості ППК майбутніх учителів-філологів [38; 153; 155; 158].

Отже, ми визначили критерії і рівні сформованості ППК майбутніх учителів-філологів в умовах КОМФППК майбутніх учителів-філологів, що є основою для подальшої експериментальної роботи.

2.5. Модель комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів

На нашу думку, необхідною умовою формування ППК майбутніх учителів-філологів КО методикою є побудова моделі забезпечення цього процесу у ЗВО відповідно до таких критеріїв: забезпечення глибокої теоретичної бази змісту навчання; затребуваність результатів навчання у професійній самореалізації; діяльнісний характер навчання; забезпечення варіативності та свободи вибору в

навчанні; цілісність змісту навчання, забезпечення міжпредметних зв'язків; орієнтація на компетентнісний підхід [158; 216].

З огляду на викладене, стисло схарактеризуємо модель комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів (рис. 2.4).

Модель структуровано за цільовим, змістовим, технічним та результативним компонентами. Кожний компонент є невід'ємною частиною цілісної системи й взаємопов'язаний з усіма іншими [158; 216].

Цільовий компонент розкриває мету моделі комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів. Отже, метою моделі є формування ППК майбутніх учителів-філологів в умовах комп'ютерно орієнтованої методики. В якості об'єкта моделювання визначено процес підготовки майбутніх учителів-філологів [158; 216].

Основним завданням визначено розвиток ІК-компетентності використання сучасних КОЗН майбутніми учителями-філологами.

Компонент методологічного забезпечення включає принципи та підходи комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів. До переліку принципів організації навчання КОЗН входять такі, як: 1) цілісності та системності; 2) послідовності; 3) доступності; 4) практичної спрямованості; 5) індивідуалізації; 6) наочності; 7) активності [158; 216].

Основними підходами ефективної комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів вважаємо: компетентнісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний та інформатичний [158; 216]. Розкриття їхніх характеристик зазначено у розділі 1.1.

Діяльнісно-практичний компонент вбачаємо в розкритті педагогічних умов реалізації комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування ППК, а саме: 1) забезпечення професійно орієнтованого контексту в умовах використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів; 2) варіативність у

доборі форм і методів у процесі використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів; 3) залучення майбутніх учителів-філологів у процес опанування КОЗН як діяльності, що моделює різні аспекти їхньої майбутньої професії; 4) здійснення моніторингу якості освітнього процесу з упровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів у систему професійної підготовки [158; 161; 216].

Змістово-технологічний компонент моделі базується на положенні про те, що спроектований зміст навчання у дисциплінах педагогічного циклу, що вивчаються у ЗВО, повинен поєднувати сучасні наукові знання та суспільні потреби з використанням КОЗН, що сприяють розвитку майбутнього учителя-філолога (див. Розділ 3.; Додатки Ж, З, І).

Формами здійснення формування ППК майбутніх учителів-філологів КОЗН вважаємо: навчальну, позанавчальну та наукову діяльність майбутніх філологів. Так, у процесі навчальної діяльності студенти набувають знань, умінь і навичок під час вивчення різних дисциплін. Залучення до позанавчальної діяльності студентів виявляється в їх участі у різних соціально-гуманітарних заходах, відвідування гуртків, факультативів, що визначається планами роботи навчального закладу. Наукова діяльність передбачає участь студентів у науково-практичних конференціях і семінарах, олімпіадах та конкурсах студентських наукових робіт різного рівня, друк статей та тез у збірниках наукових праць тощо [158; 216].

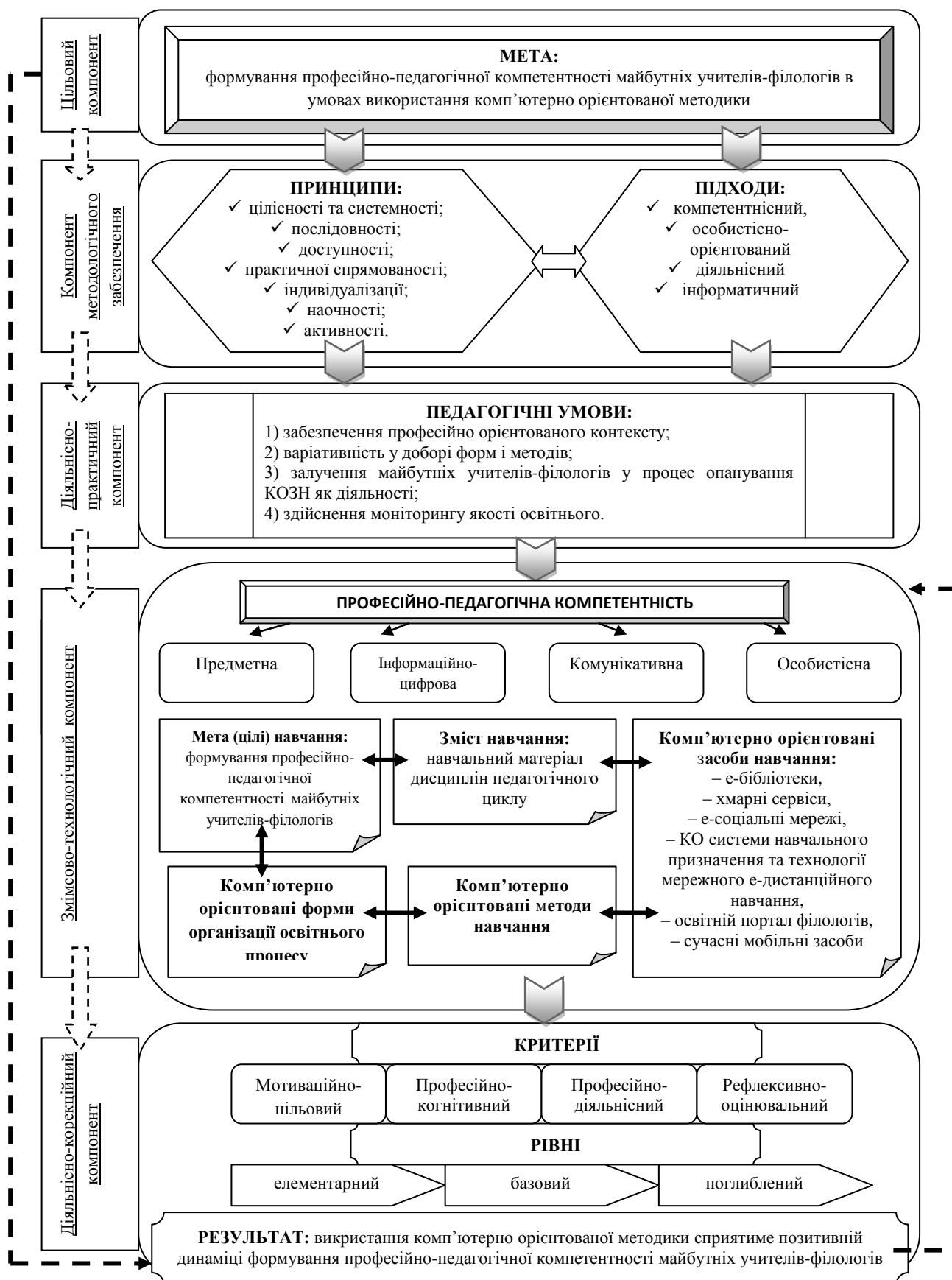

Рис. 2.4. Модель комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів.

Процедура реалізації моделі КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів повинна ґрунтуватися на застосуванні технологій КО освітнього середовища ЗВО [158; 216].

В процесі реалізації моделі КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів комплекс форм організації навчання повинен поєднувати групові та індивідуальні, фронтальні та колективні, реальні та віртуальні форми. Крім традиційних форм, методична система повинна містити цілеспрямовану, інтенсивну та контрольовану самостійну роботу студента, який може вчитися в зручному для себе місці, згідно індивідуального розкладу, комплексно використовуючи засоби навчання та узгоджену можливість контакту з викладачем [158; 216].

Освітній процес представлено у моделі КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів у поєднанні основних форм традиційної організації освітнього процесу: семінарських та практичних занять, системи контролю якості отриманих знань, дослідженні та самостійної роботи студентів, а також форми організації дистанційного та мобільного навчання (навчальні матеріали курсу, онлайн-спілкування, індивідуальні та групові онлайн-проекти, віртуальна класна кімната, аудіо- та відеолекції, анімація та симуляція, мобільні тренінги тощо) [158; 216].

Серед методів навчання, що застосовуються у ЗВО, за ступенем самостійності та активності мислення студентів виділяють дві групи методів навчання: репродуктивні та продуктивні, які поділяють на методи викладання та методи учіння, а саме: метод проектів, навчання у співробітництві, інтерактивні методи, створення цифрових наративів тощо [158; 216].

Основними КОЗН для формування ППК майбутніх учителів-філологів вважаємо: е-бібліотеки, хмарні сервіси, дистанційне навчання, е-соціальні мережі, освітній портал та сучасні мобільні засоби [158; 216].

Діяльнісно-корекційний компонент включає оцінювально-результуючі блоки з описом критеріїв якості підготовки майбутнього учителя-філолога [158; 216].

Якість засвоєння студентами навчального матеріалу в моделі використання КОЗН для формування ППК майбутніх учителів-філологів можна, як і в традиційному процесі, характеризувати за рівнями засвоєння: 1) елементарний (репродуктивний); 2) базовий (аналогія); 3) поглиблений (творчий) [158; 216].

У представлений моделі КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів, як і при традиційному навчанні, використовуються наступні види контролю: попередній, поточний, тематичний, підсумковий та самоконтроль. Так, попередній контроль виконує діагностичну функцію і проводиться з метою виявлення певних знань з предмету у студента. Поточний контроль проводиться на всіх етапах процесу навчання та надає можливість отримати інформацію про якість засвоєного матеріалу. Тематичний контроль проводять з метою перевірки знань з кожного розділу (теми) навчальної дисципліни. Підсумковий контроль – це комплексна перевірка результатів навчальних досягнень за всіма цілями та напрямками. До видів підсумкового контролю у вищій школі відносять: екзамени, заліки, контрольні роботи, колоквіуми, курсові та дипломні роботи. Але найбільшого поширення отримав тестовий контроль як для самоперевірки, так і для проведення інших видів контролю. Самоконтроль здійснюється студентами за допомогою КОЗН, шляхом відповідей на контрольні питання або тестуванню за розділами навчальної програми [28; 29; 38].

Висновки до другого розділу

У розділі описано загальну методику дослідження проблеми, методологічні основи та гіпотезу; схарактеризовано структурні компоненти КОМФППК майбутніх учителів-філологів; виокремлено педагогічні умови реалізації КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів; визначено та описано критерії та показники, рівні сформованості ППК майбутніх учителів-філологів в умовах КОМФППК; розроблено та

обґрунтовано модель КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів.

Сформульовано гіпотезу дослідження: ефективність формування ППК майбутніх учителів-філологів підвищується за умови застосування у ЗВО комп'ютерно орієнтованої методики, складниками якої є мета (цілі), зміст, КО форми, методи і засоби навчання. З метою реалізації завдань дослідження здійснено педагогічний експеримент, який складався з аналітико-пошукового етапу (2011 по 2012 рр.); експериментального (констатувального, формувального) етапу (2012-2013 н.р.; 2013-2014 н.р., 2014-2015 н.р. та 2015-2016 н.р.) та підсумково-корегувального етапу (2017-2018 рр.) Дослідно-експериментальну роботу було здійснено у Київському університеті імені Бориса Грінченка, Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова та Рівненському державному гуманітарному університеті, які стали експериментальними базами дослідження.

Розкрито дидактичні основ використання досліджуваного феномену, уточнено зміст дефініції “комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів“, яку визначено як сукупність ієрархічно пов'язаних компонентів (мети (цілей), змісту, КО форм, методів і засобів навчання), що спрямована на формування ППК у майбутніх учителів-філологів в освітньому процесі сучасного ЗВО.

У процесі розроблення КОМФППК майбутніх учителів-філологів у ЗВО було ураховано, по-перше, їх професійну спрямованість шляхом диференціації змісту навчання; по-друге, прогнозування результатів впровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів в освітній процес ЗВО; по-третє, забезпечення варіативності КО форм організації, методів і засобів навчання.

В основу побудови моделі КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів покладено розуміння досліджуваного феномена як складного (багатокомпонентного) виду діяльності, що включає такі

складники: 1) цільовий; 2) методологічного забезпечення; 3) діяльнісно-практичний; 4) змістово-технологічний; 5) діяльнісно-корекційний.

Проведене теоретико-експериментальне дослідження дало змогу зрозуміти суть, особливості КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів під час підготовки та проведення КО освіти, окремих її компонентів та дало змогу визначити профільний зміст навчального матеріалу авторського курсу, орієнтованого на майбутніх учителів-філологів; розробити різнорівневі програмні вимоги до знань та вмінь на трьох рівнях: 1) елементарному (репродуктивному); 2) базовому (аналогії); 3) поглибленому (творчому), відповідно до яких і оцінювалося кожне виконане завдання.

Отже, упровадження КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів дає змогу індивідуалізувати та інтенсифікувати освітній процес, задовольнити потреби студентів у постійній освітній діяльності.

Матеріали розділу подано в кількох публікаціях автора [28; 29; 30; 38; 154; 155; 156; 158; 161; 165; 216]

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНО ОРІЄНТОВАНОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ- ФІЛОЛОГІВ

У розділі обґрунтовано та описано сутність і особливості впровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів; розкрито особливості використання КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів; описано методику навчання дисципліни "Педагогіка загальна" в умовах використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів; розроблено для професорсько-викладацького складу ЗВО рекомендації до впровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів.

3.1. Сутність і особливості впровадження комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів

Узагальнення інформаційного наповнення попередніх розділів уможливило уточнення сутності поняття "комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів": це сукупність ієрархічно пов'язаних компонентів (мети (цілей), змісту, комп'ютерно орієнтованих форм, методів і засобів навчання), що спрямована на формування ППК у майбутніх учителів-філологів в освітньому процесі сучасного ЗВО [158; 216].

Відправним моментом обґрунтування сутності і особливостей впровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів є визначення її структурних компонентів мети (цілей), змісту, КО форм, методів і засобів.

Специфіка реалізації мети (цілей) визначається державними вимогами до фахової підготовки майбутніх учителів-філологів. Так, аналіз Проектів

державних стандартів підготовки майбутніх учителів-філологів [189] для студентів за спеціальністю 014 Середня освіта, 035 Філологія, Галузі знань: 01 Освіта, 03 Гуманітарні науки (за предметними спеціалізаціями «Філологія (мова і література (німецька)», «Філологія (мова і література (французька)», «Філологія (мова і література (іспанська)», «Філологія (мова і література (італійська)», «Філологія (мова і література (японська)», «Філологія (мова і література (китайська)», «Філологія (мова і література англійська)» та ін.) денної форми навчання; вимог до рівня підготовки сучасних учителів за Концепцією "Нова українська школа" [136], дав змогу з'ясувати, що для сучасного педагога, зокрема вчителя-філолога, важливим є володіння комп'ютерно орієнтованими засобами для здійснення ефективного процесу навчання молодого покоління. Тому, доцільно у процес підготовки майбутніх учителів-філологів запровадити КОМФППК не тільки при вивченні дисциплін інформаційного циклу, а й педагогічного.

Особливості формування змісту комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів визначається відповідним рівнем розробленості навчально-методичних комплексів, а саме: підручників, посібників, навчально-методичних посібників, навчальних програм дисциплін педагогічного циклу для студентів за спеціальністю 014 Середня освіта, 035 Філологія, Галузі знань: 01 Освіта, 03 Гуманітарні науки за вищенаведеними предметними спеціалізаціями денної форми навчання. Так, вивчення досвіду формування змісту навчання педагогічних дисциплін у Київському університеті імені Бориса Грінченка, Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова та Рівненського державного гуманітарного університету, дало змогу з'ясувати, що найбільш затребуваними є "Педагогіка загальна" [190; 194; 198], "Педагогіка" [115], "Педагогічна творчість" [177], "Історія педагогіки" [193], "Методика виховної роботи" [116], "Педагогіка вищої школи"[199]. Нами було виявлено, що зміст навчально-методичного забезпечення викладання дисциплін

педагогічного циклу потребує удосконалення, а саме: розширення можливостей використання КОЗН на аудиторних й позааудиторних заняттях; розроблення завдань творчого характеру для індивідуального та колективного використання КОЗН; створення завдань для модульного контролю, використовуючи КОЗН.

Аналіз досвіду реалізації форм організації навчання виявив, що у навчальних планах фахової підготовки студентів за вищевказаними спеціальностями денної форми навчання досліджуваних ЗВО домінують традиційно обрані: лекції, семінарські заняття, індивідуальна робота, самостійна робота, модульний контроль (Табл. 3.1.).

Таблиця 3.1.

Перелік дисциплін педагогічного циклу, які передбачає навчальний план
підготовки майбутніх учителів-філологів
Київського університету імені Бориса Грінченка

№ п/ п	Назва дисципліни	Кількість годин					
		Разом	Лекції	Семінарські заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль
1.	Педагогіка загальна	90	20	12	4	50	4
2.	Педагогіка	144	22	20	6	90	6
3.	Педагогічна творчість	90	20	12	4	50	4
4.	Історія педагогіки	144	22	20	6	90	6
5.	Методика виховної роботи	90	20	12	4	50	4
6.	Педагогіка вищої школи	144	22	20	6	90	6
Всього:		702					

З огляду на це, подальший дослідницький крок було спрямовано на визначення міри поєднання традиційних і КО форм організації навчального процесу під час опанування майбутніми учителями-філологами дисциплін педагогічного циклу.

Простежимо на прикладі дисциплін педагогічного циклу (нормативна частина циклу) для студентів Галузей знань: 01 Освіта/Педагогіка (спеціальність 014 Середня освіта), 03 Гуманітарні науки (спеціальність 035 Філологія) денної форми навчання Київського університету імені Бориса Грінченка (Табл. 3.2.) [38; 153; 155; 158; 166; 216].

Таблиця 3.2.

Традиційні й комп'ютерно орієнтовані форми організації навчального процесу майбутніх учителів-філологів у ЗВО (КУБГ*)

Традиційні	Комп'ютерно орієнтовані	Співвідношення (у %)
Лекції, практичні заняття, семінари, консультації, самостійна позааудиторна робота, фронтальна, колективна, парна, індивідуальна або групова науково-дослідна робота, практична підготовка, поточні та підсумкові форми контролю: – тестування, – модульний контроль, – заліки, екзамени	КО лекції, семінари і практичні заняття, консультації; КО науково-дослідна робота; комп'ютерне тестування, модульні контрольні роботи тощо; дистанційні форми (електронні навчальні курси): – чат (текстовий, графічний); – інтерактивні форми проведення семінарів, практичних й лабораторних занять, консультацій та ін.; – КО екзамени й заліки	75/25

* Київський університет імені Бориса Грінченка

Інтерв'ювання викладачів в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова та Рівненському державному гуманітарному університеті підтверджує виявлену тенденцію.

Таблиця 3.3.

*Розподіл годин на вивчення навчальних дисциплін педагогічного циклу у
навчальних планах підготовки майбутніх учителів-філологів у КУБГ*

Дисципліни	2011-2012 н.р.	2012-2013 н.р.	2013-2014 н.р.	2014-2015 н.р.	2015-2016 н.р.	2016-2017 н.р.
Кількість годин						
1 рік навчання						
Педагогіка загальна	-	-	-	-	-	_*
Педагогічна творчість	-	-	-	-	-	_*
Історія педагогіки	144	144	98	90	-	_*
Методика виховної роботи	-	-	-	-	-	_*
Педагогіка	-	-	-	-	-	90*
Педагогіка вищої школи	186	186	154	154	144	144
2 рік навчання						
Педагогіка загальна	144	144	98	98	90	_*
Педагогічна творчість	-	-	72	72	72	_*
Історія педагогіки	-	-	-	-	-	_*
Методика виховної роботи	-	-	-	-	-	_*
Педагогіка						72*
Педагогіка вищої школи	-	-	72	72	72	-
3 рік навчання						
Педагогіка загальна	-					
Педагогічна творчість						
Історія педагогіки						-
Методика виховної роботи	144	98	98	-	90	-
Педагогіка						
Педагогіка вищої школи						

_* - відбулося об'єднання дисциплін.

На нашу думку, таке співвідношення не відповідає системі освіти щодо інтенсивного розвитку ІКТ та необхідності доповнення фахової підготовки майбутніх учителів-філологів використанням КО методик [38; 153; 155; 158; 166; 216].

Аргументом на користь нашого умовиводу є й результати аналізу динаміки у розподілі годин на вивчення навчальних дисциплін педагогічного циклу, що представлено у навчальних планах підготовки майбутніх учителів-філологів у КУБГ. У таблиці 3.3. подано відповідні дані за період дослідження – з 2011-2012 н.р. до 2016-2017 н.р. [38; 153; 155; 158; 166; 216].

Аналогічний аналіз динаміки у розподілі годин на вивчення навчальних дисциплін педагогічного циклу у навчальних планах підготовки майбутніх учителів-філологів був проведений й у НПУ імені М.П. Драгоманова. Результати подано у Додатку П. за період дослідження – з 2014-2015 н.р. до 2016-2017 н.р. [38; 153; 155; 158; 166; 216].

На наше переконання, отриманий результат засвоєння програмного матеріалу дисциплін педагогічного циклу за умови зменшення кількості годин, може бути досягнуто за рахунок збільшення використання КО форм організації навчального процесу майбутніх учителів-філологів. Це підтверджує визначену гіпотезу дослідження [38; 153; 155; 158; 166; 216].

Отже, нами з'ясовано, що впродовж експерименту навчальні плани підготовки студентів Галузей знань: 01 Освіта/Педагогіка (спеціальність 014 Середня освіта), 03 Гуманітарні науки (спеціальність 035 Філологія) денної форми навчання Київського університету імені Бориса Грінченка та НПУ імені М.П. Драгоманова змінювалися й відбувалося скорочення годин на вивчення дисциплін педагогічного циклу, що створило передумови для оптимізації освітнього процесу з упровадження КО форм як складника КОМФППК у майбутніх учителів-філологів [38; 153; 155; 158; 166; 216].

Специфіка реалізації методів навчання дисциплін педагогічного циклу визначається в співвідношенні використання традиційних й КО методів

навчання у процесі фахової підготовки майбутніх учителів-філологів [38; 153; 155; 158; 166; 216].

Аналіз даних дослідження (Додаток О) дав змогу з'ясувати, що у 2011-2012 н.р. співвідношення переважало у бік використання традиційних методів навчання. Так, у процесі викладання дисциплін педагогічного циклу для майбутніх учителів-філологів у КУБГ традиційні словесні методи навчання мали 70% застосування, на противагу 30% – КО словесних методів навчання; традиційні наочні методи навчання – 75%, а КО наочні методи навчання лише 25%; традиційні практичні методи навчання – 80%, а КО практичні методи навчання – 20% (Табл. 3.5.) [38; 153; 155; 158; 166; 216].

Інтерв'ювання викладачів, включене спостереження в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова та Рівненському державному гуманітарному університеті підтвердило виявлену тенденцію. Так, у НПУ імені М.П. Драгоманова у процесі викладання дисциплін педагогічного циклу для майбутніх учителів-філологів традиційні методи навчання мають 70% застосування, на противагу 30% – КО методів навчання (Додаток О.), а в Рівненському державному гуманітарному університеті це співвідношення становить – 75% на 25%, де більший показник мають традиційні методи навчання, а менший – КО методи навчання (Додаток О.) [38; 153; 155; 158; 166; 216].

Аналіз досвіду поєднання традиційних та КО методів навчання під час вивчення дисциплін педагогічного циклу спонукав до віднайдення оптимального включення КО методів навчання в процес підготовки майбутніх учителів-філологів.

На нашу думку, доцільно під час вивчення таких тем як "Методи навчання", "Методи виховання" (навчальна дисципліна "Педагогіка загальна"), використовувати метод проектів у груповій формі або навчання у співробітництві для поглиблення знань, шляхом обміну інформацією й виділенням основоно; співставлення думок різних студентів й представленням

на загал найоптимальнішого варіанту. Так, наприклад, використовуючи Хмарні сервіси Google, студенти можуть представити свої проекти за допомогою презентації, відео тощо [38; 153; 155; 158; 166; 216].

Таблиця 3.5.

Співвідношення використання традиційних й комп'ютерно орієнтованих методів навчання майбутніх учителів-філологів у ЗВО (КУБГ*)

Традиційні	Комп'ютерно орієнтовані	Співвідношення (у %)
Словесні методи навчання		
Лекція; розповідь; пояснення; бесіда; робота з підручником, довідковою, науково-популярною та навчальною літературою	Робота з електронними підручниками, е-бібліотеками, репозитаріями; робота з відомостями, що отримуються через глобальну мережу Internet; інтерактивні методи: комп'ютерне навчання	70/30
Наочні методи навчання		
Демонстрація; ілюстрація; самостійне спостереження	інтерактивні методи: КО методи навчального контролю і самоконтролю	75/25
Практичні методи навчання		
Виконання практикумів, завдань, вправ; розв'язування доцільно дібраних педагогічних задач, ситуацій	Метод проектів; навчання у співробітництві; інтерактивні методи: методи комп'ютерної діагностики готовності студентів до занять	80/20

* Київський університет імені Бориса Грінченка

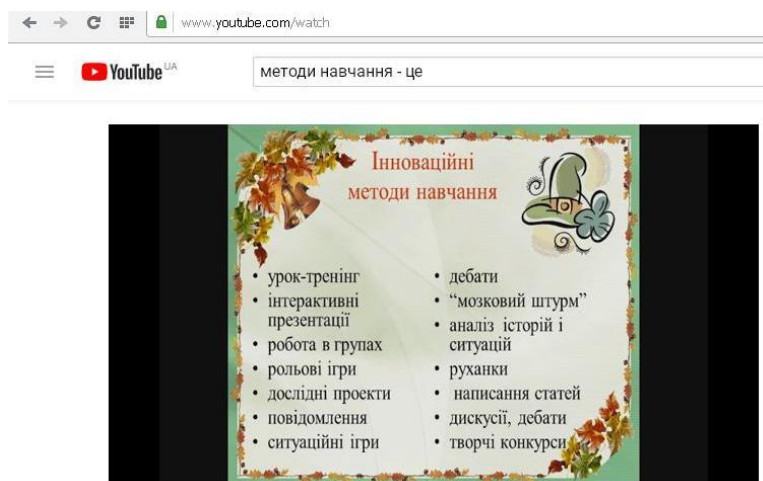

Рис. 3.1. Приклад групового проекту студентів КУБГ групи еФА-2-15 (хмарний сервіс Google, зокрема YouTube)

Вважаємо, що більш ефективно пройде вивчення теми "Вимоги до сучасного уроку" (навчальна дисципліна "Педагогіка загальна"), за умови використання КО методів навчання як робота з електронними підручниками, е-бібліотеками, репозитаріями; робота з відомостями, що отримуються через глобальну мережу Internet, що дасть змогу проілюструвати різні приклади уроків та виокремити загальні тенденції вимог до сучасного уроку [38; 153; 155; 158; 166; 216].

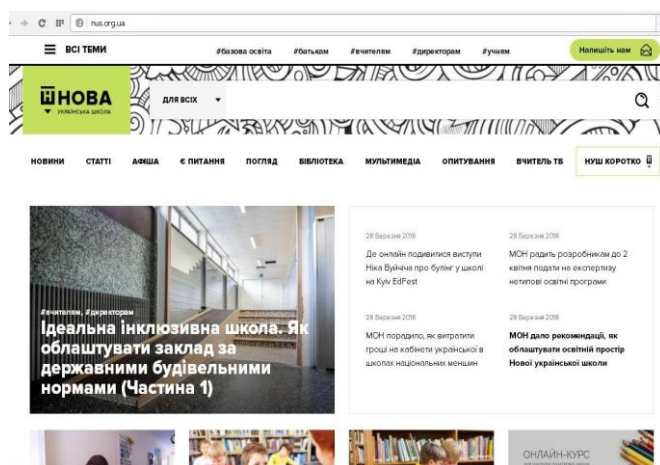

Рис. 3.2. Приклад відомостей, що отримуються через глобальну мережу Internet.

Аналіз реалізації засобів навчання визначається співвідношенням використання традиційних й КОЗН при вивченні дисциплін педагогічного циклу (Табл. 3.6) [38; 153; 155; 158; 166; 216].

Таблиця 3.6.

**Традиційні й комп'ютерно орієнтовані засоби
навчання майбутніх учителів-філологів у ЗВО (КУБГ*)**

Традиційні	Комп'ютерно орієнтовані	Співвідношення (у %)
Наочні та технічні засоби навчання; підручники й посібники; дидактичні матеріали; довідкова та інша навчально-методична предметна література	Апаратне забезпечення: – сучасні мобільні засоби; програмне забезпечення: – е-бібліотеки, – хмарні сервіси, – е-соціальні мережі, – КО систем навчального призначення та технології мережного е-дистанційного навчання, – освітній портал	85/15

* Київський університет імені Бориса Грінченка

Інтерв'ювання викладачів в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова та Рівненському державному гуманітарному університеті підтверджує виявлену тенденцію. Так, у НПУ імені М.П. Драгоманова та Рівненському державному гуманітарному університеті у процесі викладання дисциплін педагогічного циклу для майбутніх учителів-філологів традиційні засоби навчання мають 90% застосування, на противагу 10% – КО методів навчання (Додаток Р) [38; 153; 155; 158; 166; 216].

Аналіз досвіду поєднання традиційних та КОЗН навчання під час вивчення дисциплін педагогічного циклу спонукав до віднайдення оптимального включення КОЗН навчання в процес підготовки майбутніх учителів-філологів.

Так, опишемо особливості використання КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів у наступному підрозділі.

3.2. Особливості використання комп'ютерно орієнтованих засобів навчання комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів

Розкриємо особливості впровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу, а саме: е-бібліотеки, КО системи навчального призначення та технології мережного е-дистанційного навчання, хмарні сервіси, е-соціальні мережі, освітній портал; сучасні мобільні засоби.

Досвід практичного використання КОЗН у процесі професійної підготовки майбутніх учителів-філологів є у Київському університеті імені Бориса Грінченка. Зокрема, для більш швидкої і ефективної організації КО освітнього середовища було створено науково-дослідну лабораторію інформатизації освіти, основною метою якої є сприяння процесу інформатизації Університету на основі сучасних ІКТ шляхом організаційного, науково-методичного, системотехнічного забезпечення. Серед пріоритетних завдань лабораторії є: виконання науково-дослідних робіт з проблематики інформатизації освітньої діяльності у ЗВО; розбудови інфраструктури інформаційного середовища Університету; визначення системного, прикладного і технічного забезпечення інформатизації освітньої сфери; надання організаційної та технічної підтримки підрозділам Університету у створенні та впровадженні інноваційних технологій навчання; виконання планових робіт як внутрішнього, так і зовнішнього фінансування (добір комп'ютерної техніки,

встановлення та налагодження програмного забезпечення, договірні теми, гранти тощо); створення електронного навчально-наукового середовища Університету; участь у міжнародному співробітництві в сфері інформатизації ЗВО [80].

Для розроблення та впровадження навчально-методичного супроводу використання КОЗН (наприклад, електронний каталог, дистанційне навчання на платформі MOODLE, BIKI, інституційний репозиторій, вебінари, електронна бібліотека, електронне тестування та інші) в освітній процес Університету були проведені різні форми організації навчання педагогічних кадрів та студентів у навчально-виховному процесі, а саме майстер-класи, баркампи, вебінари, курси підвищення кваліфікації, консультації тощо. Основною метою яких, було познайомити з новими ІКТ, зокрема КОЗН, пояснити їх ефективне використання і залучити професорсько-викладацький склад та студентів до активного впровадження технологій у своїй діяльності [150; 152; 153; 154; 155; 156; 163; 165].

Опишемо основні характеристики КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів на прикладі вивчення дисциплін педагогічного циклу, які вивчаються під час профільної підготовки, а саме: «Педагогіка загальна», «Педагогіка», «Педагогічна творчість» у майбутніх учителів-філологів Галузей знань: 01 Освіта/Педагогіка (спеціальність 014 Середня освіта), 03 Гуманітарні науки (спеціальність 035 Філологія) [150; 152; 153; 154; 155; 156; 163; 165].

Електронні бібліотеки у формуванні професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів

Існує декілька визначень "електронні бібліотеки", але в нашому дослідженні ми будемо використовувати більш вдале, на нашу думку, що електронна бібліотека (англ. Digital library) є розподілена інформаційна система, що дозволяє зберігати і використовувати різноманітні колекції електронних документів (текст, графіка, аудіо, відео і т.і.) завдяки глобальним

мережам передачі даних в зручному, для кінцевого користувача, вигляді [4; 204].

Мета творення електронної бібліотеки полягає в наступному: забезпечення користувачів роботою з документами з обмеженим доступом (рідкісних і рукописних книг, фотоальбомів, дисертацій, архівів, яких немає у більшості бібліотек); забезпечення доступу до інформації, що існує лише в електронній формі; надання користувачам більш якісних можливостей роботи з електронними документами великих обсягів; інформаційне забезпечення користувачів повнотекстовими базами даних у режимі теледоступу [4; 204].

Особливості електронної бібліотеки полягають в : 1) можливість введення чи видалення інформаційних об'єктів, їхньої інтеграції, реструктуризації та інші операції, але ці можливості повинні поширюватися в основному на електронні документи, а не на інформацію, що міститься в них; 2) наявність визначеної концепції формування інформаційного простору, доступного користувачу; 3) можливість каталогізації об'єктів і різних їхніх об'єднань, що утворюють цей інформаційний простір [4; 204].

В нашому дослідженні під час вивчення дисциплін педагогічного циклу майбутнім учителя-філологам було запропоновано використовувати е-бібліотеки як загального доступу (відкриті онлайн-бібліотеки), так і локального (інституційний репозитарій) (рис. 3.3.-3.4.) [4; 204].

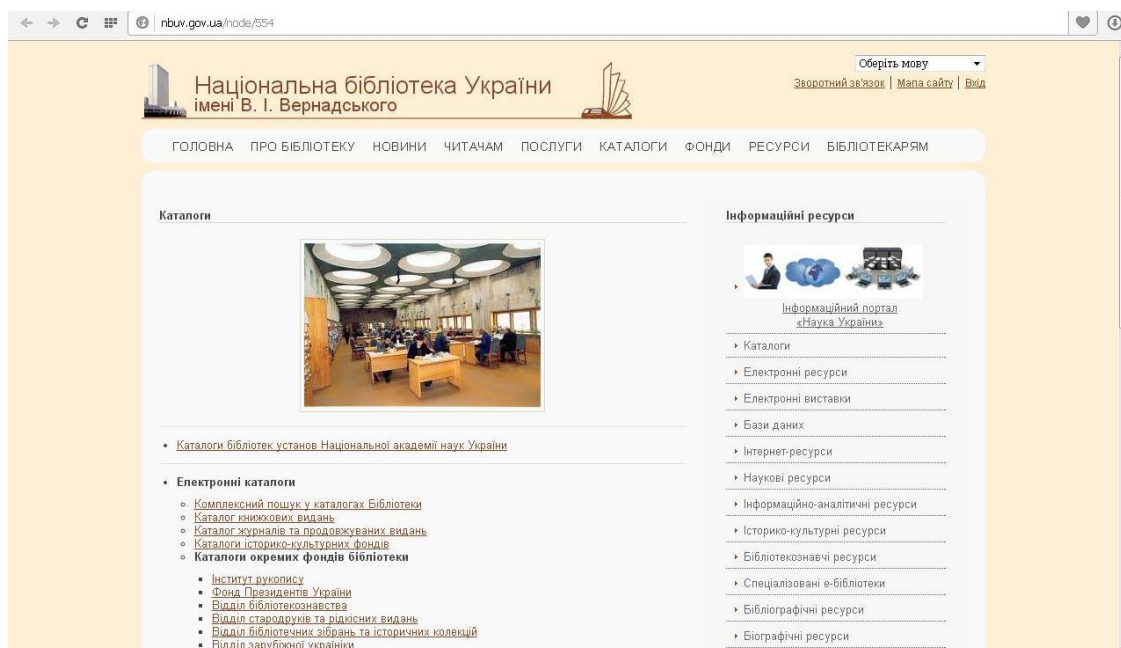

Рис. 3.3 Зразок е-бібліотеки загального доступу.

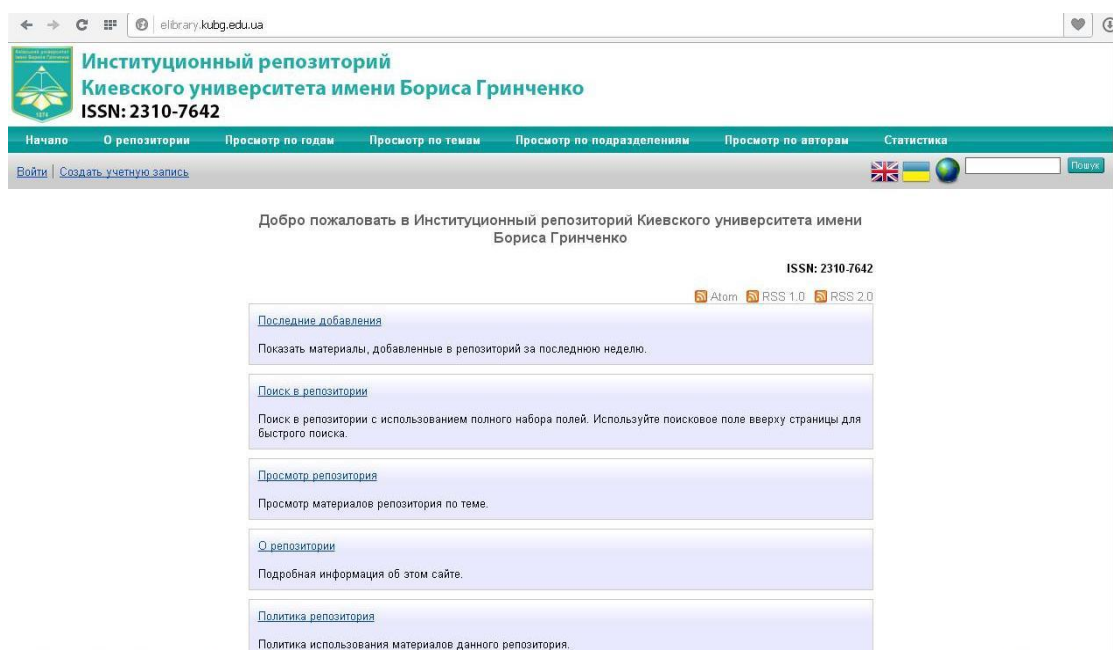

Рис. 3.4 Зразок е-бібліотеки локального доступу.

Наступним етапом характеристики КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів є висвітлення засобу "Комп'ютерно орієнтовані системи навчального призначення та технології мережного е-дистанційного навчання. Дистанційне навчання на базі системи MOODLE".

Комп'ютерно орієнтовані системи навчального призначення та технології мережного e-дистанційного навчання. Дистанційне навчання на базі системи MOODLE

На нашу думку, характеристика даного КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів буде більш повною, розглянувши різні підходи до тлумачення поняття "Дистанційне навчання".

Так, дистанційне навчання (далі – ДН) перебуває на етапі активного становлення. В науковому обігу з'являються праці, предметом вивчення яких є сфера застосування ІКТ, в тому числі комп'ютерно орієнтовані технології у системі дистанційного навчання [1].

В положенні [190] під ДН розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [190].

У словнику поняття "дистанційне навчання" тлумачать як сукупність технологій, що забезпечують доставку тим, хто навчається, основного обсягу досліджуваного матеріалу; інтерактивна взаємодія студентів і викладачів в процесі навчання, надання студентам можливості самостійної роботи з освоєння досліджуваного матеріалу, а також у процесі навчання; це новий спосіб реалізації процесу навчання, в основі якого входить використання сучасних ІКТ, що дають змогу навчатися на відстані за відсутністю викладача [64].

Реалізація компетентнісного підходу в поєднанні з передовими технологіями сучасного КО навчання в Київському університеті імені Бориса Грінченка (організація та супровід освітнього процесу за допомогою телекомунікаційного зв'язку, листування електронною поштою, спільна творча

робота в рамках телекомунікаційних проєктів, рецензування, дискусія, презентація, стрімінг-відео, мультимедійна конференція, вебінар, мережевий форум, чат, блог тощо) дає змогу створити необхідні умови для індивідуалізації та інтенсифікації освітнього процесу [80; 95].

При цьому в результатах навчання на перший план виступає не просто сума засвоєних знань, а насамперед уявлення про основні концепції, перспективні тенденції та новації в професійній сфері; здатність до самостійного пошуку потрібної інформації; уміння аналізувати й синтезувати різноманітну навчальну інформацію, ефективно використовувати сучасні комп'ютерно орієнтовані засоби; ступінь готовності впровадження комп'ютерно орієнтованих засобів у професійній діяльності [95].

Під час конструювання змісту в ДК засоби системи дистанційного навчання Moodle дають змогу забезпечити [1; 15; 19; 31; 39; 75; 95; 100; 143; 145; 156; 182; 208]: урахування інтересів і цілей кожного слухача на основі особистісного цілеспрямовання, рефлексії та здійснення практичної діяльності; участь самого слухача в побудові особистісно значимого змісту забезпечується можливістю вільного вибору навчальних модулів курсу; створення продуктивного освітнього поля, можливостей для творчості, активності, самостійності, самоврядування; послідовність у змісті, можливість обліку ситуативних моментів і розширення їхніх можливостей із використанням суб'єктивного досвіду студентів [1; 15; 19; 31; 39; 48; 75; 95; 100; 143; 145; 156; 182; 208].

Це дає змогу тьютору навчити слухачів шукати потрібну інформацію, керувати процесом засвоєння знань, допомагати, контролювати, “супроводити” слухачів протягом усього освітнього процесу [1; 15; 19; 31; 39; 48; 75; 95; 100; 143; 145; 156; 182; 208].

Так, необхідною умовою використання такого засобу, з одного боку, є явне задання обов'язкових результатів навчання (знання та вміння на відповідних рівнях засвоєння знань та вмінь і видів діяльності), з іншого –

використання рейтингового контролю, що дає змогу одержати: рівень підготовки кожного студента; об'єктивну динаміку засвоєння знань не лише протягом навчального тижня, а й за весь час навчання; диференціювання значущості оцінок, отриманих студентом за виконання різних видів роботи; визначення поточної та підсумкової оцінки кількості вкладеної студентом праці; підвищення ефективності оцінки знань [1; 15; 19; 31; 39; 48; 75; 95; 100; 143; 145; 156; 182; 208].

Визначаючи цілі дистанційного електронного навчального курсу (ЕНК) "Педагогіка загальна", урахуємо згадані цілі освітнього процесу в системі фахової підготовки майбутніх учителів-філологів, визначимо загальні функції даного дистанційного курсу і внесок у розв'язування загальних завдань розвитку професійних компетентностей майбутніх учителів-філологів в умовах комп'ютерно орієнтованої методики [38; 150; 152; 153; 156; 198].

Як було зазначено вище, навчальна дисципліна "Педагогіка загальна" включена до нормативної частини Навчального плану підготовки майбутніх учителів-філологів та входить в систему навчальних курсів педагогічної освіти з формування науково-предметних

Так, загальноосвітня функція вивчення ЕНК "Педагогіка загальна" пов'язана з оволодінням учителями-філологами комплексом знань, умінь, навичок і досвіду з педагогічної сфери, необхідних для ефективної професійної діяльності, формування інформаційної культури, що вимагає сучасний стан інформатизації суспільства. Цей курс спонукатиме студентів до неперервного розширення й поглиблення своїх предметних знань та розвитку умінь [38; 150; 152; 153; 156; 198].

У процесі організації ЕНК "Педагогіка загальна" виникають питання вибору відповідних форм та шляхів організації такої роботи, яка б раціонально й збалансовано поєднувала роботу тьютора та студента з самостійною роботою останнього, ураховувала індивідуальні професійні потреби, різний рівень знань

і вмінь студентів, мала орієнтаційну спрямованість на профільну діяльність майбутніх учителів-філологів [38; 150; 152; 153; 156; 198].

В освітньому процесі у ДК "Педагогіка загальна" активно використовуються комунікативні (форум, дискусія, електронна пошта, чат, консультація, лекція), наочні (текстові інформаційні матеріали подаються у вигляді веб-сторінок, схем, ілюстрацій, таблиць, моделей, рисунків), практичні методи (безпосередня робота в середовищі системи дистанційного навчання Moodle з прикладними програмами, демонстраційною моделлю організації та проведення дистанційного курсу), методи підвищення мотивації, репродуктивні та проблемно-пошукові методи. Ураховуючи особливості ДН, практичну спрямованість курсу "Педагогіка загальна" та можливості системи підтримки ДН Moodle як інструмента, за допомогою якого в освітньому процесі майбутні філологи можуть розвивати професійні компетентності, важливу роль відіграють методи набуття, закріплення, перевірки, використання і трансформація одержаних студентами знань та вмінь у процесі фахової підготовки [38; 150; 152; 153; 156; 198].

З огляду на те, що вивчення курсу "Педагогіка загальна" проходить за дистанційною формою навчання, то названі методи, насамперед, спрямовані на індивідуалізацію освітнього процесу та самостійну роботу слухачів у процесі здобуття знань та формування вмінь [38; 150; 152; 153; 156; 198].

Щоб освітня діяльність слухачів була успішною, потрібно активізувати її, робити посильною та цікавою [38; 150; 152; 153; 156; 198].

Так текстові інформаційні матеріали у ДК "Педагогіка загальна" подаються у вигляді мультимедійних презентацій, веб-сторінок [38; 150; 152; 153; 156; 198].

Висвітлення теоретичних питань у web-сторінках побудоване за структурою: схема змісту питання; текстовий опис, конкретизація матеріалу, що вивчається; контрольні питання для самоперевірки й проблемні питання для індивідуальної та колективної роботи. Усі терміни з галузі вивчення

висвітленого питання мають гіперпокликання на глосарій курсу, який містить їх визначення [38; 150; 152; 153; 156; 198].

Після кожного теоретичного питання для закріплення, систематизації набутих знань, пошуку додаткових необхідних матеріалів, мобілізації досвіду, формування вмінь подано практичні завдання, вирішення яких орієнтоване на понятійну базу, науково-теоретичне обґрунтування ключових положень, аналіз різних позицій, ефективність підходів до вирішення тих чи інших проблем, використання діалогу, форумів та семінарів із ключових питань особливостей організації та проведення навчального процесу в ДК, аналізу моделей ДН, створення спільних групових проєктів [1; 11; 18; 39; 48; 75; 95; 100; 143; 145; 156; 182; 208].

Аналіз власного досвіду дає можливість стверджувати, що при цьому реалізуються такі моделі взаємодії учасників навчання, як тьютор-група, тьютор-слухач, слухач-слухач. Робота слухачів у складі мікрогруп дозволяє їм оволодіти досвідом різних видів діяльності, зокрема й консультаційної, організаційної, аналітичної та синтетичної діяльності з опису предметної галузі, створення проєктів тощо. Проте досягнення підвищеного рівня знань і вмінь передбачає здебільшого індивідуальну самостійну роботу слухача та модель взаємодії слухач-тьютор [1; 11; 18; 39; 48; 75; 95; 100; 143; 145; 156; 182; 208].

Дослідження засвідчило, що вивчення основ ДН, структури ДК, моделі, функцій, підготовки тьютора, характеристики слухача, основних труднощів, з якими він зіштовхується в процесі навчання у ДК, організації та проведення ДК у межах запропонованого змісту та відповідно до рівнів програмних вимог до вчителів інформатики можливе лише за умови раціонального впровадження дистанційного навчання в систему післядипломної педагогічної освіти [1; 11; 18; 39; 48; 75; 95; 100; 143; 145; 156; 182; 208].

Доречно також у ДН застосовувати таку форму навчання, як робота із соціальними сервісами (WikiMaria (ВікіМапія), Wikipedia (Вікі-енциклопедія)

тощо) та пошуковими системами (Google, Yahoo! тощо) [1; 12; 25; 48; 59; 104; 132; 139; 188; 190; 207; 228; 208; 244].

Одним із визначальних моментів реалізації компетентнісного підходу у вивченні ЕНК «Педагогіка загальна» у ЗВО є розробка та використання різнотипних теоретичних ресурсів та практичних завдань, що є найважливішим етапом ДН [38; 150; 152; 153; 156; 198].

Досвід практичного застосування засобів ДН у процесі професійної підготовки майбутніх учителів-філологів накопичено кафедрою теорії та історії педагогіки КУБГ, зокрема дистанційне навчання на платформі MOODLE (див. рис. 3.5.) [38; 150; 152; 153; 156; 198].

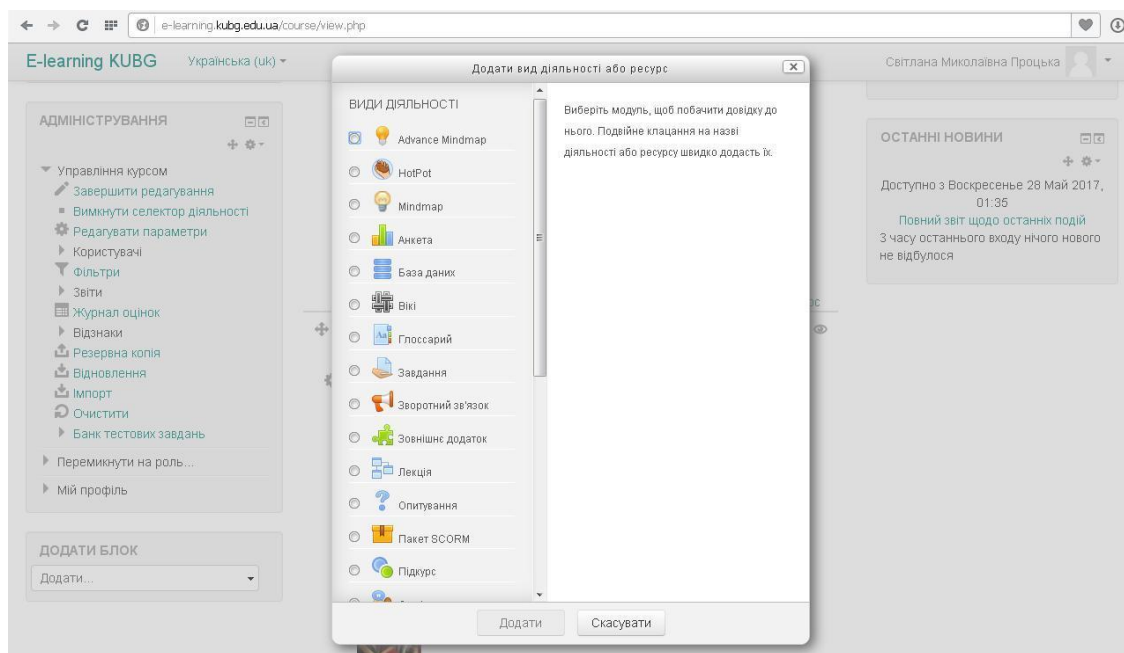

Рис.3.5. Різновиди ресурсів ЕНК на базі системи MOODLE КУБГ

Так, викладачами кафедри теорії та історії педагогіки були розроблені дистанційні курси до навчальних дисциплін, наприклад «Педагогіка загальна» (Додаток К.1.), де викладач розміщує:

- інформацію про даний курс (студент знаходить пугівник по курсу, програму, критерії оцінювання виконаних завдань тощо) (Див. рис. 3.6) [38; 150; 152; 153; 156; 198],

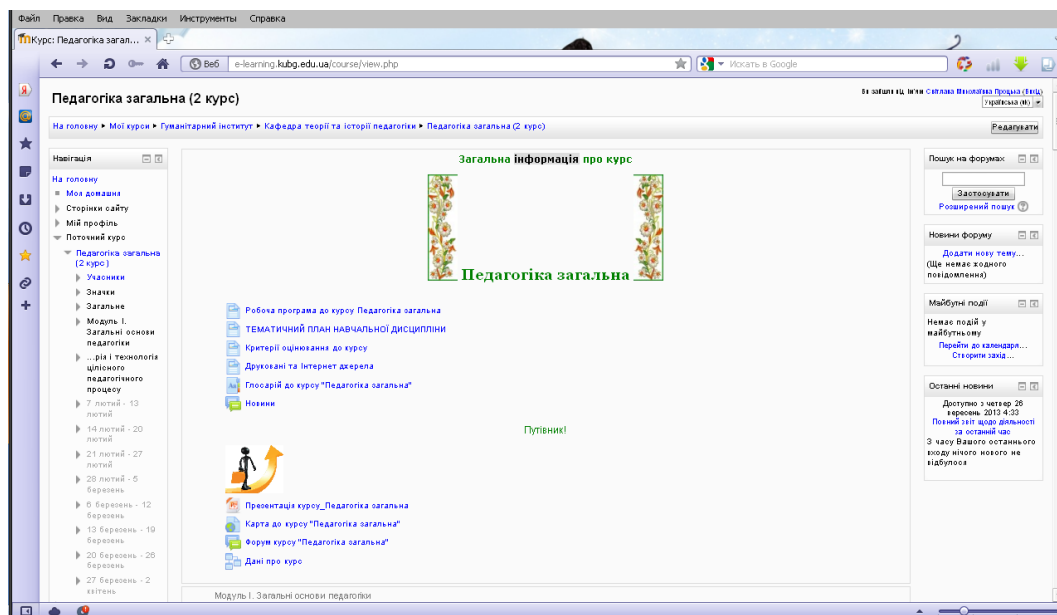

Рис.3.6. Зразок шаблонної сторінки ЕНК на базі системи MOODLE

- лекції (студент має доступ як до текстового варіанту, так і до презентацій)
(Див. рис. 3.7) [38; 150; 152; 153; 156; 198],

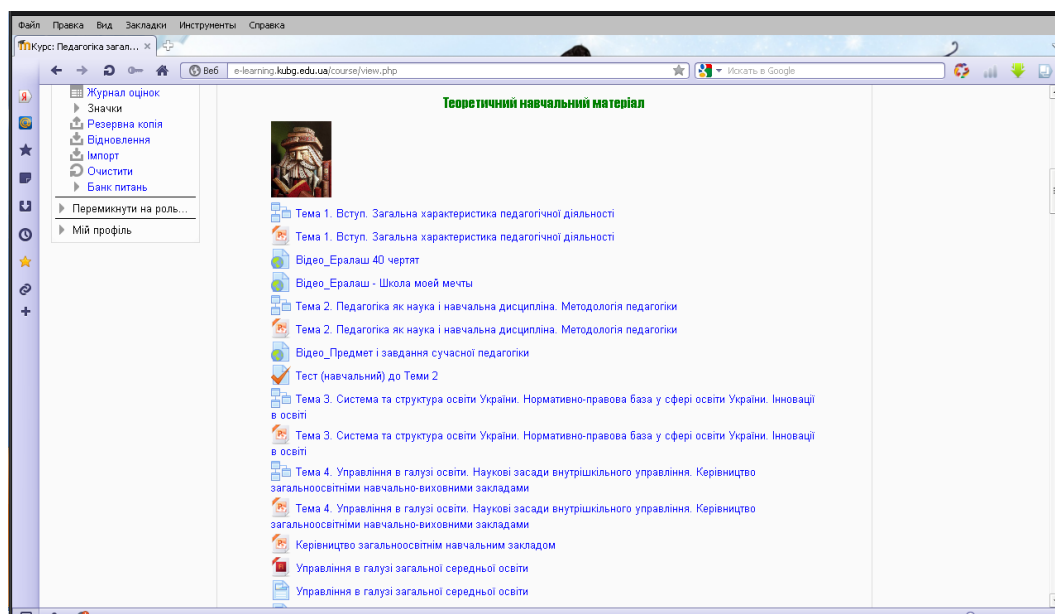

Рис.3.7. Зразок розміщення лекцій ЕНК на базі системи MOODLE

- завдання для семінарських занять (студент самостійно виконує завдання і в режимі дистанційного навчання спілкується з викладачем) (Див. рис. 3.8) [38; 150; 152; 153; 156; 198],

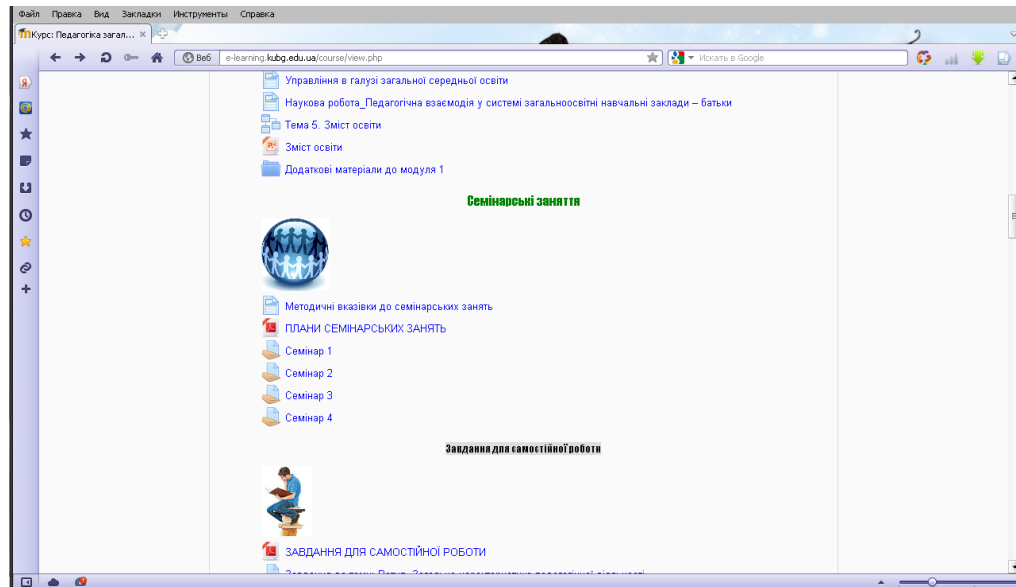

Рис.3.8. Зразок розміщення семінарських занять ЕНК на базі системи MOODLE

- блоки самостійної роботи (студент продовжує роботу з викладачем в режимі дистанційного навчання) (Див. рис. 3.9) [38; 150; 152; 153; 156; 198],

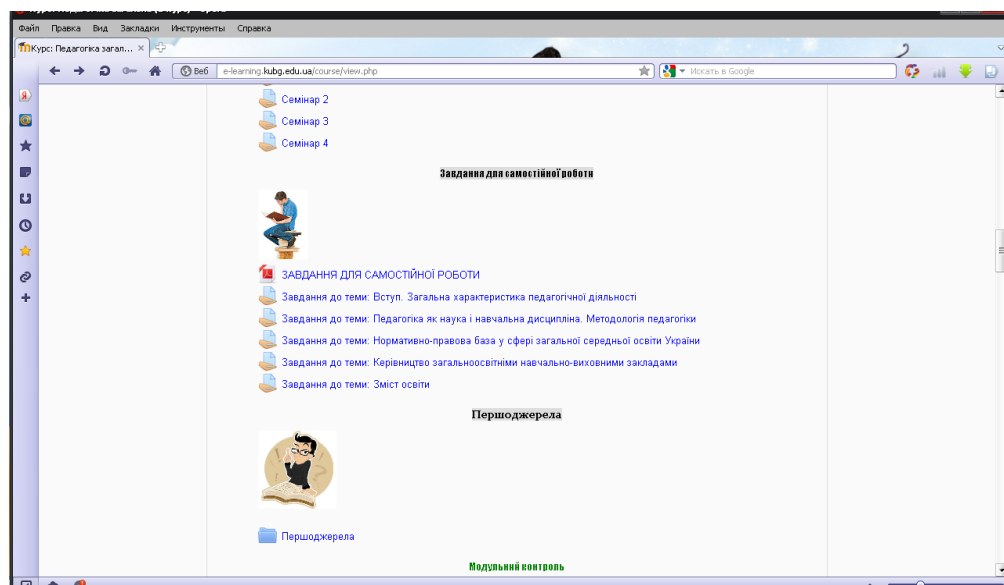

Рис.3.9. Зразок розміщення самостійної роботи ЕНК на базі системи MOODLE

- блоки підсумкового контролю тощо (студент проходить електронне тестування з певної теми, модуля або всього курсу) (Див. рис. 3.10) [38; 150; 152; 153; 156; 198].

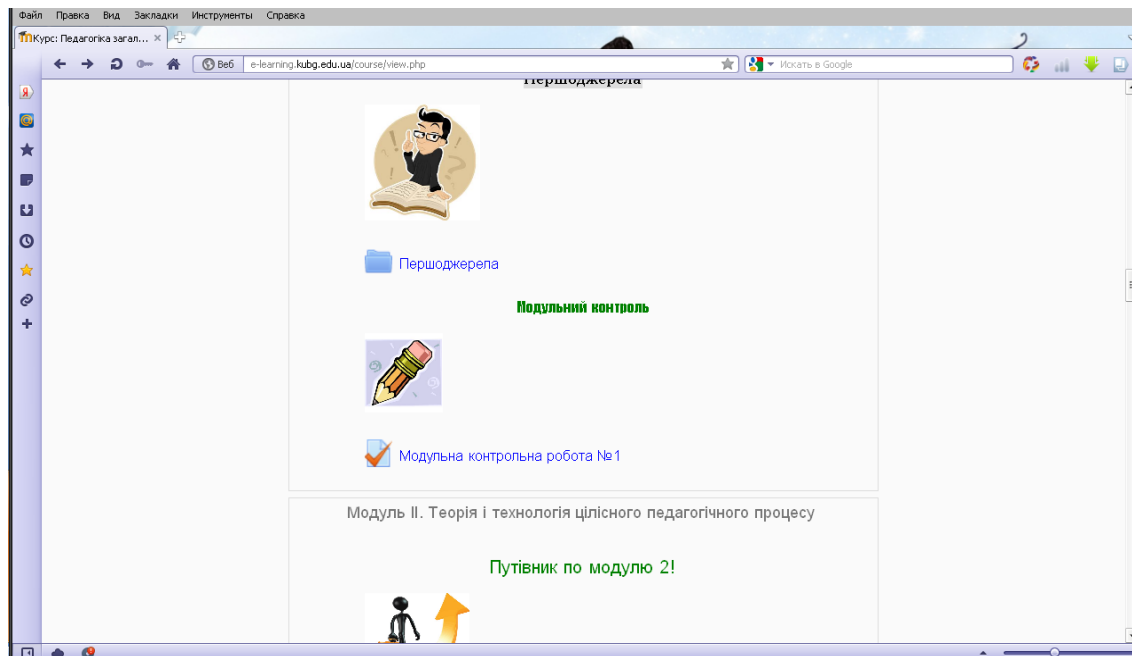

Рис.3.10. Зразок розміщення підсумкового контролю ЕНК на базі системи MOODLE

З вищесказаного, за допомогою застосування ДК як комп'ютерно орієнтованого засобу комп'ютерно орієнтованої методики на базі Moodle можна ефективно врахувати висвітлені в нашому дослідженні важливі педагогічні умови та особливості організації освітнього професу формування професійних компетентностей майбутніх учителів-філологів [38; 150; 152; 153; 156; 198].

Наступним етапом характеристики КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів є висвітлення засобу "Електронні соціальні мережі".

Електронні соціальні мережі у формуванні професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів

Теоретично значущим для нашого дослідження є висновки вчених [17; 19; 118; 141; 153; 176; 184], що нові соціальні сервіси спростили процес обміну

матеріалами у глобальній мережі Інтернет. Тепер кожен може не тільки отримати доступ до світлин, відеофайлів, текстів, а й узяти участь у їх редагуванні та створенні власного мережного контенту. За допомоги сервісів Веб 2.0 контент створюється мільйонами людей. Вони розробляють і розміщують у мережі нові тексти, світлини, малюнки, музичні файли. При цьому спілкування між людьми все частіше відбувається не у формі прямого обміну відомостями, а у формі спостереження за діяльністю в мережі [17; 19; 118; 141; 153; 176; 184].

На нашу думку, характеристика структурного компоненту *"Електронні соціальні мережі"* комп'ютерно орієнтованої методики формування професійних компетентностей майбутніх філологів буде більш повною, розглянувши різні підходи до тлумачення дефініції [17; 19; 118; 141; 153; 176; 184].

Під поняттям «соціальна мережа» в сучасних тлумачних словниках розглядають як соціальна структура, утворена індивідами або організаціями. Вона відображає різноманітні зв'язки між ними через різноманітні соціальні взаємовідносини, починаючи з випадкових знайомств і закінчуючи тісними родинними зв'язками. Вперше термін було запропоновано в 1954 році Дж. А. Барнесом (в роботі *Class and Committees in a Norwegian Island Parish*, "Human Relations"). Максимальний розмір соціальних мереж становить близько 150 осіб, а середній – 123 (Хілл та Данбер, 2002) [17; 19; 118; 141; 153; 176; 184].

Електронні соціальні мережі - це співтовариства по інтересах і з деяких пір, соціальні мережі стали достатньо модним явищем, і як по помаху чарівної палички, в них спрямувалися інтернет-користувачі, як ті що намагаються поспілкуватися, розширити коло своїх інтересів, так і створюючи ці мережі, і що заробляють на них гроші, при цьому часто гроші дуже великі. Ресурсів, які, так чи інакше, можна віднести до соціальних мереж, велика кількість в світі [17; 19; 118; 141; 153; 176; 184].

Рейтинг соціальних мереж за популярністю в Україні (до травня 2017)

[183]

1. ВКонтакте	5. Твіттер	9. Світ тісний
2. Однокласники	6. Хабрахабр	10. Беон
3. Мій світ	7. Майспейс	
4. Фейсбук	8. Моє коло	

Враховуючи Указ президента України №133/2017 від 15 травня про введення у дію рішення РНБО про блокування соцмереж "Вконтакте" та "Однокласники" та інших російських ресурсів на території України [197], станом на травень місяць відбулись зміни у Рейтингу соціальних мереж за популярністю в Україні.

Рейтинг соціальних мереж за популярністю в Україні (з травня 2017)

[183].

1. Фейсбук
2. Інстаграм
3. Мій світ
4. Хабрахабр
5. Твіттер
6. ВКонтакте
7. Майспейс
8. Однокласники
9. Світ тісний
10. Моє коло

Отже, що соціальна мережа полегшує створення персонального профілю і віртуальних взаємин. Соціальні мережі використовуються для пошуку людей зі схожими інтересами та об'єктів цих інтересів. У соціальних мережах звичайно використовується народна класифікація, практика спільної категоризації інформації [17; 19; 118; 141; 153; 176; 184].

Використання мережних щоденників (блогів), соціальних сервісів збереження мультимедійних ресурсів (відеосервіси, фотосервіси), спільна робота з документами (Google Docs), соціальних сервісів ВікіВікі, соціальних пошукових систем стрімко увійшли й в освітній процес вищої школи [17; 19; 118; 141; 153; 176; 184].

Зокрема, у процесі вивчення навчальних дисциплін педагогічного циклу, для більш продуктивної роботи на семінарських заняттях для студентів ОС «бакалавр» напряму підготовки "Філологія", викладач у соціальній мережі може створити групу (форум), де кожен студент може висловити свої враження від заняття та обговорити їх з одногрупниками. Таким чином, викладач отримує інформацію щодо результативності своєї методики та збагачує свій педагогічний досвід та збільшує активність й відповідальність студентів в освітньому процесі (див. Рис. 3.11, 3.12) [28; 29; 150; 152; 155; 157; 158; 163; 216; 235; 236].

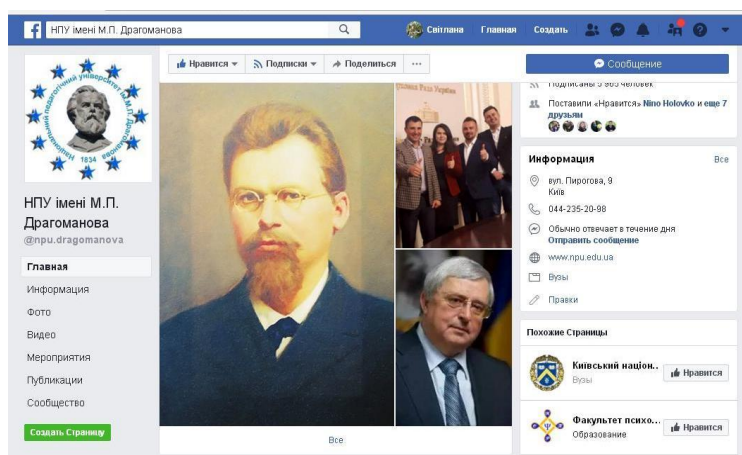

Рис. 3.11. Зразок створеної соціальної групи кафедри/класичного Університету в мережі Facebook

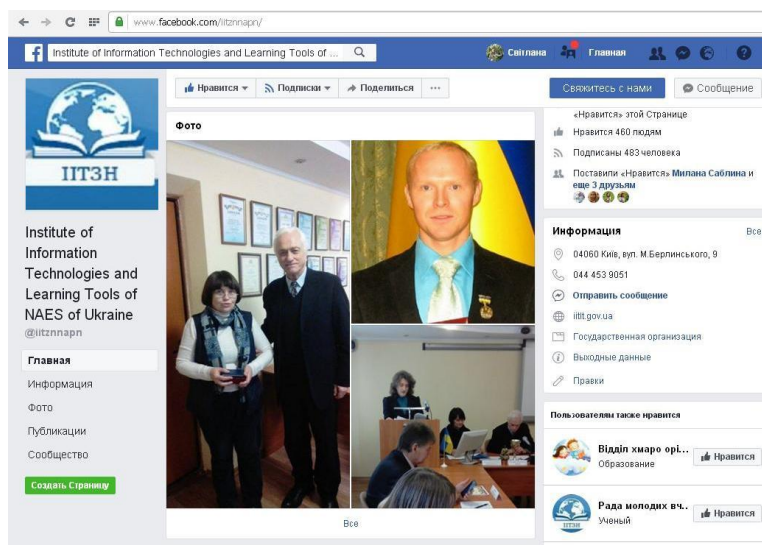

Рис. 3.12. Зразок створеної соціальної групи Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України в мережі Facebook

З вищесказаного, застосування таких ресурсів дозволяє суттєво впливати на ефективність освітнього процесу у вищій школі, систематизацію знань, індивідуалізацію навчання з урахуванням особистісних запитів, що сприятиме самоосвіті сучасного студента [28; 29; 150; 152; 155; 157; 158; 163; 216; 235; 236].

Отже, основною метою всіх інновацій в освітній галузі є сприяння переходу від механічного засвоєння студентами знань до формування компетенцій самостійно здобувати знання. Успішність розв'язання цього завдання значною мірою залежить від мети використання комп'ютера в освітньому процесі, якості й можливостей програмного забезпечення та від того, яке місце посяде комп'ютер в методиці викладання самого викладача у вищій школі [28; 29; 150; 152; 155; 157; 158; 163; 216; 235; 236].

Наступним етапом характеристики КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів є висвітлення засобу "Хмарні сервіси".

Хмарні сервіси в освітньому процесі ЗВО

З тим, щоб схарактеризувати потенціал КО середовища навчання як засобу формування ППК у майбутніх учителів-філологів, важливо вказати на значущість у цьому процесі хмарних технологій або хмарних обчислень (Cloud

computing), які є елементом КО систем і засобів навчання [14; 19; 28; 150; 153; 158; 161; 166; 187; 198; 209; 216; 235; 236].

У навчальному процесі сучасного ЗВО застосування хмарних технологій навчання дає багато переваг. Зокрема, в будь-якій аудиторії можна організувати сучасний навчальний процес, використовуючи ноутбуки і безпроводну мережу. Для роботи студенти використовують іpad-и, ноутбуки або нетбуки, що підтримують безпроводне підключення за стандартом Wi-Fi. При цьому наповнення електронного освітнього простору здійснюють викладачі, студенти (за аналогією: у загальноосвітньому навчальному закладі – вчителі, учні школи) [14; 19; 28; 150; 153; 158; 161; 166; 187; 198; 209; 216; 235; 236].

Застосування хмарних технологій у ЗВО може дати економію засобів на придбання програмового забезпечення (використання технології Office Web Apps (Office он-лайн)); зниження потреби в спеціалізованих приміщеннях; можливість виконання багатьох видів навчальної роботи, контролю і оцінки on-line; економію дискового простору; забезпечення антивірусного, «антихакерського» захисту, відкритість освітнього середовища для тих, хто навчає (викладач/учитель), і тих, хто навчається (студент/учень) [14; 19; 28; 150; 153; 158; 161; 166; 187; 198; 209; 216; 235; 236].

З вищесказаного, застосування таких ресурсів дозволяє суттєво впливати на ефективність освітнього процесу у вищій школі, систематизацію знань, індивідуалізацію навчання з урахуванням особистісних запитів, що сприятиме самоосвіті сучасного студента [14; 19; 28; 150; 153; 158; 161; 166; 187; 198; 209; 216; 235; 236].

Отже, основною метою всіх інновацій в освітній галузі є сприяння переходу від механічного засвоєння студентами знань до формування компетенцій самостійно здобувати знання. Успішність розв'язання цього завдання значною мірою залежить від мети використання комп'ютера в освітньому процесі, якості й можливостей програмного забезпечення та від

того, яке місце посяде комп'ютер в методиці викладання самого викладача у вищій школі [14; 19; 28; 150; 153; 158; 161; 166; 187; 198; 209; 216; 235; 236].

Під час вивчення навчальної дисципліни "Педагогіка загальна», під час доповіді на семінарських заняттях, майбутні учителі філологи використовують презентації як візуалізацію ключових теоретичних моментів своєї відповіді. Для тих студентів, які мають труднощі при встановленні на їхні персональні комп'ютери (ПК) програмного забезпечення (зокрема, програми PowerPoint), хмарні технології стають "помічниками". Обґрунтуємо це на прикладі сервісів Google Docs & SpreadSheets від Google [14; 19; 28; 150; 153; 158; 161; 166; 187; 198; 209; 216; 235; 236].

Відомо, що інтерфейсом сервіс Google схожий на Open Office.org. Документи можуть редагуватися спільно користувачами, які отримали запрошення (мати обліковий запис в Google для цього необов'язково), у процесі рецензування та редагування доступний перегляд змін і чат. Файловий обмінник працює безкоштовно з квотою 1 Гб, додатковий обсяг можна отримати за кошти. Google Docs & SpreadSheets підтримує «хмарний» друк документів (віддалену відправку файлів в чергу принтера), а також зберігається в сервісі контенту [14; 19; 28; 150; 153; 158; 161; 166; 187; 198; 209; 216; 235; 236].

У процесі вивчення навчальної дисципліни "Педагогіка загальна", під час проведення семінарських занять для студентів ОС "бакалавр" напряму підготовки "Філологія", викладач для залучення всієї цільової аудиторії і при цьому швидкого оцінювання підготовки усіх студентів, може використовувати хмарні сервіси Office 365 (рис. 3.13.) [14; 19; 28; 150; 153; 158; 161; 166; 187; 198; 209; 216; 235; 236].

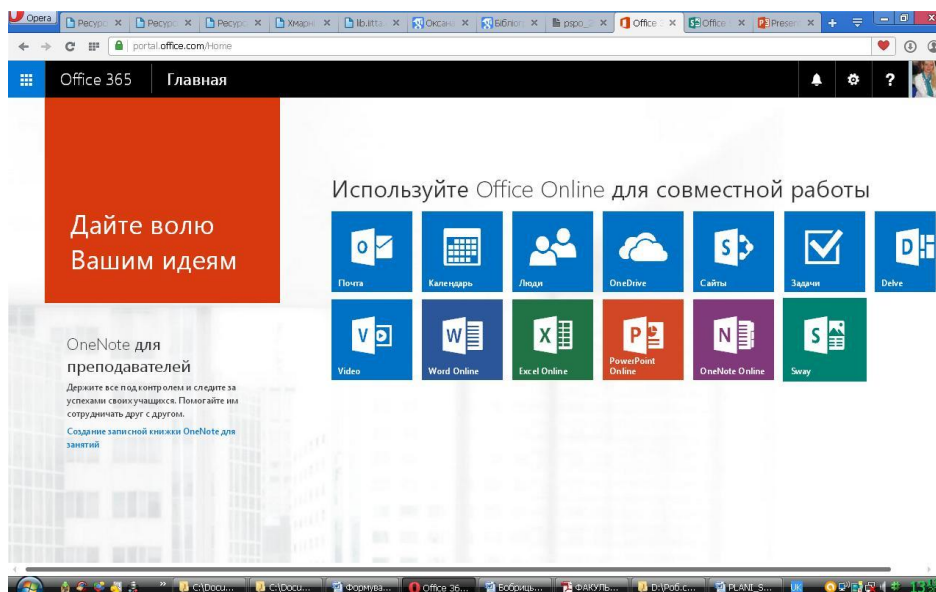

Рис.3.13 Стартова сторінка (вікно) хмарного інтернет-сервісу Office 365

Наприклад, PowerPoint Online є програмою для створення і демонстрації електронних презентацій он-лайн, за допомогою яких семінари набувають інтерактивності, адже кожен студент заповнює певною підготовленою інформацією свій слайд, що відкриває викладачеві відразу ж глобальну картину його підготовки у даний момент до визначеної теми. Так, до теми "Педагогіка і сучасність" студентам було запропоновано розділитися на групи по 5-6 чоловік і розкрити своє бачення ролі педагогіки в системі наук про людину (рис. 3.14) [14; 19; 28; 150; 153; 158; 161; 166; 187; 198; 209; 216; 235; 236].

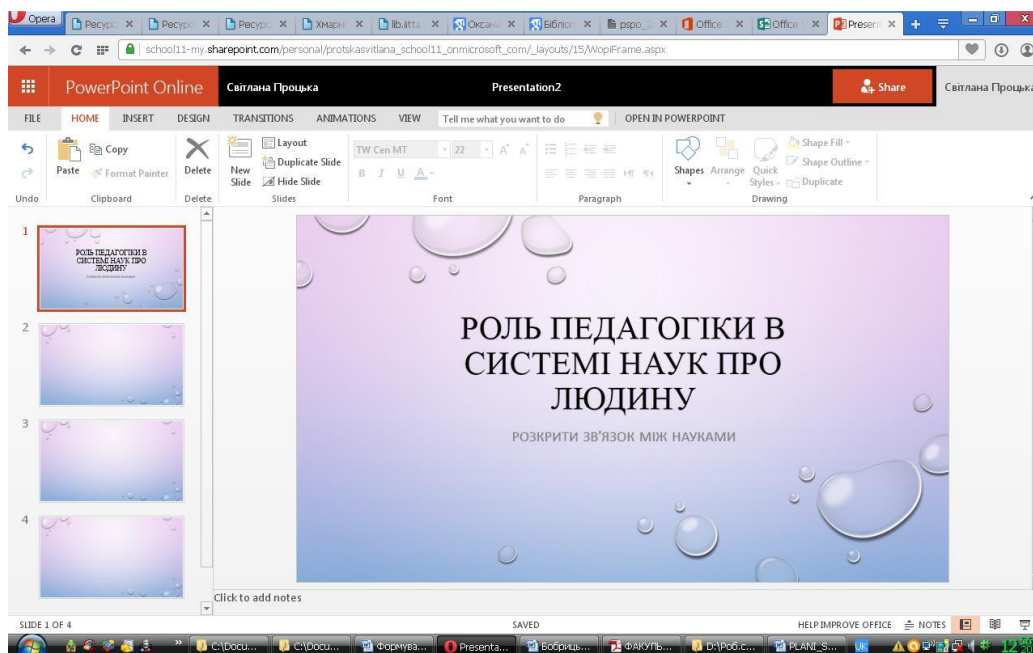

Рис.3.14. Зразок спільного доступу PowerPoint Online

На нашу думку, цікавим та ефективним є використання текстового документа, який в подальшому можна переглядати і редагувати засобами хмаро орієнтованого додатка Microsoft Word Online (рис. 3.15, 3.16, 3.17). Можливості цього додатка зменшують час перевірки основних термінів до відповідної теми. Наприклад, під час розгляду теми "Теорія виховання: сутність, мета, закономірності, фактори, принципи, правила, компоненти" використовуючи шаблон у вигляді зошиту, одночасно всі бакалаври учителі-філологи повинні дати визначення термінам за запропонованим списком викладача (принципи виховання, методи виховання, засоби виховання тощо), що дає цілісну картину розуміння студентами основних дефініцій [14; 19; 28; 150; 153; 158; 161; 166; 187; 198; 209; 216; 235; 236].

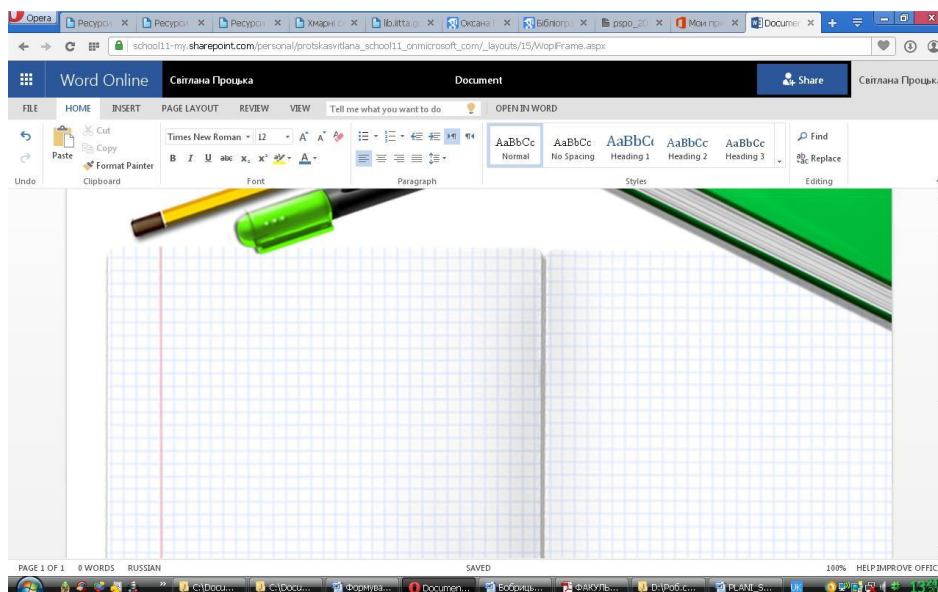

Рис. 3.15. Зразок спільного доступу Microsoft Word Online

Застосовуючи вищезазначений підхід, студенти можуть ефективно підготуватися до навчальних занять, що сприяє, на нашу думку, набуттю ними у процесі формування ППК [14; 19; 28; 150; 153; 158; 161; 166; 187; 198; 209; 216; 235; 236].

Рис. 3.16. Засоби Google, що використовуються в освітньому процесі ЗВО

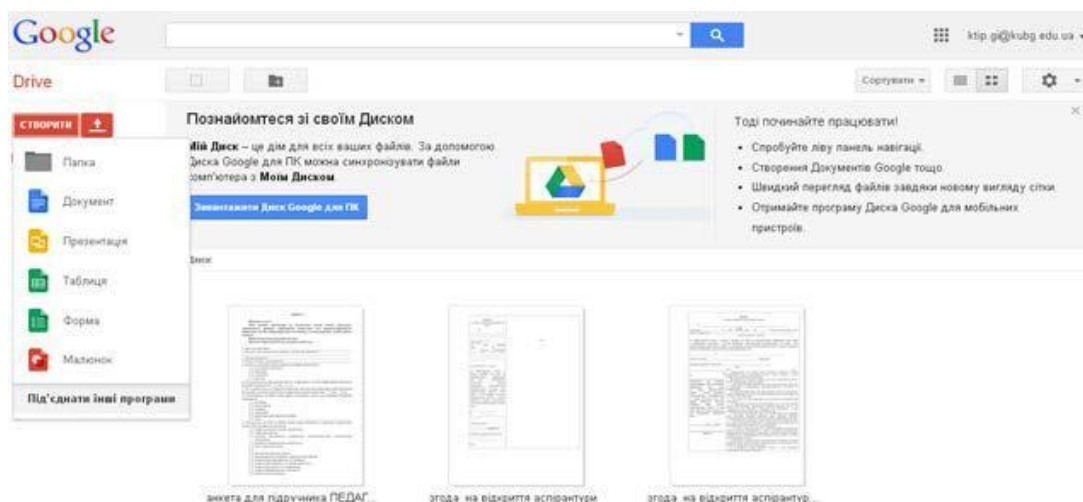

Рис. 3.17. Зразок Google Docs & SpreadSheets

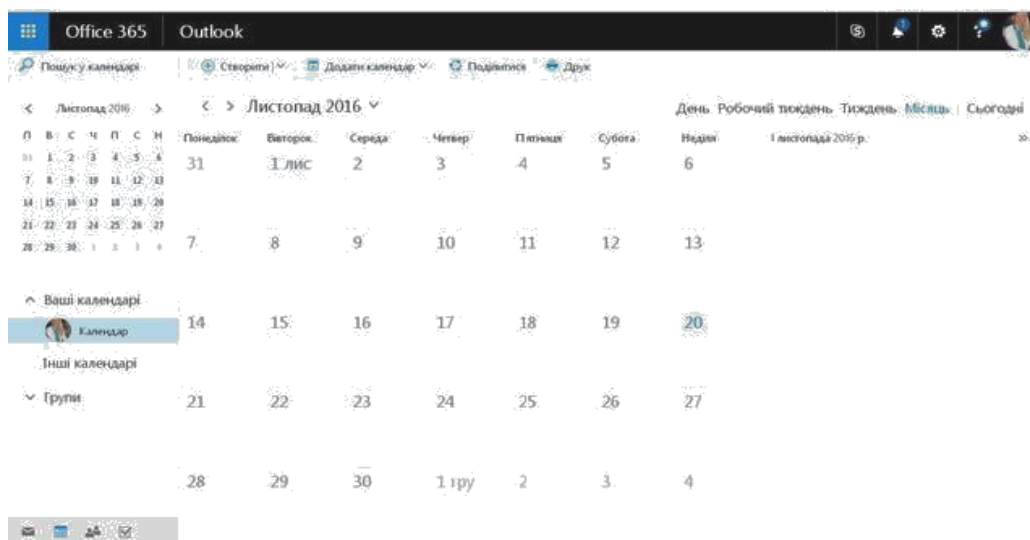

Рис. 3.18. Зразок індивідуального календаря (графіку роботи), використовуючи хмарні сервіси Office 365.

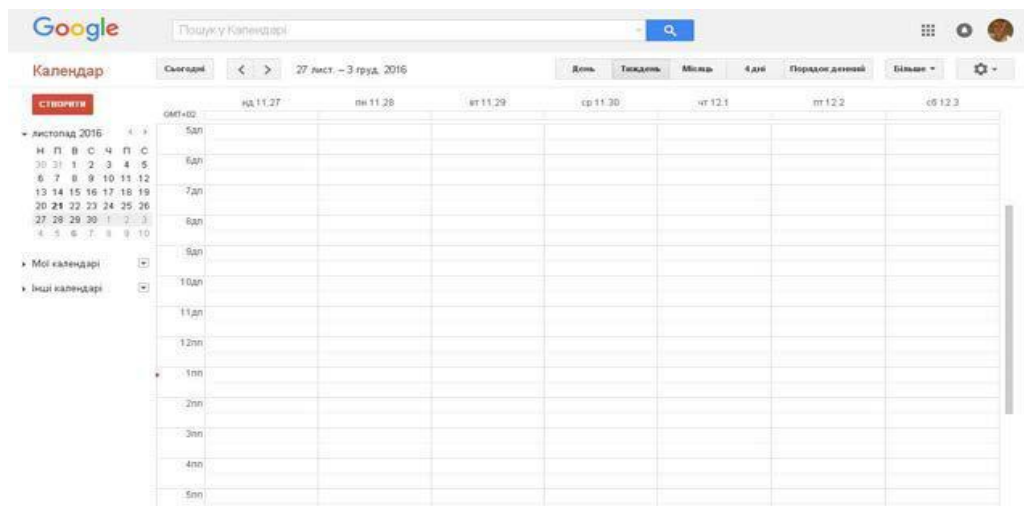

Рис. 3.19. Зразок індивідуального календаря (графіку роботи), використовуючи хмарні сервіси Google.

Враховуючи специфіку майбутньої професійної діяльності майбутніх учителів-філологів важливо зазначити, що застосування хмарних технологій створює для них на етапі набуття професії умови, важливі для формування індивідуальних професійно орієнтованих мотивів, цінностей, набуття знань, умінь та досвіду, розвитку здібностей, творчих нахилів. Це уможливорює реалізацію соціального запиту суспільства щодо підготовки майбутнього вчителя – формування професійно компетентного конкурентоспроможного фахівця освітньої сфери, професійно мобільного, здатного вирішувати нестандартні професійні завдання, самовдосконалюватися, застосовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності [14; 19; 28; 150; 153; 158; 161; 166; 187; 198; 209; 216; 235; 236].

Також проведений науково-методичний аналіз системи управління навчальними ресурсами, інструментальних засобів та експериментальні дослідження засвідчили доцільність вибору хмарних сервісів, підбору програмного комп’ютерного забезпечення, розроблених методичних матеріалів для виконання теоретичних та практичних завдань, використання низки соціальних сервісів: Wikipedia (україномовна вікі-енциклопедія, “Вікі Освіта” – мережене об’єднання учасників навчально-виховного процесу; тематична вікі-

енциклопедія, присвячена використанню інформаційних технологій), Wikimaria, і пошукових систем: Google, Yahoo! тощо [19; 24; 47; 150; 158; 161; 175; 198; 209; 158; 235; 205; 216; 235; 236; 244].

Наступним етапом характеристики КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів є висвітлення засобу "*Освітній портал викладача*".

Освітній портал викладача

Теоретично значущим для нашого дослідження є розкриття сутнісних характеристик поняття "*Освітній портал*"

Так, у сучасній науковій літературі під поняттям «Портал» розуміють сайт, організований як системне багаторівневе об'єднання різних ресурсів і сервісів [28; 58; 79; 150; 152; 157; 208; 235; 236] (Рис. 3.18).

Розрізняють вертикальні портали (присвячені конкретній темі і надаючи різні сервіси в її рамках) і горизонтальні портали, або портали загального характеру, що пропонують набір сервісів, обслуговуючих різні теми [38; 58; 79; 150; 152; 157; 208; 235; 236].

Вертикальний портал – це сайт, пов'язаний з галуззю або конкретною проблемою [28; 58; 79; 150; 152; 157; 208; 235; 236] (Рис. 3.20).

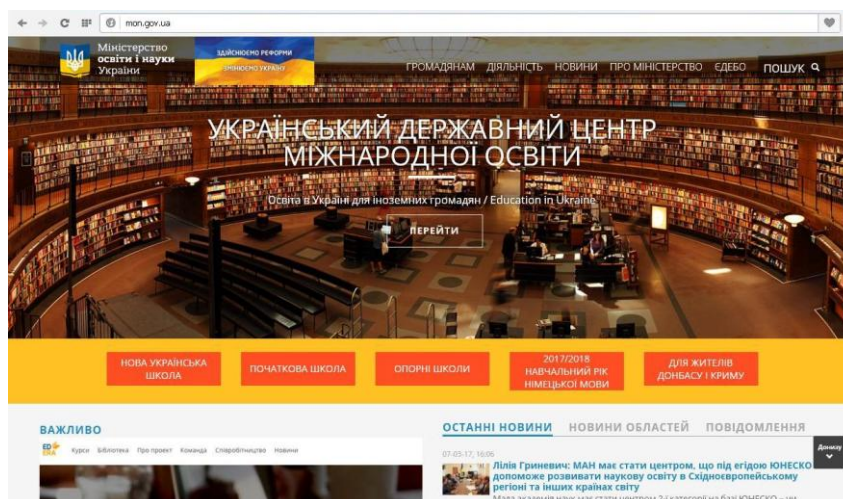

Рис.3.20. Зразок горизонтального порталу

Горизонтальний портал – профільні портали за галузями знань: гуманітарний, економіко-соціальний, природничо-науковий, інженерний, педагогічний, медичний, сільськогосподарський тощо [28; 58; 79; 150; 152; 157; 208; 235; 236] (Рис. 3.21).

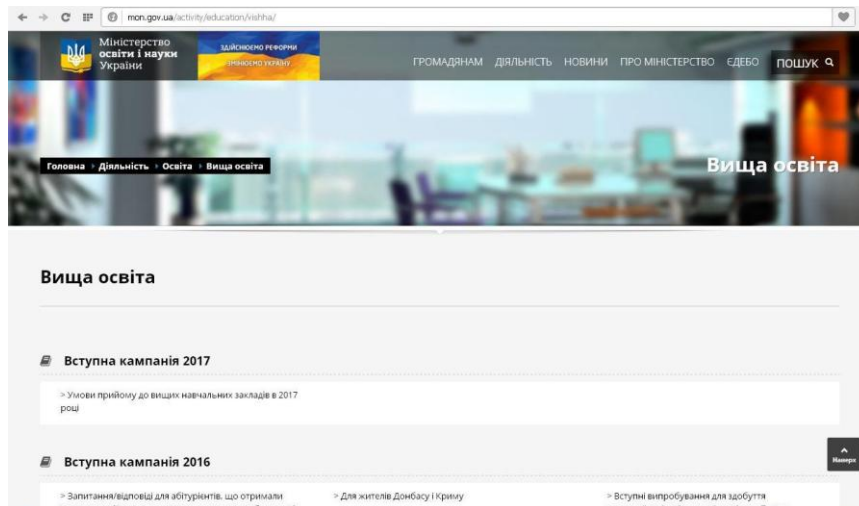

Рис.3.21. Зразок вертикального порталу

Існують інші підходи до формулювання визначення «портал»: інформаційний і функціональний. При інформаційному підході портал є єдиною точкою доступу до інформаційних ресурсів підприємства, при функціональному – контейнер для технологічних сервісів, об'єднуючий пошук, розсилку новин, можливості спільної роботи користувачів та інші [28; 58; 79; 150; 157; 152; 208; 235; 236].

Інструментарій порталу – засоби, які полегшують завдання викладача, пов'язані з узгодженням матеріалів курсу і керування використанням/доступом студента до цих матеріалів; можливості, які використовує студент на місці свого проживання в ролі клієнта дистанційного навчання; можливість полегшити розвиток і розгортання навчальної діяльності в межах менших, ніж цілий курс, наприклад, завдання, модулі, розмовні теми тощо [28; 58; 79; 150; 157; 152; 208; 235; 236].

Під засобами інформаційно-освітнього порталу ми розуміємо функціональні елементи (інструментарій) структури самого порталу [28; 58; 79; 150; 157; 152; 208; 235; 236].

Сучасні освітні портали є програмно-технічним комплексом, який акумулює в різноманітних формах і обсягах територіально розподілені дані про науково-методичні інформаційні ресурси, сучасні технології навчання, державні освітні стандарти та будь-яку іншу інформацію, що підтримує індивідуальний рівень освіти та інтерес до безперервного її підвищення [28; 58; 79; 150; 157; 152; 208; 235; 236].

Отже, створення освітнього порталу сприяє логічному впорядкуванню навчально-методичного матеріалу, створює передумови зростанню ефективності засвоєнню знань студентами, розвиває процес інформатизації ЗВО [28; 58; 79; 150; 157; 152; 208; 235; 236].

Освітній процес у ЗВО орієнтований на постійне та ефективне використання студентами сучасних ІКТ, унаслідок чого вони набувають фахових компетентностей із використання ІКТ. Основна роль у цьому належить викладачу, адже він відповідає за створення відповідної атмосфери та умов заохочення студентів до використання ІКТ для одержання знань, комунікації та отримання результатів на основі одержаних знань. Саме тому одним з основних завдань КОМФППК майбутніх учителів-філологів є надання викладачам такої підготовки, що допомагає їм створювати умови для ефективного навчання своїх студентів [28; 58; 79; 150; 157; 152; 208; 235; 236].

У процесі застосування освітнього порталу кожний студент одержує можливість діалогу з викладачем. Таке спілкування не лише підвищує ефективність вивчення початкової дисципліни, а й привчає студентів до подальшого самостійного одержання знань, що є запорукою їх успішної професійної діяльності [28; 58; 79; 150; 157; 152; 208; 235; 236].

Досвід практичного застосування засобів освітнього порталу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців освітньої сфери накопичено у

Київському університеті імені Бориса Грінченка, зокрема освітній портал Університету [28; 58; 79; 150; 157; 152; 208; 235; 236].

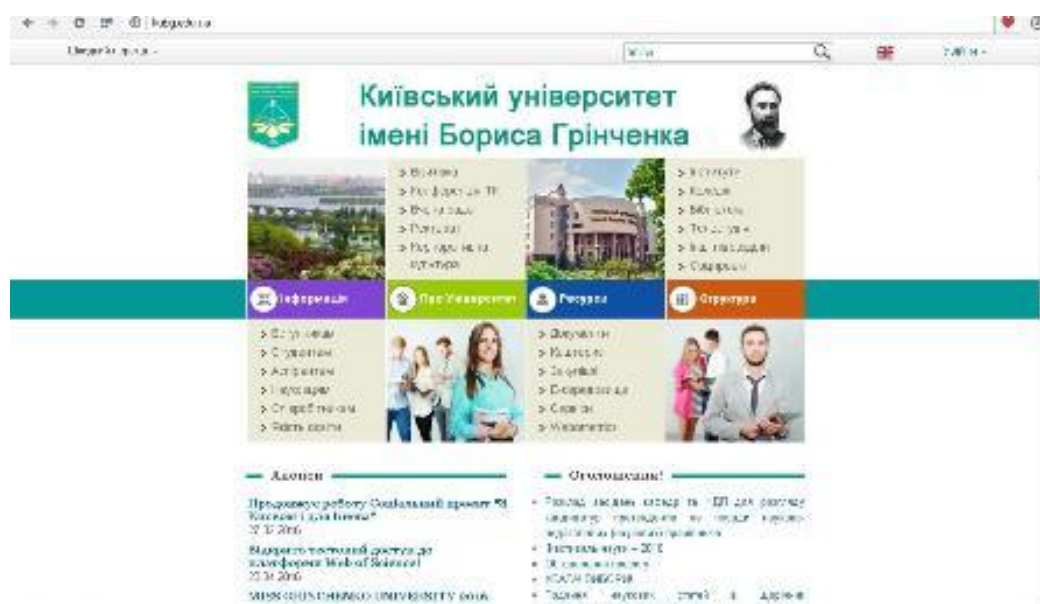

Рис.3.22. Зразок освітнього порталу Університету КУБГ

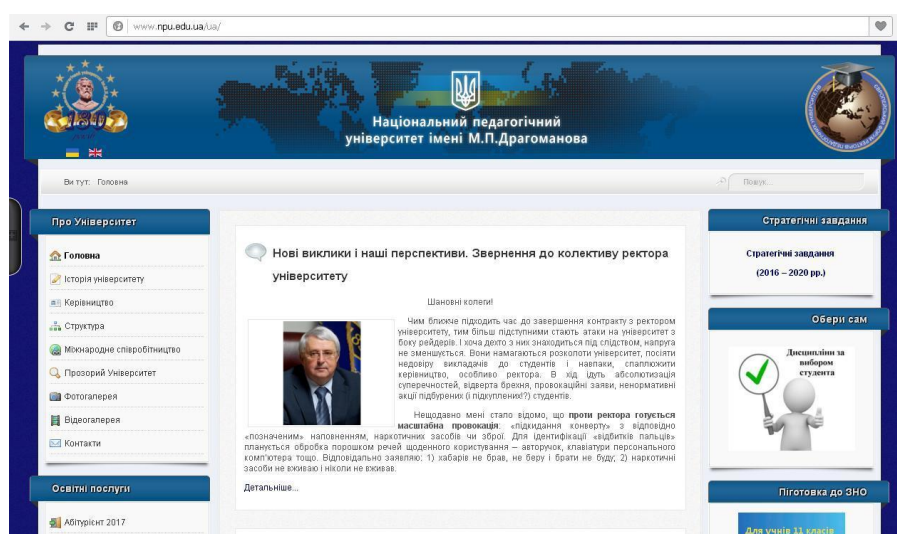

Рис. 3.23. Зразок освітнього порталу Університету НПУ імені М.П. Драгоманова

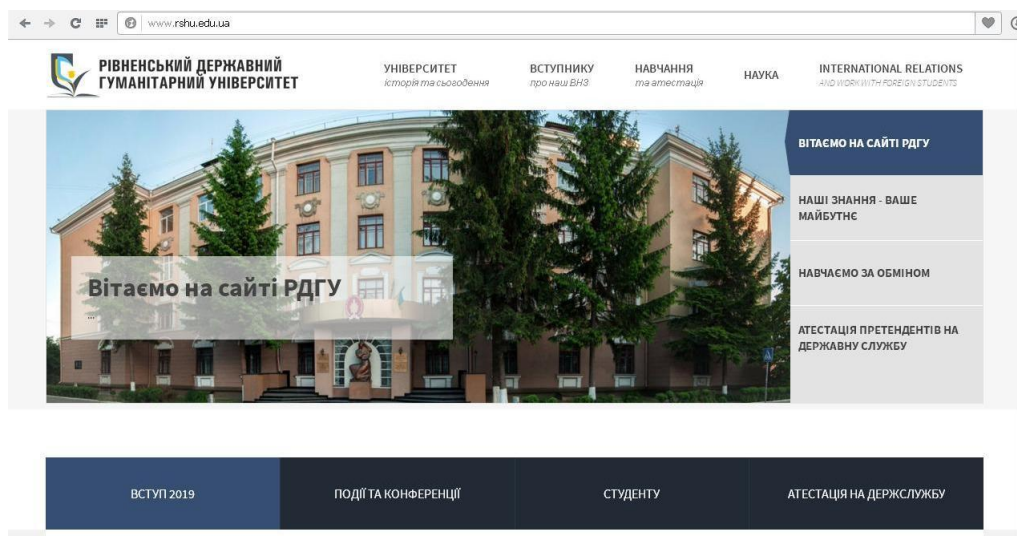

Рис. 3.24. Зразок освітнього порталу Університету Рівненського державного гуманітарного університету

Сучасні освітні портали є програмно-технічним комплексом, який акумулює в різноманітних формах і обсягах територіально розподілені дані про науково-методичні інформаційні ресурси, сучасні технології навчання, державні освітні стандарти та будь-яку іншу інформацію, що підтримує індивідуальний рівень освіти та інтерес до безперервного її підвищення [28; 58; 79; 150; 157; 152; 208; 235; 236].

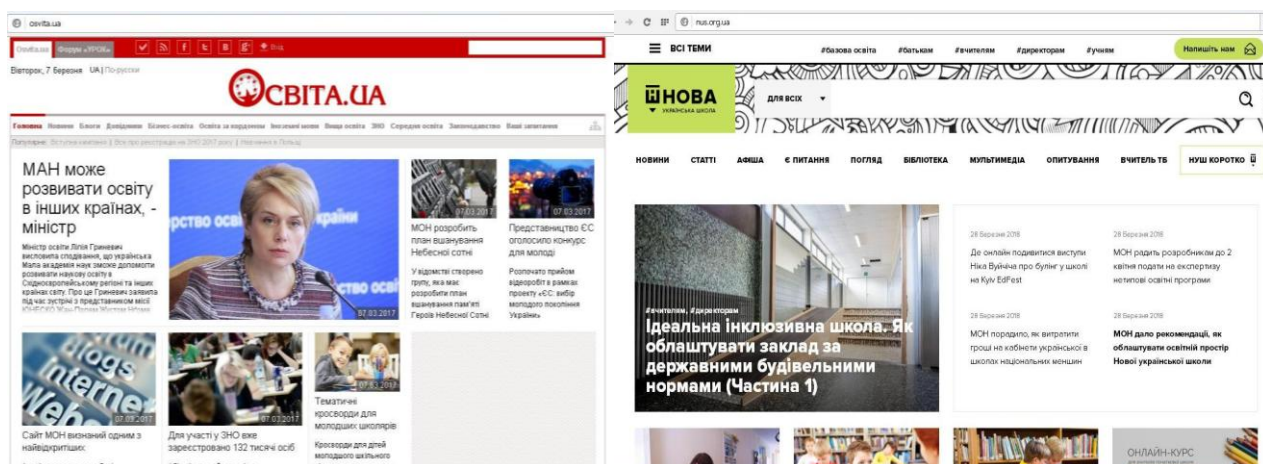

Рис.3.25. Зразки освітніх порталів відкритого типу на національному рівні

Загальна характеристика порталу: існуванням розвинутої системи інформаційних ресурсів і активною взаємодією з користувачами через систему форумів здатність інтеграції й агрегації великого обсягу різнотипних даних; наявність гнучких механізмів пошуку; наявність сервісу; наявність засобів персоналізації змісту порталу для певного користувача служби та сервіс, характерні для порталів всіх типів; спеціалізовані служби, що забезпечують можливості адекватного доступу до різних електронних освітніх ресурсів, таких, як: електронні бібліотеки; електронні навчальні курси; системи тестування знань; системи віддаленого доступу до центрів колективного користування освітніми обчислювальними й експериментальними ресурсами; сучасні засоби персоніфікації доступу до змісту індивідуальних і корпоративних користувачів [28; 58; 79; 150; 157; 152; 208; 235; 236].

Портал має централізований вхід і спеціальні засоби для зручної подорожі по інформаційних ресурсах [28; 58; 79; 150; 157; 152; 208; 235; 236].

Отже, створення освітнього порталу сприяє логічному впорядкуванню навчально-методичного матеріалу, створює передумови зростанню ефективності засвоєнню знань студентами, розвиває процес інформатизації ЗВО.

Наступним етапом характеристики КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів є висвітлення засобу *"Сучасні мобільні засоби"*.

Сучасні мобільні засоби

Використання мобільних пристроїв в освітньому процесі ґрунтується на парадигмі відкритого і рівного доступу до якісної освіти. Так, на освітньому ринку послуг спостерігається насичення нових типів персональних пристроїв, які застосовуються у навчальному процесі, поєднують в собі потужність настільних ПК і автономність смартфонів при постійному доступі по широкосмуговому безпроводному каналу до мережі Інтернет [15; 97].

Так, набули помітного поширення ІКТ-засоби нового покоління, що своїми користувальними властивостями відображають особливості будови,

функцій і параметрів нової мережної хмарної ІКТ-інфраструктури iPad, imPad, iPad-Hybrid, Reader, iPhone, SmartPhone, iPod, мультимедійні дошки з Інтернет-доступом, розроблені в електронній формі та представлені на носіях будь-якого типу або розміщені у комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації навчально-виховного процесу, в частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами [15; 97].

За класифікацією В. Бикова [15] всі типи засобів Інтернет-доступу, що територіально знаходяться в межах простору Інтернет-доступності: за готовністю до Інтернет-застосування можуть бути у даний час активними, потенційно активними і пасивними; за масштабом користувацького використання засоби Інтернет доступу можуть бути індивідуального або колективного використання; за типами (за придатністю до переміщення) засоби Інтернет доступу загальної стандартної та спеціальної конструкції поділяються на переносні, пересувні і стаціонарні [15].

Відповідно переносні засоби Інтернет доступу індивідуального використання загальної стандартної конструкції поділяються на: ноутбуки; планшетні ПК; handheld ПК; мобільні Інтернет пристрої [15; 97].

В нашому дослідженні під час опанування дисциплін педагогічного циклу майбутні учителі-філологи могли використовувати всі вищезазвані сучасні мобільні засоби (див. Рис. 3.26).

Таким чином, розглянувши сутнісні характеристики КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів та розкривши особливості впровадження їх у процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу, вважаємо зазначити, що основною вимогою до нинішнього учителя-філолога, є володіння КОЗН для ефективнішого процесу навчання підростаючого покоління, яке вже вміє ними користуватися і потребує віддачі у педагога. Тому, доцільно в освітній процес ЗВО у підготовку майбутніх учителів-філологів запровадити КОМФППК не тільки при вивченні дисциплін інформаційного циклу, а й педагогічного циклу.

Рис. 3.26. Приклади сучасних мобільних засобів.

Тому, на нашу думку, доцільним є наступний крок нашого дослідження – розкрити методику викладання навчальної дисципліни "Педагогіка загальна" в умовах КОМФППК майбутніх учителів-філологів.

3.3. Методика навчання дисципліни "Педагогіка загальна" в умовах використання комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів

Обґрунтування сутності і особливості впровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів, розглянуті особливості використання КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів (наприклад, дисциплін педагогічного циклу) створює підґрунтя для розкриття методики викладання навчальних дисциплін педагогічного циклу в умовах КОМФППК майбутніх учителів-філологів на прикладі дисципліни "Педагогіка загальна" [28; 80; 150; 152; 153; 165; 166; 216; 235; 236].

Опишемо процедуру з урахуванням, зазначених вище у підрозділі 2.4., критеріїв та показників формування ППК майбутніх учителів-філологів в умовах КОМФППК: мотиваційно-цільовий критерій, професійно-когнітивний

критерій, професійно-діяльнісний критерій, рефлексивно-оцінювальний критерій [28; 150; 152; 153; 165; 166; 216; 235; 236].

Мотиваційно-цільовий критерій

Показник: інтерес до пошуку творчого використання КОЗН у своїй фаховій підготовці.

Завдання. Мета: визначити, чи існує у студентів інтерес до пошуку творчого використання комп'ютерно орієнтованих засобів у своїй фаховій підготовці.

Процедура виконання: студенти обирають будь-який комп'ютерно орієнтований засіб й презентують як він допоможе їм у підготовці до семінарських занять. Оформити у вигляді будь-якого способу демонстрації.

Професійно-когнітивний критерій

Показник: система знань з дисциплін педагогічного циклу.

Завдання. Мета: обізнаність із понятійно-категоріальний апаратом

Процедура виконання: студент, використовуючи *е-бібліотеки*, має дослідити різні трактування таких понять: *виховання, принципи виховання, методи виховання*.

Професійно-діяльнісний критерій

Показник: готовність вирішувати типові педагогічні задачі використовуючи КОЗН.

Завдання. Мета: з'ясувати вміння студентів використовувати комп'ютерно орієнтовані засоби у процесі навчання.

Процедура виконання: студенти обирають принцип або закономірність та використовуючи *мобільні засоби, наприклад комп'ютер, ноутбук, нетбук, планшет, SmartPhone* тощо, презентують практичний характер обраної дециніції. Оформити у вигляді будь-якого способу демонстрації.

Рефлексивно-оцінювальний критерій

Показник: уміння усвідомлювати й оцінювати можливості та наслідки використання КОЗН у навчанні у ЗВО.

Завдання. Мета: з'ясувати вміння усвідомлювати й оцінювати можливості та наслідки використання комп'ютерно орієнтованих засобів у навчанні у ЗВО.

Процедура виконання: студентам пропонується за допомогою *e-соціальної мережі* обговорити освіту в Україні загалом та інновації у вищій школі. Оформити у вигляді відповідного коментаря у створеній е-групі розмов.

Зазначимо, що "Педагогіка загальна" є фундаментальною дисципліною в класичному ЗВО з чітко окресленими та сформованими цілями та завданнями. Так, у пункті 2.2 і 3.1. обґрунтовано добір оптимальних КО форм, методів і засобів для формування ППК майбутніх учителів-філологів під час вивчення дисциплін педагогічного циклу.

Тому, далі опишемо процедуру використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів у процес семінарських занять через плани-конспекти.

Методичні рекомендації для проведення семінарських занять з навчальної дисципліни "Педагогіка загальна"

Плани-конспекти семінарів з навчальної дисципліни "Педагогіка загальна" [28; 150; 152; 153; 163; 165; 166; 216; 235; 236; 80].

Тема заняття: Виховання як наука (2 год.)

Мета заняття: Корекція, поглиблення та закріплення знань студентів з тем, що вивчалися у попередньому семестрі, використовуючи комп'ютерно орієнтовані засобами. Мотивація студентів до самостійного фагового навчання КОЗН. Спонукаати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань з даної теми, розвивати мислення. Встановити міжпредметні зв'язки з педагогікою, історією педагогіки, психологією та інформатикою.

Тип заняття: Семінар – "мозковий штурм".

План заняття

I. Теоретична частина. Основні поняття теми.

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Виховання як цілеспрямований процес індивідуального становлення особистості.
2. Принципи та закономірності виховання.
3. Загальні методи виховання, їх класифікація та характеристика

Хід ханяття

I. Теоретична частина. Основні поняття теми.

Методика проведення:

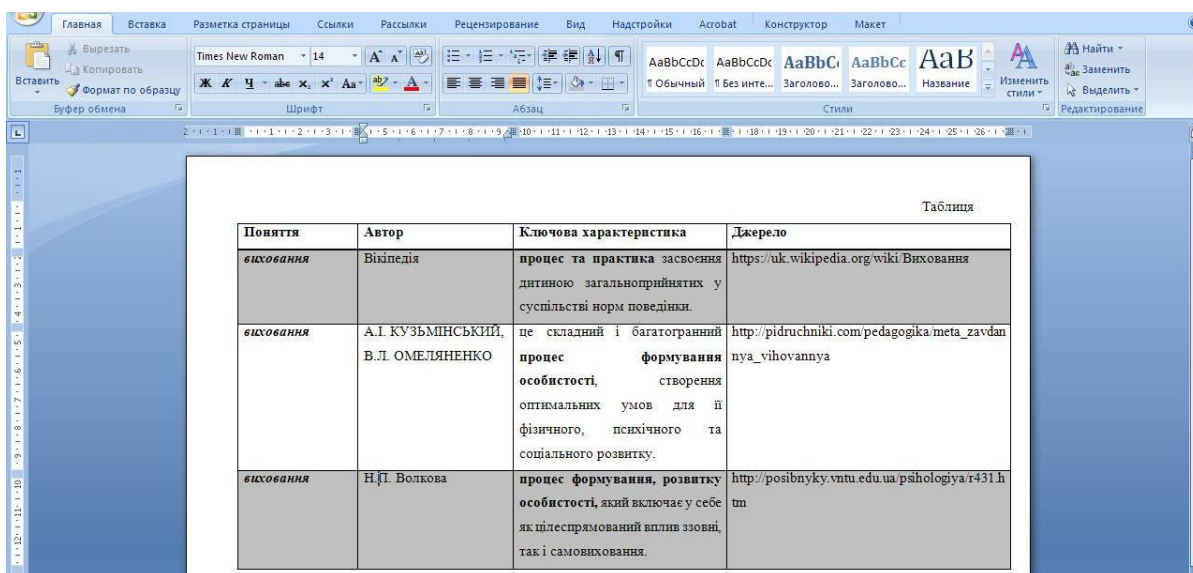
Мета: формування предметної, інформаційно-цифрової складових ППК майбутніх учителів-філологів.

Зміст завдання (позааудиторна робота): використовуючи е-бібліотеки, дослідити різні трактування таких понять: виховання, принципи виховання, методи виховання. Оформити у вигляді таблиці.

Форма організації навчального процесу: КО науково-дослідна робота.

Метод навчання: робота з електронними підручниками, е-бібліотеками, репозитаріями.

КОЗН: е-бібліотеки.

Поняття	Автор	Ключова характеристика	Джерело
виховання	Вікіпедія	процес та практика засвоєння дитиною загальноприйнятих у суспільстві норм поведінки.	https://uk.wikipedia.org/wiki/Виховання
виховання	А.І. КУЗЬМІНСЬКИЙ, В.Л. ОМЕЛЯНЕНКО	це складний і багатогранний процес формування особистості, створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку.	http://pidruchniki.com/pedagogika/meta_zavdan_nya_vihovannya
виховання	Н.П. Волкова	процес формування, розвитку особистості, який включає у себе як цілеспрямований вплив ззовні, так і самовиховання.	http://posibnyky.vntu.edu.ua/psihologiya/t431.htm

Рис. 3.27. Приклад виконаного завдання студентки КУБГ Анни К.

У додатку Г.1 представлено різні приклади виконання даного завдання майбутніми учителями-філологами КУБГ.

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Виховання як цілеспрямований процес індивідуального становлення особистості.

Методика проведення:

Мета: формування предметної, інформаційно-цифрової, комунікативної, особистісної складових ППК майбутніх учителів-філологів.

Зміст завдання (аудиторна робота): студентам пропонується розподілитись на групи по 5-6 чоловік і розкрити своє бачення щодо виховання як цілеспрямованого процесу індивідуального становлення особистості, використовуючи такий хмарний сервіс, як Google PowerPoint. Оформити у вигляді закінченої думки від всієї групи на відповідному слайді та обґрунтування своєї позиції перед аудиторією.

Форма організації навчального процесу: КО семінар.

Метод навчання: навчання у співробітництві.

КОЗН: хмарні сервіси.

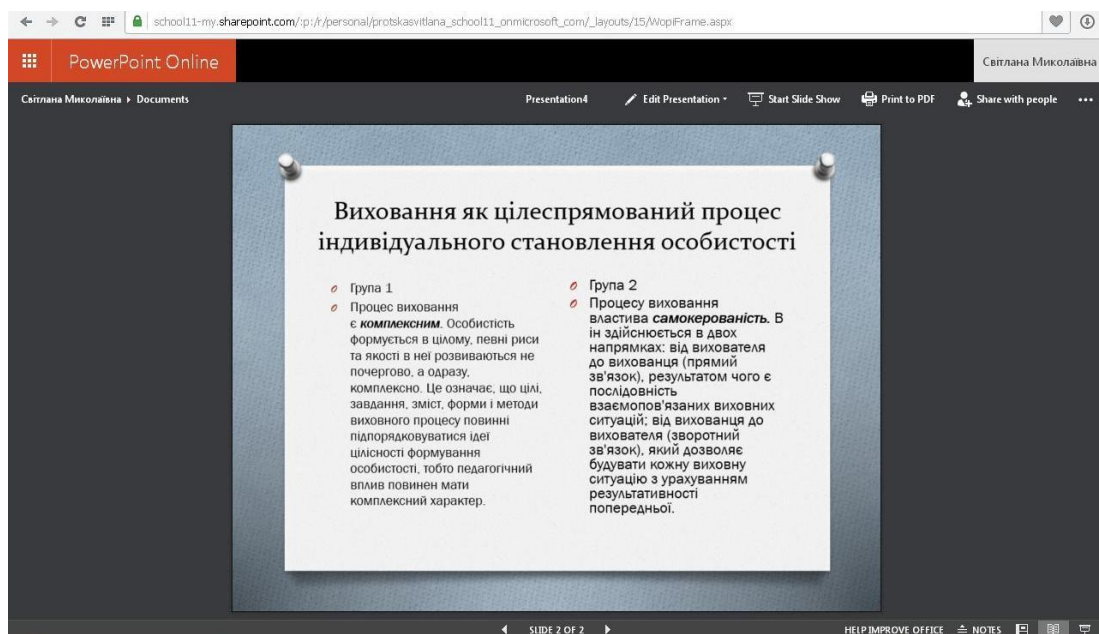

Рис. 3.28. Приклад виконаного завдання студента КУБГ Павла В.

У додатку Г.2 представлено різні приклади виконання даного завдання майбутніми учителями-філологами КУБГ.

2. Принципи та закономірності виховання.

Методика проведення:

Мета: формування предметної, інформаційно-цифрової, комунікативної, особистісної складових ППК майбутніх учителів-філологів.

Зміст завдання (аудиторна робота): студенти обирають принцип або закономірність та використовуючи мобільні засоби, наприклад комп'ютер, ноутбук, нетбук, планшет, SmartPhone тощо, презентують практичний характер обраної децінії. Оформити у вигляді будь-якого способу демонстрації.

Форма організації навчального процесу: КО практичне заняття.

Метод навчання: метод проектів.

КОЗН: мобільні засоби.

Рис. 3.29. Приклад виконаного завдання студентками КУБГ Анастасії М. та Інни К.

3. Загальні методи виховання, їх класифікація та характеристика

Методика проведення:

Мета: формування предметної, інформаційно-цифрової, комунікативної, особистісної складових ППК майбутніх учителів-філологів.

Зміст завдання (аудиторна робота): студентам пропонується за допомогою е-соціальної мережі обговорити загальні підходи до класифікації

методів виховання. Оформити у вигляді відповідного коментаря у створеній е-групі розмов.

Форма організації навчального процесу: чат (текстовий, графічний).

Метод навчання: інтерактивні методи, навчання у співробітництві.

КОЗН: е-соціальної мережі.

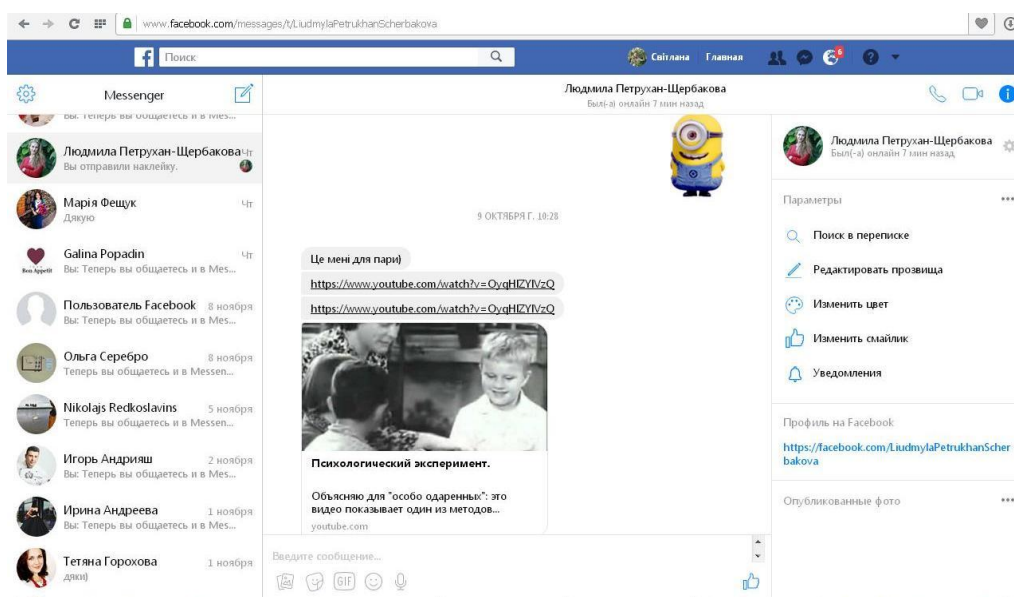

Рис. 3.30. Приклад виконаного завдання студентами КУБГ групи ФА-1.

Наступні плани-конспекти семінарських занять з навчальної дисципліни "Педагогіка загальна" подамо в короткому варіанті без опису методики проведення.

Тема: Педагогіка і сучасність (2 год.)

Мета: Корекція, поглиблення та закріплення знань студентів з тем, що вивчалися у попередньому семестрі, використовуючи КОЗН. Мотивація студентів до самостійного фагового навчання КОЗН. Спонукаати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань з даної теми, розвивати мислення. Встановити міжпредметні зв'язки з педагогікою, історією педагогіки, психологією та інформатикою.

Тип заняття: Семінар – "мозковий штурм".

План заняття

I. Теоретична частина. Основні поняття теми.

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Предмет і завдання педагогіки в контексті історичного розвитку суспільства. Роль педагогіки в системі наук про людину.
2. Методи педагогічних досліджень.
3. Освіта як найкоротший шлях до скарбниці світової культури. Освіта в Україні та інновації у вищій школі.

Хід заняття

I. Теоретична частина. Основні поняття теми.

Доцільно використовувати такого характеру **завдання (позааудиторна робота): використовуючи е-бібліотеки, дослідити різні трактування таких понять: педагогіка, метод, методи педагогічних досліджень. Оформити у вигляді таблиці.**

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична); Інформаційно-цифрова.*

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Предмет і завдання педагогіки в контексті історичного розвитку суспільства. Роль педагогіки в системі наук про людину.

Доцільно використовувати такого характеру **завдання: студентам пропонується розподілитись на групи по 5-6 чоловік і розкрити етапи становлення ПЕДАГОГІКИ як науки, використовуючи е-бібліотеки, освітній портал та хмарні сервіси Google, наприклад PowerPoint. Оформити у вигляді закінченої думки від всієї групи на відповідному слайді та обґрунтування своєї позиції перед аудиторією.**

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

2. Методи педагогічних досліджень.

Доцільно використовувати такого характеру завдання: *студенти обирають різні методи педагогічних досліджень та використовуючи мобільні засоби, наприклад комп'ютер, ноутбук, нетбук, планшет, SmartPhone тощо, презентують практичний характер обраної децінії. Оформити у вигляді будь-якого способу демонстрації.*

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

3. Освіта як найкоротший шлях до скарбниці світової культури. Освіта в Україні та інновації у вищій школі

Доцільно використовувати такого характеру завдання: *студентам пропонується за допомогою е-соціальної мережі обговорити освіту в Україні загалом та інновації у вищій школі. Оформити у вигляді відповідного коментаря у створеній е-групі розмов.*

Формування компетентностей: *Предметна (предметно-теоретична, психолого- педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

Тема: Дидактика. Методи навчання та їх оптимальний вибір (2 год.)

Мета: Корекція, поглиблення та закріплення знань студентів з тем, що вивчалися у попередньому семестрі, використовуючи КОЗН. Мотивація студентів до самостійного фагового навчання КОЗН. Спонукаати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань з даної теми, розвивати мислення. Встановити міжпредметні зв'язки з педагогікою, історією педагогіки, психологією та інформатикою.

Тип заняття: Семінар – "мозковий штурм".

План заняття

I. Теоретична частина. Основні поняття теми.

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Сутність процесу навчання. Принципи і закономірності навчання.

2. Дидактика та її основні категорії.
3. Освітні теорії. Мотивування навчання.
4. Сутність методів, прийомів і засобів навчання. Етапи засвоєння знань учнями.
5. Класифікація методів навчання. Оптимальний вибір методів навчання.
6. Форми навчання. Вимоги до сучасного уроку.

Хід ханяття

I. Теоретична частина. Основні поняття теми.

Доцільність вбачаємо у використанні такого **завдання (позааудиторна робота): використовуючи е-бібліотеки, дослідити різні трактування таких понять: дидактика, методи навчання. Оформити у вигляді таблиці.**

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична); Інформаційно-цифрова.*

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Сутність процесу навчання. Принципи і закономірності навчання.

Доцільність вбачаємо у використанні такого **завдання: студентам пропонується розподілитись на групи по 5-6 чоловік і розкрити сутність процесу навчання, використовуючи е-бібліотеки, освітній портал та хмарні сервіси Google, наприклад PowerPoint. Оформити у вигляді закінченої думки від всієї групи на відповідному слайді та обґрунтування своєї позиції перед аудиторією.**

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

2. Дидактика та її основні категорії.

Доцільність вбачаємо у використанні такого **завдання: студенти обирають різні категорії дидактики та використовуючи мобільні засоби, наприклад комп'ютер, ноутбук, нетбук, планшет, SmartPhone тощо, презентують основні характеристики обраної дефініції. Оформити у вигляді будь-якого способу демонстрації.**

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

3. Освітні теорії. Мотивування навчання

Доцільність вбачаємо у використанні такого завдання: ***студентам пропонується за допомогою е-соціальної мережі обговорити загальні підходи до мотивування у навчанні. Оформити у вигляді відповідного коментаря у створеній е-групі розмов.***

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

4. Сутність методів, прийомів і засобів навчання. Етапи засвоєння знань учнями.

Доцільність вбачаємо у використанні такого завдання: ***студенти обирають різні методи, прийоми або засоби навчання та використовуючи мобільні засоби, наприклад комп'ютер, ноутбук, нетбук, планшет, SmartPhone тощо, презентують основні характеристики обраної децініції. Оформити у вигляді будь-якого способу демонстрації.***

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

5. Класифікація методів навчання. Оптимальний вибір методів навчання.

Доцільність вбачаємо у використанні такого завдання: ***студентам пропонується розподілитись на групи по 5-6 чоловік і розкрити сутність процесу навчання, використовуючи е-бібліотеки, освітній портал та хмарні сервіси Google, наприклад PowerPoint. Оформити у вигляді закінченої думки від всієї групи на відповідному слайді та обґрунтування своєї позиції перед аудиторією.***

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

6. Форми навчання. Вимоги до сучасного уроку

Доцільність вбачаємо у використанні такого завдання: студентам пропонується за допомогою е-соціальної мережі обговорити загальні вимоги до сучасного уроку. Оформити у вигляді відповідного коментаря у створеній е-групі розмов.

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

Тема: Система контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів (2 год.)

Мета: Корекція, поглиблення та закріплення знань студентів з тем, що вивчалися у попередньому семестрі, використовуючи КОЗН. Мотивація студентів до самостійного фагового навчання КОЗН. Спонукаати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань з даної теми, розвивати мислення. Встановити міжпредметні зв'язки з педагогікою, історією педагогіки, психологією та інформатикою.

Тип заняття: Семінар – "мозковий штурм".

План заняття

I. Теоретична частина. Основні поняття теми.

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Діагностика навчальних досягнень учнів. Види контролю знань учнів.
2. Методи контролю знань учнів. Провідна роль тематичного контролю.
3. Рейтингова система оцінювання результатів навчальної діяльності слухачів. Проблема подолання неуспішності учнів.

Хід ханяття

I. Теоретична частина. Основні поняття теми.

Доцільно використовувати такого характеру завдання (*позааудиторна робота*): *використовуючи е-бібліотеки, дослідити різні трактування таких понять: педагогіка, метод, методи педагогічних досліджень. Оформити у вигляді таблиці.*

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична); Інформаційно-цифрова.*

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Діагностика навчальних досягнень учнів. Види контролю знань учнів.

Доцільно використовувати такого характеру завдання: *студентам пропонується розподілитись на групи по 5-6 чоловік і розкрити види контролю знань учнів, використовуючи е-бібліотеки, освітній портал та хмарні сервіси Google, наприклад PowerPoint. Оформити у вигляді закінченої думки від всієї групи на відповідному слайді та обґрунтування своєї позиції перед аудиторією.*

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

2. Методи контролю знань учнів. Провідна роль тематичного контролю.

Доцільно використовувати такого характеру завдання: *студенти обирають різні методи контролю знань учнів та використовуючи мобільні засоби, наприклад комп'ютер, ноутбук, нетбук, планшет, SmartPhone тощо, презентують практичний характер обраної дециніції. Оформити у вигляді будь-якого способу демонстрації.*

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

3. Рейтингова система оцінювання результатів навчальної діяльності слухачів. Проблема подолання неуспішності учнів

Доцільно використовувати такого характеру завдання: *студентам пропонується за допомогою е-соціальної мережі обговорити проблему*

подолання неуспінності учнів. Оформити у вигляді відповідного коментаря у створеній е-групі розмов.

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

Тема: Виховання особистості в колективі (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина. Основні поняття теми.

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Форми виховання.
2. Особливості розвитку учнівського колективу і особистості.
3. Педагогічні вимоги до батьків. Особливості виховання дітей в сім'ї.
4. Роль і місце народної сімейної педагогіки в технології виховання людини.

Хід заняття

I. Теоретична частина. Основні поняття теми.

Доцільність вбачаємо у використанні такого завдання (*позааудиторна робота*): **використовуючи е-бібліотеки, дослідити різні трактування таких понять: педагогіка, метод, методи педагогічних досліджень. Оформити у вигляді таблиці.**

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична); Інформаційно-цифрова.*

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Форми виховання.

Доцільність вбачаємо у використанні такого завдання: **студентам пропонується розподілитись на групи по 5-6 чоловік і розкрити форми виховання для різних дитячих вікових груп, використовуючи е-бібліотеки, освітній портал та хмарні сервіси Google, наприклад PowerPoint. Оформити у вигляді закінченої думки від всієї групи на відповідному слайді та обґрунтування своєї позиції перед аудиторією.**

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

2. Особливості розвитку учнівського колективу і особистості.

Доцільність вбачаємо у використанні такого завдання: ***студентам пропонується за допомогою е-соціальної мережі обговорити особливості розвитку учнівського колективу і особистості. Оформити у вигляді відповідного коментаря у створеній е-групі розмов.***

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

3. Педагогічні вимоги до батьків. Особливості виховання дітей в сім'ї.

Доцільність вбачаємо у використанні такого завдання: ***студенти, використовуючи мобільні засоби, наприклад комп'ютер, ноутбук, нетбук, планшет, SmartPhone тощо, презентують особливості виховання дітей в сім'ї. Оформити у вигляді будь-якого способу демонстрації.***

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

4. Роль і місце народної сімейної педагогіки в технології виховання людини.

Доцільність вбачаємо у використанні такого завдання: ***студентам пропонується за допомогою е-соціальної мережі обговорити особливості розвитку учнівського колективу і особистості. Оформити у вигляді відповідного коментаря у створеній е-групі розмов.***

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

Тема: Актуальні тенденції реформування школи в Україні і світі (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина. Основні поняття теми.

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Реформи в українській школі кінець XX початок XXI століть.
2. Розвиток освіти в різних країнах.
3. Проблеми, які необхідно подолати на шляху реформування школи.
4. Позитивний і негативний вплив суспільної думки на реформування школи.

Хід ханяття

I. Теоретична частина. Основні поняття теми.

Педагогічно доцільно використовувати **завдання (позааудиторна робота): використовуючи е-бібліотеки, дослідити різні трактування таких понять: педагогіка, метод, методи педагогічних досліджень. Оформити у вигляді таблиці.**

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична); Інформаційно-цифрова.*

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

1. Реформи в українській школі кінець XX початок XXI століть.

Педагогічно доцільно використовувати **завдання: студентам пропонується розподілитись на групи по 5-6 чоловік і розкрити реформи в українській школі кінець XX початок XXI століть, використовуючи е-бібліотеки, освітній портал та хмарні сервіси Google, наприклад PowerPoint. Оформити у вигляді закінченої думки від всієї групи на відповідному слайді та обґрунтування своєї позиції перед аудиторією.**

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

2. Розвиток освіти в різних країнах.

Педагогічно доцільно використовувати **завдання: студентам пропонується за допомогою е-соціальної мережі обговорити особливості розвитку освіти в різних країнах. Оформити у вигляді відповідного коментаря у створеній е-групі розмов.**

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

3. Проблеми, які необхідно подолати на шляху реформування школи.

Педагогічно доцільно використовувати **завдання: студенти, використовуючи мобільні засоби, наприклад комп'ютер, ноутбук, нетбук, планшет, SmartPhone тощо, презентують проблеми, які необхідно подолати на шляху реформування школи. Оформити у вигляді будь-якого способу демонстрації.**

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

4. Позитивний і негативний вплив суспільної думки на реформування школи.

Педагогічно доцільно використовувати **завдання: студентам пропонується за допомогою е-соціальної мережі обговорити позитивний і негативний вплив суспільної думки на реформування школи. Оформити у вигляді відповідного коментаря у створеній е-групі розмов.**

Формування складових ППК: *Предметна (предметно-теоретична, психолого-педагогічна, дидактико – методична); Інформаційно-цифрова; Комунікативна; Особистісна.*

Отже, під час семінарських занять студенти матимуть змогу ознайомитися, удосконалити знання, уміння використання сучасних КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів, а саме з е-бібліотеками (на прикладі електронної бібліотеки НАПН України, репозитарії Університетів, Wikipedia), хмарними сервісами (на прикладі Google), е-соціальні мережі (на прикладі Facebook), КО системами навчального призначення та технології мережного е-дистанційного навчання (на прикладі Moodle), освітніми порталами, сучасними мобільними

засобами у навчанні у ЗВО тощо [28; 80; 150; 152; 153; 163; 165; 166; 216; 235; 236; 244].

Самостійна робота студентів передбачає дослідження КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів, а саме браузерів, пошукових та геоінформаційних сервісів, засобів інтернет-телефонії (на прикладі Skype), сервісів для розміщення відеофайлів (на прикладі YouTube), онлайн-перекладачів, електронних підручників у відкритому доступі. Студентам пропонується самостійно розробити торчі проекти, презентації тощо з подальшим його обговоренням на аудиторних заняттях. Серед засобів навчання важливу роль відіграє не тільки матеріально-технічне забезпечення, а й якісні навчально-методичні матеріали [28; 80; 150; 152; 153; 163; 165; 166; 216; 235; 236; 244].

З вищесказаного, дотримання окреслених у дисертації рекомендацій для професорсько-викладацького складу, адміністрації ЗВО та навчально-допоміжного персоналу сприятиме ефективному впровадженню складових КОМФППК майбутніх учителів-філологів та інформатизації ЗВО в цілому.

Висновки до третього розділу

У розділі обґрунтовано та описано сутність і особливості впровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів, а саме: специфіка реалізації мети (цілей) визначається державними вимогами до фахової підготовки майбутніх учителів-філологів; особливості формування змісту КОМФППК майбутніх учителів-філологів визначається відповідним рівнем розробленості навчально-методичних комплексів, а саме: підручників, посібників, навчально-методичних посібників, навчальних програм дисциплін педагогічного циклу для майбутніх учителів-філологів; аналіз досвіду реалізації форм організації навчання виявив, що у навчальних планах фахової підготовки студентів освітнього ступеня "бакалавр" Галузей знань: 01 Освіта/Педагогіка (спеціальність 014 Середня

освіта), 03 Гуманітарні науки (спеціальність 035 Філологія) денної форми навчання досліджуваних ЗВО домінують традиційно обрані: лекції, семінарські заняття, індивідуальна робота, самостійна робота, модульний контроль замість КО форм; специфіка реалізації методів навчання дисциплін педагогічного циклу визначається в оптимальному співвідношенні використання традиційних й КО методів навчання у процесі фахової підготовки майбутніх учителів-філологів та аналіз реалізації засобів навчання визначається співвідношенням використання традиційних засобів навчання й КОЗН при вивченні дисциплін педагогічного циклу, де перевагу необхідно надавати останнім.

Розглянуто особливості використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів, а саме: е-бібліотеки, хмарні сервіси, е-соціальні мережі, комп'ютерно орієнтованих систем навчального призначення та технології мережного е-дистанційного навчання, освітній портал та сучасні мобільні засоби, що дає підґрунтя стверджувати про можливість та педагогічну доцільність їх використання для формування компетентностей студентів у ЗВО.

Описано методику навчання дисципліни "Педагогіка загальна" в умовах КОМФППК майбутніх учителів-філологів на прикладі розгорнутих планів-конспектів семінарських занять. Так, на семінарських заняттях студенти мають змогу удосконалити знання щодо використання сучасних КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів, а саме з е-бібліотеками, хмарними сервісами, е-соціальні мережі, КО системами навчального призначення та технології мережного е-дистанційного навчання, освітніми порталами, сучасними мобільними засобами у навчанні у ЗВО тощо. Вважаємо доцільним на семінарських заняттях рекомендувати студентам коректні завдання для використання сучасних КОЗН, що сприятиме ефективнішому розкриттю освітнього потенціалу КОЗН КОМФППК майбутніх учителів-філологів.

Підготовлено рекомендації щодо впровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів для професорсько-викладацького складу, адміністрації ЗВО та навчально-допоміжного персоналу, а саме: розкрито доцільність

впровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів через висвітлення особливостей структурних компонентів зазначеної методики; описано процес впровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів через приклади інтеграції КОЗН у коспекти навчальних занять.

Подальший крок нашого дослідження вбачаємо в експериментальній перевірці ефективності КОМФППК майбутніх учителів-філологів.

Основні результати розділу опубліковані у наукових працях автора [28; 150; 151; 152; 153; 163; 165; 166; 216; 235; 236].

РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРОВЕДЕННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ

У розділі описано хід та методику педагогічного експерименту, яка базується на методології та загальній програмі дослідження; обґрунтовано мету, завдання, методи, основні види та алгоритм проведення експериментальної роботи; подано опис способів оброблення даних та здійснено аналіз результатів експерименту; експериментально перевірено КОМФППК майбутніх учителів-філологів.

4.1 Хід та методика проведення педагогічного експерименту

Експериментальну роботу з використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів здійснено на базі Київського університету імені Бориса Грінченка; Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова; Рівненського державного гуманітарного університету (779 осіб) [38; 216].

Метою експериментальної роботи є перевірка гіпотези дослідження – її підтвердження або спростування; здійснення опису впровадження результатів дослідження в освітній процес ЗВО. Зазначимо, що гіпотезою дослідження було визначено ефективність формування ППК майбутніх учителів-філологів підвищується за умови застосування у ЗВО КО методики [38; 216].

Підготовка та проведення експериментального дослідження передбачає не тільки окреслення цілей експерименту, а й формулювання завдань дослідно-експериментальної роботи [38; 216].

Основними *завданнями* педагогічного експерименту даного дослідження є: визначення його етапів, розроблення програми експерименту, конструювання критеріїв оцінювання результатів, підготовку експериментальної бази, виявлення умов реалізації завдань дослідницької роботи, проведення експерименту та перевірку отриманих результатів на валідність [38; 216].

Дослідження проблеми КОМФППК майбутніх учителів-філологів є складним комплексом науково-теоретичних, методичних та організаційних заходів. Воно мало декілька етапів: аналітично-пошуковий, експериментальний (констатувальний, формувальний), підсумково-корегувальний. Стисло схарактеризуємо результативність здійснення вищеназваних етапів [38; 216].

На першому, аналітико-пошуковому етапі дослідження (аналіз проблеми, обґрунтування, визначення цілей, добір методів, експериментальних засад) тривав з 2011 по 2012 рр.) було проведено такі дослідницькі дії: вивчено й проаналізовано стан розробленості проблеми дослідження, зроблено теоретичне порівняння осмислення вітчизняного та зарубіжного досвіду підготовки майбутніх учителів-філологів, а саме: вивчення досвіду ЗВО, аналіз змісту існуючих програм, дисциплін з фахової підготовки майбутнього учителя-філолога з метою виявлення суперечностей; сформульовано гіпотезу, мету й завдання дослідження; визначено поняттєво-категорійну структуру дослідження; визначено методологічні засади використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів; обґрунтовано дослідно-експериментальні методики, програму дослідження; встановлено кількісний та якісний склад учасників експерименту; проведено опитування, бесіди з викладачами та студентами ЗВО з метою визначення ролі сучасних КОЗН та їх складових, методик їх використання в освітньому процесі ЗВО та професійній діяльності майбутніх учителів-філологів [38; 216].

На другому, експериментальному (констатувальному, формувальному) етапі дослідження, що тривав впродовж 2012-2013 н.р.; 2013-2014 н.р., 2014-2015 н.р. та 2015-2016 н.р. було:

– *вперше*: розроблено модель комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів; уточнено структуру професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів та обґрунтовано, що її предметний, інформаційно-цифровий, комунікативний, особистісний складники; визначено критерії

(мотиваційно-цільовий, професійно-когнітивний, професійно-діяльнісний, рефлексивно-оцінювальний), їх показники та рівні (елементарний, базовий, поглиблений) сформованості професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів; виокремлено, обґрунтовано та схарактеризовано педагогічні умови реалізації комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів [38; 216];

– *уточнено* поняття "комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів"; "формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього учителя-філолога" [38; 216];

– *дістала подальшого розвитку* теоретичні та методичні засади створення і розвитку комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища закладу вищої освіти у частині, що стосується використання комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів [38; 216].

Експериментальні дослідження на констатувальному етапі експерименту проводилися на базі Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ) та Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне) [38; 216].

Базою педагогічного експерименту на формуальному етапі проведення експерименту був Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ) [38; 216].

На третьому, підсумково-корегувальний етап дослідження, який тривав впродовж 2017-2018 рр., здійснено такі дослідницькі операції: підготовка зібраних даних до оброблення (відбраковування, кодування, узагальнення відкритих відповідей, введення даних у ПК); аналіз результатів математичної обробки одержаної інформації; перевірку даних на валідність (значущість); формулювання висновків та визначення перспектив подальших наукових розвідок із проблеми КОМФППК майбутніх учителів-філологів [38; 216].

У процес дослідження було залучено 779 осіб: 753 студентів 1-3 курсів ОС "бакалавр" за спеціальністю 014 Середня освіта, 035 Філологія, Галузі знань: 01 Освіта, 03 Гуманітарні науки та 26 викладачів [38; 216].

4.2. Порівняльний аналіз результатів констатувального і формувального експерименту

Завдання констатувального та формувального етапу експерименту було визначено такі:

1. Виявити загальні і специфічні характеристики об'єкта дослідження, вибрати способи формування вибіркової сукупності та забезпечення її репрезентативності.
2. Визначити основний критерій формування експериментальних і контрольних груп.
3. Обґрунтувати вибір статистичних методів оброблення й аналізу даних.
4. Експериментально перевірити ефективність упровадження моделі КО методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів.
5. Проаналізувати експериментальні дані за критеріями оцінювання рівнів сформованості ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики.

Дослідження проводилося з вересня 2011 по березень 2017 роки. Ним було охоплено 764 студенти, які навчалися в Київському університеті імені Бориса Грінченка (380 осіб), Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова (227 осіб) та Рівненському державному гуманітарному університеті (157 осіб). Основні характеристики контингенту досліджуваних: 1) вік – 18 - 20 років; 2) одна вікова група – старший юнацький, або студентський вік; 3) рік навчання – перший – третій; 4) форма навчання – денна; 5) шифр спеціальності – 6.020203 "Філологія (мова і література (німецька)", "Філологія (мова і література (французька)", "Філологія (мова і

література (іспанська)", "Філологія (мова і література (італійська)", "Філологія (мова і література (японська)", "Філологія (мова і література (китайська)", "Філологія (мова і література англійська)" (до 2016 р.); з вересня 2016 р. – ОС "бакалавр" за спеціальністю 014 Середня освіта, 035 Філологія, Галузі знань: 01 Освіта, 03 Гуманітарні науки (за предметними спеціалізаціями "Філологія (мова і література (німецька)", "Філологія (мова і література (французька)", "Філологія (мова і література (іспанська)", "Філологія (мова і література (італійська)", "Філологія (мова і література (японська)", "Філологія (мова і література (китайська)", "Філологія (мова і література англійська)" та ін.) [47; 216].

Насамперед важливо було обрати способи формування вибіркової сукупності та адекватні статистичні критерії. Це було зроблено з тим, щоб з'ясувати міру тотожності сформованої вибіркової сукупності з генеральною сукупністю. Це й визначає її репрезентативність.

Способом формування вибіркової сукупності було обрано гніздовий метод, згідно з яким за одиницю відбору взято студентську академічну групу. Так, з метою визначення репрезентативності вибіркової сукупності у експерименті, була здійснена перевірка за допомогою t-критерію Стьюдента й було застосовано формулу [41]:

$$n = \frac{1}{\Delta^2 + 1/N},$$

де N – кількість осіб генеральної сукупності, Δ – допустима помилка [41].

Так, на другому курсі навчання майбутніх учителів-філологів у КУБГ (2011-2012 н.р.) було 225 студентів. За умови, що $\Delta = 0,05$, обсяг вибіркової сукупності має бути:

$$n = \frac{1}{0,05^2 + 1/225} = 145 \text{ осіб.}$$

З огляду на це, 145 студентів представляють генеральну сукупність.

Аналогічний розрахунок було здійснено й за іншими навчальними роками. Так, у 2012-2013 н.р. генеральну сукупність представляло 147 студентів (231 – кількість генеральної сукупності), 2013 – 2014 н.р. – 143 студентів (222 – кількість генеральної сукупності), 2014 – 2015 н.р. – 146 студентів (227 – кількість генеральної сукупності), 2015 – 2016 н.р. – 149 студентів (235 – кількість генеральної сукупності), 2016 – березень 2017 н.р. – 148 студентів (233 – кількість генеральної сукупності). Отже, для забезпечення репрезентативності обсяг вибіркової сукупності має становити не менше ніж 149 осіб.

Кількість студентів, що входило до контрольної та експериментальної груп, було більшим за визначену мінімальну кількість тих, хто міг бути залучений до дослідження, а саме: 183 та 197 осіб відповідно.

Задля визначення однорідності експериментальної та контрольної груп була здійснена перевірка достовірності між величинами за критерієм Стьюдента, яка здійснювалась за відповідною формулою [41]:

$$t_{\text{emp}} = \frac{|X_{\text{er}} - X_{\text{kr}}|}{\sqrt{m_{\text{er}}^2 + m_{\text{kr}}^2}},$$

де X_{er} , X_{kr} – середнє значення змінної експериментальної та контрольної групи, m_{er} , m_{kr} – середня похибка середнього арифметичного.

Якщо $t_{\text{emp}} > t_{\text{табл}}$, то групи суттєво різняться за середнім арифметичним, якщо $t_{\text{emp}} \leq t_{\text{табл}}$, то суттєвої різниці немає [41].

На констатувальному етапі експериментального дослідження одним з основних завдань було методом опитування за попередньо складеною анкетой (Додаток Е) визначитись з основною базою дослідження. Анкета "Матеріально-технічна база" складається з 7 закритих питань та одного відкритого, короткого як для студентів, так і викладачів. На меті було: визначити рівень матеріально-технічного забезпечення експериментальних баз дослідження. Результати

анкетування представлені у Додатку Е.1. До прикладу, рис.4.1, що ілюструє результати вищенаведеного анкетування у КУБГ.

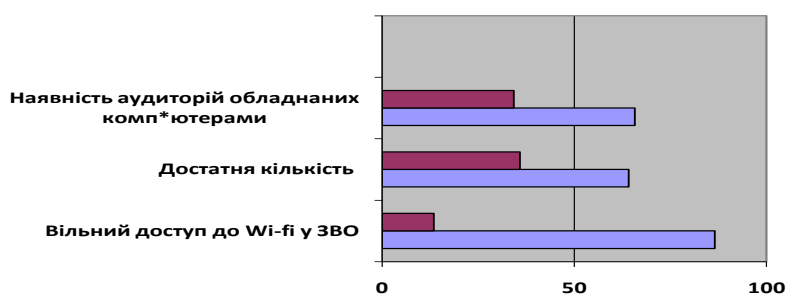

Рис. 4.1. Матеріально-технічне забезпечення ЗВО: Київський університет імені Бориса Грінченка

Зіставивши анкетні дані, в якості експериментальної бази дослідження було обрано Київський університет імені Бориса Грінченка.

Наступним кроком нашого дослідження було визначити основний критерій формування експериментальних і контрольних груп, яким визначено міру використання КОМППК майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу. Так, у групах, що були визначені як експериментальні, означена методика було впроваджена повною мірою. Вивчення дисциплін педагогічного циклу у групах, що були визначені як контрольні, здійснювалося із використанням традиційних форм організації навчального процесу, засобів і методів навчання [16; 39].

Усього до експериментального дослідження було залучено на етапі констатувального і формувального експерименту відповідно 369 і 380 студенти Київського університету імені Бориса Грінченка, що відповідає вимогам до забезпечення достатнього обсягу вибіркової сукупності в дослідженні.

Середньостатистичні дані за кожен із вищевказаних років є результатом генералізуючого дослідження. Їх буде використано для порівняння й аналізу даних, одержаних під час індивідуалізуючого дослідження.

Після поетапної реалізації моделі комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів була проведена оцінка рівнів сформованості ППК за допомогою опитування студентів (Додаток В.1.), їх самооцінки з одного боку, а також спостереження й оцінки результатів діяльності з боку викладача – з іншого. Для перерахунку критеріїв та показників рівня сформованості ППК майбутніх учителів-філологів у кількісні еквіваленти було використано шкалу оцінювання: від 0 до 3,9 балів – елементарний рівень сформованості показника, від 4 до 6,9 балів – базовий рівень, від 7 до 10 балів – поглиблений рівень. Узагальнюючі результати за відповідними критеріями та показниками, які є середнім арифметичним оцінок студентів (самооцінок) і оцінок викладача, розміщено у Додатку В.2.

Для проведення формувального етапу педагогічного дослідження було здійснено розподіл майбутніх учителів-філологів на експериментальну та контрольну групу. Відбір учасників було здійснено з дотриманням умови рівномірного розподілу з різним рівнем сформованості ППК. Відповідно, 380 студент з числа майбутніх учителів-філологів були рівномірно розподілені в експериментальну та контрольну групи (табл. 4.1).

З метою вибірки статистичних критеріїв аналізу даних експериментального дослідження [43], важливо було з'ясувати: Чи відбиває залучена в дослідженні вибірка сукупність генеральну сукупність загалом та чи має її характерні особливості? Це, по-перше, дасть змогу уникнути надмірної деталізації під час аналізу даних, і, по-друге, уможливить поширення висновків дослідження на більш широкий загал, тобто на всю генеральну сукупність.

Таблиця 4.1.

Розподіл респондентів до експериментальної та контрольної групи на початку формульовального етапу педагогічного дослідження

Складник професійних компетентностей	ЕГ		КГ	
	К-сть осіб	%	К-сть осіб	%
Елементарний рівень				
Предметна	193	97,55	179	97,75
Інформатично-цифрова	188	95,36	176	96,23
Комунікативна	155	77,73	143	78,12
Особистісна	153	77,98	140	76,64
Базовий рівень				
Предметна	3	1,71	3	1,53
Інформатично-цифрова	8	3,91	6	3,04
Комунікативна	25	12,83	25	13,52
Особистісна	25	12,54	25	13,77
Поглиблений рівень				
Предметна	1	0,74	1	0,72
Інформатично-цифрова	1	0,73	1	0,73
Комунікативна	17	9,44	15	8,36
Особистісна	19	9,48	18	9,59
Всього: 380	197	100	183	100

Результати оцінювання експериментальної та контрольної групи на початку формульовального етапу педагогічного дослідження були переведені у відсотки за показниками критеріїв сформованості ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики (табл. 4.2.).

Таблиця 4.2.

Рівень сформованості ППК майбутніх учителів-філологів на початку
формульовального етапу педагогічного дослідження

№	Критерії	ЕГ(n=197)			КГ(n=183)		
		Рівень сформованості ППК			Рівень сформованості ППК		
		елементарний	базовий	поглиблений	елементарний	базовий	поглиблений
1	Мотиваційно-цільовий	32,7	31,2	36,1	31,5	30,8	37,7
2	Професійно-когнітивний	31,3	27,2	41,5	32,2	27,3	40,5
3	Професійно-діяльнісний	32,7	31,2	36,1	31,5	30,8	37,7
4	Рефлексійно-оцінювальний	19,0	29,9	51,1	19,6	32,2	48,2
Загальний рівень ПК		27,9	29,3	42,8	28,0	30,1	41,9

Наступним етапом нашого дослідження було визначено: експериментально перевірити ефективність упровадження моделі використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів.

Після завершення вивчення студентами контрольних та експериментальних груп циклу предметів педагогічного циклу студентам та викладачам було запропоновано дати відповідь на запитання анкети (Додаток Є). Зокрема, для діагностування рівня сформованості визначених складових ППК майбутніх учителів-філологів (предметна, інформатично-цифрова, комунікативна, особистісна) було упорядковано відповідні блоки питань анкети "Оцінювання стану сформованості професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів в умовах використання

комп'ютерно орієнтованої методики" (Додаток Є). Проаналізуємо отримані дані анкетування.

Відповідаючи на перше питання "Що Ви розумієте під поняттям "формування професійно-педагогічної компетентності"? ", респонденти обрали по декілька правильних відповідей, які найбільш точно характеризували дане поняття. Результати анкетування засвідчили, що 54,6% студентів і 76,8% викладачів на дане питання дали правильні відповіді, а саме:

- професійна підготовка і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків діяльності, міра й основний критерій його відповідності вимогам професійної діяльності;

- складне утворення, що вміщує комплекс знань, умінь, властивостей і якостей особистості, що забезпечують варіативність, оптимальність та ефективність побудови навчально-виховного процесу;

- суб'єктивний аспект професійної діяльності фахівця (індивідуальні професійно орієнтовані мотиви, цінності, знання, уміння, здібності, досвід тощо), який обумовлений специфікою зовнішніх умов (об'єктивних аспектів) цієї професійної діяльності.

Аналіз відповідей на друге питання "Що Ви розумієте під поняттям "предметна складова ППК"?" показав, що менша частина респондентів обрали одну правильну відповідь, яка найбільш точно характеризували дане поняття. Результати анкетування засвідчили, що 24,3% студентів і 51,6% викладачів на дане питання дали правильні відповіді. Найбільш уживаними були такі міркування:

- це сукупність знань, умінь і характерних рис у межах предмета, що дозволяє особистості виконувати певні дії через власне ставлення;
- предметна складова ППК забезпечується засобами одного предмету, їх зміст і структура чітко відповідають певним елементам навчального змісту.

Аналіз відповідей на третє питання "Що Ви розумієте під поняттям "інформатично-цифрова складова ППК"?" виявив, що кількість респондентів, які обрали одну правильну відповідь, яка найбільш точно характеризували дане поняття, складає 20,1% студентів і 49,8% викладачів. Узагальнюючи думки залучених до дослідження, ми дійшли висновку, що їх розуміння означеного феномену зводилося до таких умовиводів: "Інформатично-цифрова компетентність – це впевнене, і, водночас, критичне застосування ІКТ для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні"; "Інформатично-цифрова компетентність – це інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботи з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці"; "Інформатично-цифрова компетентність – це розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо) ".

Аналіз відповідей на четверте питання "Що Ви розумієте під поняттям "комунікативна складова ППК"?", показав, що менша частина респондентів обрали одну правильну відповідь, яка найбільш точно характеризували дане поняття. Результати анкетування засвідчили, що 34,6% студентів і 61,2% викладачів на дане питання дали правильні відповіді, а саме:

- це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування;

- володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в певній професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці.

Аналіз відповідей на п'яте питання анкети: "Що Ви розумієте під поняттям "особистісна складова ППК"?", виявив, що більша частина респондентів брали одну правильну відповідь, яка найбільш точно характеризували дане поняття.

Результати анкетування засвідчили, що 51,5% студентів і 69,8% викладачів на дане питання дали правильні відповіді, а саме:

- володіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості;

- володіння прийомами саморегуляції і розвитку індивідуальності в рамках професії, готовність до професійного зростання, здатність до індивідуального самозбереження, непадвладність професійному старінню, уміння організувати раціонально свою працю.

Після встановлення репрезентативності вибірки на наступних етапах до дослідження залучалися лише студенти, які навчаються в Київському університеті імені Бориса Грінченка. За ознакою, що розглядається як незалежна змінна, вся сукупність опитаних розподілялася на окремі групи – академічні (усього 8) та інститути й факультети (усього 3) [43].

Проаналізуємо ефективність формування ППК майбутніх учителів-філологів в контрольних та експериментальних групах за відповідними компонентами її структури: предметна, інформаційно-цифрова, комунікативна, особистісна. Зазначимо, що у п. 2.4. нашого дослідження, до вказаних компонентів структури ППК майбутніх учителів-філологів, їх змісту, визначено критерії оцінювання її сформованості, а саме: предметна та інформаційно-цифрова розкриваються через професійно-когнітивний критерій та рефлексивно-оцінювальний критерій, комунікативний відповідає професійно-діяльнісний критерій та рефлексивно-оцінювальний критерій, особистісний – мотиваційно-цільовий критерій та рефлексивно-оцінювальний критерій. Відповідно до цього будемо здійснювати опис результатів дослідження.

Для визначення рівня сформованості *предметної складової* ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики (показник: система набутих знань з дисциплін педагогічного циклу) обрано метод аналізу навчальної успішності студентів у процесі вивчення навчального матеріалу дисциплін педагогічно циклу, зокрема "Педагогіка загальна". Для контролю

знань студентів було вибрано навчальні модулі/теми дисципліни, а саме: “Педагогіка як наука”, “Вчитель (особливості професійно-педагогічної діяльності)”, “Дидактика”, “Теорія виховання”, “Педагогічний менеджмент (Школознавство)”.

До і після завершення вивчення цих тем була проведена контрольна робота, запитання якої представлено у Додатку Д.3. Результати дослідження ілюструє графіки, що наведений на рис. 4.2 – 4.3.

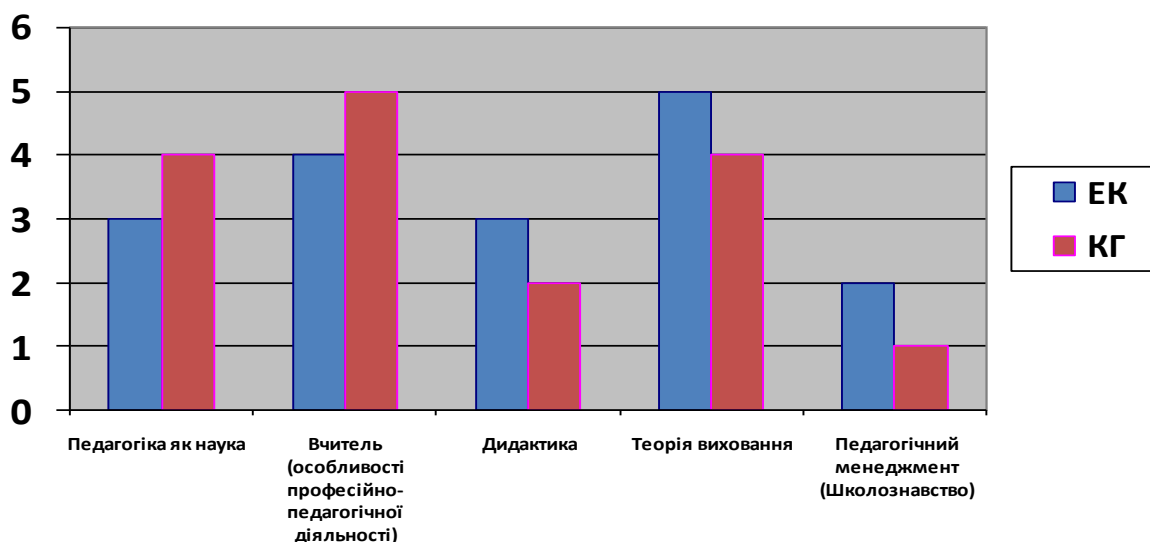

Рис. 4.2. Результати успішності знань майбутніх учителів-філологів з навчальної дисципліни "Педагогіка загальна" в контрольних та експериментальних групах до експерименту.

Обрахунок результатів здійснювався за допомогою методу кількісного підрахунку отриманих балів [16; 43], де максимальний бал складав 25: елементарний – від 0 до 10, базовий – від 11 до 20, поглиблений – від 21 до 25 відповідно.

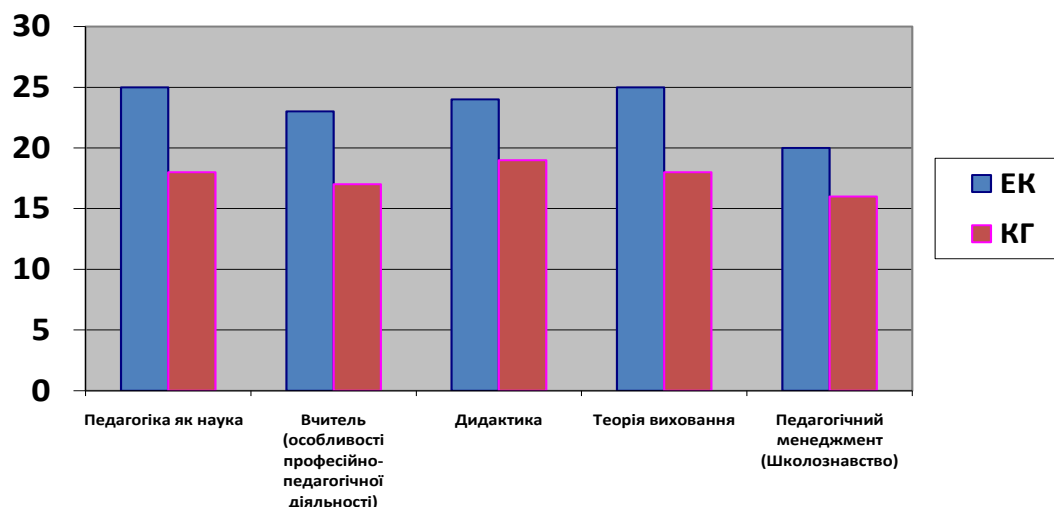

Рис. 4.3. Результати успішності майбутніх учителів-філологів з навчальної дисципліни "Педагогіка загальна" в контрольних та експериментальних групах після експерименту.

Отже, до експерименту найбільше балів – 25 балів набрало 6,13% (11 осіб) КГ і 5,74% (11 осіб) ЕГ. Ці студенти продемонстрували поглиблений рівень сформованості досліджуваного компонента, базовий рівень мають 23,53% (43 осіб) КГ і 22,71% (45 осіб) ЕГ. Відповідно елементарному рівню відповідають 70,34% (129 осіб) КГ і 71,55% (141 осіб) ЕГ.

Так, після експерименту найбільше балів – 25 балів набрало 12,23% (22 осіб) КГ і 23,53% (46 осіб) ЕГ. Ці студенти продемонстрували поглиблений рівень сформованості досліджуваного компонента, базовий рівень мають 37,76% (69 осіб) КГ і 65,38% (129 осіб) ЕГ. Відповідно елементарному рівню відповідають 50,01% (92 осіб) КГ і 11,09% (22 осіб) ЕГ.

Результати дослідження ілюструє рис. 4.4, на якому вказано динаміку формування предметної складової ППК у майбутніх учителів-філологів в

умовах використання КО методики за вказаними показниками професійно-когнітивного критерію.

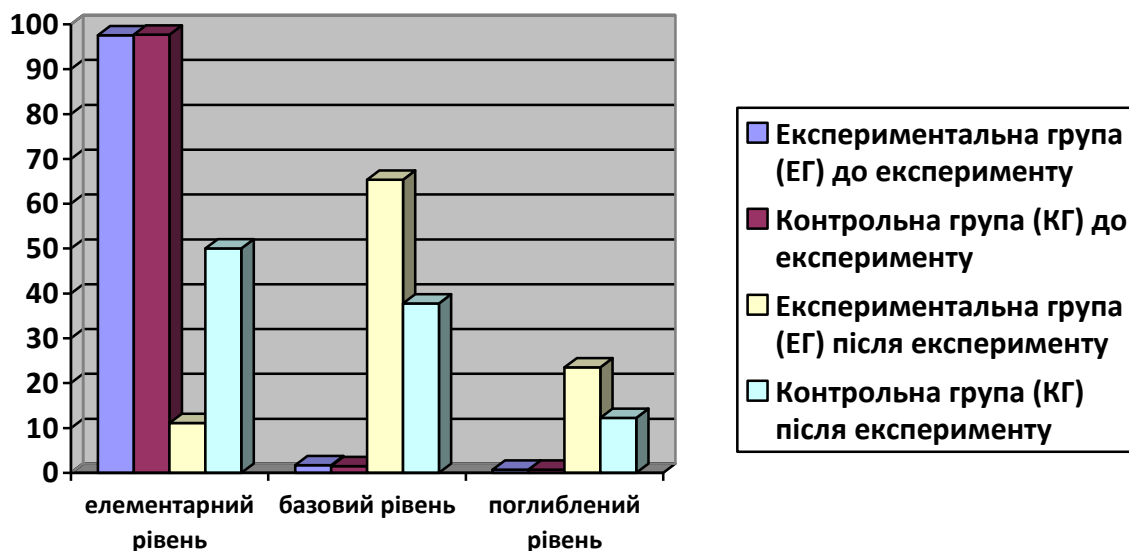

Рис. 4.4. Динаміка формування предметної складової ППК у майбутніх учителів-філологів до та після експерименту.

Опрацювання результатів експерименту та оцінка ефективності розробленої методики здійснювалась методами математичної статистики [41], а саме: в нашому дослідженні ми використали метод χ^2 .

Значення χ^2 обчислюється за формулою [41]:

$$\chi^2 = \frac{1}{n_1 n_2} \sum_{i=0}^{C-1} \frac{(n_1 Q_{2i} - n_2 Q_{1i})^2}{Q_{1i} + Q_{2i}}, \text{ де}$$

Q_{1i} – кількість учасників контрольної групи, які відносяться до одного з трьох рівнів (елементарний, базовий, поглиблений);

Q_{2i} – кількість учасників експериментальної групи, які відносяться до одного з трьох рівнів (елементарний, базовий, поглиблений);

n_1 і n_2 – кількість учасників контрольної та експериментальної групи відповідно [41].

В дослідженні вибірки випадкові й незалежні. Якщо при розрахунку критерію використовується таблиця експериментальних даних, то величина $\nu = (k-1)(c-1)$, где k - число рядків, а c - число стовпців. $\nu = (3-1)(2-1)$. Отже, кількість степенів свободи рівна 2.

Сформулюємо статистичні гіпотези [16]:

H_0 : частка студентів, у яких рівень сформованості предметної складової ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики після формувального етапу експерименту в експериментальній групі не вища, ніж частка студентів у контрольній групі.

H_1 : частка студентів, у яких рівень сформованості предметної складової ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики після формувального етапу експерименту в експериментальній групі вища, ніж частка студентів у контрольній групі.

Для відповіді на дане запитання підрахуємо критерій χ^2 [41].

Підставимо отримані результати в формулу для χ^2 і визначимо емпіричну величину. Результати обчислення статистики вказаних вибірок наведені в таблиці 4.3.

Після цього слід скористатися таблицею [43] заданого числа ступенів свободи $\nu = 2$ можна отримати степінь значущості отриманих розбіжностей в розподілі оцінок до і після формувального експерименту. З таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості ступенів свободи $\nu = 2$ визначаємо критичне значення статистики $T_{крит} = 5,99$.

Оскільки отримане значення $T_{експ} < T_{крит}$ ($1,1088 < 5,99$), тобто не попадає до критичної області $[\chi^2, +\infty]$, то це свідчить про те, що на початку експерименту контрольна та експериментальні групи суттєво не відрізняються за рівнем сформованості предметної складової ППК [16].

Таблиця 4.3

Динаміка формування предметної складової ППК у майбутніх учителів-філологів до та після експерименту за методом χ^2

Рівні сформованості предметної компетентності	До експерименту		Після експерименту	
	Q _{1i} (КГ)	Q _{2i} (ЕГ)	Q _{1i} (КГ)	Q _{2i} (ЕГ)
	n ₁ =183	n ₂ =197	n ₁ =183	n ₂ =197
елементарний	179	193	92	22
базовий	3	3	69	129
поглиблений	1	1	22	46
	$\chi^2 = 1,1088$	$\chi^2 = 1,1088$	$\chi^2 = 5,5924$	$\chi^2 = 11,9274$

Для КГ і ЕГ до експерименту [41; 117]

Observed vs. Expected Frequencies (noname.sta)

Chi-Square = 41,70403 df = 7 p < ,000001

NOTE: Unequal sums of obs. & exp. frequencies

observed	expected	(O-E)**2
VAR1	VAR2	O - E /E

2,35	100	-10,53	1,108809
------	-----	--------	----------

Для КГ після експерименту [41; 117]

Observed vs. Expected Frequencies (noname.sta)

Chi-Square = 41,70403 df = 7 p < ,000001

NOTE: Unequal sums of obs. & exp. frequencies

observed	expected	(O-E)**2
VAR1	VAR2	O - E /E

87,77	100	-11,43	5,5924492
-------	-----	--------	-----------

Для ЕГ після експерименту [41; 117]

Observed vs. Expected Frequencies (noname.sta)

Chi-Square = 41,70403 df = 7 p < ,000001

NOTE: Unequal sums of obs. & exp. frequencies

observed	expected	(O-E)**2
VAR1	VAR2	O - E /E

76,34	100	-26,32	11,927424
-------	-----	--------	-----------

Обчислення критерію χ^2 для експериментальної вибірки після проведення формувального експерименту показало, що $T_{експ} > T_{крит}$ ($11,9274 > 5,99$), тобто є суттєво вищим для рівня значущості 0,05 і 2-го ступеня свободи. Тоді як для

контрольної групи $T_{\text{експ}} > T_{\text{крит}}$ ($5,5924 \leq 5,99$) майже є тотожними [16]. Це є підставою для відхилення нульової гіпотези. Прийняття альтернативної гіпотези дозволяє стверджувати, що ці вибірки мають статистично значущі відмінності, тобто експериментальна методика є більш ефективною, ніж традиційна. Таким чином, порівняльний аналіз навчальних досягнень студентів КГ та ЕК груп після експерименту засвідчив, що проведена КОМФППК майбутніх учителів-філологів в ЕК значно підвищила рівень фахових знань студентів, що підтвердило гіпотезу даного дослідження.

Щоб визначити рівень сформованості *інформаційно-цифрової складової* ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики, було здійснено аналіз за показником їх готовності вирішувати типові педагогічні задачі використовуючи КОЗН. Зокрема, студентам експериментальних (еФА-1-11, еФА-2-11, еФА-3-12, еФА-4-12, еФА-5-13, еФА-6-13, еФА-7-14, еФА-8-14, еФА-9-15, еФА-10-15) та контрольних груп (кФА-1-11, кФА-2-11, кФА-3-12, кФА-4-12, кФА-5-13, кФА-6-13, кФА-7-14, кФА-8-14, кФА-9-15, кФА-10-15), які вивчали цю дисципліну, було запропоновано добірку завдань відповідно плану семінарських занять, ефективність виконання яких прямо пропорційно залежала від використання КОЗН (опис надано у п. 3.3). Всього до 6 семінарів було запропоновано 30 завдань.

Обрахунок результатів здійснювався за допомогою методу кількісного підрахунку виборів студентами правильного способу дій. Для цього сумувалася кількість набраних балів (1; 2; 3 і т.д.) за кожним вибором і визначалося відношення до максимальної величини. Так, розподіл балів присвоювався таким чином: 1 (елементарний (репродуктивний) рівень) – при розв’язанні завдань потребує допомоги викладача у виборі правильних способів дій; 2 (базовий (аналогія) рівень) – іноді потребує допомоги викладача у виборі правильних способів дій; 3 (поглиблений (творчий) рівень) – самостійно обирає способи дій, творчо підходить до виконання завдань.

Одержані дані допомогли виявити, що про ефективність сформованості

інформаційно-цифрової складової ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики свідчить такий розподіл даних: максимальну кількість балів – 30 балів набрало 20,34% (37 осіб) КГ і 34,97% (69 осіб) ЕГ. Ці студенти продемонстрували поглиблений (творчий) рівень сформованості досліджуваного компонента, базовий (аналогія) рівень мають 44,75% (82 осіб) КГ і 51,17% (101 осіб) ЕГ. Відповідно елементарному (репродуктивному) рівню відповідають 34,91% (64 осіб) КГ і 13,86% (27 осіб) ЕГ. Дані щодо динаміки формування інформаційно-цифрової складової ППК майбутніх у учителів-філологів в умовах використання КО методики ілюструє рис. 4.5.

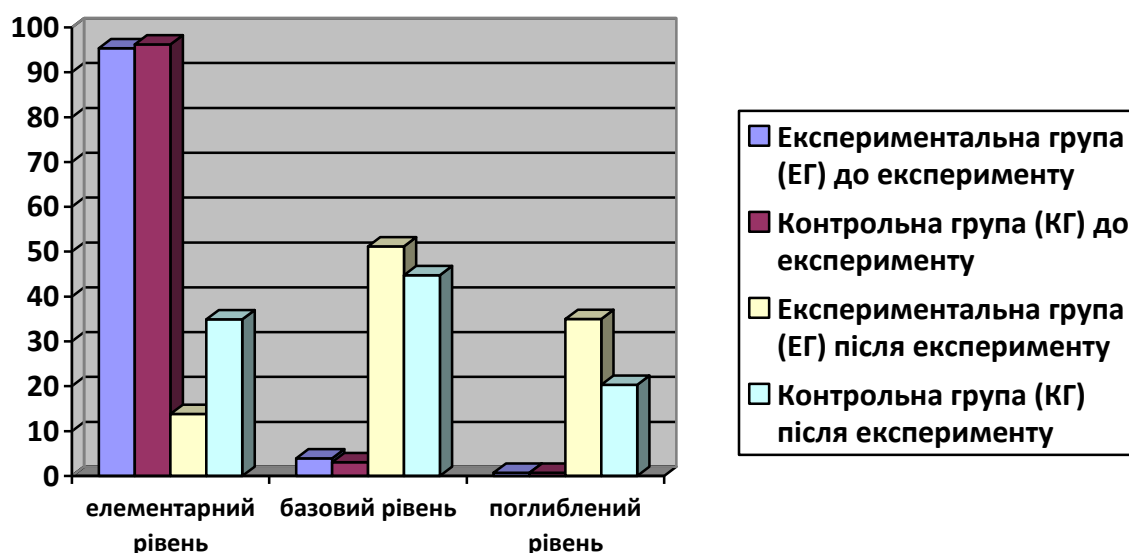

Рис. 4.5. Динаміка формування інформаційно-цифрової складової ППК майбутніх у учителів-філологів до та після експерименту.

Достовірність одержаних результатів перевірено за допомогою критерію χ^2 .

Сформулюємо статистичні гіпотези:

Но: частка студентів, у яких рівень сформованості інформаційно-цифрової складової ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики після формувального етапу експерименту в експериментальній групі не вища, ніж частка студентів у контрольній групі [16].

H1: частка студентів, у яких рівень сформованості інформаційно-цифрової складової ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики після формувального етапу експерименту в експериментальній групі вища, ніж частка студентів у контрольній групі.

Для відповіді на дане запитання підрахуємо критерій χ^2 [43].

Підставимо отримані результати в формулу для χ^2 і визначимо емпіричну величину. Результати обчислення статистики вказаних вибірок наведені в таблиці 4.4.

Після цього слід скористатися таблицею [43] заданого числа ступенів свободи $v = 2$ можна отримати степінь значущості отриманих розбіжностей в розподілі оцінок до і після формувального експерименту. З таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha = 0,05$ і кількості ступенів свободи $v = 2$ визначаємо критичне значення статистики $T_{крит} = 5,99$.

Таблиця 4.4

Динаміка формування інформаційно-цифрової складової ППК у майбутніх учителів-філологів до та після експерименту за методом χ^2

Рівні сформованості інформаційно-цифрової компетентності	До експерименту		Після експерименту	
	Q _{1i} (КГ)	Q _{2i} (ЕГ)	Q _{1i} (КГ)	Q _{2i} (ЕГ)
	n ₁ =183	n ₂ =197	n ₁ =183	n ₂ =197
елементарний	176	188	64	27
базовий	6	8	82	101
поглиблений	1	1	37	69
	$\chi^2=0,445$	$\chi^2=0,445$	$\chi^2=5,227$	$\chi^2=14,516$

Для КГ і ЕГ до експерименту [41; 117]

Observed vs. Expected Frequencies (noname.sta)

Chi-Square = 41,70403 df = 7 p < ,000001

NOTE: Unequal sums of obs. & exp. frequencies

observed expected (O-E)**2

VAR1	VAR2	O - E	/E
4,02	100	-10,53	0,444889

Для КГ після експерименту [41; 117]

Observed vs. Expected Frequencies (noname.sta)

Chi-Square = 41,70403 df = 7 p < ,000001

NOTE: Unequal sums of obs. & exp. frequencies

observed	expected	(O-E)**2	
VAR1	VAR2	O - E	/E
79,66	100	-11,43	5,22657

Для ЕГ після експерименту [41; 117]

Observed vs. Expected Frequencies (noname.sta)

Chi-Square = 41,70403 df = 7 p < ,000001

NOTE: Unequal sums of obs. & exp. frequencies

observed	expected	(O-E)**2	
VAR1	VAR2	O - E	/E
65,03	100	-26,32	14,5161

Оскільки отримане значення $T_{експ} < T_{крит}$ ($0,445 < 5,99$), тобто не попадає до критичної області $[\chi^2, +\infty]$, то це свідчить про те, що на початку експерименту контрольна та експериментальні групи суттєво не відрізняються за рівнем сформованості інформаційно-цифрової складової ППК [16].

Обчислення критерію χ^2 для експериментальної вибірки після проведення формувального експерименту показало, що $T_{експ} > T_{крит}$ ($14,516 > 5,99$), тобто є суттєво вищим для рівня значущості 0,05 і 2-го ступеня свободи. Тоді як для контрольної групи $T_{експ} > T_{крит}$ ($5,227 \leq 5,99$) майже є тотожними. Це є підставою для відхилення нульової гіпотези. Прийняття альтернативної гіпотези дозволяє стверджувати, що ці вибірки мають статистично значущі відмінності, тобто експериментальна методика є більш ефективна, ніж традиційна [16].

Для визначення рівня сформованості *комунікативної складової* ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики (показник: володіння знаннями комунікації, використовуючи е-бібліотеки, хмарні сервіси, е-соціальні мережі, КО системи навчального призначення та технології мережного е-дистанційного навчання, освітній портал, сучасні мобільні засоби)

обрано метод кількісного підрахунку виборів студентами правильного способу дій під час виконання, він спирається на власний, набутий під час вивчення педагогічних дисциплін, досвід.

Студентам контрольних та експериментальних груп було запропоновано методику Р.Нємова у "Педагогічні ситуації" [128] – варіанти комунікативних дій, які було адаптовано відповідно до завдань нашого дослідження.

Обрахунок результатів здійснювався за допомогою визначення кількості набраних балів (1; 2; 3) за кожним правильним вибором. Розподіл балів здійснювався таким чином: 1 (елементарний (репродуктивний) рівень) – при спілкуванні у конфліктній ситуації студент потребує допомоги викладача у виборі правильних способів дій; 2 (базовий (аналогія) рівень) – іноді потребує допомоги викладача у виборі правильних способів дій; 3 (поглиблений (творчий) рівень) – самостійно обирає способи дій, творчо підходить до виконання завдань.

Обрахунок результатів показав, що поглиблений рівень сформованості досліджуваного компонента студенти продемонстрували 25,26% (46 осіб) КГ і 37,53% (74 осіб) ЕГ, базовий рівень мають 45,23% (83 осіб) КГ і 52,19% (103 осіб) ЕГ, елементарний рівень – 29,51% (54 осіб) КГ і 10,28% (20 осіб) ЕГ.

Результати дослідження ілюструє рис. 4.6, на якому вказано рівень сформованості комунікативної складової ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики за вказаними показником професійно-діяльнісного критерію.

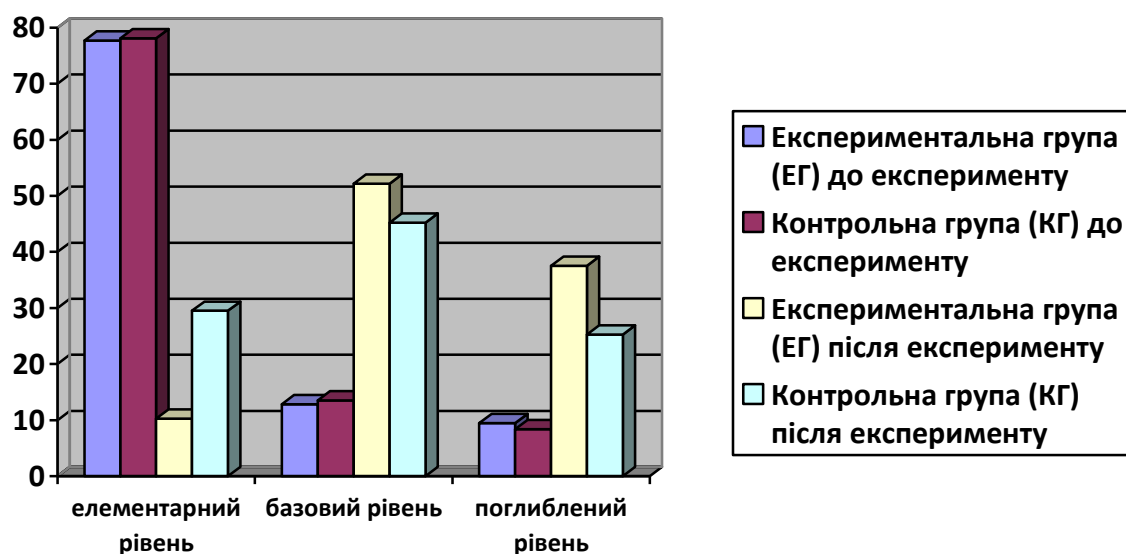

Рис. 4.6. Динаміка формування комунікативної складової ППК майбутніх учителів-філологів до та після експерименту.

Достовірність одержаних результатів перевірено за допомогою методу χ^2 .

Сформулюємо статистичні гіпотези [43]:

Н₀: частка студентів, у яких рівень сформованості комунікативної складової ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики після формувального етапу експерименту в експериментальній групі не вища, ніж частка студентів у контрольній групі.

Н₁: частка студентів, у яких рівень рівень сформованості комунікативної складової ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики після формувального етапу експерименту в експериментальній групі вища, ніж частка студентів у контрольній групі.

Для відповіді на дане запитання підрахуємо критерій χ^2 [41].

Підставимо отримані результати в формулу для χ^2 і визначимо емпіричну величину. Результати обчислення статистики вказаних вибірок наведені в таблиці 4.5.

Таблиця 4.5

Динаміка формування комунікативної складової ППК у майбутніх учителів-філологів до та після експерименту за методом χ^2

Рівні сформованості комунікативної компетентності	До експерименту		Після експерименту	
	Q _{1i} (КГ)	Q _{2i} (ЕГ)	Q _{1i} (КГ)	Q _{2i} (ЕГ)
	n ₁ =183	n ₂ =197	n ₁ =183	n ₂ =197
елементарний	143	155	54	20
базовий	25	25	83	103
поглиблений	15	17	46	74
	$\chi^2 = 0,227$	$\chi^2 = 0,227$	$\chi^2 = 4,779$	$\chi^2 = 9,927$

Для КГ і ЕГ до експерименту [41; 117]

Observed vs. Expected Frequencies (noname.sta)

Chi-Square = 41,70403 df = 7 p < ,000001

NOTE: Unequal sums of obs. & exp. frequencies

observed	expected	(O-E)**2
VAR1	VAR2	O - E /E
22,08	100	-10,53 0,226576

Для КГ після експерименту [41; 117]

Observed vs. Expected Frequencies (noname.sta)

Chi-Square = 41,70403 df = 7 p < ,000001

NOTE: Unequal sums of obs. & exp. frequencies

observed	expected	(O-E)**2
VAR1	VAR2	O - E /E
74,74	100	-11,43 4,7788889

Для ЕГ після експерименту [41; 117]

Observed vs. Expected Frequencies (noname.sta)

Chi-Square = 41,70403 df = 7 p < ,000001

NOTE: Unequal sums of obs. & exp. frequencies

observed	expected	(O-E)**2
VAR1	VAR2	O - E /E
62,47	100	-26,32 9,927424

Після цього слід скористатися таблицею [16] заданого числа степенів свободи $\nu = 2$ можна отримати степінь значущості отриманих розбіжностей в розподілі оцінок до і після формувального експерименту. З таблиці значень χ^2

для рівня значущості $\alpha=0,05$ і кількості ступенів свободи $\nu = 2$ визначаємо критичне значення статистики $T_{\text{крит}} = 5,99$.

Оскільки отримане значення $T_{\text{експ}} < T_{\text{крит}}$ ($0,227 < 5,99$), тобто не попадає до критичної області $[\chi^2, +\infty]$, то це свідчить про те, що на початку експерименту контрольна та експериментальні групи суттєво не відрізняються за рівнем сформованості комунікативної компетентності [16].

Обчислення критерію χ^2 для експериментальної вибірки після проведення формувального експерименту показало, що $T_{\text{експ}} > T_{\text{крит}}$ ($9,927 > 5,99$), тобто є суттєво вищим для рівня значущості 0,05 і 2-го ступеня свободи. Тоді як для контрольної групи $T_{\text{експ}} > T_{\text{крит}}$ ($4,779 \leq 5,99$) є меншим. Це є підставою для відхилення нульової гіпотези. Прийняття альтернативної гіпотези дозволяє стверджувати, що ці вибірки мають статистично значущі відмінності, тобто експериментальна методика є більш ефективна, ніж традиційна [16].

Для визначення рівня сформованості *особистісної складової* ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики (показник: уміння усвідомлювати й оцінювати можливості та наслідки використання КОЗН у ЗВО) обрано метод кількісного підрахунку самооцінки студентами своїх дій.

Так, студентам експериментальних (еФА-1-11, еФА-2-11, еФА-3-12, еФА-4-12, еФА-5-13, еФА-6-13, еФА-7-14, еФА-8-14, еФА-9-15, еФА-10-15) та контрольних груп (кФА-1-11, кФА-2-11, кФА-3-12, кФА-4-12, кФА-5-13, кФА-6-13, кФА-7-14, кФА-8-14, кФА-9-15, кФА-10-15), було запропоновано анкети (Додаток С.) після проведення кожного семінару для самооцінки виконаних поставлених завдань з використання КОЗН під час їх виконання. Респонденти оцінювали власні здобутки за такою шкалою: від 0 до 5, де 0 – не вдало виконане завдання, 5 – найкраще виконане завдання; використання комп'ютерно орієнтованих засобів – від 0 до 5, де 0 – не ефективний засіб, 5 – найбільш ефективний засіб.

Обрахунок результатів здійснювався за допомогою визначення кількості набраних балів (від 0 до 5) за самооцінкою студента. Розподіл балів здійснювався таким чином: 0-2,9 – елементарний рівень; 3-3,9 – базовий рівень; 4-5 – поглиблений. Так, максимальну кількість балів набрало 21,24% (39 осіб) КГ і 35,53% (70 осіб) ЕГ, тобто студенти продемонстрували поглиблений рівень сформованості досліджуваного компонента, базовий рівень мають 43,11% (79 осіб) КГ і 57,12% (113 осіб) ЕГ, елементарний рівень – 35,65% (65 осіб) КГ і 7,35% (14 осіб) ЕГ.

Відповідні результати дослідження ілюструє рис. 4.7, на якому вказано динаміку формування особистісної складової ППК у майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики за вказаними показниками професійно-діяльнісного критерію.

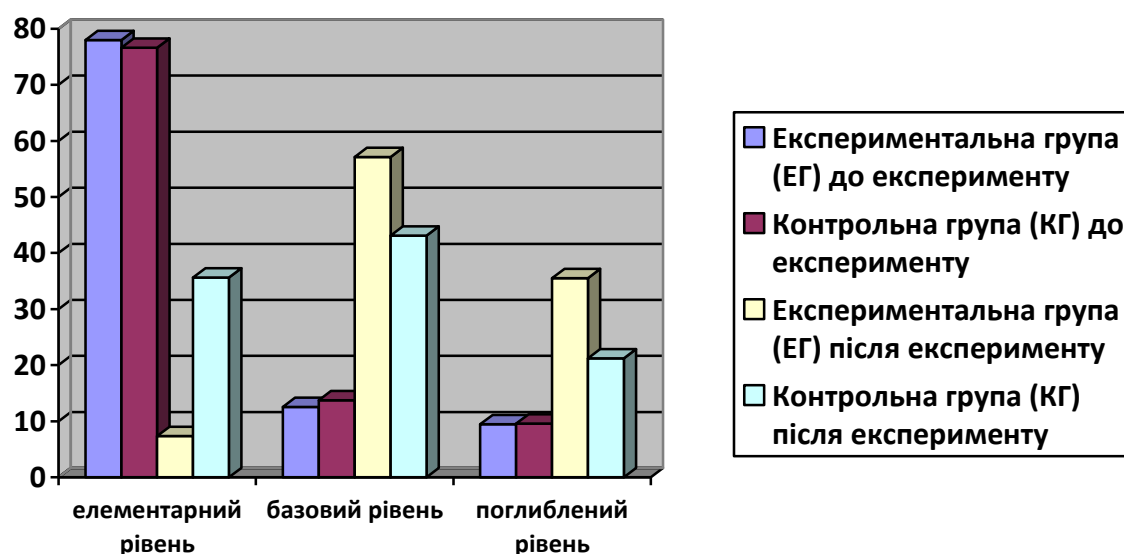

Рис. 4.7. Динаміка формування особистісної складової ППК майбутніх учителів-філологів до та після експерименту.

Достовірність одержаних результатів перевірено за допомогою методу χ^2 .

Сформулюємо статистичні гіпотези [16]:

Но: частка студентів, у яких рівень сформованості особистісної складової ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики після

формувального етапу експерименту в експериментальній групі не вища, ніж частка студентів у контрольній групі.

H1: частка студентів, у яких рівень сформованості особистісної складової ППК майбутніх учителів-філологів в умовах використання КО методики після формувального етапу експерименту в експериментальній групі вища, ніж частка студентів у контрольній групі.

Для відповіді на дане запитання підрахуємо критерій χ^2 [43].

Підставимо отримані результати в формулу для χ^2 і визначимо емпіричну величину. Результати обчислення статистики вказаних вибірок наведені в таблиці 4.6.

Таблиця 4.6

Динаміка формування особистісної складової ППК у майбутніх учителів-філологів до та після експерименту за методом χ^2

Рівні сформованості особистісної компетентності	До експерименту		Після експерименту	
	Q _{1i} (КГ)	Q _{2i} (ЕГ)	Q _{1i} (КГ)	Q _{2i} (ЕГ)
	n ₁ =183	n ₂ =197	n ₁ =183	n ₂ =197
елементарний	140	153	65	14
базовий	25	25	79	113
поглиблений	18	19	39	70
	$\chi^2 = 2,779$	$\chi^2 = 2,779$	$\chi^2 = 3,168$	$\chi^2 = 12,363$

Для КГ і ЕГ до експерименту [41; 117]

Observed vs. Expected Frequencies (noname.sta)

Chi-Square = 41,70403 df = 7 p < ,000001

NOTE: Unequal sums of obs. & exp. frequencies

observed	expected	(O-E)**2
VAR1	VAR2	O - E /E

22,69	100	-10,53	2,778889
-------	-----	--------	----------

Для КГ після експерименту [41; 117]

Observed vs. Expected Frequencies (noname.sta)

Chi-Square = 41,70403 df = 7 p < ,000001

NOTE: Unequal sums of obs. & exp. frequencies

observed	expected	(O-E)**2
----------	----------	----------

VAR1	VAR2	O - E	/E
78,76	100	-11,43	3,168

Для ЕГ після експерименту [41; 117]

Observed vs. Expected Frequencies (noname.sta)

Chi-Square = 41,70403 df = 7 p < ,000001

NOTE: Unequal sums of obs. & exp. frequencies

observed	expected	(O-E)**2
VAR1	VAR2	O - E /E
64,47	100	-26,32 12,363

Після цього слід скористатися таблицею [16] заданого числа степенів свободи $\nu = 2$ можна отримати степінь значущості отриманих розбіжностей в розподілі оцінок до і після формувального експерименту. З таблиці значень χ^2 для рівня значущості $\alpha = 0,05$ і кількості ступенів свободи $\nu = 2$ визначаємо критичне значення статистики $T_{\text{крит}} = 5,99$.

Оскільки отримане значення $T_{\text{експ}} < T_{\text{крит}}$ ($2,779 < 5,99$), тобто не попадає до критичної області $[\chi^2, +\infty]$, то це свідчить про те, що на початку експерименту контрольна та експериментальні групи суттєво не відрізняються за рівнем сформованості особистісної компетентності [16].

Обчислення критерію χ^2 для експериментальної вибірки після проведення формувального експерименту показало, що $T_{\text{експ}} > T_{\text{крит}}$ ($12,363 > 5,99$), тобто є суттєво вищим для рівня значущості 0,05 і 2-го ступеня свободи. Тоді як для контрольної групи $T_{\text{експ}} > T_{\text{крит}}$ ($3,168 \leq 5,99$) є меншим. Це є підставою для відхилення нульової гіпотези. Прийняття альтернативної гіпотези дозволяє стверджувати, що ці вибірки мають статистично значущі відмінності, тобто експериментальна методика є більш ефективна, ніж традиційна [16].

Узагальнений аналіз результатів формувального етапу педагогічного експерименту показав, що кількісні і якісні показники сформованості ППК у майбутніх респондентів в експериментальних групах (всього 197 осіб) мають статистично значущі відмінності від таких у контрольних групах (всього 183 особи), що зумовлено впровадженням КО методики як чинника формування досліджуваного феномену. Виявлено, що у 40,44% (74 особи) студентів КГ

ППК сформовані на елементарному, у 47,54% (87 осіб) на базовому рівні, у 12,02% (22 особи) на поглибленому рівні, в той час як у студентів ЕГ елементарний знизився до 27,92% (55 осіб), базовий рівень становив 50,76% (100 осіб), а поглиблений рівень підвищився до 21,32% (42 особи) (рис. 4.9).

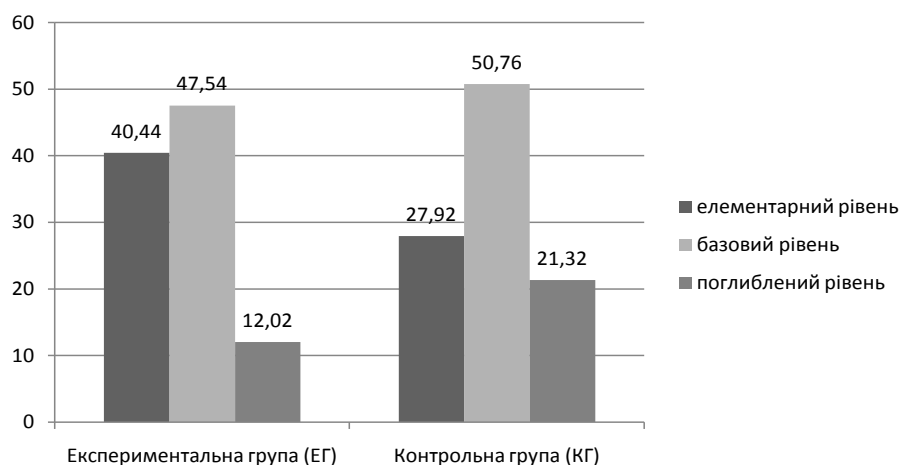

Рис.4.9. Динаміка рівнів сформованості ППК майбутніх учителів-філологів ЕГ та КГ груп, визначена в кінці формувального етапу експерименту.

Отже, за допомогою методу χ^2 , встановлено, що різниця між експериментальними і контрольними групами статистично значуща [43].

Так, студенти, які під час вивчення дисциплін педагогічного циклу використовували КОЗН як складник КОМФППК майбутніх учителів-філологів: е-бібліотеки, хмарні сервіси, е-соціальні мережі, ДН, освітній портал та сучасні мобільні засоби, продемонстрували, що кількість студентів з елементарним рівнем знизилась на 15%, з базовим рівнем зросла – 10%, а з поглибленим рівнем – 20%.

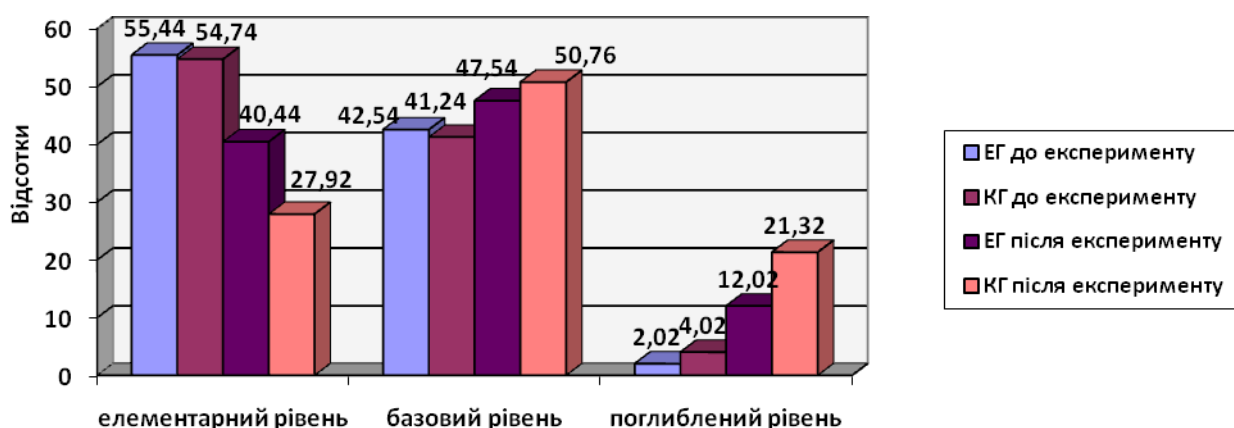

Рис.4.10. Динаміка рівня сформованості ППК майбутніх учителів-філологів експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп, визначений до і після експерименту.

Результати аналізу підтверджують раніше висловлені припущення, дають змогу сформулювати як гіпотетичні уточнюючі їх положення. Отже, незалежна змінна, якою в нашому дослідженні є вивчення студентами дисциплін педагогічного циклу з використанням КО методики, впливає на ефективність формування ППК майбутніх учителів-філологів за визначених педагогічних умов.

Висновки до четвертого розділу.

У розділі описано хід та методика проведення педагогічного експерименту, а саме: експериментальна робота з дослідження педагогічної ефективності пропонованої КОМФППК майбутніх учителів-філологів ЗВО проводилася у три етапи, спрямованих на виявлення теоретичних основ фундаменталізації навчання педагогічних дисциплін та експериментальну перевірку розробленої КОМФППК майбутніх учителів-філологів.

Аналіз результатів констатувального етапу педагогічного експерименту, дав змогу виявити загальні і специфічні характеристики об'єкта дослідження, вибрати способи формування вибіркової сукупності та забезпечення її

репрезентативності; визначити основний критерій формування експериментальних і контрольних груп. Так, до експериментальної групи уввійшло 197 осіб, а контрольної групи – 183 особи.

Аналіз результатів формувального етапу педагогічного експерименту, дав змогу обґрунтувати вибір статистичних методів оброблення й аналізу даних та показав, що рівень навчальних досягнень студентів в експериментальних групах має статистично значущі відмінності від рівня навчальних досягнень студентів у контрольних групах, зумовлені використанням пропонованої КОМФППК майбутніх учителів-філологів. Виявлено, що у 40,44% (74 особи) студентів КГ ППК сформована на елементарному, у 47,54% (87 осіб) на базовому рівні, у 12,02% (22 особи) на поглибленому рівні, в той час як у студентів ЕГ елементарний знизився до 27,92% (55 осіб), базовий рівень становив 50,76% (100 осіб), а поглиблений рівень підвищився до 21,32% (42 особи).

Результати четвертого розділу висвітлено у таких працях автора [28; 150; 152; 153; 165; 163; 166; 216; 235; 236].

ВИСНОВКИ

У дисертації досліджено проблему теоретичного обґрунтування та розроблення науково-методичного комп'ютерно орієнтованого супроводу формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів. Відповідно до мети та задач дослідження отримано такі основні **результати**: здійснено комплексний аналіз науково-педагогічних джерел та виокремлено напрями дослідження визначеної проблеми, уточнено сутнісні характеристики базових понять дослідження; уточнено та схарактеризовано структуру професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів та визначено критерії, показники та рівні її сформованості; виокремлено й обґрунтовано педагогічні умови реалізації комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності; розроблено модель комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів; розроблено й описано основні компоненти комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів та експериментальним шляхом перевірено її педагогічну доцільність.

Результати дослідження дають підставу сформулювати наступні висновки:

1. У процесі здійснення комплексного аналізу науково-педагогічних джерел виявлено, що проблема формування ППК майбутніх учителів-філологів в умовах комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища сучасних ЗВО досліджувалася у таких аспектах: особливості організації освітнього процесу ЗВО в умовах інформатизації освіти; підготовка майбутніх учителів-філологів в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти з використанням ІКТ; упровадження інноваційних технологій в освітній процес підготовки майбутніх учителів-філологів; особливості використання комп'ютерно орієнтованих методик підготовки майбутніх учителів-філологів в умовах реалізації компетентнісної освіти. Недостатній рівень розробленості проблеми

використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів зумовив визначення напрямів дослідження: аналіз стану розробленості проблеми, уточнення дефініцій базових і допоміжних понять дослідження; визначення та характеристика структури професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів, вибір та обґрунтування критеріїв, показників та рівнів її сформованості; виокремлення й обґрунтування педагогічних умов реалізації комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності; моделювання комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів, перевірка її ефективності експериментальним шляхом; розроблення науково-методичного супроводу упровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів в освітньому процесі сучасних ЗВО.

Студіювання наукових підходів учених до визначення сутнісних характеристик базових і допоміжних понять дослідження уможливило уточнення змісту дефініцій, а саме "комп'ютерно орієнтована методика формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів" – це сукупність мети (цілі), змісту, комп'ютерно орієнтованих форм, методів і засобів навчання, що спрямована на формування професійно-педагогічної компетентності у майбутніх учителів-філологів в освітньому процесі сучасного ЗВО; "формування професійно-педагогічної компетентності майбутнього учителя-філолога" – процес оволодіння майбутніми учителями-філологами необхідних когнітивних і мета-когнітивних здатностей, умінь, навичок, знань і розуміння, міжособистісних, розумових і практичних умінь і навичок та етичних цінностей для успішного здійснення професійної діяльності.

2. Здійснення аналізу інформаційних джерел дало змогу уточнити структуру ППК майбутніх учителів-філологів, яка має: предметну (здатність самостійно набувати нові знання і уміння за фахом; здатність до розв'язування проблем у предметній сфері діяльності); інформаційно-цифрову (володіння інформаційними технологіями; спроможність знаходити інформацію; здатність

систематизувати, узагальнювати її; здатність до критичного ставлення до інформації, поширюваної медійними засобами і рекламою; здатність застосовувати знання, виявляти інформаційну грамотність); комунікативну (володіння сукупністю вербальних і невербальних засобів комунікації; здатність вступати в комунікацію з метою порозуміння у ситуаціях професійного та міжособистісного спілкування); особистісну (здатність до самостійної пізнавальної діяльності, що передбачає спроможності до постановки і розв'язання пізнавальних задач у навчальній та професійній сфері, пошук нестандартних рішень; створення і розв'язування проблемних ситуацій задля оптимізації процесів навчання і професійної діяльності; здатність навчатися впродовж життя; уміння аналізувати ситуацію на ринку праці тощо) складові.

На основі аналізу структури ППК майбутніх учителів-філологів визначено критерії та показники сформованості ППК майбутніх учителів-філологів в умовах навчання у ЗВО, а саме: мотиваційно-цільовий критерій (наявність розвинутої пізнавальної мотивації, обумовленої професійними інтересами; прагнення до професійного самовдосконалення); професійно-когнітивний критерій (володіння фундаментальними знаннями, які є необхідними в майбутній професійній діяльності); професійно-діяльнісний критерій (готовність до самостійної реалізації сформованих знань, умінь, навичок в різних ситуаціях, здатність до творчої діяльності в різних професійних ситуаціях); рефлексивно-оцінювальний критерій (здатність до самоорганізації, самооцінки своєї діяльності і постійного самовдосконалення, досягнення високого рівня професіоналізму). Схарактеризовано рівні сформованості ППК майбутніх учителів-філологів, а саме: 1) елементарний (репродуктивний); 2) базовий (аналогії); 3) поглиблений (творчий).

3. Виокремлено й обґрунтовано педагогічні умови реалізації комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів майбутніх учителів-філологів: 1) забезпечення професійно

орієнтованого контексту змісту навчання в умовах використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів; 2) варіативність у доборі форм і методів у процесі використання КОМФППК майбутніх учителів-філологів; 3) залучення майбутніх учителів-філологів до процесу опанування КОЗН як діяльності, що моделює різні аспекти їхньої майбутньої професії; 4) здійснення моніторингу якості освітнього процесу з упровадження КОМФППК майбутніх учителів-філологів у систему професійної підготовки.

4. У процесі проблемно-теоретичного аналізу науково-педагогічних джерел та власних досліджень розроблено модель комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів у єдності таких складників: цільового (формування ППК майбутніх учителів-філологів в умовах комп'ютерно орієнтованої методики); методологічного забезпечення (принципи: цілісності та системності, послідовності, доступності, практичної спрямованості, індивідуалізації, наочності, активності та підходи: компетентнісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний та інформатичний); діяльнісно-практичного (педагогічні умови реалізації комп'ютерно орієнтованої методичної системи формування ППК майбутніх учителів-філологів); змістово-технологічного (зміст навчання, комп'ютерно орієнтовані форми організації освітнього процесу; комп'ютерно орієнтовані методи навчання; КОЗН); діяльнісно-корекційного (критерії, показники та рівні сформованості ППК майбутніх учителів-філологів).

5. На основі обґрунтування та розроблення КОМФППК майбутніх учителів-філологів визначено її компонентний склад, а саме: мету (формування ППК майбутніх учителів-філологів), зміст (підготовка майбутніх учителів-філологів у процесі вивчення дисциплін педагогічного циклу); комп'ютерно орієнтовані форми (комп'ютерно орієнтовані лекції, семінари і практичні заняття, консультації, комп'ютерно орієнтована науково-дослідна робота, комп'ютерне тестування, модульні контрольні роботи тощо, дистанційні форми – електронні навчальні курси (ЕНК): чат (текстовий, графічний);

інтерактивні форми проведення семінарів, практичних й лабораторних занять, консультацій та ін., комп'ютерно орієнтовані екзамени й заліки); комп'ютерно орієнтовані методи (робота з електронними підручниками, е-бібліотеками, репозитаріями; робота з відомостями, що отримуються через глобальну мережу Internet, інтерактивні методи: комп'ютерне навчання, комп'ютерно орієнтовані методи навчального контролю і самоконтролю, методи комп'ютерної діагностики готовності студентів до занять, метод проєктів, навчання у співробітництві, створення цифрових наративів) і КОЗН (апаратне забезпечення: сучасні мобільні засоби; програмне забезпечення: е-бібліотеки, хмаро орієнтовані засоби, е-соціальні мережі, комп'ютерно орієнтовані системи навчального призначення та технології мережного е-дистанційного навчання, освітній портал).

Експериментальна перевірка ефективності використання комп'ютерно орієнтованої методики формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів-філологів підтверджує її педагогічну доцільність та гіпотезу дослідження, а отже, є підстави рекомендувати її до впровадження в освітній процес сучасних ЗВО. Зокрема, основні компоненти розробленої методики доцільно застосовувати у навчанні дисциплін педагогічного циклу ("Історія педагогіки", "Педагогіка загальна", "Педагогіка", "Педагогічна творчість", "Методика виховної роботи", "Педагогіка вищої школи").

Здійснене дисертаційне дослідження не вичерпує всіх аспектів поставленої проблеми. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробленні окремих методик використання КОМФППК майбутніх учителів інших спеціальностей; упровадження запропонованої КОМФППК у вивченні фахових дисциплін, що викладаються у майбутніх учителів інших галузей і спеціальностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєв О.М. Теоретичні і методичні засади застосування дистанційних технологій навчання дисциплін професійної та практичної підготовки студентів машинобудівних спеціальностей: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.10 / Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2012. 529 с.
2. Андрущенко В. Філософія освіти XXI століття: у пошуках перспективи. *Філософія освіти*. Київ: Майстер-клас, 2006. №1(3). С. 6–12.
3. Антонова О.П. Інформатика. Початковий курс. 4 клас. Шепетівка: "Аспект", 2011. 144 с.
4. Антопольский А.Б., Вигурский К.В. Концепція електронних бібліотек. *Електронні бібліотеки*. № 2.2/99.
5. Асоянц П.Г., Іванова О.О., "Методичні переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування англomовної професійно орієнтованої лексичної компетентності". [Електронний ресурс]. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*, 2014, № 49, с. 90-97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpkov_2014_49_25 (дата звернення: 06.09.2018).
6. Байденко В.И. Концептуальная модель государственных образовательных стандартов в компетентностном формате (дискуссионный вариант). *Материалы ко второму заседанию методологического семинара*. Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004.
7. Барна О.В. Технологія змішаного навчання в курсі методики навчання інформатики. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2016. № 2. С. 84–92.
8. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. Москва. 1995. 208 с.
9. Бех І. Д. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. *Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технологія*. Київ: Генезис, 2009. с. 21–24.

10. Биков В.Ю., Спірін О.М., Лупаренко Л.А. Відкриті web-орієнтовані системи моніторингу впровадження результатів науково-педагогічних досліджень. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2014. №1. С. 3–25.
11. Биков В.Ю. Дистанційна освіта. *Енциклопедія освіти*. 2008. С. 191.
12. Биков В.Ю., Лапінський В.В., Шишкіна М.П., Спірін О.М., Руденко В.Д., Дем'яненко В.М., Олійник В.В., Скрипка К.І., Савченко З.В., Горбаченко В.І., Пилипчук А.Ю. Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України: Монографія. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2010.
13. Биков В.Ю., Жук Ю.О. Засоби і технології єдиного інформаційного освітнього простору. Київ: Атіка, 2004.
14. Биков В.Ю., Мушка І.В. Електронна педагогіка та сучасні інструменти систем відкритої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2009. №5 (13).
15. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2008. 684 с.
16. Биков В.Ю., Богачков Ю.М., Жук Ю.О. Моніторинг рівня навчальних досягнень з використанням Інтернет-технологій: монографія. Ін-т інформ. технологій і засобів навчання. Київ: Пед. думка, 2008.
17. Биков В.Ю., Білоус О.В., Богачков Ю.М., Грабовський П.П., Колос К.Р., Кривонос О.М., Литвинова С.Г., Малицька І.Д., Прилуцька Н.С., Овчарук О.В., Рождественська Д.Б., Спірін О.М., Шевчук П.Г., Шимон О.М. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України. Київ: Атіка. ТОВ ВПФ "МЕГА", 2010.
18. Биков В.Ю., Кухаренко В.М., Сиротенко Н.Г., Рибалко О.В., Богачков Ю.М. Технологія розробки дистанційного курсу: Навчальний посібник / За ред. В.Ю. Бикова та В.М. Кухаренка. Київ: Міленіум, 2008. 324 с.

19. Биков В.Ю. Хмарна комп'ютерно-технологічна платформа відкритої освіти та відповідний розвиток організаційно-технологічної будови ІТ-підрозділів навчальних закладів. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія : щокв. наук.-практ. журн.* Нац. техн. ун-т "Харк. політехн. ін-т", Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. 2013. № 1.

20. Бібік Н. Аналіз суперечностей у запровадженні компетентнісного підходу в шкільній освіті. [Електронний ресурс] *Гірська школа Українських Карпат*. 2015. № 12-13. С. 44–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gsuc_2015_12-13_27 (дата звернення: 23.08.2018).

21. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики* / Під заг. ред О.В. Овчарук. □Київ: К.І.С., 2004. □С. 47–52.

22. Бірюк Л.Я. Компетентнісний підхід як методологічне підґрунтя формування професійної компетентності майбутнього викладача. [Електронний ресурс] *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер.: Педагогічні науки*. 2016. Вип. 30. С. 7–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2016_30_3. (дата звернення: 12.09.2018).

23. Бобрицька В.І., Процька С.М. Актуальність проблеми застосування інформаційно-освітнього порталу у професійній підготовці майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. *Наука, освіта, суспільство очима молодих: матер.* VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 14-15 травня 2013 р.). Рівне. 2013. С. 20–22.

24. Бобрицька В.І. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій педагогічній освіті. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія*. 2011. № 16 (2). С. 35–39.

25. Бобрицька В.І. Інноваційні педагогічні технології: досвід і перспективи впровадження у вищих навчальних закладах України. *Вища освіта*

України. Тематичний випуск "Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології". 2011. № 3 (додаток 1). Т. II. С. 19–27.

26. Бобрицька В.І. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх викладачів вищої школи. *Проблеми освіти*. 2011. № 66. Ч. I. С.39–44.

27. Бобрицька В.І. Компетентнісний підхід у проектуванні науково-дослідницької роботи студентів магістратури. *Вища освіта України. Тематичний випуск "Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології"*. 2012. № 3 (додаток 1). Т. 2I. С. 46–54.

28. Бобрицька В.І., Процька С.М. Комп'ютерно орієнтоване середовище навчання як засіб формування професійних компетентностей у майбутніх учителів. [Електронний ресурс]. Матеріали Міжнародного семінару "Хмарні технології в освіті" (м. Київ, 20 грудня 2013 р.). URL: <http://tmn.ccjournals.eu/index.php/cte/2013> (дата звернення: 12.09.2017).

29. Бобрицька В.І., Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована освіта майбутніх філологів: навчально-методичний посібник для студентів ЗВО. Полтава: Скайтек, 2016. 136 с.

30. Бобрицька В.І., Процька С.М. Організаційно-педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей. *Збірник наукових праць, Житомир*. 2013. С. 52–54.

31. Бобрицька В.І. Освітня політика Швейцарії у сфері інформатизації освіти: уроки для України. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія та практика навчання і виховання*. 2014. № 25. С.10–17.

32. Бобрицька В.І. Освітня політика України у сфері інформатизації освіти. *Освітня політика: філософія, теорія, практика: монографія* / За ред. В.П. Андрущенка; Авт. кол.: В.П. Андрущенко, Б.І. Андрусишин, В.І. Бобрицька, Р.М. Вернидуб та ін. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. С. 272–316.

33. Бобрицька В.І., Глушак О.М. Основи інформаційної культури бакалаврів з філології: навч.-метод. посібн. для студ. вищ. навч. закл. Полтава: Поліграфічний центр "Скайтек", 2014. 116 с.

34. Бобрицька В.І. Педагогічна технологія як процесуальний компонент навчального процесу у вищому навчальному закладі. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2013. № 23. С. 29–33.

35. Бобрицька В.І. Практика за напрямом підготовки "Інформатика": навч. посіб. / упоряд. В.І. Бобрицька, Г.Ф. Бонч-Бруєвич та ін. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 92 с.

36. Бобрицька В.І. Технологія формування інноваційного освітнього середовища у вищому педагогічному навчальному закладі в умовах Болонського процесу. *Теоретичний та науково-методичний часопис "Вища освіта України". Тематичний випуск "Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу"*. 2012. № 3 (додаток 2). Т.1. С.59–63.

37. Бобрицька В.І. Технологія формування інноваційного освітнього середовища у вищих навчальних закладах Швейцарії: уроки для України. *Міжнародний науковий вісник*. Ужгород. 2014. Вип. 2 (9). С. 7–17.

38. Бобрицька В.І., Процька С.М. Формування професійних компетентностей майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованих технологій. [Електронний ресурс]. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. № 2 (58). С. 59–66, URL: <http://journal.iitta.gov.ua> (включ. до міжнар. наукометрич. баз). (дата звернення: 12.07.2018).

39. Богачков Ю.М., Биков В.Ю., Пінчук О.П., Вольневич О.І., Царенко В.О., Ухань П.С., Мушка І.В., Манако А.Ф. Організація середовища дистанційного навчання в середніх загальноосвітніх навчальних закладах. *Дослідження за темою. Педагогічна думка*. Київ: НАПН України, 2011.

40. Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе. *Педагогика*. 2003. № 10. С. 8–14.

41. Боровиков В.П. STATISTICA. Искусство анализа данных на компьютере: Для профессионалов. 2-е изд. Санкт-Петербург: Питер, 2003.
42. Буров О.Ю. Технології й інновації в діяльності людини ери інформації: інформація і технології. [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2015. Т. 49. вип. 5. с. 16–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2015_49_5_5 (дата звернення: 16.07.2018).
43. Василенко О.А., Сенча І.А. Математично-статистичні методи аналізу у прикладних дослідженнях: навч. посіб. Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2011.
44. Васильченко Л. Проблеми досягнення нової якості освіти та освітніх результатів. [Електронний ресурс]. *Нова педагогічна думка*. 2015. № 1. С. 6–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2015_1_3. (дата звернення: 23.07.2018).
45. Ващенко Л.С. Уміння вчитися – ключова компетентність учнівської молоді сучасного інформаційного суспільства. [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 43. вип. 5. С. 1–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2014_43_5_3 (дата звернення: 23.07.2018).
46. Віаніс-Трофименко К.Б. Компетентний учитель – запорука реалізації компетентнісного підходу до сучасного освітнього процесу. *Управління школою: Науково-методичний журнал*. 2017. № 28/30. С. 85–88.
47. Галямина И. О проблемах разработки основных образовательных программ третьего поколения. [Електронний ресурс]. *Нова педагогічна думка*. 2013. № 1.1. С. 18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_1_5 (дата звернення: 23.07.2018).
48. Герасименко І.В. Методика використання технологій дистанційного навчання в підготовці бакалаврів комп'ютерних наук дис. ... канд. пед. наук: 13.00.10 / Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2015. 302 с.

49. Глазунова О.Г. Теоретико-методичні засади проектування та використання системи електронного навчання майбутніх фахівців з інформаційних технологій в університетах аграрного профілю: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.10 / Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2015. 545 с.

50. Глушак О.М. Деякі аспекти зарубіжного досвіду формування інформаційної культури у студентів вищих навчальних закладів. [Електронний ресурс] *Науковий вісник Донбасу*. 2013. № 1(21). URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN21/13gomvnz.pdf> (дата звернення: 23.07.2018).

51. Глушак О.М., Огнівчук Л.М. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб підвищення ефективності управління навчальним процесом. *Комп'ютерно-інтегровані технології: освіті, наука, виробництво. Науковий журнал*. Луцьк: ЛНТУ, 2011. Вип. 5. С. 201–207.

52. Глушак О.М., Бондар Н.П. Проблеми впровадження ІКТ у систему загальної середньої освіти України і досвід їх вирішення. *Вісник ЛДУ БЖД*. Львів. 2010. № 4. ч. 2. С. 42–45.

53. Голуб Б.А. Основы общей дидактики: учеб. пособие для студ. педвузов. Москва: ВЛАДОС, 1999. 96 с

54. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / гол. ред. С. Головка. Київ: Либідь, 1997. 373 с.

55. Гончарова О.М. Проблеми і тенденції інформатизації освіти. [Електронний ресурс]. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2010. №. 9. с. 85–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_2_2010_9_11 (дата звернення: 22.07.2018).

56. Грачев В.В., Жукова ОА., Орлов А.А. Компетентностный подход в высшем профессиональном образовании. *Педагогика*. 2009. № 2. С. 107–112.

57. Гриб'юк О.О., Дем'яненко В.М., Жалдак М.І., Запорожченко Ю.Г., Коваль Т.І., Кравцов Г.М., Лаврентьєва Г.П., Лапінський В.В., Литвинова С.Г., Пірко М.В., Попель М.В., Скрипка К.І., Співаковський О.В., Сухіх А.С., Татауров В.П., Шишкіна М.П. Система психолого-педагогічних вимог до засобів інформаційно-комунікаційних технологій навчального призначення: Монографія. Київ: Атіка, 2014.

58. Гуревич Р., Коломієць А. Можливості новітніх інформаційних технологій у підготовці педагогічних кадрів. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2002. № 2. С. 52–53.

59. Гуржій А.М., Карташова Л.А. Проблеми наступності навчання інформаційних технологій у школі й вищому педагогічному навчальному закладі. *Інформаційні технології в освіті*. 2013. № 15. С. 11–18.

60. Денисенко С.М. Психолого-педагогічні засади проектування мультимедійного контенту електронних освітніх ресурсів для вищого навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.10 / Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2013. 200 с.

61. Дорошенко Ю.О., Лапінський В.В., Мадзігон В.М. Педагогічні аспекта створення і використання електронних засобів навчання. *Проблеми сучасного підручника: 36. наук, праць*. Київ: Педагогічна думка, 2003. Вип.4. С. 70–82.

62. Дубасенюк О.А., Антонова О.Є., Вітвицька, С.С., Сидорчук Н.Г., Спірін О.М., Якса Н.В., Осадчий М.М., Єремєєва В.М., Калінін В.О., Костюшко Ю.О., Яценко С.Л., Щерб Н.С. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку. *ЖДУ ім. І.Франка*. Житомир, 2008.

63. Елагіна Л.В. Формирование культуры профессиональной деятельности будущего специалиста на основе компетентностного подхода (методология, теория, практика): автореф. дис. ... д-ра пед. наук; 13.00.08. Челябинск, 2009. 59 с.

64. Енциклопедія освіти. / Акад. пед. наук України; головний ред. Василь Григорович Кремінь. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
65. Жалдак М.І. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання – становлення і розвиток. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 20109. № 16. С. 3–9.
66. Жалдак М.І., Шут М.І., Жук Ю.О., Дементієвська Н.П., Пінчук О.П., Соколюк О.М., Соколов П.К. Мультимедійні системи як засоби інтерактивного навчання: Посібник. Київ: Педагогічна думка, НАПН України, 2011.
67. Жалдак М.І. Система підготовки вчителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. *Інформатика та інформаційні технології в навчальному закладі*. 2011. № 4-5. С. 76–82.
68. Жильцов О.Б., Торбін Г.М. Вища математика з елементами інформаційних технологій: навч. посіб. / Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ: МАУП, 2002. 408 с.
69. Жук Ю.О. Діалектика педагогічного знання в умовах комп'ютерно орієнтованого процесу навчання. *Комп'ютер в школі та сім'ї*. 2011. № 4 (92). С. 3–7.
70. Закон України "Про освіту". [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 22.01.2019).
71. Закон України "Про вищу освіту". [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 22.01.2019).
72. Закон України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки". [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16> (дата звернення: 22.01.2019).
73. Закон України "Про національну програму інформатизації". [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр> (дата звернення: 22.01.2019).

74. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні". [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> (дата звернення: 22.01.2019).
75. Запорожченко Ю.Г. Дистанційне навчання як провідний засіб інформаційної технологізації системи освіти Ірландії. *Вища освіта України*. 2008. № 10.
76. Зимняя И.А. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. №5. С.34–42.
77. Згуровський М.З. Інформаційні мережні технології в науці та освіті. *Дзеркало тижня*. 2002. №25 (400).
78. Зязюн І.А. Освітні парадигми та педагогічні технології у вимірах філософії освіти. [Електронний ресурс]. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2011. Вип. 1.33. С. 22–27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2011_1 (дата звернення: 19.10.2018).
79. Калюжна Т.М. Організаційно-педагогічні умови застосування освітньо-наукового порталу в системі екстернатної підготовки фахівців у технічному університеті: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Київ, 2009. 20 с.
80. Київський університет імені Бориса Грінченка. [Електронний ресурс]. URL: <http://kubg.edu.ua> (дата звернення: 22.01.2019).
81. Козир М.В., Саврасова-В'юн Т.О. Методика виховної роботи: Програма навчальної дисципліни. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. 38 с.
82. Козир М.В. Педагогіка: Програма навчальної дисципліни. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016. 39 с.
83. Коваленко В.В. Актуальність використання web-орієнтованих та мультимедійних технологій для формування соціальної компетентності молодших школярів. *Матеріали XI Міжнарод. конф. "Стратегія качества в*

пром-сти и образовании" (г. Варна, 1-5 июня 2015 г.). В 2-х томах. Том II. Варна. 2015. С. 418–423.

84. Коваленко І.І., Бідюк П.І., Гожий О.П. Вступ до системного аналізу: навч. посібник. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004.

85. Коваленко Л.В. Сутність і компоненти професійної компетентності вчителя української мови та літератури. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2016. Вип. 1 (12). С. 130–137.

86. Коваль В.О. Теоретичні і методичні засади формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів у вищих педагогічних навчальних закладах: монографія. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2013. 455 с.

87. Коваль Л.В. Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті розвитку початкової освіти: технологічний підхід: монографія. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. 330 с.

88. Коваль Т.І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал* / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. 2011. С. 86–92.

89. Коваль Т.І., Сисоєва С.О., Сущенко Л.П. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: навч.-метод. посіб. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2009.

90. Когут У.П. Модель фундаменталізації навчання інформатичних дисциплін майбутніх бакалаврів інформатики на основі міжпредметних зв'язків. *Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі*: Збірник наукових праць. Кривий ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2012. Випуск X. С. 55–61.

91. Колгатін О.Г. Теоретико-методичні засади проектування комп'ютерно орієнтованої системи педагогічної діагностики майбутніх учителів природничо-математичних спеціальностей: дис. ... докт. пед. наук:

13.00.10 / Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2011. 477 с.

92. Коломієць А.М. Інформаційна культура вчителя початкових класів: монографія. Вінниця: ВДПУ, 2007. 379 с.

93. Коломієць А.М., Білоус В.С., Лапшина І.М. Основи інформаційної культури майбутнього вчителя: навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки 6.010102 “Початкова освіта”. Вінниця: ВДПУ, 2006.

94. Коломієць А., Коломієць Д. Професійна компетентність учителя і готовність до педагогічної діяльності: спільне і відмінне. Теоретико-методичні засади формування загально-педагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти: монографія. Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2017, С. 9-21.

95. Колос К.Р. Система Moodle як засіб розвитку предметних компетентностей учителів інформатики в умовах дистанційної післядипломної освіти: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.10 / Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2017. 453 с.

96. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В. Овчарук. Київ: “К.І.С.” 2004. 112 с.

97. Коневщинська О.Е. Сучасні засоби Інтернет доступу та освітні платформи в е-навчанні. [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 44. вип. 6. С. 33–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2014_44_6_6 (дата звернення: 22.07.2018).

98. Концепція "Нова українська школа". [Електронний ресурс] URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 22.07.2018).

99. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p> (дата звернення: 23.07.2018).

100. Корнієць О.М., Цибко, Г.Ю. Дистанційний навчальний курс як засіб підвищення рівня підготовки вчителів з використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2011. № 93. С. 159–165.

101. Клос Л.Є. Формування особистості майбутнього соціального працівника у процесі підготовки до здоров'я збережувальної діяльності. [Електронний ресурс] *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2013. № 3-4. С. 39–48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/srutip_2013_3-4_7 (дата звернення: 27.08.2018).

102. Ключко В.І., Бондаренко З.В. Інтегративний підхід до формування професійних компетентностей майбутніх інженерів засобами чисельного моделювання. [Електронний ресурс] *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2011. Вип. 27. С. 319–325. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2011_27_66 (дата звернення: 27.08.2018).

103. Кравченко Л.В. Перші кроки до професії. [Електронний ресурс] *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2010. № 5. С. 10–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp_2010_5_4 (дата звернення: 27.08.2018).

104. Краснікова Є.В. Запровадження 12-річної загальної середньої освіти в Україні: проблеми та шляхи їх подолання. Київ. 2010. 168 с.

105. Кремень В. Інноваційна людина як мета сучасної освіти. [Електронний ресурс] *Філософія освіти*. 2013. № 1. С. 7-22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhilEdu_2013_1_3 (дата звернення: 27.08.2018).

106. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. Москва: Высш. шк, 1990. 166 с.

107. Кух А.М. Лабораторна робота №1. Хмарні технології – [Електронний ресурс]. URL: <http://kukh.ho.ua/kurs/KITON/H1.pdf> (дата звернення: 24.06.2018).

108. Лалл Дж. Мас-медіа, комунікація, культура. Глобальний підхід. Київ: К.І.С., 2002. С. 17–19.
109. Лещенко М.П., Коваленко В.В. Використання web-орієнтованих і мультимедійних технологій у формуванні соціальної компетентності молодших школярів: результати дослідження. [Електронний ресурс] *Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених "Наукова молодь-2017"* / заг ред. проф. Бикова В.Ю. та Спіріна О.М. Київ, 2017. URL: <http://lib.iitta.gov.ua> (дата звернення: 12.12.2017).
110. Лещенко М.П., Капустян І.І. Информатизация непрерывного педагогического образования в Швеции [Електронний ресурс]. *Международный журнал "Образовательные технологии и общество"*. 2013. №1. С. 800-845. URL: http://ifets.ieee.org/russian/periodical/V_161_2013EE.html (дата звернення: 10.12.2017).
111. Лещенко М.П., Тимчук Л.І. Підходи до стандартизації сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності учнів: польський досвід [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. № 4 (42). С. 33–46. URL: <http://journal.iitta.gov.ua> (дата звернення: 10.12.2017).
112. Лещенко М.П., Тимчук Л.І. Розвиток інформаційно-комунікаційних і медіа компетентностей учителів у міжнародному педагогічному просторі [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. Том 38. № 6. URL: <http://journal.iitta.gov.ua> (дата звернення: 03.05.2018).
113. Литвинова С.Г. Теоретико-методичні основи проектування хмаро-орієнтованого навчального середовища загальноосвітнього навчального закладу: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.10 / Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2016. 602 с.
114. Литвинова С.Г., Спірін О.М., Анікіна Л.П. Хмарні сервіси Office 365: навчальний посібник. Київ: Компрінт, 2015. 170 с.

115. Локшина О.І. Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: теорія і практика (друга половина XX – початок XXI ст.): монографія. Київ: Богданова А.М., 2009. 404 с.

116. Лотюк Ю.Г. Хмарні технології у навчальному процесі ВНЗ. [Електронний ресурс] *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*. 2013. Вип. 1. С. 61–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppog_2013_1_10 (дата звернення: 13.08.2018).

117. Луговий В.І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Педагогіка і психологія*. Київ. 2009. Вип. №2. С. 13–25.

118. Майоров А.Н. Мониторинг в образовании. Москва: Интеллект-Центр, 2005. 424 с.

119. Маркова А.К. Психология профессионализма. Москва, 1999. С. 8.

120. Мартынюк О.И., Медведева И.Н., Панькова С.В., Соловьева И.О. Опыт формирования компетентностной модели выпускника педагогического вуза как нормы качества и базы оценки результатов образования. *Одиннадцатый симпозиум "Квалиметрия в образовании: методология, теория, практика"*. Москва. 2006. 48 с.

121. Митяева А.М. Компетентностная модель многоуровневого высшего образования (на материале формирования учебно-исследовательской компетентности бакалавров и магистров): автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.08. Волгоград. 2007. 44 с.

122. Морзе Н.В. Основні тенденції використання інформаційно-комунікаційних технологій в освіті [Електронний ресурс]. URL: <http://leader.ciit.zp.ua/files/plan/2013/prez30.11.13.pdf> (дата звернення: 13.08.2018).

123. Нагач М.В. Підготовка майбутніх учителів у школах професійного розвитку в США: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ. 2008. 21 с.

124. Науменко О.М. Основні ознаки комп'ютерно орієнтованого середовища та шляхи його формування [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання*.

URL: http://lib.iitta.gov.ua/281/1/Науменко_Ознаки_освітнього_середовища_навчального_закладу.pdf (дата звернення: 23.08.2018).

125. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (дата звернення: 26.08.2018).

126. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад.: І.І. Бабин, Я.Я. Болюбаш, А.А. Гармаш й ін.; за ред. Д.В. Табачника і В.Г. Кременя. Київ: ТОВ "Видавничий дім "Плеяди", 2011. 100 с.

127. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.npu.edu.ua/ua/> (дата звернення: 26.12.2018).

128. Немов Р.С. Психологія: в 3-х кн. Москва: Владос, 1997. Кн. 2. 608с.

129. Ничкало Н.Г. Дидактичні принципи формування комунікативної компетентності майбутніх філологів у позанавчальній діяльності з використанням мультимедійних технологій. [Електронний ресурс] *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2013_4_15 (дата звернення: 26.12.2018).

130. Новий тлумачний словник української мови у 3-х томах / авт.-уклад.: Василь Яременко, Оксана Сліпушко. Аконіт, 2008. 2717 с.

131. Носенко Ю.Г., Шишкіна М.П. Актуальні напрями розвитку хмаро орієнтованого навчально-наукового середовища педагогічних систем: з досвіду роботи Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2015. №16 (23). С. 153–158.

132. Носенко Ю.Г., Яцишин А.В. Використання електронних соціальних мереж для розвитку інформаційної культури дітей та молоді з функціональними

обмеженнями. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 12 (43). С. 31–38.

133. Носенко Ю.Г. Еволюція хмарних обчислень як актуального засобу навчання. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*, 2015. №5.

134. Овчарук О.В., Гуржій А.М. Дискусійні питання інформаційно-комунікаційної компетентності: міжнародні підходи та українські перспективи. Херсонський державний університет. 2013.

135. Огнев'юк В.О., Сисоєва С.О., Линьов К.О., та ін. Освітологія: фахова підготовка. Київ. Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014. С. 408–613.

136. Олійник В.В. Відкрита післядипломна педагогічна освіта і дистанційне навчання в запитаннях і відповідях: наук.-метод. посіб. НАПН України. Ун-т менедж. освіти. Київ: "А.С.К", 2013. 312 с.

137. Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

138. Панченко Л.Ф. Підготовка студентів університету до аналізу соціальних мереж. [Електронний ресурс] *Науковий вісник Донбасу*. 2012. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2012_4_35 (дата звернення: 26.12.2018).

139. Паращенко Л. Побудова моделі державного управління розвитком загальної середньої освіти в контексті суспільного розвитку. [Електронний ресурс] *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. Вип. 1. С. 229–239. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadu_2011_1_25. (дата звернення: 21.12.2018).

140. Пархоменко Я.Г. Електронні репозитарії у ВНЗ та розширення їх функцій. Дип. роб. [Електронний ресурс]. URL: <http://phone.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/06/9.pdf> (дата звернення: 21.12.2018).

141. Петухова Л.Є., Співаковський О.В. Актуальні питання формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів.

[Електронний ресурс] *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2011. № 1, С. 7–11.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/komp_2011_1_3 (дата звернення: 26.12.2018).

142. Пышкало А.М. Методическая система обучения геометрии в начальной школе. Авторский доклад по монографии "Методика обучения геометрии в начальных классах", предст. на соиск. уч.стел. докт. пед. наук. Москва, 1975.

143. Пінчук О.П., Богачков Ю.М., Биков В.Ю., Манако А.Ф., Олійник В.В., Буров О.Ю., Коневщинська О.Е., Іванюк І.В., Рождественська Д.Б., Барладим В.М., Корнієць О.М., Мушка І.В. Організація та функціонування мережі ресурсних центрів дистанційної освіти загальноосвітніх навчальних закладів: Монографія. Київ: Атіка. 2014.

144. Полат Е.С., Бухаркина М.Ю., Моисеева М.В., Петров А.Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / под ред. Е.С. Полат. 4-е изд., стер. Москва: Издательский центр "Академия", 2009. 272 с.

145. Положення про дистанційне навчання [Електронний ресурс] URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення: 26.12.2018).

146. Положення про електронні підручники. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-18> (дата звернення: 26.12.2018).

147. Положення про Національну електронну платформу. [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0702-18> (дата звернення: 26.12.2018).

148. Пометун О.І. Педагогічні засади освіти для сталого розвитку в українській школі. [Електронний ресурс] *Український педагогічний журнал*. - 2015. № 1. С. 171–182. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2015_1_20. (дата звернення: 21.12.2018).

149. Постанова кабінету міністрів від 7 грудня 2005 року № 1153 Про затвердження програми "Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і

науці на 2006 – 2010 роки". [Електронний ресурс]
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-18> (дата звернення: 22.12.2018).

150. Процька С.М. Використання засобів інформаційно-освітнього порталу у процесі підготовки майбутніх учителів-філологів. [Електронний ресурс]. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених "Наукова молодь-2013"*. (м. Київ, 12 грудня 2013 р.). URL: http://project.zu.edu.ua/conference/Conference.php?h_id=4 (дата звернення: 22.12.2018).

151. Процька С.М. Використання ментальних карт у комп'ютерно орієнтованій методиці формування професійних компетентностей майбутніх філологів. [Електронний ресурс]. *Матеріали Звітної наукової конференції Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України* (м. Київ, 21 березня 2016 р.). URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=10 (дата звернення: 22.12.2018).

152. Процька С.М. Застосування комп'ютерно орієнтованої методики формування професійних компетентностей майбутніх філологів: практичний аспект. [Електронний ресурс]. *Матеріали X Міжнародної конференції "Нові інформаційні технології в освіті для всіх: безперервна освіта"* (ITEA-2015) (м. Київ, 27 листопада 2015 р.). URL: https://issuu.com/iteaconf/docs/2_itea_2014_ua (дата звернення: 22.11.2018).

153. Процька С.М. Компоненти комп'ютерно орієнтованої методики формування професійних компетентностей майбутніх філологів. [Електронний ресурс]. *Матеріали III Міжнародного семінару "Хмарні технології в освіті"* (м. Київ, 20 травня 2016 р.) URL: <http://tmn.ccjournals.eu/index.php/cte/cte2015/schedConf/presentations> (дата звернення: 22.11.2018).

154. Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійних компетентностей у майбутніх філологів як проблема. [Електронний ресурс]. *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної*

конференції молодих учених "Наукова молодь-2014" (м. Київ, 11 грудня 2014 р.). URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=5 (дата звернення: 22.10.2018).

155. Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійних компетентностей майбутніх філологів у структурі КОМСН. [Електронний ресурс]. *Матеріали Звітної наукової конференції присвяченої 15-річчю Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України* (м. Київ, 27 березня 2014 р.). URL: <http://iitlt.gov.ua> (дата звернення: 22.10.2018).

156. Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійних компетентностей майбутніх філологів у системі дистанційного навчання. *Матеріали XI Міжнарод. конф. "Стратегія якості в пром-сти і освіті"* (г. Варна, 1-7 червня 2015 г.). в 2т. Т.1.-Д. Варна. 2015. С. 370–373.

157. Процька С.М. Мережні ІКТ як основа комп'ютерно орієнтованої методики формування професійних компетентностей майбутніх філологів. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*: зб. наук. пр. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. / редкол.: Огнев'юк В.О., Хоружа Л.Л. та ін. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. Випуск 27. С. 105–108.

158. Процька С.М. Модель формування професійних компетентностей майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованих ІКТ. [Електронний ресурс]. *Матеріали Звітної наукової конференції Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України, присвяченої 25 річниці НАПН України* (м. Київ, 28 березня 2017 р.) URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=15 (дата звернення: 22.10.2018).

159. Процька С.М. Організаційно-методичні аспекти науково-дослідної роботи студентів напряму підготовки "Філологія". *Наукові записки, Серія педагогічні та історичні науки*: збірник наукових статей. М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова / укл. Л.Л. Макаренко. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. Випуск СІІ (103). С. 199–205.

160. Процька С.М. Особистісно орієнтоване навчання як складова комп'ютерно орієнтованої системи освіти майбутніх філологів. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки*: матер. V щорічної Всеук. наук.-практ. конф. (м. Київ, 09 квітня 2015 р.). М-во освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Благод. фонд сприян. розв. осв. ім. Б. Грінченка / за заг. ред. Огнев'юка В.О. / ред. кол.: В.О. Огнев'юк, Л.Л. Хоружа, В.В. Прошкін, О.В. Дудар. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. С. 130–134.

161. Процька С.М. Педагогічні умови формування професійних компетентностей у майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованої методичної системи навчання. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки*: матер. IV щорічної Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 березня 2014 р.). М-во освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Благод. фонд сприян. розв. осв. ім. Б. Грінченка. / за заг. ред. Огнев'юка В.О. ; редкол.: В.О. Огнев'юка, Л.Л. Хоружа, Н.М. Віннікова, О.В. Дудар. Київ: Київ. ун-т імені Б. Грінченка, 2014. С. 155–161.

162. Процька С.М. Правові засади формування професійних компетентностей бакалаврів філологів в умовах комп'ютерно орієнтованої освіти. *Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти* / за ред. В.П. Андрущенка. Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Тематичний випуск: збірник наукових статей. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. С. 124–127.

163. Процька С.М. Роль хмарних технологій у формуванні професійних компетентностей бакалаврів філологів в умовах інформатизації освіти. *Педагогічний процес: теорія і практика*: Зб. наук. пр. Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Благод. фонд ім. Антона Макаренка. Київ: Едельвейс, 2015. Випуск 5-6. С. 88–92 (включ. до міжнар. наукометрич. баз).

164. Процька С.М. Роль хмарних сервісів у формуванні професійних компетентностей бакалаврів філологів в умовах інформатизації освіти", [Електронний ресурс]. *Матеріали III Всеукраїнською науково-практичної*

конференції молодих учених "Наукова молодь-2015" (м. Київ, 10 грудня 2015 р.)
URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=5 (дата звернення: 22.12.2018).

165. Процька С.М. Формування професійних компетентностей майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованого середовища навчання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: Зб. наук. пр. / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ТОВ фірма "Планер", 2014. Випуск 39. С. 399–401.

166. Процька С.М. Формування професійних компетентностей майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованої педагогічної системи. [Електронний ресурс]. *Матеріали Звітної наукової конференції Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України* (м. Київ, 19 березня 2015 р.). URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=10 (дата звернення: 24.11.2018).

167. Процька С.М. Формування толерантності як складника професійної компетентності студента в процесі вивчення курсу "Загальна педагогіка". *Людські цінності і толерантність у сучасному світі: міжконтинентальний діалог інтелектуалів*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 листопада 2011 р.). М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка та ін. / за заг. ред. Огнев'юка В.О.; редкол.: В. О. Огнев'юка, Л. Л. Хоружа, С. О. Сисоєва, Н. М. Віннікова. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. С. 252–254.

168. Процька С.М. Характеристика нормативно-правової бази проблеми формування професійних компетентностей майбутніх філологів в умовах комп'ютерно орієнтованої освіти. [Електронний ресурс]. *Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених "Наукова молодь-2016"* (м. Київ, 15 грудня 2016 р.)
URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=14 (дата звернення: 24.11.2018).

169. Равен Джон. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. Москва: Когито-Центр, 2002. 396 с.
170. Радионова Н.Ф., Тряпицына А.П. Компетентностный подход в педагогическом образовании [Електронний ресурс]. URL: <http://www.omsk.edu/article/vestnik-omgpu-75.pdf>. (дата звернення: 24.07.2018).
171. Рівненський державний гуманітарний університет. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.rshu.edu.ua> (дата звернення: 24.12.2018).
172. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ: Генеза, 2002. 367 с.
173. Савченко О. Упровадження компетентнісного підходу в початкову освіту: здобутки і нерозв'язані проблеми. *Рідна школа*. 2014. № 4-5. С. 12–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2014_4-5_8. (дата звернення: 24.07.2018).
174. Семеног О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: Мрія-1, 2005. 404 с.
175. Семеног О.М. Учитель-словесник у вимірах компетентнісної парадигми освіти. Компетентнісний підхід у неперервній освіті: колект. монографія / за наук. ред. І.Г.Єрмакова. Донецьк: Каштан, 2012. С. 170–203.
176. Семеріков С.О., Мінтій І.С., Словак К.І., Теплицький І.О., Теплицький О.І. Мобільне програмне забезпечення навчання інформатичних дисциплін у вищій школі. [Електронний ресурс]. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2010. №. 8. С. 20–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_2_2010_8_4. (дата звернення: 24.07.2018).
177. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. Київ: Міленіум, 2006. 344 с.
178. Соколова І. Наукова комунікація та ініціатива відкритого доступу до наукового цифрового контенту. [Електронний ресурс]. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського*. 2011. Вип. 30. С. 103–

115. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2011_30_9 (дата звернення: 29.07.2018).

179. Сороко Н.В. Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів філологічної спеціальності в умовах комп'ютерно орієнтованого середовища: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.10 / Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Київ, 2012. 256 с.

180. Смирнова І.Л. Педагогічні умови формування інтегративних теоретичних знань зі спецдисциплін майбутніх пілотів у вищому льотному навчальному закладі. *Наукові записки КДПУ Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград: КДПУ, 2015. Вип. 135. С. 195–199.

181. Смірнова-Трибульська Є.М., Копочек Р., Вілльманн Д. Теоретичні і практичні аспекти використання в освіті інформатичних засобів Open Source. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2006. № 4 (11). С. 13–24.

182. Смульсон М.Л., Машбиць Ю.І., Жалдак М.І., Ільїна Ю.М., Назар М.М., Дітюк П.П., Комісарова О.Ю., Цап В.Й., Бугайова Н.М., Депутат В.В. Дистанційне навчання: психологічні засади: Монографія. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012.

183. Соціальна інформатика: соціальні мережі [Електронний ресурс] URL: http://social2014info.blogspot.com/p/blog-page_7990.html (дата звернення: 29.07.2018).

184. Співаковський О.В., Вінник М.О., Тарасіч Ю.Г. Побудова ІКТ інфраструктури ВНЗ: проблеми та шляхи вирішення. [Електронний ресурс] *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Т. 39. вип. 1. С. 99–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2014_39_1_11 (дата звернення: 29.11.2018).

185. Співаковський О.В., Федорова Я.Б., Глущенко О.О., Кудас Н.А. Управління інформаційними технологіями вищих навчальних закладів: Навчальний посібник. Видання третє, доповнене. Херсон: Айлант, 2010. 302 с.

186. Співаковська-Ванденберг Є.О. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. [Електронний ресурс]. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2011. Вип. 3(1). С. 268–274 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2011_3%281%29_36 (дата звернення: 29.11.2018).

187. Спірін О.М., Одуд О.А. Зміст навчального матеріалу спецкурсу "Хмарні інформаційно-аналітичні технології у науково-дослідному процесі". *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. №2 (52). С. 108–120.

188. Спірін О.М., Новицька Т.Л., Лупаренко Л.А. Науково-методичний та координаційний супровід розвитку інформаційного освітньо-наукового простору України. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2015. №5 (125). – С. 11–18.

189. Стандарт вищої освіти для спеціальності 035 "Філологія". Проект [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti> (дата звернення: 29.11.2018).

190. Стеблецький А.Л., Козир М.В. Педагогіка загальна: Програма навчальної дисципліни. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015. 48 с.

191. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року (проект). [Електронний ресурс]. URL: http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/HE%20Reforms%20Strategy%2011_11_2014.pdf (дата звернення: 29.11.2018).

192. Стратегія сталого розвитку "Україна-2020"[Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення: 29.11.2018).

193. Терентьева Н.О. Історія педагогіки: Програма навчальної дисципліни. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2011. 45 с.

194. Терентьева Н.О., Фруктова Я.С. Педагогіка загальна: Програма навчальної дисципліни. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. 48 с.

195. Триус Ю.В. Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математичних дисциплін у ВНЗ: проблеми, стан і перспективи. *Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць*. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. Вип. 5. С. 3–14.

196. Триус Ю.В., Герасименко І.В., Франчук В.М. Система електронного навчання ВНЗ на базі Moodle: методичний посібник. Черкаси. 220 с.

197. Указ Президента "Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2017 року "Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)" №133/2017 [Електронний ресурс] URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/news/hto-pid-sankciyami-shikujs/> (дата звернення: 29.11.2017).

198. Фруктова Я.С., Процька С.М. Педагогіка загальна: електронний навчальний курс. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка [Електронний ресурс]. URL: <http://e-learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=83> (дата звернення: 29.06.2017).

199. Хоружа Л.Л., Чернуха Н.М., Паламарчук Л.Б., Тернопільська В.І., Желанова В.В., Саврасова-В'юн Т.О., Стеблецький А.Л., Козир М.В., Леонтьєва І.В., Петрухан Л.Ю., Процька С.М. Педагогіка вищої школи: електронний навчальний курс. [Електронний ресурс]. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка URL: <http://e-learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=2745> (дата звернення: 29.06.2017).

200. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*. 2003. №2. С.58–64.

201. Циганок О.О. Підготовка майбутнього вчителя-філолога до українознавчої роботи в школі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань. 2016. 20 с.

202. Цідило І.М. Програмні комплекси та середовища нечіткого моделювання педагогічних явищ. [Електронний ресурс]. *Сучасні інформаційні*

технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, 2013, Вип. 36, С. 460-464.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2013_36_96 (дата звернення: 29.06.2018).

203. Швець Ю.О. Дидактичні засоби програмного комплексу MOODLE: [Електронний ресурс]. *Комп'ютерні системи управління навчанням*. URL: <http://mkschool.ciit.zp.ua/mod/book/view.php?id=565> (дата звернення: 29.06.2018).

204. Шишкіна М.П., Спирін О.М., Запорожченко Ю.Г. Проблеми інформатизації освіти України в контексті розвитку досліджень оцінювання якості засобів ІКТ. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2012. №1 (27).

205. Шишкіна М.П., Носенко Ю.Г. Хмарні технології у сучасному навчально-науковому середовищі педагогічного навчального закладу. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи*. 2015. С. 193–197.

206. Шишкіна М.П., Запорожченко Ю.Г., Кравцов Г.М. Перспективи розвитку сучасного навчально-наукового середовища освітніх установ: до 15-річчя Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. *Збірник наукових праць "Інформаційні технології в освіті"*. 2014. № 19. С. 62–70.

207. Шокалюк С.В. Зміст та дидактичні засоби перепідготовки вчителів з питань використання інноваційних програмних засобів для комп'ютерної підтримки навчання. [Електронний ресурс]. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 2, Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*. 2012. №. 12. С. 127–133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_2_2012_12_19 (дата звернення: 29.06.2018).

208. Шуневич Б.І. Дистанційне навчання в системі вищої освіти Європи та Північної Америки: монографія. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2005. С. 333–364.

209. Ягупов В.В. Методологические требования компетентного подхода в профессиональном образовании. *Вища освіта України. Тематичний випуск "Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології"*. 2013. № 3(50). Додаток 1. том 1. Київ-Ялта. С. 82–85.

210. Яцишин А.В. Інформатизація освіти України: особливості підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації. *XI Міжнарод. конф. "Стратегія качества в пром-сти и образовании"* (г. Варна, 1-5 июня 2015 г.). в 2т. Т.1.-Д. Варна. 2015. Том II. С. 354–359.

211. A checklist to determine which information competency activities are included in Your courses. [Електронний ресурс]. *Palomar College Library* URL: <http://www.palomar.edu/library/InfoComp/checklist.htm>. (дата звернення: 29.06.2018).

212. A European Strategy for Jobs and Growth: Report with Evidence; 28th Report of Session 2005-06. HL paper (Том 137). Report of session. House of Lords papers. Great Britain: Parliament: House of Lords: European Union Committee. The Stationery Office, 2006. 358 p.

213. Adams, T.L., & Clark, N.E. The Internet – Effective Online Communication. (1st ed.). Florida: Harcourt College Publishers. 2001. P. 28.

214. Anil Aggarwal. Web-Based Education: Learning from Experience. USA: Idea Group Inc (IGI), 2003. 398 p.

215. Australian and New Zealand Information Literacy Framework principles, standards and practice. Second edition. Editor Alan Bund. Adelaide Australian and New Zealand Institute for Information Literacy. 2004. 52 p.

216. Bobrytska V.I., Protska S.M. Formation of professional competencies of the future teachers by means of a computer-based methodology: investigational approach". [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2018. № 5 (67). С. 121–133.

URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/96/showToc> (включ. до міжнар. наукометрич. баз). (дата звернення: 29.11.2018).

217. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives. Handbook 1: Cognitive Domain. NY: McKay, 1956. 190 p.
218. Collins A.M.; Joseph D.; Bielaczyc K. Design research: Theoretical and methodological issues. *Journal of the Learning Sciences*. 2004. №13 (1). P. 15-42. [doi:10.1207/s15327809jls1301_2](https://doi.org/10.1207/s15327809jls1301_2).
219. Commission of the European Communities. Brussels, 30.10.2000. SEC(2000) 1832A. COMMISSION STAFF WORKING PAPER. Memorandum on Lifelong Learning [Электронный ресурс]. URL: <http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MemorandumEng.pdf>. (дата звернення: 29.06.2018).
220. Comparative Adult Education 2008. Experiences and Examples. 61/A Publication of the International Society for Comparative Adult Education ISCAE / Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien, 2008. 282 p.
221. Descriptors of Key Competences in the National Qualification Framework. [Электронный ресурс]. *Competences of Personal Development*. URL: <http://cpd.yolasite.com/key-competences.php>. (дата звернення: 29.06.2018).
222. European Commission. Education and training. [Электронный ресурс]. *Leonardo da Vinci programme*. URL: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc82_en.htm. (дата звернення: 29.06.2018).
223. Faure, E., Herrera, F., Kaddoura, AR. Petrovsky, AV, Rahnema, M. and Ward, FC. Learning To Be: The world of education today and tomorrow. UNESCO. Paris. 1972. 346 p.
224. Fundacion German Sanchez Ruiperez and IBM Implement a Cloud Computing Solution for Education. [Электронный ресурс]. URL: http://goliath.ecnext.com/coms2/gi_0199-13346074/Fundacion-German-Sanchez-Ruiperez-and.html. (дата звернення: 29.06.2018).
225. Garet, M., Porter, A, Desimone, L. Birman, B., & Yoon, K. What makes professional development effective? Analysis of a national sample of teachers. [Text] *American Education Research Journal*. 2001. №38(4). P. 915–945.

226. Guskey, T. Evaluating Professional Development. [Text] Thousand Oaks, Калифорния: Thousand Oaks, CA: Корвин Press. Corwin Press, 2000. 328 p.
227. ICT competency standards for teachers: competency standards modules. UNESCO [Электронный ресурс]. URL: <http://cst.unesco-ci.org/sites/projects/cst/The%20Standards/ICT-CST-Competency%20Standards%20Modules.pdf>. (дата звернення: 29.06.2018).
228. Lin G. H. C. A Case Study of Seven Taiwanese English as a Foreign Language Freshman Non-English Majors' Perceptions about Learning Five Communication Strategies: A Dissertation Submitted for the Degree of Doctor of Philosophy: Major Subject: Curriculum and Instruction. Texas A&M University, 2007. 245 p.
229. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers: Curriculum and Competency Framework. UNESCO, 2011. 192 p.
230. Molnar, Andrew R. Computers in Education: A Brief History. *T.H.E. Journal Feature*. 1997. vol.24. n.11.
231. Moodle [Электронный ресурс]. URL: <http://www.moodle.org>. (дата звернення: 29.11.2018).
232. Otto Peters. Learning and teaching in distance education: pedagogical analyses and interpretations in an international perspective. Open and distance learning series. Routledge, 2001. 279 p.
233. Patricia Iannuzzi, Focus: Information Literacy Competency Standards for Higher Education. *Community & Junior College Libraries*. 2000. Vol. 9 (4). P. 63–67.
234. Purnima, V. Blended Learning Models. Published: 2002. P. 1. [Электронный ресурс] URL: <http://www.learningcircuits.org/2002/aug2002/valiathan.html>. (дата звернення: 29.11.2018).
235. Protska S.M. Computer oriented methods of formation of professional competence of future philologists. *European humanities studies: State and Society*.

EUROPEJSKIE STUDIA HUMANISTYCZNE: Państwo i Społeczeństwo. 2016. Т. 4. Р. 172–183. (включ. до міжнар. наукометрич. баз).

236. Protska S.M. Computer oriented methods of formation of professional competence of future teachers of philology in the structure of open education. *European humanities studies: State and Society*. EUROPEJSKIE STUDIA HUMANISTYCZNE: Państwo i Społeczeństwo. 2017. Т. 5. Р. 132–143. (включ. до міжнар. наукометрич. баз).

237. Recommendations to the European Council. Europe and the global information society [Електронний ресурс] URL: <http://www.ispo.cec.be/infosoc> (дата звернення: 29.11.2018).

238. Simonson, M., Maurer, M., Montag-Torardi, M. & Whitaker, M. Development of a standardized test of computer literacy and computer anxiety index. *Journal of Educational Computing Research*. 1987. №3(2). Р. 231–247.

239. Thompson, A. ICT, Power, and Developmental Discourse: A Critical Analysis. *The electronic journal of information systems in deveioping countries*, 2017 <https://doi.org/10.1002/j.1681-4835.2004.tb00131.x>

240. Steven Mann. Office 365 Walkthrough Companion Guide: Professionals and Small Businesses Edition. 2011. 208 p.

241. Steven Mann. Office 365. [Електронний ресурс]. URL: <http://community.office365.com> (дата звернення: 29.11.2018).

242. The NIST Definition of Cloud Computing. [Електронний ресурс]. URL: <https://csrc.nist.gov/publications/detail/sp/800-145/final> (дата звернення: 29.11.2018).

243. UNESCO. Education. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.unesco.org/new/en/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-all-international-coordination/education-and-the-mdgs>. (дата звернення: 29.11.2018).

244. Wikipedia. [Електронний ресурс]. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 29.11.2018).

ДОДИТКИ

Додаток А

Додаткові тлумачення ключових понять дослідження

**"компетентний", "компетентність", "компетенція", "компетенції",
"професійна компетенція викладача"**

Таблиця А.1

Поняття	Автор/Джерело	Ключова характеристика
компетентний	Ефремова Т.Ф. Новый словарь русского языка. Толково-образовательный: в 2 т. Москва: Русский язык, 2001. 675 с	такий, що володіє ґрунтовними знаннями, добре обізнаний у певній галузі, той, хто знає; заснований на знанні справи, досвіді
компетентний	Словник іншомовних слів / за ред. Мазніченка Є.І. Київ: Наукова думка, 2000. 426 с.	від лат. competens – належний, відповідний: 1) досвідчений у певній галузі, у якомусь питанні; 2) повноважний, повноправний у розв'язанні якоїсь справи
компетентний	Азимов Э.Г., Щукин А.И. Словарь методических терминов: теория и практика преподавания языков [Электронный ресурс] URL: http://www.slovari.gramota.ru .	той, хто знає, обізнаний, авторитетний у якійсь галузі
компетентний	Азрилиян А.Н. Большой экономический словарь. 2-е изд., доп. и перераб. Москва: Институт новой экономики, 1997. 864 с.	той, що володіє знаннями, обізнаний у певній галузі, повноправний, повноважений вирішувати, робити що-небудь
компетентний	Благодатин А.А., Лозовский М.Ш., Райзберг Б.А.	1) обізнаний, що є спеціалістом у

	Финансовый словарь. Москва: Инфра-Москва, 1999. 140 с.	якомусь питанні; 2) той, хто володіє компетенцією
компетентність	Уолта Н., Маркузе Я., Лайнза Б., Марнина Б. Экономика и бизнес. Словарь-справочник. Москва: Фаир-Пресс, 1999. 624 с.	<u>знання, досвід, освіта</u> в певній галузі діяльності
компетентність	Азрилиян А.Н. Большой экономический словарь. 2-е изд., доп. и перераб. Москва: Институт новой экономики, 1997. 864 с.	1) володіння компетенцією; 2) володіння знаннями, що дозволяють судити про що-небудь; 3) область повноважень якоїсь установи або особи, коло питань, у яких ця особа володіє знаннями та досвідом
компетентність	Благодатин А.А., Лозовский М.Ш., Райзберг Б.А. Финансовый словарь. Москва: Инфра-Москва, 1999. 140 с.	1) <u>сфера повноважень</u> керівного органу, посадової особи, коло питань, за якими вони володіють правом прийняття рішень; 3) знання, досвід у тій або іншій галузі
компетентність	Wikipedia. [Електронний ресурс]. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki	проінформованість, обізнаність, авторитетність; набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці
компетенція	Ефремова Т.Ф. Новый словарь русского языка. Толково-образовательный: в 2 т. Москва:	1) галузь знань, коло питань, у яких хто-небудь добре

	Русский язык, 2001. 675 с	обізнаний; 2) коло повноважень, прав органу або посадової особи
компетенція	Словник іншомовних слів / за ред. Мазніченка Є.І. Київ: Наукова думка, 2000. 426 с.	(від лат. competentia competo – взаємно прагну; відповідаю, підходжу) коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи, коло питань, у яких ця особа має повноваження, знання, досвід
компетенція	Уолта Н., Маркузе Я., Лайнза Б., Марнина Б. Экономика и бизнес. Словарь-справочник. Москва: Фаир-Пресс, 1999. 624 с.	коло повноважень, право прийняття рішень державного органу, посадової особи, що обумовлена законами, нормативними актами, інструкціями
компетенція	Азимов Э.Г., Щукин А.И. Словарь методических терминов: теория и практика преподавания языков [Электронный ресурс] URL: http://www.slovari.gramota.ru	1) <u>коло питань</u> , у яких хто-небудь добре обізнаний; 2) коло чийось повноважень, прав
компетенція	Шестакова А.В. Экономика и право: Энциклопедический словарь. Москва: Дашков, 2000. 568 с.	сукупність повноважень, прав і обов'язків державного органу, посадової особи, органу суспільної організації
компетенція	Азимов Э.Г., Щукин А.И. Словарь методических терминов: теория и практика преподавания языков [Электронный ресурс] URL: http://www.slovari.gramota.ru	<u>сукупність знань, навичок, умінь</u> , сформованих у процесі навчання тій чи іншій дисципліні, а також <u>здатність до виконання певної діяльності</u>

компетенції	Равен Джон. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. Москва: Когито-Центр, 2002. 396 с.	<u>мотивовані</u> <u>здатності</u>
компетенція	Українсько-російський психологічний тлумачний словник / Авт. упор. В.М. Копоруліна. Харків: Факт, 2006. 400 с.	коло проблем, сфера діяльності, у якій ця людина повинна володіти знаннями, досвідом; сукупність повноважень, прав та обов'язків посадової особи, керівника суспільної організації; управління персоналом полягає в управлінні процесом набуття, стимулювання й розвитку компетенцій персоналу організації
професійна компетенція викладача	Азимов Э.Г., Щукин А.И. Словарь методических терминов: теория и практика преподавания языков [Електронний ресурс] URL: http://www.slovari.gramota.ru	здатність викладача до успішної професійної діяльності

Додаток Б

Нормативно-правова база проблеми формування професійних компетентностей майбутніх філологів в умовах інформатизації освіти: основні положення

Таблиця Б.1

Дата створення документу	Назва документу	Рерормування	
		Стратегічні завдання та пріоритети	Шляхи реалізації
1	2	3	4
2014	ЗАКОН УКРАЇНИ "Про вищу освіту" [71]	встановлює основні правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для посилення співпраці державних органів і бізнесу з вищими навчальними закладами на принципах автономії вищих навчальних закладів, поєднання освіти з наукою та виробництвом з метою підготовки конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та	Стаття 65. Мета і завдання наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах

		інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях.	
2017	ЗАКОН УКРАЇНИ "Про освіту" [70]	регулювання суспільних відносин у галузі навчання, виховання, професійної, наукової, загальнокультурної підготовки громадян України	Стаття 42. Вища освіта 1. Вища освіта забезпечує фундаментальну наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами ступенів вищої освіти відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовки та підвищення їх кваліфікації.
2007	ЗАКОН УКРАЇНИ "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки" [72]	є концептуальною основою для розробки завдань щодо розвитку інформаційного суспільства в Україні.	Розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх ІКТ в усі сфери суспільного життя і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування визначається одним з пріоритетних напрямів державної політики. 6) Основними напрямами розвитку інформаційного суспільства в Україні визначити: формування та впровадження правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, технологічних,

			<p>методичних умов розвитку інформаційного суспільства в Україні з урахуванням світових тенденцій;</p> <p>всебічний розвиток загальнодоступної інформаційної інфраструктури на засадах сприяння вітчизняному виробництву новітніх ІКТ та інформаційно-телекомунікаційних систем, подолання технічної і технологічної залежності від зарубіжних виробників;</p> <p>забезпечення вільного доступу населення до телекомунікаційних послуг, зокрема до мережі Інтернет, ІКТ та інформаційних ресурсів;</p> <p>збільшення різноманітності та кількості послуг населенню та бізнесу, що надаються за допомогою ІКТ;</p> <p>створення загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів на основі врахування національних, світоглядних, політичних, економічних, культурних та інших аспектів розвитку України;</p> <p>надання кожній людині можливості для здобуття знань, умінь і навичок з</p>
--	--	--	--

			<p>використанням ІКТ під час навчання, виховання та професійної підготовки;</p> <p>створення умов для забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності усіх верств населення, створення системи мотивацій щодо впровадження і використання ІКТ для формування широкого попиту на такі технології в усіх сферах життя суспільства;</p> <p>забезпечення участі громадськості в побудові інформаційного суспільства, забезпечення конституційних прав людини, суспільства та держави в інформаційній сфері;</p> <p>розробку та впровадження системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства в Україні з внесенням відповідних змін у систему державних статистичних спостережень з узгодженням їх з міжнародними стандартами і методологією та щорічним їх оприлюдненням.</p>
Редакція від 01.08.2016	ЗАКОН УКРАЇНИ "Про Національну програму інформатизації" [73]	визначає стратегію розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної,	<p>Стаття 5. Головна мета та основні завдання Національної програми інформатизації</p> <p>Головною метою Національної програми інформатизації є створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства</p>

		<p>оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення.</p>	<p>своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави.</p> <p>Програма спрямована на вирішення таких основних завдань:</p> <ul style="list-style-type: none"> формування правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, методичних та гуманітарних передумов розвитку інформатизації; застосування та розвиток сучасних інформаційних технологій у відповідних сферах суспільного життя України; формування системи національних інформаційних ресурсів; створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки, освіти, культури, охорони здоров'я тощо; створення загальнодержавних систем інформаційно-аналітичної підтримки діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування;
--	--	--	--

			<p>підвищення ефективності вітчизняного виробництва на основі широкого використання інформаційних технологій;</p> <p>формування та підтримка ринку інформаційних продуктів і послуг;</p> <p>інтеграція України у світовий інформаційний простір.</p>
2012	<p>ЗАКОН УКРАЇНИ</p> <p>"Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні"</p> <p>[74]</p>	<p>забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках науково-технічного оновлення виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.</p>	<p>Стаття 2. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні</p> <p>1. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні (далі - пріоритетні напрями) - науково і економічно обґрунтовані та визначені відповідно до цього Закону напрями провадження інноваційної діяльності, що спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, створення високотехнологічної конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг та збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних та світових науково-технічних досягнень.</p> <p>2. Пріоритетні напрями інноваційної</p>

			<p>діяльності поділяються на стратегічні та середньострокові пріоритетні напрями.</p> <p>Стратегічні пріоритетні напрями затверджуються Верховною Радою України на період до 10 років.</p> <p>Середньострокові пріоритетні напрями визначаються на період до 5 років і спрямовані на виконання стратегічних пріоритетних напрямів.</p>
2013	Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [125]	<p>на основі аналізу сучасного стану розвитку освіти визначає мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики у сфері освіти.</p> <p>Конкретизує основні шляхи реалізації концептуальних ідей та поглядів розвитку освіти, визначених Національною доктриною розвитку освіти.</p>	<p>III. Мета, стратегічні напрями та основні завдання Національної стратегії</p> <p>Стратегічними напрямами державної політики у сфері освіти повинні стати:</p> <ul style="list-style-type: none"> реформування системи освіти, в основу якої покладатиметься принцип пріоритетності людини; оновлення згідно з вимогами часу нормативної бази системи освіти; модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу; створення та забезпечення можливостей для реалізації різноманітних освітніх моделей, створення навчальних закладів різних типів і форм власності; побудова ефективної системи національного

			<p>виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді; забезпечення доступності та безперервності освіти протягом усього життя; формування безпечного освітнього середовища, екологізації освіти; розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі; інформатизація освіти, вдосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки; забезпечення проведення національного моніторингу системи освіти; підвищення соціального статусу педагогічних і науково-педагогічних працівників; створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти.</p>
--	--	--	---

Додаток В

Опитування майбутніх учителів-філологів щодо

їхньої обізнаності та рівня використання

комп'ютерно орієнтованих засобів навчання

Додаток В.1.

АНКЕТА

Шановні студенти! Вам пропонується дізнатись власний рівень досвіду використання комп'ютерно орієнтованих засобів навчання (КОЗН) у виченні дисциплін педагогічного циклу

1. Чи знаєте Ви, що таке комп'ютерно орієнтовані ІКТ?
 - Так
 - Ні
2. Чи знаєте Ви, що які бувають Хмарні сервіси?
 - Так
 - Ні
3. Укажіть свій рівень володіння деякими додатками Office 365

	не працюю зовсім	дещо вмію	працюю елементарно на рівні	на середньому рівні	працюю на добре!
Word	☐	☒	☐	☐	☐
Excel	☒	☐	☐	☐	☐
PowerPoint	☐	☐	☐	☐	☐
OneNote	☐	☐	☐	☐	☐

4. Чи застосовуєте Ви КОЗН для вивчення дисциплін педагогічного циклу?
 - Так
 - Ні
5. Як часто Ви застосовуєте КОЗН для потреб освітнього процесу?
 - постійно
 - час від часу
 - застосовував (застосовувала) лише раз

- не застосовую взагалі

6. У якій із соціальних мереж Ви зареєстровані:

- Однокласники
- В контакте
- Facebook
- не зареєстрований (на)
- інший:

7. Чи користуєтеся Ви електронною поштою (чи є у Вас особиста адреса)?

- Так

• Ні

8. Чи є у Вас особистий блог або сайт?

- Так
- Ні

9. Чи є у Вас улюблені КОЗН, що допомагають у підготовці до навчальних занять? Які це ресурси

- Ні
- Так

10. Оберіть знайомі Вам КОЗН, які Ви використовували задля вивчення дисциплін педагогічного циклу:

а. сервіс створення тестових форм

- Flickr
- Quia

- інший

б. сервіс для створення блогів

- Youtube
- Blogger
- інший

в. соціальні закладки

- Webquest
- Google sites
- Wiki
- Slideshare
- Community Walk
- Delicious
- інші

г. онлайн перекладачі

- Essay Punch
- Writing Fun
- Dvolver
- Jupiter Grade
- Nicenet
- Respondus
- Podcast
- Glogster
- Google Translate
- інші

д. соціальні мережі

- ВКОНТАКТЕ (Vkontakte)
- Однокласники
- MySpace
- Friendster
- Facebook
- Google+
- Twitter
- інші

е. сервіс створення ментальних карт

- Blabberize
- Mindomo
- bubbl.us
- інший

ж. сервіси Інтернет телефонії або конференц зв'язку

- ESL video
- Skype
- інші
- Не застосовую жодного сервісу з цього списку вивчення дисциплін педагогічного циклу

11. Наведіть приклад, як Ви використовували один з вище наведених сервісів для вивчення дисциплін педагогічного циклу під час аудиторного заняття

12. Наведіть приклад, як Ви використовували один з вище наведених сервісів для вивчення дисциплін педагогічного циклу для виконання самостійної роботи

13. Наведіть приклад, як Ви використовували один з вищенаведених сервісів для вивчення дисциплін педагогічного циклу під час підготовки до семінарських (практичних) занять

14. Чи є у Вас (особисто!) вільний доступ до КОЗН ЗВО, в якому навчаєтесь?

- Так
- Ні

15. З якою метою Ви використовуєте е-бібліотеки для вивчення дисциплін педагогічного циклу?

- словникова допомога
- пошук інформації

- самонавчання (читання, аудіювання, письмо або говоріння)
- участь в онлайн проектах, олімпіадах
- дистанційне навчання
- пошук методичної літератури
- пошук наукової літератури
- онлайн тестування
- участь в онлайн конференціях
- участь у вебінарах (пасивна або активна)
- створення власних онлайн продуктів
- пошук фільмів, аудіо книг
- переклад
- читання онлайн художньої літератури
- читання онлайн наукової літератури
- жодне із списку

16. Чи використовуєте Ви під час навчальних занять портативні КПК (Кишеньковий Персональний Комп'ютер) чи мобільний засіб? Який саме:

- Ні
- Так

17. Я більше працюю зі своїм портативним КПК під час навчальних занять:

- наодинці
- в парі з сусідом/сусідкою по парті
- з однокласниками в маленьких групах (3-4 учні)

18. Чи знаєте Ви, що таке "освітньо-інформаційний сайт (портал)"?

- Так
- Ні

19. Оберіть знайомі Вам наступні освітні портали, які Ви можете використовувати для вивчення дисциплін педагогічного циклу:

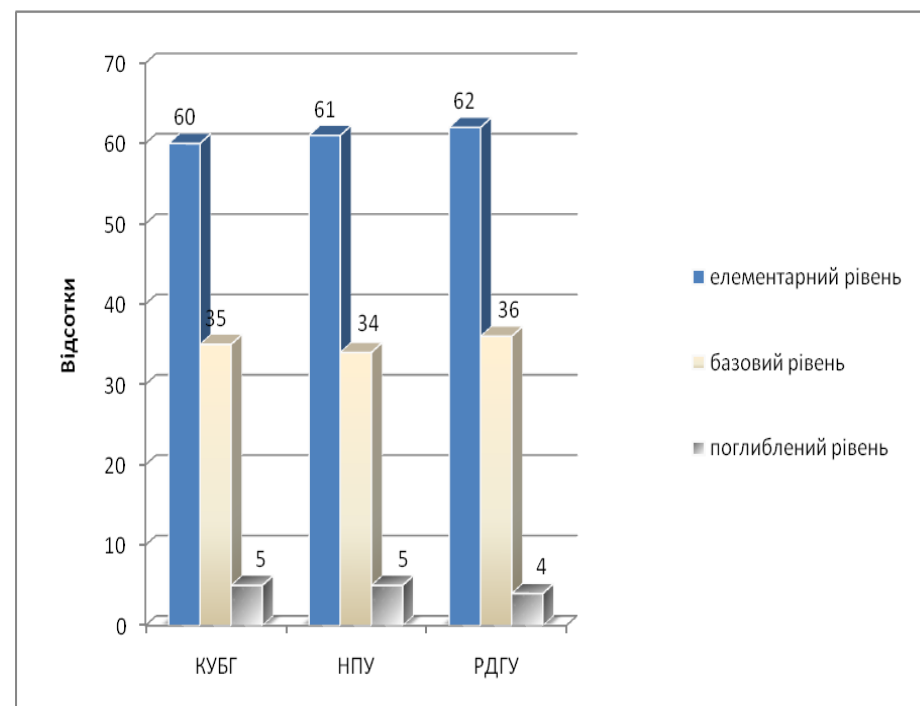
- <http://osvita.ua/>
 - <http://mon.gov.ua/index.php/ua/>
 - <http://uk.wikipedia.org>
 - <http://www.osvita.org.ua/>
 - http://eduknigi.com/ped_view.php?id=23
 - <http://readbookz.com/books/172.html>
 - <http://www.nbuv.gov.ua/>
 - <http://pedagogika.ucoz.ua/index/knigi/0-9>
 - <http://pidruchniki.ws/pedagogika/>
 - <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/784/>
 - <http://klumba.ua/articles/valdorf/>
 - www.ru.waldorf.in.ua
 - <http://www.twirpx.com/file/626701/>
 - <http://www.info-library.com.ua>
 - <http://libfree.com/pedagogka/>
 - <http://ualibrarium.narod.ru/human/pedagogics.html>
 - <http://www.pedlib.ru>
- освітньо-інформаційний портал Вашого ЗВО
- інші

20. Де найчастіше Ви застосовуєте КОЗН? Розташуйте сфери застосування КОЗН для вивчення дисциплін педагогічного циклу за ступенем використання (від 5 до 1) у порядку зменшення. На перше місце поставте сферу, де Ви **НАЙЧАСТІШЕ** застосовуєте КОЗН для вивчення дисциплін педагогічного циклу і т.д.

- ___ самостійна робота за завданням викладача
- ___ самонавчання за власним бажанням
- ___ дистанційне навчання з викладачем
- ___ підготовка до семінарських (практичних) занять
- ___ аудиторні заняття

Додаток В.2.

Результати рівня сформованості ППК майбутніх учителів-філологів

Додаток Г

Методичні рекомендації для проведення семінарських занять з педагогічних дисциплін

Додаток Г.1.

I. Теоретична частина. Основні поняття теми. (Приклади використання на різних дисциплінах педагогічного циклу).

Для ефективнішої організації данної частини заняття, вважаємо педагогічно доцільним використовувати е-бібліотеки.

Зміст завдання (позааудиторна робота): використовуючи е-бібліотеки, дослідити різні трактування таких понять.

"Історія педагогіки"

Завдання 1.			
Визначення	Автор	Ключова характеристика	Джерело
Концепція	Енциклопедія сучасної України	(від лат. conceptio – осягати, сприймати) – система поглядів, понять про ті чи інші явища або процеси, спосіб їхнього розуміння, тлумачення; основна ідея будь-якої теорії, головний задум; ідея чи план нового, оригінального розуміння, конструктивний принцип художньої, технічної та інших видів діяльності.	http://esu.com.ua/search_article.php?id=3256
Концепція	Вікіпедія	(лат. conceptio – розуміння) – система поглядів, те або інше розуміння явищ і процесів; єдиний, визначальний задум.	https://uk.wikipedia.org/wiki/Концепція
Концепція	Словник української мови	Система доказів певного положення, система поглядів на те чи інше явище.	http://sum.in.ua/s/konceptcija

"Методика виховної роботи"

Word Online Світлана Миколаївна > Documents Документ - Saved Simplified Ribbon			
Визначення	Автор	Ключова характеристика	Джерело
Особистість	Вікіпедія	відображення соціальної природи людини, розгляд її як індивідуальності та суб'єкта соціокультурного життя, що розкривається в контекстах соціальних відносин, спілкування і предметної діяльності, соціально зумовлена система поглядів на особистість людини, що визначається залученістю людини до конкретних суспільних, культурних, історичних відносин.	https://uk.wikipedia.org/wiki/Особистість
Особистість	Борішевський М. Й.	розуміють стійку систему соціально значущих рис, що характеризують особу як члена того чи іншого суспільства або спільноти. Поняття «особистість» характеризує суспільну сутність людини, пов'язану із засвоєнням різноманітного виробничого і духовного досвіду суспільства. Деякі теорії особистості не включають в неї біологічні характеристики людини, інші, приміром, Фрейдизм, надають біологічним чинникам визначального значення. Більш вираженим є трактування особистості як динамічної єдності біологічного та соціального	Борішевський М.Й. Особистість у вимірах самосвідомості. — Суми: Видавничий будинок «Експрес», 2012. — 608 с.
Особистість	StudFiles	це людина в системі таких психологічних характеристик, які соціально обумовлені, виявляються у суспільних відносинах, є стійкими і визначають моральні вчинки людини.	https://studfiles.net/prevlew/6696558/page:2/

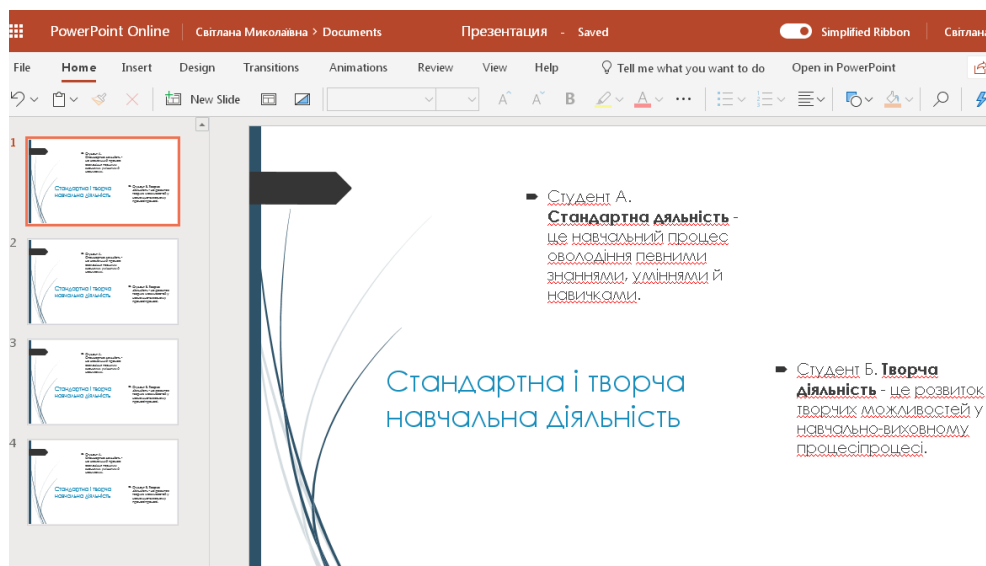
Додаток Г.2.

II. Інтерактивна взаємодія (виступи, обговорення):

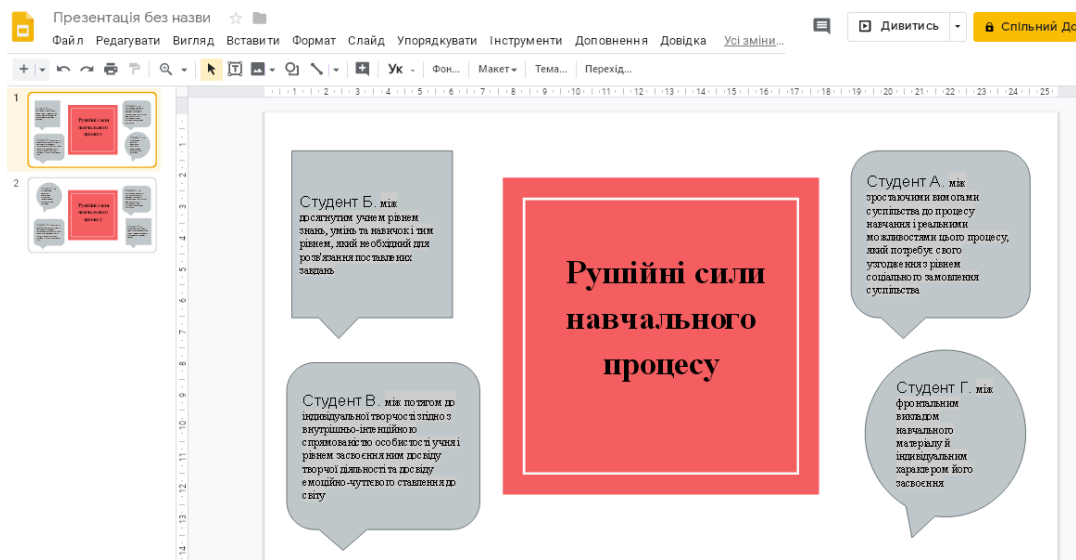
Для ефективнішої організації данної частини заняття, вважаємо педагогічно доцільним використовувати хмарні сервіси.

Зміст завдання (аудиторна робота): студентам пропонується розподілитись на групи по 5-6 чоловік і розкрити своє бачення щодо певного феномену (процесу, способу дії тощо), використовуючи такий хмарний сервіс, як PowerPoint. Оформити у вигляді закінченої думки від всієї групи на відповідному слайді та обґрунтування своєї позиції перед аудиторією.

"Педагогічна творчість"

"Педагогіка"

Додаток Д

Методичні рекомендації для проведення занять з навчальної дисципліни "Педагогіка загальна".

Додаток Д.1. [194; 198]

Завдання самостійної роботи з навчальної дисципліни "Педагогіка загальна".

1. Скласти таблицю етапів становлення ПЕДАГОГІКИ як науки.
2. Виписати по три визначення по КАТЕГОРІЯМ педагогіки.
3. Розкрити якості педагога на конкретному прикладі видатного вчителя.
4. Описати образ "вчителя" з власного життя.
5. Написати твір на тему: "Я - вчитель".
6. Розкрити педагогічні погляди Б.Д. Грінченка.
7. Підготуйте проект на тему "Якби я був директором школи".
8. Підготуйте проект на тему "Спільне чи роздільне навчання: переваги і недоліки".
9. Підготуйте проект на тему "Педагогіка для життя".

Додаток Д.2.

Завдання контрольних заходів з навчальної дисципліни "Педагогіка загальна".

Наприклад, тематична робота

Тема 1: Місце, роль та значущість педагогічної професії в суспільстві

1. У Стародавній Греції словом "педагог" називали: А) особу, що займалася викладацькою діяльністю; Б) особу, що займалася виховною діяльністю; В) раба; Г) вченого. 2. З наведених функцій вчителя виберіть правильні: А) навчальна; Б) формуюча; В) виховна; Г) розвиваюча; Д) пізнавальна.	3. Педагогічна діяльність – це: А) діяльність педагога в навчально-виховному процесі, спрямована на формування і розвиток особистості вихованців; Б) діяльність педагога в навчально-виховному процесі, спрямована на формування особистості вихованців; В) діяльність педагога в навчально-виховному процесі, спрямована на розвиток особистості вихованців. 4. Я. А. Коменський порівнював професію вчителя з такими професіями: А) архітектора; Б) садівника;

- В) лікаря;
- Г) скульптора;
- Д) полководця;
- Е) гончара.

5. Виділяють наступні види педагогічних здібностей:

- А) організаційні;
- Б) перспективні;
- В) гностичні;
- Г) комунікативні;
- Д) прогностичні;
- Е) конструктивні.

6. Як офіційно визначена спеціальність професія вчителя належить до системи:

- А) "людина - машина";
- Б) "людина - людина";
- В) "дорослий - дитина".

7. За Л. Б. Ітельсоном педагог може бути в ролі:

- А) товариша;
- Б) суперника;
- В) інформатора;
- Г) диктатора;
- Д) радника;
- Е) ідола;
- Є) натхненника.

8. З наведених напрямів роботи вчителя виберіть правильні:

- А) організаційна;
- Б) формуюча;
- В) виховна;
- Г) методична;
- Д) пізнавальна;
- Е) навчальна.

9. В якому нормативному документі висвітлені сучасні вимоги до педагога?

- А) Державному стандарті загально середньої освіти;
- Б) Національній доктрині;
- В) Законі України "Про загальну середню освіту";
- Г) Законі України "Про освіту".

10. За Н. В. Кузьміною до структури діяльності вчителя входять такі компоненти:

- А) організаторський;
- Б) навчальний;
- В) комунікативний;
- Г) конструктивний;
- Д) виховний;
- Е) гностичний.

Додаток Д.3. [194; 198]

Модульна контрольна робота

1. *Педагогічна діяльність – це:*

- А. діяльність педагога в навчально-виховному процесі, спрямована на формування і розвиток особистості вихованців;
- В. діяльність педагога в навчально-виховному процесі, спрямована на формування особистості вихованців;
- С. діяльність педагога в навчально-виховному процесі, спрямована на розвиток особистості вихованців.

2. *Із поданого переліку виберіть обов'язки педагогічних та науково-педагогічних працівників (закон України «Про освіту»). Які б пункти Ви додали і чому?*

- А. захист професійної честі, гідності;
- В. обмежений вибір форм, методів, засобів навчання, виявлення педагогічної ініціативи;
- С. виховувати у дітей та молоді повагу до батьків, жінки, старших за віком, народних традицій та звичаїв, національних, історичних, культурних цінностей України, її державного і

соціального устрою, дбайливе ставлення до історико-культурного та природного середовища країни;

D. постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру.

3. З наведених функцій вчителя виберіть правильні:

- A.** навчальна;
- B.** формуюча;
- C.** виховна;
- D.** розвиваюча;
- E.** пізнавальна.

4. Виділяють наступні види педагогічних здібностей:

- A.** організаційні;
- B.** перспективні;
- C.** гностичні;
- D.** комунікативні;
- E.** екологічні;
- F.** конструктивні.

5. Як офіційно визначена спеціальність професія вчителя належить до системи:

- A.** "людина - машина";
- B.** "людина - людина";
- C.** "дорослий - дитина".

6. Визначте, хто був засновником педагогіки як науки.

- A.** Коменський Ян Амос.
- B.** Беллерс Джон.
- C.** Дідро Дені.
- D.** Лепелетьє Мішель.

7. Із поданого переліку визначень педагогіки виберіть одне найбільш повне:

- A.** Педагогіка – це наука, яка вивчає закономірності розвитку людини в умовах педагогічного процесу.
- B.** Педагогіка – це наука про підготовку підростаючого покоління до життя.
- C.** Педагогіка – наука про освіту, навчання, виховання і розвиток особистості.

8. Із поданого переліку виберіть ту групу, в якій наведено основні категорії педагогіки:

- A.** Знання, вчитель, учні, навчальні програми.
- B.** Виховання, навчання, освіта, розвиток.
- C.** Підручники, навчальні плани, навчальні програми.

9. Чи вірним є твердження, що Джерелами розвитку педагогіки є народна педагогіка, історія педагогіки, досвід педагогів-новаторів сучасності?

- A.** Так
- B.** Ні

10. Із поданого переліку виберіть коректне визначення предмету педагогіки:

- A.** Предметом педагогіки є розробка правил, порад, рекомендацій щодо реалізації виховання.
- B.** Предметом педагогіки є процеси навчання, виховання і розвитку особистості.
- C.** Предметом педагогіки є розкриття механізмів і закономірностей оволодіння знаннями, уміннями й навичками.

11. Визначте, у якій із нижченаведених груп зазначені науки, що утворюють систему педагогічних наук:

- A.** Етика, сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, логіка, андрагогіка, військова педагогіка, педагогіка школи;
- B.** Історія педагогіки, методика викладання, філософія, етика, естетика, соціальна педагогіка, олігофренопедагогіка;
- C.** Загальна педагогіка, спеціальна педагогіка, вікова педагогіка, функціональна педагогіка, порівняльна педагогіка, історія педагогіки, народна педагогіка.

12. Із поданого переліку виберіть ту групу, у якій зазначені методи науково-педагогічних досліджень (за А.І. Кузьмінським):

А. Тестування, гра, математична статистика, доручення, спостереження, бесіда, змагання.

В. Спостереження, анкетування, тестування, бесіда, шкалювання, аналіз продуктів діяльності, природний експеримент, лабораторний експеримент, математично-статистичні методи.

С. Природний експеримент, лабораторний експеримент, аналіз, навіювання, синтез, консиліум, бесіда.

13. Визначте правильну відповідність між термінами та їх визначеннями:

Спостереження (1)	Метод отримання інформації про рівень фізичного, психічного і соціального розвитку вихованців за допомогою спеціально запропонованих запитань та аналізу відповідей на них (а)
Анкетування (2)	Метод встановлення під час безпосереднього спілкування особливостей фізичного, психічного і соціального розвитку вихованців (б)
Бесіда (3)	Метод тривалого, планомірного споглядання об'єктів і суб'єктів педагогічного процесу без втручання у сам процес, опис особливостей

	фізичного, психічного і соціального розвитку, які проявляються в діяльності й поведінці учасників навчально-виховного процесу (в)
--	---

14. Визначте правильну відповідність між термінами та їх тлумаченням (за А.І. Кузьмінським).

Принцип компетентності (3)	Діяльність усіх ланок закладів освіти спрямовується на утвердження і розвиток державності країни, піднесення рівня її діяльності до міжнародних стандартів (а)
Принцип державотворення (1)	Врахування під час організації навчально-виховного процесу досягнень педагогіки, психології, методик викладання, фізіології, гігієни, кібернетики та інших дисциплін (б)
Принцип науковості (2)	Вимагає високого рівня науково-педагогічної, професійної підготовки (в)

15. В якому нормативному документі висвітлені права та обов'язки педагогічних працівників?

А. Державному стандарті загальної середньої освіти;

В. Національній доктрині;

С. Законі України «Про загальну середню освіту»;

Д. Законі України «Про освіту».

16. Із поданого переліку виберіть три, які є пріоритетними напрямами державної політики щодо розвитку освіти. Окресліть їх зміст та засоби реалізації.

- A. Особистісна орієнтація освіти.
- B. Предметна орієнтація освіти.
- C. Формування національних і загальнолюдських цінностей.
- D. Постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу.
- E. Відмова від запровадження освітніх інновацій.

17. Із поданого переліку оберіть принципи освіти, що прописані в законі України "Про освіту".

- A. Гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей;
- B. Органічний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, традиціями;
- C. Залежність освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій;
- D. Науковий, світський характер освіти;
- E. Відсутність взаємозв'язку з освітою інших країн;
- F. Безперервність і різноманітність освіти.

18. Із поданого переліку органів державного управління освіти в Україні оберіть дві правильні відповіді.

- A. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.
- B. Міністерства і відомства України, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади.
- C. Секретаріат Президента України.
- D. Кабінет міністрів України.
- E. Верховна Рада України.

19. Із поданого переліку виберіть права вихованців, учнів (закон України "Про освіту") Які б пункти Ви додали і чому?

- A. навчання для здобуття певного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівнів;
- B. хаотичне оволодіння знаннями, практичними навичками, професійною

майстерністю, підвищення загального культурного рівня;

C. користування навчальною, науковою, виробничою, культурною, спортивною, побутовою, оздоровчою базою навчального закладу;

D. небезпечні і шкідливі умови навчання та праці.

20. Визначте правильну відповідність між термінами та їх тлумаченням.

Планування роботи школи (1)	Чіткий та конкретний розподіл видів роботи, терміну виконання, відповідальних за виконання (а)
Внутрішкільний контроль (2)	Систематична, цілеспрямована перевірка роботи вчителя адміністрацією школи (б)
Методична робота (3)	Поглиблення філософсько-педагогічних знань, вивчення діалектики і принципів розвитку української національної школи, освоєння методики викладання додаткових предметів, освоєння і практичне застосування продуктивного досвіду (в)

21. Із запропонованого переліку керівників загальноосвітнього закладу оберіть правильну відповідь. Охарактеризуйте його обов'язки.

- A. Ректор.
- B. Директор.
- C. Вчитель-організатор.
- D. Вчитель-методист.
- E. Головний бухгалтер.

22. Із поданого переліку виберіть правильне визначення змісту освіти:

- А. Зміст освіти – це перелік предметів, які вивчаються у загальноосвітній школі, із зазначенням кількості годин на їх вивчення, а також тем і розділів.
- В. Зміст освіти – це процес взаємодії вчителя й учнів, в результаті якого учні оволодівають знаннями, вміннями й навичками, методами самостійної пізнавальної діяльності.
- С. Зміст освіти – це чітко визначена система знань, умінь та навичок, якими учні оволодівають у навчальних закладах.

23. Із перерахованих чинників виберіть три, якими керуються при визначенні змісту для середньої загальної освіти:

- А. Бажання батьків.
- В. Завдання виховання всебічно розвиненої особистості.
- С. Рівень досягнення науки і техніки в різних галузях.
- Д. Педагогічні наміри.
- Е. Відповідність міжнародним стандартам і національним особливостям.

Питання 2, 19, 21 – письмові.

Додаток Д.4. [29]

Завдання індивідуальної роботи з навчальної дисципліни "Педагогіка загальна".

Завдання 1.

1. Прочитайте тексти статті.
2. Проаналізувавши текст, здійсніть добірку ключових слів.
3. Здійснивши аналіз освітніх порталів, знайдіть визначення до визначеної добірки дефініцій.
4. Візуалізуйте статтю, використовуючи Хмарні сервіси.
5. Поділіться досягнутими результатами з друзями/однодумцями у соціальних мережах.

В.І. Бобрицька,

С.М. Процька

Комп'ютерно орієнтоване середовище навчання як засіб формування професійних компетентностей у майбутніх учителів

Ключові слова:

Сучасний етап розвитку вищої педагогічної освіти в Україні актуалізує удосконалення підходів до професійної підготовки майбутнього вчителя. Це продиктовано вимогами до підготовки нового вчителя для об'єднаної Європи XXI століття, а також тенденціями до персоніфікації стилю життя майбутнього фахівця освітньої сфери, забезпечення ефективної його професійної діяльності в умовах модернізації вітчизняної вищої освіти. Великі обсяги навчальної інформації та індивідуальний спосіб оволодіння новими видами діяльності зумовлюють те, що навчальна діяльність сучасних студентів значною мірою визначається їх

власною активністю, спирається на осмислене набуття набору компетентностей, які необхідні для успішної самореалізації у майбутній професійній діяльності.

На нашу думку, теперішній час спостерігається стала залежність між професійними успіхами фахівців освітньої сфери і рівнем їх компетентності у галузі інформатизації освіти, що здебільшого визначається не обсягом засвоєного ними змісту знань, які швидко змінюються, а вмінням самостійно набувати нових знань й учини цьому учнів, здійснювати самоконтроль за виконанням дій, здатністю до постійного професійного вдосконалення в умовах інформаційно насиченого середовища навчання.

Різні аспекти проблеми формування інформаційної культури майбутніх фахівців з вищою освітою та підготовки їх до застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності досліджували В. Биков, М. Жалдак, Н. Морзе, О. Спірін, О. Співаковський та інші. Однак, незважаючи на результативність здійснених напрацювань деякі

теоретично-прикладні аспекти реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутніх учителів, зокрема філологів, потребують подальших наукових розвідок. Зокрема, це стосується актуальності дослідження потенціалу комп'ютерно орієнтованого середовища навчання як засобу формування професійних компетентностей у майбутніх учителів.

Передусім зазначимо, що наша дослідницька позиція суголосна позиції В. Ягупова, що розглядає професійну компетентність як суб'єктивний аспект професійної діяльності фахівця (індивідуальні професійно орієнтовані мотиви, цінності, знання, уміння, здібності, досвід тощо), який обумовлений специфікою зовнішніх умов (об'єктивних аспектів) цієї професійної діяльності

У виконанні завдань цього дослідження важливо визначитися щодо функціонального спектру компетентнісного підходу у проектуванні професійної підготовки майбутніх учителів. Звернемося до напрацювань Л. Єлагіної та Г. Міт'яєвої, аналіз яких дає змогу узагальнити перелік цих функцій і виокремити такі:

1) методологічно-регулятивна, яка закладає основи побудови і перенесення у зміст освіти моделей ефективного виконання майбутнім учителем соціокультурних і професійних функцій;

2) концептуально-теоретична, яка визначає зміст професійної освіти у вигляді нового типу освітнього результату – компетенцій;

3) проектно-технологічна, яка зумовлює вибір технологій навчання, що забезпечують формування компетенцій (загальних, предметних), відповідних вимогам освітнього стандарту;

4) моделювально-прогностична, яка полягає у проектуванні моделі отримання нового типу освітнього результату, що орієнтований на вирішення реальних завдань професійної діяльності;

5) критеріально-оцінювальна, яка дає змогу оцінювати якість професійної освіти, формувати культуру професійної діяльності майбутнього фахівця, порівнювати якість підготовки фахівців у різних системах освіти;

6) квалітативна, реалізація якої забезпечує підвищення якості підготовки майбутніх учителів;

7) орієнтувальна, яка визначає: а) напрям здійснення ефективної професійної діяльності майбутніх учителів, відповідність його професійної діяльності вимогам професії; б) вихідні позиції суб'єктів навчального процесу (комплекс знань, умінь, ставлень, цінностей); в) можливості виконання професійної діяльності на рівні мінімальних компетенцій для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня; г) форми організації навчального процесу для формування професійної компетентності майбутнього фахівця;

8) практико-орієнтована, яка визначає спрямованість на практичне пізнання та розуміння обраної професії, виконання типових професійних завдань;

9) адаптивна, яка забезпечує професійну соціалізацію випускника вищого навчального закладу в умовах професійної діяльності;

10) інтеграційна, яка забезпечує зближення змісту професійної освіти і професійної діяльності, мобільність фахівців на міжнародному ринку праці, їх конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг.

Оскільки сучасні суспільні виклики актуалізують упровадження освітніх інновацій у процес професійної

підготовки майбутніх фахівців, зокрема широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій, для сучасного етапу інформатизації освіти характерним є їх широке застосування: практично в усіх типах навчальних закладів і під час вивчення різних навчальних дисциплін/предметів. Як вважає, О. Науменко, ці процеси зумовлюють необхідність формування в кожному навчальному закладі специфічного навчального простору – комп'ютерно орієнтованого середовища навчання. Теоретично значущими для досягнення мети цього дослідження є умовиводи В. Бикова, який вважає, що активне комп'ютерно орієнтоване освітнє середовище навчального закладу дає змогу розв'язувати на якісно іншій основі низку загальних педагогічних і психологічних завдань формування і розвитку особистості. Обґрунтовуючи свою позицію, вчений зазначає, що широке впровадження новітніх комп'ютерно орієнтованих систем і засобів навчання, комплектів навчального обладнання в навчально-виховний процес, по-перше, створює додаткові можливості для розробки й упровадження новітніх особистісно-орієнтованих освітніх технологій, диференціації навчально-виховного процесу для якомога повнішого розвитку нахилів і здібностей, задоволення запитів і потреб, розкриття творчого потенціалу; по-друге, застосування новітніх комп'ютерно орієнтованих систем і засобів навчання, комплектів навчального обладнання як засобів навчальної діяльності сприяє формуванню необхідних життєвих компетенцій і науково-технологічної культури студентів, що нині є невіддільною складовою загальної культури кожної людини і суспільства загалом.

На основі викладеного, можна стверджувати, що одним із чинників, який суттєво впливає на вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів, є зміст і структура навчально-просторового середовища як засобу формування їх професійних компетентностей. Тому важливою умовою проектування комп'ютерно-орієнтованого освітнього середовища є його відкритість і постійне розширення. Застосування засобів інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) створює реальне підґрунтя для реалізації цієї умови, а також підвищення ефективності процесу професійної підготовки майбутніх учителів за рахунок посилення внутрішньої мотивації і самовизначення тих, хто навчається, формування у них індивідуальних професійно орієнтованих мотивів, цінностей, набуття знань, умінь та досвіду, розвитку здібностей, творчих нахилів тощо. З огляду на це, актуальним є оновлення змісту навчання у ВНЗ за декількома напрямками, значущість яких може змінюватися з розвитком процесів інформатизації освіти. Перший напрям пов'язаний зі становленням навчальних дисциплін, що забезпечують загальноосвітню та професійну підготовку студентів у галузі інформатики. Другий – зміна наочного змісту всіх навчальних дисциплін на всіх рівнях вищої освіти. Третій напрям стосується глибинного впливу інформатизації на зміну цілей навчання студентської молоді.

Враховуючи специфіку майбутньої професійної діяльності студентів філологічних спеціальностей важливо зазначити, що застосування хмарних технологій створює для них на етапі набуття професії умови, важливі для формування індивідуальних професійно орієнтованих мотивів, цінностей, набуття знань, умінь та досвіду, розвитку здібностей, творчих нахилів. Це уможливило реалізацію соціального запиту суспільства

щодо підготовки майбутнього вчителя – формування професійно компетентного конкурентоспроможного фахівця освітньої сфери, професійно мобільного, здатного вирішувати нестандартні професійні завдання, самовдосконалюватися, застосовувати інформаційно-комунікаційні технології у професійній діяльності.

Викладене дає змогу здійснити деякі теоретичні узагальнення. По-перше, усвідомлення майбутнім учителем важливості підвищення якості фахової підготовки в галузі застосування обчислювальної техніки, забезпечення проведення масового комп'ютерного навчання молоді, зумовлює на етапі набуття професійної освіти необхідність розв'язання завдань навчання комп'ютерної грамоти, набуття професійних компетентностей, специфічних якостей

користувача різноманітних засобів інформатики і обчислювальної техніки. По-друге, використання потенційних можливостей комп'ютерно орієнтованого середовища навчання як засобу формування професійних компетентностей у майбутніх учителів дасть їм змогу у процесі виконання професійних завдань реалізувати не тільки інформаційно-технологічні, але й психолого-педагогічні цілі, які виведуть процес шкільної освіти на якісно новий інноваційний рівень, забезпечить особистісний розвиток учнівської молоді.

Подальші наукові розвідки спрямуємо на розроблення комп'ютерно орієнтованої методики формування професійної компетентності у майбутніх учителів філології у навчальному процесі вищого навчального закладу.

Завдання 2.

1. Прочитати текст статті.
2. Проаналізувавши текст та здійснивши аналіз освітніх порталів, дібрати можливий список джерел.
3. Візуалізуйте статтю, використовуючи Хмарні сервіси.
4. Поділіться зробленим з друзями/однодумцями у соціальних мережах.

**В.І.Бобрицька,
О.М.Глушак**

Інформаційна культура як педагогічна проблема

Список джерел:

Активне використання ІКТ у всіх сферах людської діяльності сприяло появі таких понять, як інформаційна культура, інформаційна революція, інформаційні технології, інформаційне суспільство. Інформаційне суспільство – це суспільство, у якому більшість працюючих зайнято виробництвом, зберіганням, опрацюванням і реалізацією інформації, особливо її вищої форми — знань (за Н. Макаровою). В Україні вагомий внесок в розроблення теоретико-методологічних положень формування інформаційної культури як складової професійної діяльності здійснили В. Биков, Б. Гершунський, С. Гончаренко, Р. Гуревич, М. Кадемія, А. Коломієць, Є. Полат, Л. Петухова, С. Сисоєва, О. Співаковський, О. Спірін, В. Сухіна та інші.

Проблемі формування інформаційної культури особистості надали значну увагу такі вчені: А. Єршов, М. Жалдак, Ю. Зубов, В. Коган, А. Ракітов, Є. Семенюк, Н. Талізін, В. Уханов та інші. У сучасній науковій літературі приділяється особлива увага визначенню питань, пов'язаних з методологічними аспектами формування інформаційної культури в освітній діяльності вищої школи (А. Ашерів, Т. Бабенко, В. Бобрицька, Ю. Запороженко, І. Захарова, Ю. Мілітарев, Є. Співаковська-Ванденбенг, О. Суханов, І. Яглом та інші).

Перехід інформації у розряд важливих категорій суспільного розвитку, збільшення об'єму інформації, інформатизація суспільства та розвиток інформаційної

техніки стали основними факторами, які визначили виникнення феномену інформаційної культури.

Інформація завжди була важливою складовою життя людини, але до середини ХХ століття не була предметом вивчення впливу на особистість та на суспільство. Ставлення суспільства до інформації змінилося після Другої світової війни, коли економічне лідерство стало ототожнюватися з глибокими знаннями, вмінням швидко нарощувати професійний потенціал за рахунок швидкої обробки інформації. Відповідно даній тенденції слово «інформація» з'явилося у словнику С. Ожогова. Таким чином, докорінна зміна ставлення до інформації пов'язана з тим, що інформацією стали усвідомлювати як стратегічний ресурс, поряд з природними, фінансовими, трудовими та іншими ресурсами розвитку суспільства і держави. Інформація перетворилась на ефективний засіб управління особистістю та суспільством, вона стала також зброєю, підтвердження цього – інформаційні війни.

Узагальнене уявлення про причини актуалізації ролі інформації в загальному розвитку можна прослідкувати у концепції американського вченого А. Тоффлера. Він виділив три основні типи цивілізації: аграрна, індустріальна, інформаційна. В основі кожної лежить технологічна система пов'язана відповідно з матерією, енергією та інформацією. Все це вимагає ставлення до інформації як до важливого фактору, що визначає розвиток сучасного суспільства.

Високі темпи науково-технічного прогресу, розширення масштабів пізнавальної діяльності людей, виникнення нових наук, швидка зміна не тільки виробничих, а і соціальних технологій – це стало основою для значного росту інформаційних ресурсів. Їх особливістю є те, що з часом їх кількість невпинно збільшується. За даними ЮНЕСКО, на початку ХІХ століття у світ виходило близько 100 наукових журналів, в 1850 році – 1000, в

1900 році – близько 10 тис., в наш час – близько 100 тис. Значне збільшення обсягів інформації в другій половині ХХ ст. отримало назву «інформаційний вибух». Основними причинами інформаційного вибуху були: науково-технічна революція, нові технології в поліграфії, радіо, багатоканальне телебачення, Інтернет, засоби масової інформації, масова освіта. Наслідком інформаційного вибуху є інформаційна криза – протиріччя між великим об'ємом інформації та обмеженими можливостями людини у її опануванні. Серйозні проблеми у зв'язку з інформаційною кризою виникли і у сфері освіти. Постає питання пошуку засобів для ефективної та безпечної роботи з інформацією під час освоєння навчальних програм. Оскільки, негативними в збільшенні об'ємів інформації стали такі явища як «інформаційний шум», повідомлення, які не несуть інформації для користувача, «спам», невідповідність інформації дійсним потребам користувача, дублювання повідомлень, «повнота» інформації. Суспільство в умовах інформаційної кризи змушене шукати нові підходи до організації системи освіти.

Розвиток інформаційної техніки та технологій став основою розвитку глобального процесу сучасності – інформатизації суспільства.

Інформатизація (від англ. Informatisation) — сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки. Процес інформатизації в різних країнах проходить нерівномірно, різними темпами.

Інформатизація освіти, як складова загальної тенденції глобалізації світових процесів розвитку, на думку В. Огнев'юка, є ефективним засобом зміни традиційного характеру навчання на таке, що передбачає опанування інформаційною культурою. Оскільки, інформаційне суспільство створює можливості сталого розвитку тим, хто має певну інформаційну культуру, знання достатні для використання в освітніх цілях сучасних інформаційних технологій. Цю думку

підтримує В. Андрущенко та А. Олійник, які зазначають, що розвиток інформаційних технологій досяг деякої критичної грані, після якої спостерігаємо якісні зміни інформаційного суспільства, що оточує індивіда.

Поділяючи точку зору С. Сисоевої, вважаємо, що поняття «інформатизація освіти» використовується для означення підготовки людини до повноцінного життя в інформаційному суспільстві, підвищенню ефективності навчального процесу завдяки розширенню обсягів інформації і вдосконалення методів маніпулювання нею, а також набуття користувачами досвіду застосування інформаційних технологій в особистій професійній діяльності. Використання в навчальному процесі сучасних технічних засобів навчання з метою раціонального і інтенсивного комплексного процесу формування знань, умінь та навичок опрацювання інформації, нині здійснюється на основі аналізу інтегрованих баз даних і знань про об'єкт навчання, дослідження або їхнє використання для виконання конкретних завдань.

Передумовами розвитку процесу інформатизації освіти є:

- 1) зміна структури інформаційної навчальної взаємодії між вчителем та учнем;
- 2) зміна структури представлення навчального матеріалу і самого навчально-методичного забезпечення;
- 3) зміна навчального середовища як умови взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу.

Інформатизація освіти є упорядкованою сукупністю взаємопов'язаних організаційно-правових, соціально-економічних, навчально-методичних, науково-технічних, виробничих та управлінських процесів, спрямованих на задоволення освітніх інформаційних, обчислювальних і телекомунікаційних потреб учасників навчально-виховного процесу.

Мета інформатизації полягає у реформуванні системи роботи навчальних закладів шляхом створення комп'ютерно-орієнтованого освітнього середовища, в якому створені умови сприятимуть формуванню інформаційної культури майбутнього громадянина, підготовленого до життя в інформаційному суспільстві, підвищенню якості, доступності та ефективності освіти, наближенню рівня навчання до європейських і світових стандартів, забезпечивши умови для творчого пошуку учителів, інтелектуального та духовного розвитку учнів.

Додаток Д.5. [194; 198]

Тематика консультацій з навчальної дисципліни "Педагогіка загальна".

1. Основні етапи розвитку і становлення дидактики в історії педагогічної науки.
2. Актуальні проблеми розвитку дидактики в системі національної педагогічної думки.
3. Тенденції розвитку сучасної дидактики в зарубіжній педагогіці.
4. Навчання і розвиток особистості.
5. Шляхи і засоби формування мотивів навчання.
6. Проблема визначення, реалізації та контролю цілей навчання.
7. Особливості формування пізнавальних інтересів учнів.
8. Проблемне навчання з погляду соціальних завдань формування особистості.

Додаток Е
Опитування майбутніх учителів-філологів щодо матеріально-технічне
забезпечення ЗВО

Додаток Е.1.

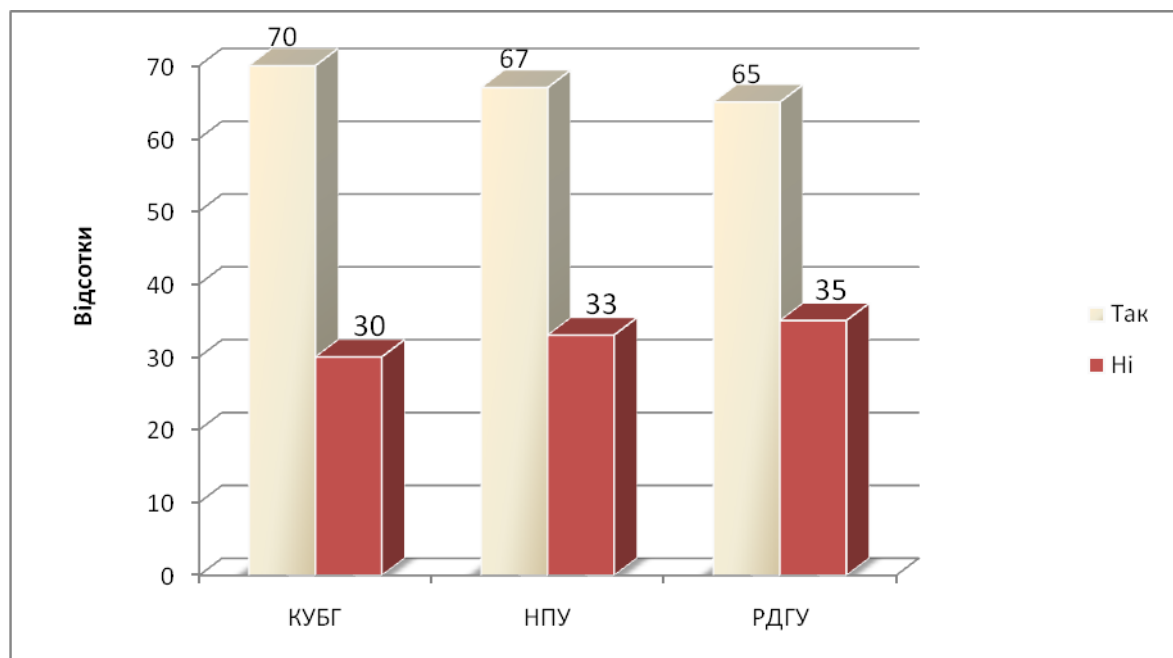
АНКЕТА

Шановні студенти! Вам пропонується визначити матеріально-технічне забезпечення Вашого закладу вищої освіти (ЗВО).

1. Чи є у Вашому ЗВО аудиторії обладнані комп'ютерами?
 - ☐ Так.
 - ☐ Ні.
2. Чи достатня кількість комп'ютерів в аудиторії?
 - ☐ Так.
 - ☐ Ні.
3. Чи є у Вашому ЗВО вільний доступ до Wi-Fi?
 - ☐ Так.
 - ☐ Ні.
4. Чи використовуєте Ви Wi-Fi під час занять?
 - ☐ Так.
 - ☐ Ні.
5. Чи є у Вашому ЗВО інтерактивні дошки SMART Board?
 - ☐ Так.
 - ☐ Ні.
6. Чи використовуєте Ви інтерактивні дошки SMART Board під час занять?
 - ☐ Так.
 - ☐ Ні.
7. Напишіть під час яких навчальних дисциплін Ви найчастіше використовуєте комп'ютери, Wi-Fi, інтерактивні дошки SMART Board

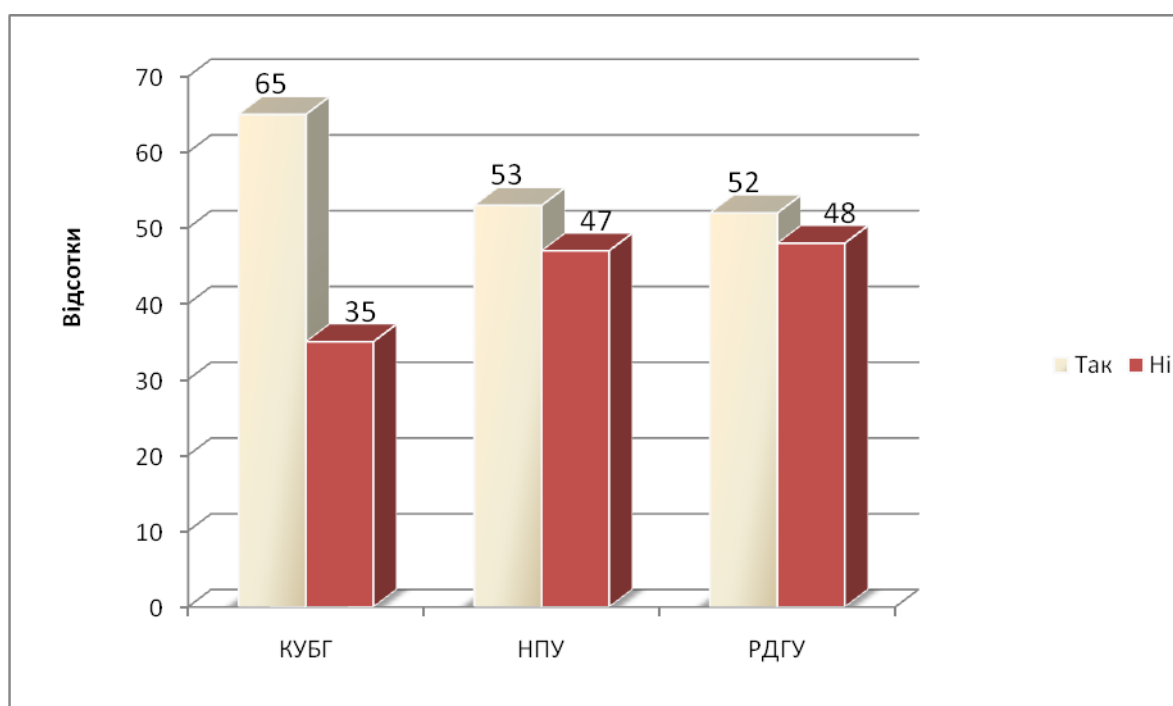
Додаток Е.2.

Результати "Чи є у Вашому ЗВО аудиторії обладнані комп'ютерами?"

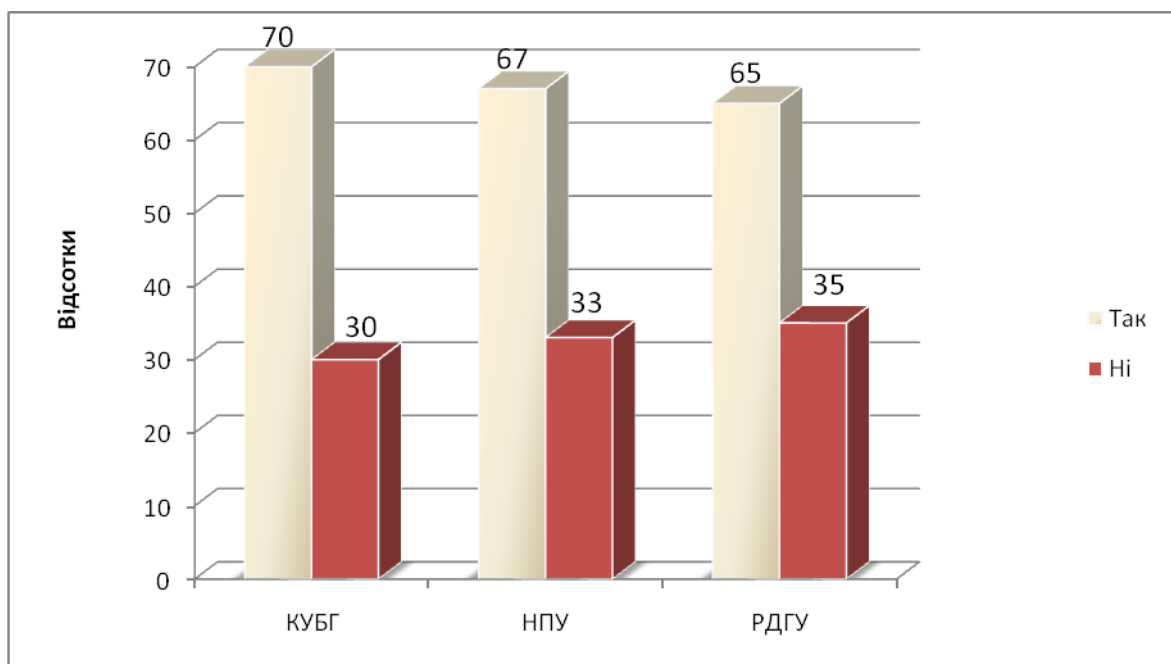
Додаток Е.3.

Результати "Чи достатня кількість комп'ютерів в аудиторії?"

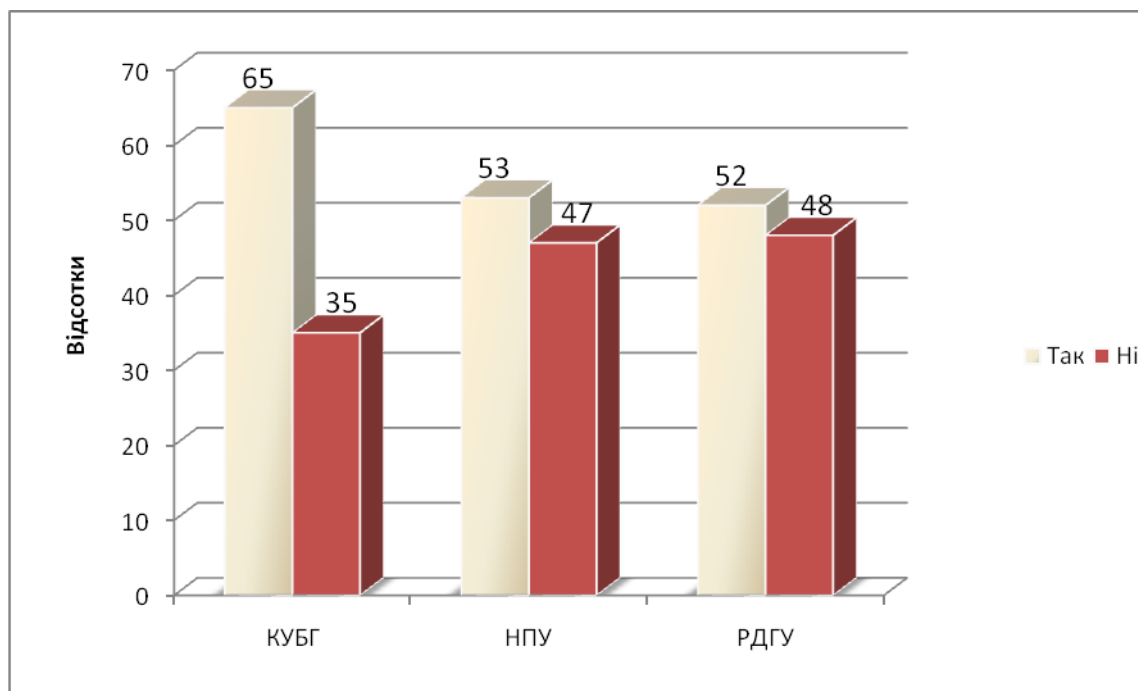
Додаток Е.4.

Результати "Чи є у Вашому ЗВО вільний доступ до Wi-Fi?"

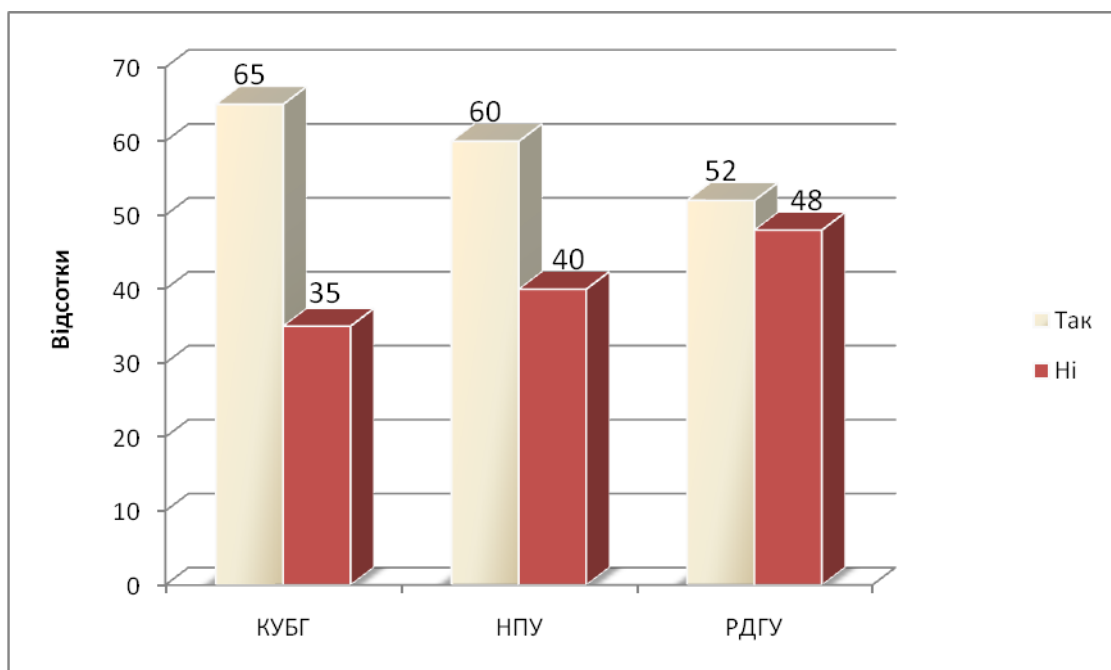
Додаток Е.5.

Результати "Чи використовуєте Ви Wi-Fi під час занять?"

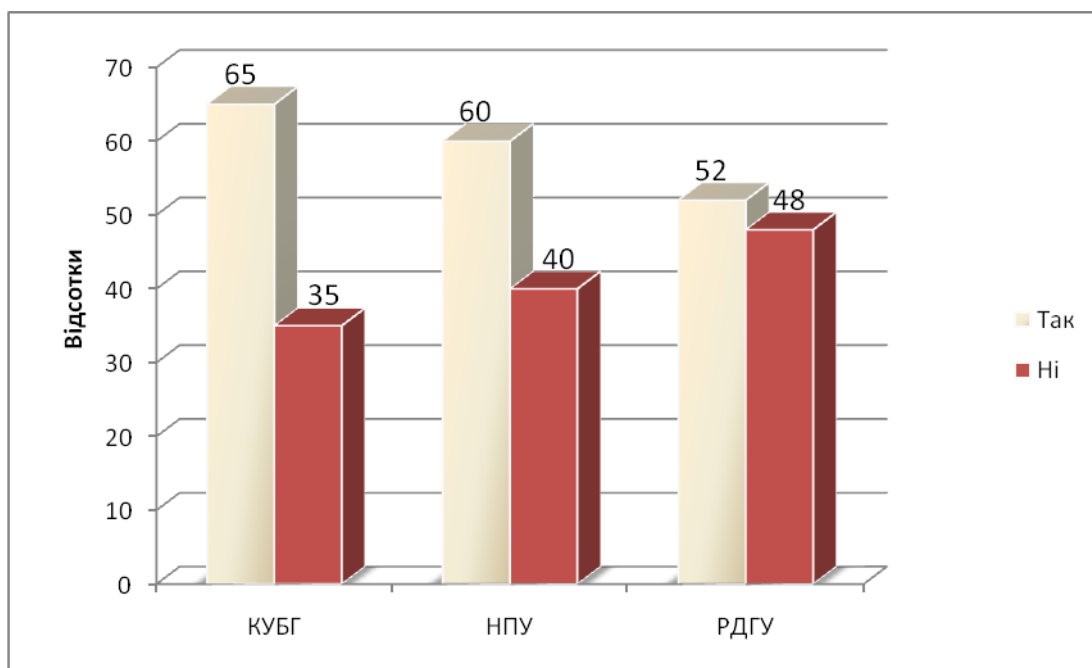
Додаток Е.6.

Результати "Чи є у Вашому ЗВО інтерактивні дошки SMART Board?"

Додаток Е.7.

Результати "Чи використовуєте Ви інтерактивні дошки SMART Board під час занять?"

Додаток Є

Опитування майбутніх учителів-філологів щодо стану сформованості професійно-педагогічної компетентності у них

АНКЕТА

Шановні студенти! Вам пропонується визначити Ваш рівень сформованості професійно-педагогічної компетентності (ППК).

1. Що Ви розумієте під поняттям "формування професійно-педагогічної компетентності"?

2. Що Ви розумієте під поняттям "предметна складова ППК"?

3. Що Ви розумієте під поняттям "інформатично-цифрова складова ППК"?

4. Що Ви розумієте під поняттям "комунікативна складова ППК"?

5. Що Ви розумієте під поняттям "особистісна складова ППК"?

Додаток Ж [193]

Орієнтовані плани семінарських і практичних занять з навчальної дисципліни "Історія педагогіки"

Змістовий модуль І ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ОСВІТИ

Семінар 1.

**Тема: Генезис виховання. Школа,
виховання і педагогічна думка в
державях Стародавнього Сходу і доби
Античності (2 год.)**

План заняття

І. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Особливості виховання в епоху первіснообщинного ладу.
2. Школа і виховання у державах Стародавнього Сходу.
3. Педагогічна думка давньокитайського філософа Конфуція («Бесіди і судження»).
4. Виховання і школа в античній Спарті.
5. Виховання і школа в античних Афінах.
6. Характеристика педагогічних ідей Сократа.
7. Система педагогічних поглядів Платона («Держава», «Закони», «Протагор»).
8. Система педагогічних поглядів Арістотеля («Політика»).
9. Школа і система виховання в античному Римі.
10. Характеристика педагогічних рекомендацій М.Ф.Квінтіліана («Про виховання оратора»).

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Навчальна дискусія.

Семінар 2.

**Тема: Розвиток зарубіжної школи,
виховання і педагогічних ідей у добу
раннього Середньовіччя (2 год.)**

План заняття

І. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Педагогічна думка в Західній Європі і Візантійській імперії у добу християнської Апологетики (сер. II – поч. IV ст. н.е)
 2. Педагогічні ідеї в Західній Європі і Візантійській імперії у добу християнської Патристики (сер. IV – сер. VIII ст. н.е)
 3. Педагогічна думка в Західній Європі і Візантійській імперії у добу християнської Схоластики (кін. VIII – кін. XIII ст.). Фома Аквінський.
 4. Система середньовічної шкільної освіти в західноєвропейських державах, зміст навчання у школах раннього Середньовіччя.
 5. Організація освіти у Візантійській імперії у добу раннього Середньовіччя.
 6. Система лицарського виховання у західноєвропейських державах.
 7. Виникнення та освітня діяльність перших західноєвропейських європейських університетів.
- II. Перевірка виконання самостійної роботи.
- III. Навчальна дискусія.

Семінар 3.

**Тема: Зарубіжна школа, виховання і
педагогічних ідей у добу Відродження і
Просвітництва (поч. XV – кін. XVIII ст.)
(2 год.)**

План заняття

І. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Зародження та зміст ідей європейського гуманізму, їх вплив на розвиток середньовічної педагогіки і освіти.
2. Педагогічні ідеї Томазо Кампанелли («Місто сонця»).

3. Педагогічні погляди Томаса Мора («Утопія»).
4. Педагогічні погляди Франсуа Рабле («Гаргантюа і Пантагрюель»).
5. Педагогічні погляди Мішеля Монтеня («Досліди»).
6. Система єзуїтського виховання і навчання.
7. Зародження та зміст ідей європейського Просвітництва, їх вплив на розвиток педагогіки і освіти.
8. Педагогічна творчість Я.А. Коменського («Велика дидактика» та ін.).
9. Педагогічні погляди Д. Локка («Думки про виховання»).
10. Педагогічні погляди Ж.-Ж. Руссо («Еміль, або про виховання»).
11. Педагогічні ідеї Й. Песталотці («Лінгарт і Гертруда», «Лебедина пісня»).

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Навчальна дискусія.

Семінар 4.

Тема: Зарубіжна педагогіка в XIX – на початку XXI ст. Модернізм та Постмодернізм (2 год.)

План заняття

- I. Теоретична частина.
Понятійно-категоріальний апарат теми.
1. Педагогічна система Й. Гербарта.
2. Педагогічна система А. Дістервега.
3. Теорія трудової школи і громадянського виховання Георга Кершенштейнера.
4. Педагогіка дії В.Лая.
5. Зміст експериментальної педагогіки Е.Меймана.
7. Ідеї прагматичної педагогіки Джона Дьюї.
8. Вальдорфська педагогіка Рудольфа Штайнера.
9. Педагогічна система Марії Монтессорі

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Навчальна дискусія.

Змістовий модуль II. ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ, ВІДРОДЖЕННЯ ТА ПРОСВІТНИЦТВА (IX – XVIII ст.) Семінар 5.

Тема: Виховання, школа та педагогічна думка в період Київської Русі (2 год.)

План заняття

- I. Теоретична частина.
Понятійно-категоріальний апарат теми.
1. Педагогіка й традиції виховання дітей у східних слов'ян до прийняття християнства.
2. Зародження й особливості розвитку писемності на території Київської Русі.
3. Прийняття християнства та зміст християнської етики як основи педагогіки в Київській русі («Слово про закон і благодать» Іларіона).
4. Перекладна література та перші педагогічні пам'ятки Київської Русі.
5. Організація та зміст освіти в школах грамоти.
6. Організація та зміст освіти в школах книжного вчення.
7. «Повчання Володимира Мономаха дітям».
- II. Перевірка виконання самостійної роботи.
- III. Навчальна дискусія.

Семінар 6.

Тема: Освіта і педагогічна думка на території України в XIV - першій половині XVII ст. Педагогіка доби українського Відродження (2 год.)

План заняття

- I. Теоретична частина.
Понятійно-категоріальний апарат теми.
1. Зміст педагогічних ідей у добу українського Передвідродження (друга пол. XIII – XV ст.).
2. Зміст педагогічних ідей у добу раннього гуманізму в Україні (XV

– перша пол. XVI ст.). Культурно-освітня діяльність П.Русина.

3. Педагогічна діяльність Ю.Дрогобича.

4. Виникнення і розвиток братських шкіл в Україні. Зміст навчання і виховання в братських школах.

5. Реформаційні і ренесансно-гуманістичні ідеї в Острозькій академії (друга пол. XVI – поч. XVII ст.). Зміст навчання в Острозькій академії.

6. Ідеї гуманізму і реформації в творах діячів братського руху і вченого гуртка друкарні Києво-Печерської Лаври. Зміст освіти в братських школах.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Навчальна дискусія.

Семінар 7.

Тема: Освіта і педагогічна думка на території України в другій половині XVII – XVIII ст. Українське Просвітництво. (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Школа й освіта в Запорізькій січі. Козацька педагогіка.

2. Заснування, діяльність та зміст освіти в Києво-Могилянської академії. Просвітницька діяльність київського митрополита П. Могили.

3. Ідеї просвітницької педагогіки в Києво-Могилянській академії.

4. Педагогічні ідеї С.Полоцького.

5. Педагогічні погляди Є.Славинецького.

6. Педагогічна система Г.Сковороди.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Навчальна дискусія.

Змістовий модуль III.

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ В КЛАСИЧНУ ТА ПОСТКЛАСИЧНУ ДОБУ (XIX – ПОЧ. XXI ст.)

Семінар 8.

Тема: Освіта і педагогічні ідеї на території України в XIX ст. (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Головні тенденції й особливості розвитку освіти в Лівобережній і Правобережній Україні в XIX ст. Освітні реформи в Російській та Австрійській імперії.

2. Просвітницька та педагогічна діяльність Т.Г.Шевченка

3. Педагогічні погляди О. Духновича («Народна педагогія»).

4. Педагогічна система К.Д. Ушинського.

5. Освітньо-педагогічна діяльність М.Корфа.

6. Освітньо-педагогічна діяльність М.Пирогова.

7. Педагогічна спадщина Б.Д.Грінченка.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Навчальна дискусія.

Семінар 9.

Тема: Освіта і педагогіка в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст. Доба українського національного Відродження (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Розбудова національної освіти в 1917-1919 рр.

2. Просвітницька та педагогічна діяльність Т.Лубенця.

3. Просвітницька та педагогічна діяльність І.Огієнка.

4. Просвітницька та педагогічна діяльність С.Русової.

5. Педагогічні погляди Г. Ващенко.

6. Розвиток радянської освіти і педагогіки на території України в 1920-х рр.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Навчальна дискусія.

Семінар 10.

Тема: Освіта і педагогіка на території України в 30-х рр. XX – на початку XXI ст (2 год.)

План заняття

- I. Теоретична частина.
Понятійно-категоріальний апарат теми.
1. Розвиток радянської освіти і педагогіки в 1930-1980-х рр. XX ст.
2. Педагогічна система А.Макаренка.
3. Педагогічна система В.Сухомлинського.

4. Ідеї педагогів-новаторів (Гузик, Пучков, Шаталов, Амонашвілі та ін.)

5. Розбудова національної освіти в незалежній Україні (Національна програма «Освіта України XXI століття»).

6. Національна доктрина розвитку освіти України XXI ст. (2002 р.).

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Навчальна дискусія.

Додаток 3 [177]

Орієнтовані плани семінарських і практичних занять з навчальної дисципліни "Педагогічна творчість"

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I.
ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ТВОРЧОСТІ**

Семінар 1.

ТЕМА: Історія розвитку педагогічної творчості (2 год.).

План заняття

- I. Теоретична частина.
Понятійно-категоріальний апарат теми.
1. Зародження педагогіки творчості.
2. Гуманістична педагогіка Відродження та Просвітництва.
3. Розвиток особистісно орієнтованої педагогіки.
4. Педагогічні концепції XX століття
- II. Перевірка виконання самостійної роботи.
- III. Моделювання.

Семінар 2.

ТЕМА: Методологічні засади педагогічної творчості (2 год.)

План заняття

- I. Теоретична частина.
Понятійно-категоріальний апарат теми.
- 1) Педагогічна творчість як предмет педагогіки творчості.
- 2) Закони педагогіки творчості.
- 3) Принципи педагогіки творчості.

4) Концептуальні засади визначення педагогіки творчості.

5) Основні напрями сучасних досліджень педагогічної творчості.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Моделювання.

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II
ТЕХНОЛОГІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ТВОРЧОСТІ**

Семінар 3.

ТЕМА: Технології педагогічної творчості вчителів-новаторів (2 год.)

План заняття

- I. Теоретична частина.
Понятійно-категоріальний апарат теми.
- 1) Гуманна політика Шалви Амонашвілі.
- 2) Уроки творчості І. Волкова.
- 3) Педагогіка співробітництва І. Іванова.
- 4) Уроки відкритої етики Є. Ільїна.
- 5) С. Лисенкова: виховання успіхом.
- 6) В. Шаталов: пізнати істину в радості.
- 7) О. Захаренко – «педагогіка конкретної мети».
- 8) Зарубіжний досвід.
- II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Моделювання.

Семінар 4.

ТЕМА: Технології розвитку творчої особистості (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1) Процеси формування та розвитку творчої особистості.

2) Психолого-педагогічні умови творчого розвитку учнів.

3) Стандартна і творча навчальна діяльність.

4) Творчі ситуації.

5) Творчі навчальні задачі.

6) Етапи творчого процесу.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Моделювання.

Семінар 5.

ТЕМА: Формування та розвиток творчої особистості (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1) Характеристика діяльності вчителя з творчого розвитку учнів.

2) Управління творчим розвитком особистості в навчально-виховному процесі.

3) Сприятливі умови для розвитку творчих можливостей учнів.

4) Вимоги до технології розробки змісту навчального предмета, спрямованого на творчий розвиток учнів.

5) Вимоги технології творчого викладу навчального предмета.

6) Стимулювання творчої активності учнів.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Моделювання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Семінар 6.

ТЕМА: Соціально-виховні технології (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1) Технології соціально-педагогічних комплексів.

2) Технології виховання і навчання дітей з проблемами.

3) Технології соціально-педагогічної реабілітації та підтримки дітей з обмеженими можливостями життєдіяльності.

4) Технології реабілітації дітей з порушенням соціальних зв'язків та відносин.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Моделювання.

Додаток I [82; 190]

Орієнтовані плани семінарських і практичних занять з навчальної дисципліни "Педагогіка"

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗНАТЬ

Семінарське заняття 1-2.

Тема: Педагогіка і сучасність (4 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Предмет і завдання педагогіки в контексті історичного розвитку

суспільства. Роль педагогіки в системі наук про людину.

2. Методи педагогічних досліджень.

3. Освіта як найкоротший шлях до скарбниці світової культури. Освіта в Україні та інновації у вищій школі.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

ТЕОРІЯ НАВЧАННЯ **Семінарське заняття 3**

Тема: Дидактика. Методи навчання та їх оптимальний вибір (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Сутність процесу навчання.
- Принципи і закономірності навчання.
2. Дидактика та її основні категорії.
3. Освітні теорії. Мотивування навчання.
4. Сутність методів, прийомів і засобів навчання. Етапи засвоєння знань учнями.
5. Класифікація методів навчання. Оптимальний вибір методів навчання.
6. Форми навчання. Вимоги до сучасного уроку.

II. Перевірка виконання самостійної роботи

Семінарське заняття 4

Тема: Система контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів (4 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Діагностика навчальних досягнень учнів. Види контролю знань учнів.
2. Методи контролю знань учнів. Провідна роль тематичного контролю.
3. Рейтингова система оцінювання результатів навчальної діяльності слухачів. Проблема подолання неуспішності учнів.

II. Перевірка самостійної роботи.

Семінарське заняття 5

Тема: Диференційоване навчання (4 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Диференціація освіти.
2. Види і рівні диференціації.
3. Індивідуалізація навчання учнів.

II. Перевірка самостійної роботи.

III. Модульна контрольна робота.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III **ОСНОВИ ТЕОРІЇ ВИХОВАННЯ ТА ПРАКТИКА ВИХОВАННЯ**

Семінарське заняття 6

Тема: Виховання і сучасність (4 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Завдання виховання в контексті історичного розвитку суспільства.
2. Роль педагогіки в становленні особистості.
3. Зміст національного виховання.
4. Принципи виховання та їх характеристики.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

Семінарське заняття 7

Тема: Динаміка виховання особистості (4 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Сутність процесу, методів, прийомів і засобів виховання.
2. Методи виховання та їх оптимальний вибір.
3. Роль і місце самовиховання у виховному процесі. Значення співробітництва в процесі самовиховання особистості.

II. Перевірка виконання самостійної роботи.

III. Модульний контроль.

Семінарське заняття 8-9

Тема: Виховання особистості в колективі (8 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Форми виховання.
2. Особливості розвитку учнівського колективу і особистості.
3. Педагогічні вимоги до батьків. Особливості виховання дітей в сім'ї.

4. Роль і місце народної сімейної педагогіки в технології виховання людини.

II. Перевірка самостійної роботи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV ПЕДАГОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Семінарське заняття 10

**Тема: Актуальні тенденції
реформування школи в Україні і світі (2
год.)**

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Реформи в українській школі кінець XX початок XXI століть.
2. Розвиток освіти в різних країнах.
3. Проблеми, які необхідно подолати на шляху реформування школи.

4. Позитивний і негативний вплив суспільної думки на реформування школи.

II. Перевірка самостійної роботи.

Семінарське заняття 11

Тема: Сучасна школа (2 год.)

План заняття

I. Теоретична частина.

Понятійно-категоріальний апарат теми.

1. Місце вчителя в системі сучасної освіти.
2. Структура системи освіти в Україні. Самоврядування.
3. Інноваційні педагогічні технології на зламі тисячоліть.

II. Перевірка самостійної роботи.

Додаток К
Сертифікати Електронних навчальних курсів
(Скановані копії)

Додаток К.1.

Додаток К.2.

Додаток Л

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Посібник

1. Бобрицька В.І., Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована освіта майбутніх філологів: навчально-методичний посібник для студентів ЗВО. Полтава: Скайтек, 2016. 136 с.

Статті у наукових фахових виданнях України

2. Процька С.М. Організаційно-методичні аспекти науково-дослідної роботи студентів напряму підготовки "Філологія". *Наукові записки, Серія педагогічні та історичні науки*: збірник наукових статей. М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова / укл. Л.Л. Макаренко. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. Випуск СШ (103). С. 199–205.

3. Бобрицька В.І., Процька С.М. Організаційно-педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі професійної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей. *Збірник наукових праць*, Житомир. 2013. С. 52–54.

4. Процька С.М. Формування професійних компетентностей майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованого середовища навчання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: Зб. наук. пр. / Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ТОВ фірма "Планер", 2014. Випуск 39. С. 399–401.

5. Процька С.М. Роль хмарних технологій у формуванні професійних компетентностей бакалаврів філологів в умовах інформатизації освіти. *Педагогічний процес: теорія і практика*: Зб. наук. пр. Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Благод. фонд ім. Антона Макаренка. Київ: Едельвейс, 2015. Випуск 5-6. С. 88–92 (включ. до міжнар. наукометрич. баз).

6. Процька С.М. Мережні ІКТ як основа комп'ютерно орієнтованої методики формування професійних компетентностей майбутніх філологів. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*: зб. наук. пр. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. / редкол.: Огнев'юк В.О., Хоружа Л.Л. та ін. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2017. Випуск 27. С. 105–108.

7. Бобрицька В.І., Процька С.М. Формування професійних компетентностей майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованих технологій. [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. № 2 (58). С. 59–66, URL:

<http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/87/showToc> (включ. до міжнар. наукометрич. баз).

8. Bobrytska V.I., Protska S.M. Formation of professional competencies of the future teachers by means of a computer-based methodology: investigational approach". [Електронний ресурс]. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2018. № 5 (67). С. 121–133. URL:

<https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/96/showToc> (включ. до міжнар. наукометрич. баз).

Статті у зарубіжних виданнях

9. Protska S.M. Computer oriented methods of formation of professional competence of future philologists. *European humanities studies: State and Society*. EUROPEJSKIE STUDIA HUMANISTYCZNE: Panstwo i Spoleczenstwo. 2016. Т. 4. Р. 172–183. (включ. до міжнар. наукометрич. баз).

10. Protska S.M. Computer oriented methods of formation of professional competence of future teachers of philology in the structure of open education. *European humanities studies: State and Society*. EUROPEJSKIE STUDIA HUMANISTYCZNE: Panstwo i Spoleczenstwo. 2017. Т. 5. Р. 132–143. (включ. до міжнар. наукометрич. баз).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Процька С.М. Формування толерантності як складника професійної компетентності студента в процесі вивчення курсу "Загальна педагогіка". *Людські цінності і толерантність у сучасному світі: міжконтинентальний діалог інтелектуалів*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 листопада 2011 р.). М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка та ін. / за заг. ред. Огнев'юка В.О. / редкол.: В. О. Огнев'юка, Л. Л. Хоружа, С. О. Сисоєва, Н. М. Віннікова. Київ: Київ. Ун-т ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. С. 252–254.

12. Бобрицька В.І., Процька С.М. Актуальність проблеми застосування інформаційно-освітнього порталу у професійній підготовці майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. *Наука, освіта, суспільство очима молодих*: матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 14-15 травня 2013 р.). Рівне. 2013. С. 20–22.

13. Процька С.М. Використання засобів інформаційно-освітнього порталу у процесі підготовки майбутніх учителів-філологів. [Електронний ресурс]. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених "Наукова молодь-2013"*. (м. Київ, 12 грудня 2013 р.). URL: http://project.zu.edu.ua/conference/Conference.php?h_id=4

14. Бобрицька В.І., Процька С.М. Комп'ютерно орієнтоване середовище навчання як засіб формування професійних компетентностей у майбутніх учителів. [Електронний ресурс]. *Матеріали Міжнародного семінару "Хмарні технології в освіті"* (м. Київ, 20 грудня 2013 р.). URL: <http://tmn.ccjournals.eu/index.php/cte/2013>

15. Процька С.М. Педагогічні умови формування професійних компетентностей у майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованої методичної системи навчання. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки*: матер. IV щорічної Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 березня 2014 р.). М-во освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б.

Грінченка, Благод. фонд сприян. розв. осв. ім. Б. Грінченка. / за заг. ред. Огнев'юка В.О. / редкол.: В.О. Огнев'юка, Л.Л. Хоружа, Н.М. Віннікова, О.В. Дудар. Київ: Київ. ун-т імені Б. Грінченка, 2014. С. 155–161.

16. Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійних компетентностей у майбутніх філологів як проблема. [Електронний ресурс]. *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених "Наукова молодь-2014"* (м. Київ, 11 грудня 2014 р.). URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=5

17. Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійних компетентностей майбутніх філологів у структурі КОМСН. [Електронний ресурс]. *Матеріали Звітної наукової конференції присвяченої 15-річчю Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України* (м. Київ, 27 березня 2014 р.). URL: <http://iitlt.gov.ua>

18. Процька С.М. Формування професійних компетентностей майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованої педагогічної системи. [Електронний ресурс]. *Матеріали Звітної наукової конференції Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України* (м. Київ, 19 березня 2015 р.). URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=10

19. Процька С.М. Особистісно орієнтоване навчання як складова комп'ютерно орієнтованої системи освіти майбутніх філологів. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки*: матер. V щорічної Всеук. наук.-практ. конф. (м. Київ, 09 квітня 2015 р.). М-во освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Благод. фонд сприян. розв. осв. ім. Б. Грінченка / за заг. ред. Огнев'юка В.О. / ред. кол.: В.О. Огнев'юк, Л.Л. Хоружа, В.В. Прошкін, О.В. Дудар. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. С. 130–134.

20. Процька С.М. Комп'ютерно орієнтована методика формування професійних компетентностей майбутніх філологів у системі дистанційного навчання. *Матеріали XI Междунар. конф. "Стратегия качества в пром-сти и образовании"* (г. Варна, 1-7 июня 2015 г.). в 2т. Т.1.-Д. Варна. 2015. С. 370–373.

21. Процька С.М. Застосування комп'ютерно орієнтованої методики формування професійних компетентностей майбутніх філологів: практичний аспект. [Електронний ресурс]. *Матеріали X Міжнародної конференції "Нові інформаційні технології в освіті для всіх: безперервна освіта"* (ІТЕА-2015) (м. Київ, 27 листопада 2015 р.). URL: https://issuu.com/iteaconf/docs/2_itea_2014_ua

22. Процька С.М. Роль хмарних сервісів у формуванні професійних компетентностей бакалаврів філологів в умовах інформатизації освіти", [Електронний ресурс]. *Матеріали III Всеукраїнською науково-практичної конференції молодих учених "Наукова молодь-2015"* (м. Київ, 10 грудня 2015 р.) URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=5

23. Процька С.М. Використання ментальних карт у комп'ютерно орієнтованій методиці формування професійних компетентностей майбутніх філологів. [Електронний ресурс]. *Матеріали Звітної наукової конференції Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України* (м. Київ, 21 березня 2016 р.). URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=10

24. Процька С.М. Правові засади формування професійних компетентностей бакалаврів філологів в умовах комп'ютерно орієнтованої освіти. *Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти* / за ред. В.П. Андрущенка. Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Тематичний випуск: збірник наукових статей. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. С. 124–127.

25. Процька С.М. Компоненти комп'ютерно орієнтованої методики формування професійних компетентностей майбутніх філологів. [Електронний ресурс]. *Матеріали III Міжнародного семінару "Хмарні технології в освіті"* (м. Київ, 20 травня 2016 р.) URL: <http://tmn.ccjournals.eu/index.php/cte/cte2015/schedConf/presentations>

26. Процька С.М. Характеристика нормативно-правової бази проблеми формування професійних компетентностей майбутніх філологів в умовах

комп'ютерно орієнтованої освіти. [Електронний ресурс]. *Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених "Наукова молодь-2016"* (м. Київ, 15 грудня 2016 р.)

URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=14

27. Процька С.М. Модель формування професійних компетентностей майбутніх філологів засобами комп'ютерно орієнтованих ІКТ. [Електронний ресурс]. *Матеріали Звітної наукової конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання АПН України, присвяченої 25 річниці НАПН України* (м. Київ, 28 березня 2017 р.)

URL: http://conf.iitlt.gov.ua/Conference.php?h_id=15

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

28. Фруктова Я.С., Процька С.М. Педагогіка загальна: електронний навчальний курс. [Електронний ресурс]. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка.

URL: <http://e-learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=83>

29. Хоружа Л.Л., Чернуха Н.М., Паламарчук Л.Б., Тернопільська В.І., Желанова В.В., Саврасова-В'юн Т.О., Стеблецький А.Л., Козир М.В., Леонтьєва І.В., Петрухан Л.Ю., Процька С.М. Педагогіка вищої школи: електронний навчальний курс. [Електронний ресурс]. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка URL: <http://e-learning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=2745>

Додаток М

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

– *Міжнародних (всього 14):* "Людські цінності і толерантність у сучасному світі: міжконтинентальний діалог інтелектуалів" (м. Київ, 2011), "Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір" (м. Київ, 2012), "Розвиток особистості в умовах трансформаційного суспільства" (м. Київ, 2012), "Наука, освіта, суспільство очима молодих" (м. Рівне, 2013), "Соціалізація і ресоціалізація особистості в умовах сучасного суспільства" (м. Київ, 2014), "Стратегия качества в промышленности и образовании" (м. Варна (Болгарія), 2015), "Третя міжнародна науково-практична конференція "MoodleMoot Ukraine 2015. Теорія і практика використання системи управління навчанням Moodle" (м. Київ, 2015), "Нові інформаційні технології в освіті для всіх: безперервна освіта" (ІТЕА-2015)" (м. Київ, 2015), "Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри" (м. Київ, 2015), "Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти" (м. Київ, 2016), "Педагогіка у міждисциплінарному вимірі: від традицій до інновацій" (м. Київ, 2016), "Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору" (м. Київ, 2016, 2017), "Філософія формування цілісного світогляду в сучасній освіті" (м. Київ, 2017);

– *всеукраїнських конференціях (всього 11):* "Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки" (м. Київ, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016), "Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених "Наукова молодь"" (м. Київ, 2013, 2014, 2015, 2016), "П'яті сіверянські соціально-психологічні читання" (м. Чернігів, 2014);

– *міжнародних семінарах (всього 2):* "Хмарні технології в освіті" (м. Київ, 2013, 2016);

– *звітних наукових конференціях (всього 4):* "Звітна наукова конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України" (м. Київ, 2014, 2015, 2016, 2017).

Додаток Н

Довідки про впровадження результатів дисертації (Скановані копії)

Додаток Н.1.

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ,
Україна, 04053, тел./факс: +380 44 272-19-02
e-mail: kubg@kubg.edu.ua, www.kubg.edu.ua

BORYS GRINCHENKO
KYIV UNIVERSITY

18/2 Bulvarno-Kudriavska St., Kyiv,
Ukraine, 04053, tel./fax: +380 44 272-19-02
e-mail: kubg@kubg.edu.ua, www.kubg.edu.ua

31.10.2017р. № 160-н
На № _____ від _____

ДОВІДКА про впровадження результатів дослідження Процької Світлани Миколаївни в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка

Починаючи з 2013-2014 н.р., результати дослідження Процької С.М. впроваджувалися в освітній процес Київського університету імені Бориса Грінченка. Впровадження здійснювалося викладачами кафедри теорії та історії педагогіки у процесі вивчення дисциплін «Педагогіка», «Педагогіка загальна», «Педагогіка вищої школи», «Педагогічна творчість», «Історія педагогіки».

Викладачі кафедри теорії та історії педагогіки відзначають, що запропоновані Процькою С.М. методичні рекомендації щодо застосування комп'ютерно орієнтованих засобів (дистанційне навчання на базі системи MOODLE, електронні соціальні мережі, хмарні сервіси, освітній портал викладача тощо) є інноваційними і такими, що сприяють активізації навчальної діяльності майбутніх учителів-філологів, формуванню професійних компетентностей.

Запропонований Процькою С.М. методичний комплекс вивчення дисциплін педагогічного циклу із використанням комп'ютерно орієнтованих засобів був поширений серед студентів Київського університету імені Бориса Грінченка як складова відкритої освіти та підтримки опанування фахових дисциплін.

Упроваджені результати експериментального навчання за розробленою Процькою С.М. комп'ютерно орієнтованою методикою формування професійних компетентностей майбутніх філологів сприяють неперервності та відкритості освітнього процесу і підвищенню рівня навчальних досягнень майбутніх учителів-філологів.

Проректор з наукової роботи,
доктор філологічних наук, доцент

Н. М. Віннікова

Додаток Н.2.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені М.П. ДРАГОМАНОВА

01030, м. Київ, вул. Пирогова, 9
Телефон 234-11-08

26.10.17 09-10/1827
На №

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження *Процької Світлани Миколаївни* в освітній процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Починаючи з 2014-2015 навчального року результати дослідження Процької С.М. впроваджуються в освітній процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Впровадження здійснювалось під час вивчення дисциплін педагогічного циклу майбутніми учителями-філологами.

Розроблена Процькою С.М. комп'ютерно орієнтована методика формування професійних компетентностей майбутніх філологів створила умови інтеграції підготовки студентів як у аудиторний, так і самостійної роботи час.

Запропоновані Процькою С.М. методичні рекомендації щодо використання комп'ютерно орієнтованих засобів (дистанційне навчання на базі системи MOODLE, електронні соціальні мережі, хмарні сервіси, освітній портал викладача тощо) сприяли підтримці опанування фахових дисциплін.

Результати експериментального використання комп'ютерно орієнтованих засобів за розробленою Процькою С.М. комп'ютерно орієнтованою методикою формування професійних компетентностей майбутніх філологів свідчать про підвищення рівня навчальних досягнень майбутніх учителів-філологів з профільних дисциплін.

Проректор з навчально-методичної роботи

Р.М. Вернидуб

Додаток Н.3.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул.Ст.Бандери, 12, м. Рівне, 33028, тел. (0362) 26-78-65, факс (0362) 26-37-15
E-mail: rectorat@rdgu.uar.net, код ЄДРПОУ 25736989

03.11.2017 № 237

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження *Процької Світлани Миколаївни* в освітній процес Рівненського державного гуманітарного університету

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Процької С.М. у процес навчання дисциплін педагогічного циклу майбутніми учителями-філологами розпочато з 2014-2015 н.р. Зокрема, ефективною є розроблена Процькою С.М. комп'ютерно орієнтована методика формування професійних компетентностей майбутніх філологів. Окрім того, запропонована Процькою С.М. модель інтеграції аудиторних та позааудиторних годин вивчення дисциплін педагогічного циклу із використанням комп'ютерно орієнтованих засобів (дистанційне навчання на базі системи MOODLE, електронні соціальні мережі, хмарні сервіси, освітній портал викладача тощо), має значний потенціал для підвищення якості підготовки студентів з урахуванням актуальних викликів розвитку сучасної вищої освіти в Україні.

Запропоновані Процькою С.М. методичні рекомендації до використання комп'ютерно орієнтованих засобів під час вивчення дисциплін педагогічного циклу поширюються серед студентів Рівненського державного гуманітарного університету як складова відкритої освіти та підтримки опанування фахових дисциплін.

Результати експериментального навчання за розробленою Процькою С.М. комп'ютерно орієнтованою методикою формування професійних компетентностей майбутніх філологів свідчать про підвищення рівня навчальних досягнень майбутніх учителів-філологів.

Ректор РДГУ

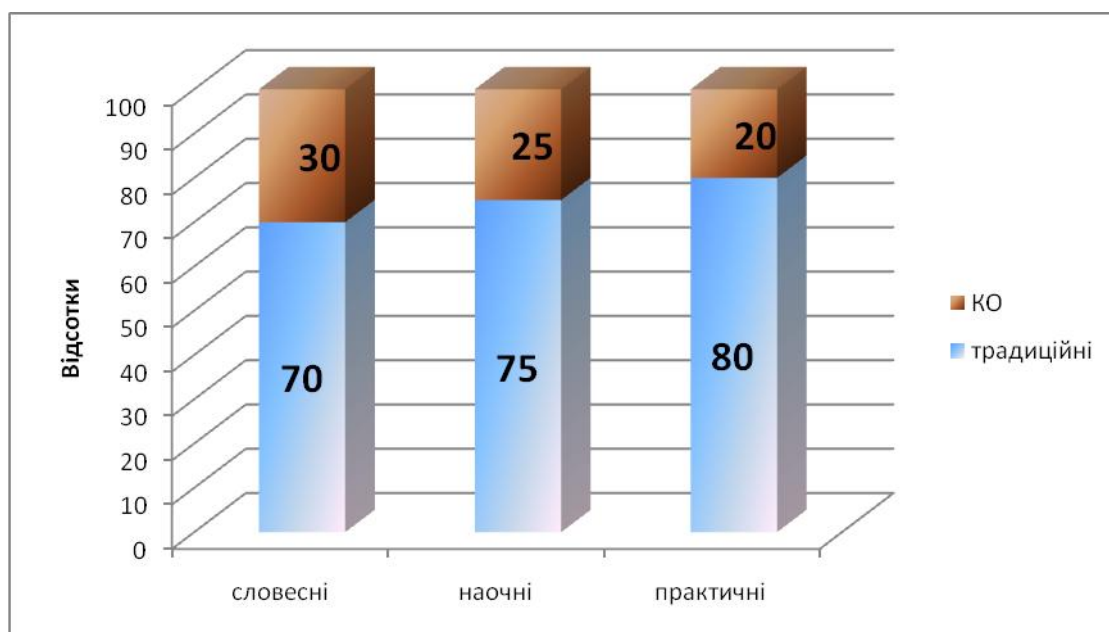

проф. Р.М.Постоловський

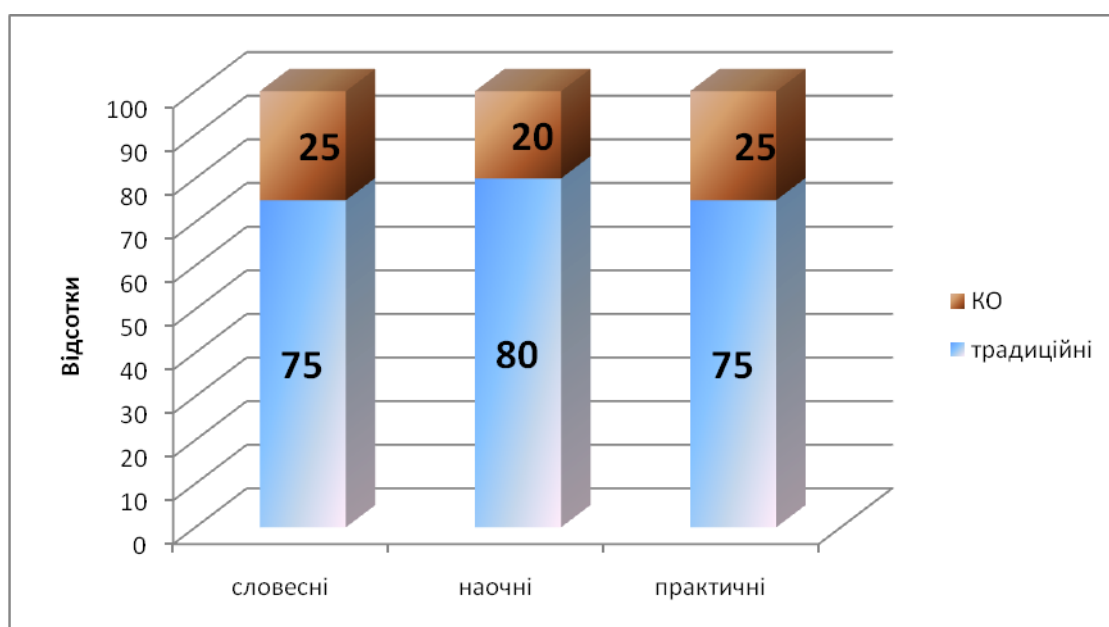
Додаток О.

Інтерв'ювання викладачів, включене спостереження щодо співвідношення
традиційних та КО методів навчання

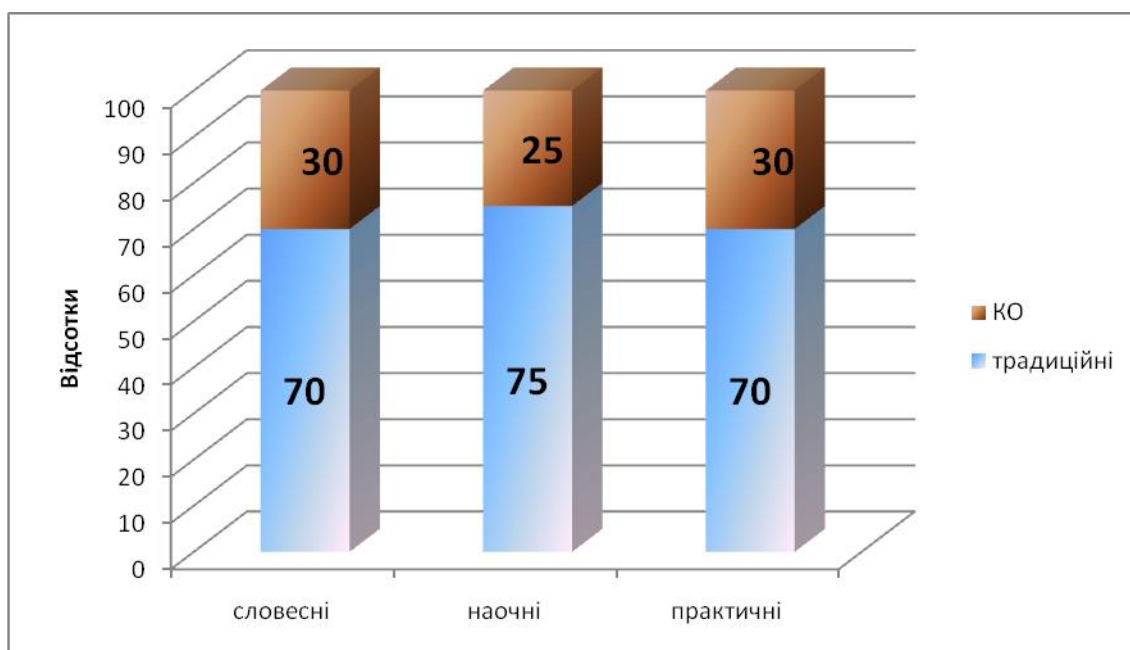
Київський університет імені Бориса Грінченка

НПУ імені М.П. Драгоманова

Рівненський державний гуманітарний університет

Додаток П.

Таблиця П.1.

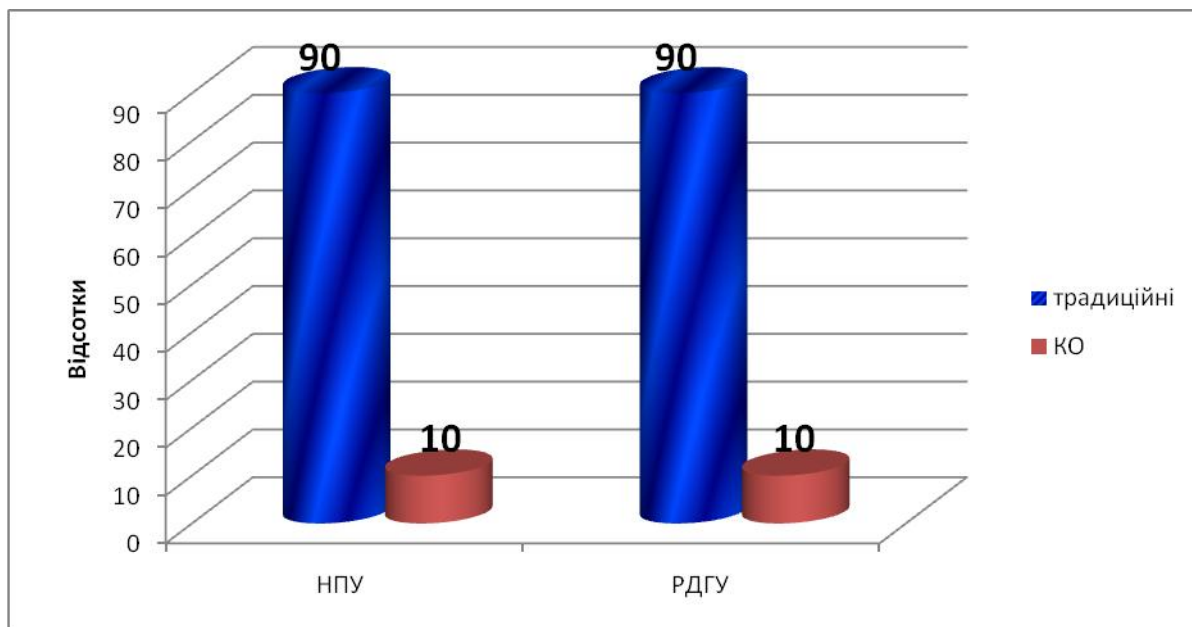
*Розподіл годин на вивчення навчальних дисциплін педагогічного циклу у
навчальних планах підготовки майбутніх учителів-філологів
у НПУ імені М.П. Драгоманова*

Дисципліни	2014-2015 н.р.	2015-2016 н.р.	2016-2017 н.р.
	Кількість годин		
1 рік навчання			
Педагогіка загальна	-	-	_*
Педагогічна творчість	-	-	_*
Історія педагогіки	144	98	_*
Методика виховної роботи	-	-	_*
Педагогіка	-	-	90*
2 рік навчання			
Педагогіка загальна	144	90	_*
Педагогічна творчість	-	72-	_*
Історія педагогіки	-	-	_*
Методика виховної роботи	-	-	_*
Педагогіка			72*
3 рік навчання			
Педагогіка загальна	-		
Педагогічна творчість			
Історія педагогіки			
Методика виховної роботи	144	90	90
Педагогіка			

_* - відбулося об'єднання дисциплін.

Додаток Р.

Інтерв'ювання викладачів, включене спостереження щодо співвідношення традиційних та КОЗН у НПУ імені М.П. Драгоманова (НПУ) та Рівненському державному гуманітарному університеті (РДГУ)

Шановні студенти! Вам пропонується визначити ефективність виконання поставлених завдань з використання КОЗН Вами під час їх виконання на навчальних заняттях. Так від 0 до 5, де 0 – не вдало виконане завдання, 5 – найкраще виконане завдання; використання комп'ютерно орієнтованих засобів – від 0 до 5, де 0 – не ефективний засіб, 5 – найбільш ефективний засіб.

[illegible]